

НАУКОВО-ТЕХНІЧНІ КОНФЕРЕНЦІЇ

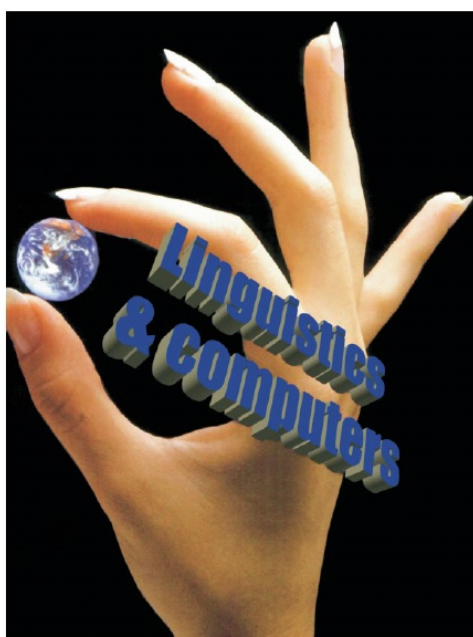
Національний університет кораблебудування

ПРИКЛАДНА ЛІНГВІСТИКА 2022: ПРОБЛЕМИ І РІШЕННЯ

МАТЕРІАЛИ

**XVIII ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ
НАУКОВО-МЕТОДИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
СТУДЕНТІВ ТА МОЛОДИХ НАУКОВЦІВ**

16 червня 2022 р.

Миколаїв ■ НУК ■ 2022

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ КОРАБЛЕБУДУВАННЯ
імені АДМІРАЛА МАКАРОВА

ПРИКЛАДНА ЛІНГВІСТИКА 2022: ПРОБЛЕМИ ТА РІШЕННЯ

МАТЕРІАЛИ

XVIII-ої ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-МЕТОДИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
СТУДЕНТІВ ТА МОЛОДИХ НАУКОВЦІВ

16 червня 2022 р.

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Україна, м. Миколаїв, проспект Героїв України, 9

Миколаїв • Видавець Торубара В.В. • 2022

УДК 81'33(075.8)

П 75

ОРГАНІЗАТОРИ КОНФЕРЕНЦІЇ

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова

Кафедра прикладної лінгвістики

Прикладна лінгвістика 2022: проблеми і рішення: Матеріали 18-ої
П 75 Всеукраїнської науково-методичної конференції молодих науковців. –
Миколаїв : Видавець Торубара В.В., 2022. – 350 с.

ISBN 978-617-7472-92-5

У матеріалах науково-методичної конференції розглядаються актуальні питання, пов'язані з об'єктом, задачами, методами прикладної лінгвістики, термінознавством, функціонуванням мови як засобу впливу.

УДК 81'33(075.8)

Відповідальний за випуск

Філіппова Ніна Михайлівна

*Редакційна колегія не несе відповідальності за достовірність
наведених даних та посилань.*

Матеріали публікуються за оригіналами, наданими авторами.

© Національний університет
кораблебудування імені
адмірала Макарова, 2022
(текст)

ВСТУП

У ці найскрутніші часи для нашої країни і для кожного з нас ми сповнені надією на майбутнє. Як ви бачите, наскільки важливими сьогодні виявилися різні аспекти прикладної лінгвістики, напр., лінгводидактики (навчання онлайн), комунікативні технології (інформаційна війна, боротьба з фейковою інформацією, контент-аналіз медіатекстів) тощо.

У РОБОТІ ОНЛАЙН-КОНФЕРЕНЦІЇ ВЗЯЛИ УЧАСТЬ:

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова,

місто-герой Миколаїв

Національний авіаційний університету,

місто Київ

Національний технічний університет «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

місто Київ

Сумський державний університет,

місто Суми

Національний університет «Львівська політехніка»,

місто Львів

Державний університет «Житомирська політехніка»,

місто Житомир

ВСТУПНЕ СЛОВО

«МАГІЧНИЙ СВІТ ПРИКЛАДНОЇ ЛІНГВІСТИКИ»

Філіппової Ніни Михайлівни

кандидата філологічних наук, професора НУК, доцента,

завідувача кафедри прикладної лінгвістики

Навчально-наукового гуманітарного інститута

Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова

У цей критичний для нашої країни час я б хотіла додати трохи оптимізму Вам, тим, хто тільки планує свою кар'єру, оскільки фахівці з такими потенційними знаннями потрібні не тільки в Україні. Ваші знання унікальні, оскільки вони об'єднують базовий лінгвістичний потенціал, а тобто розуміння мови як системи (фонетичної, графічної, граматичної, лексичної, синтаксичної, текстової підсистем), мовлення як складного, двостороннього процесу передачі, отримання, обміну інформацією, в результаті якого його учасники впливають один на одного, переконують один одного або мають можливість маніпулювати їх свідомістю, з базовим комп'ютерним потенціалом, тобто розумінням використання інформаційних технологій для ефективного пошуку, передачі, обробки мовних даних. Крім того, ви практично володієте декількома мовами (рідною, другою і однією, двома, трьома іноземними)!

Я б хотіла виділити сьогодні два глобальних і перспективних напрями, спеціалістів з яких не вистачає, які можуть допомогти вам стати конкурентноспроможними, а тому мати можливість забезпечити своє життя.

Перший напрям – це використання ваших потенційних знань мов, знань про устрій мови, знань про мовні механізми для роботи у тих організаціях, які займаються розповсюдженням інформації і розкодуванням неправдивої, фейкової інформації, Наприклад, сьогодні ми з вами живемо в середовищі не тільки реальної «гарячої» війни, але і не менш «гарячої» віртуальної інформаційної війни, середовищі, яке

заповнено мемами, фейками і іншими інструментами маніпулювання, інфовірусами, які знаходять слабкі місця в нашій свідомості і вводять туди такі одиниці культурної інформації (символи, образи, ідеї), які свідомо чи несвідомо передаються за допомогою мови, що може призводити до соціальних потрясінь. З іншого боку, ви можете стати активним створювачем сучасної правдивої і позитивної інфосфери і переконливо щось доводити до свідомості інших людей або допомагати тим, хто займається цим професійно, а тобто потребує фахівців, які розуміються на використанні технологічних інструментів відбору даних, засобах лінгвістичного моніторингу для аналізу медіа-, рекламних, політичних текстів для виокремлення елементів прихованого маніпулювання в інтересах якоїсь окремої спільноти і руйнування гіперреальності, яку моделюють, наприклад, деякі «успішні» блогери.

Другий перспективний напрям – це використання ваших потенційних знань і потенційного володіння комп'ютерними технологіями, тобто використання комп'ютерних засобів обробки мовних даних, тих сфер комп'ютерного моделювання, в яких потрібні ваші лінгвістичні знання: моделювання спілкування, гіпертекстові технології представлення тексту, створення автоматизованих словників, розробка інтерактивних навчальних матеріалів.

Я не дарма весь час використовую слово «потенціал». Я маю на увазі той незаперечний факт, що незважаючи на складні життєві обставини для кожної родини і карголомні зміни всього життєвого устрою нашої країни, вам потрібно зосередити свої зусилля, щоб побудувати цей потенціал, цей фундамент знань для майбутнього життя без війни.

Тому ласкаво просимо до магічного світу прикладної лінгвістики.

УДК 37.01/.09. 147:811.111+378

THE ROLE OF INTERACTIVE ONLINE RESOURCES IN FOREIGN LANGUAGES STUDY BY UNIVERSITY STUDENTS

Vasylyshyna Nataliia Maksymivna

D.Sc. in Pedagogy, Professor of Foreign Languages Department,

National Aviation University,

Ukraine, Kyiv

ORCID: 0000-0002-0003-9998

During the pedagogical investigation we have come up to the findings that there are some sufficient interactive resources introduction of which will increase the educational outcomes of the foreign language competence of modern university students. For the first time, we have conducted the research of on line webinars actual communicative topics that can be discussed by university students. We believe that Learning English online and improving university students' skills through high-quality courses and resources have been specially created by the British Council, the world's English teaching experts are one of the most affordable and effective ways that are going to provide a vast scenario which encourages learners to study profoundly and study to satisfy their curiosity.

Key words: *digitalization of higher education, future specialists, foreign language, communicative competence, computer technologies, foreign languages platforms.*

During the period of rapid development of various sciences and modern technologies, including information, many aspects of our lives have moved into the social network, thereby accelerating the pace of development of the information society and overcoming geographical obstacles. These processes also apply to the development of education. Today, a student does not have to be close to a teacher. Despite the fact that for a long time students have the opportunity to study, but their opportunities are limited [1; 5].

In modern society, independent educational work with the help of the internet has become especially important, which allows students to expand the possibilities of independent learning and make it truly full-fledged and comprehensive. Thus, the consequence of the process of informatization of society and education is the emergence of new approaches, methods for the formation of foreign language communicative competence in modern students.

Blended learning has become more common at universities, after having rolled it out at great speed to support partial closures over the last year. Talking to teachers, it seems that it is here to stay. How can we provide an effective approach that works in the new normal?

So, keeping in our minds this question, **the aim of our study** was to analyze such innovative technologies as: *Learn English Subscription*, *English Score Tutors* along with the *Learn English Webinars* in the process of teaching a foreign language in higher education institutions of Ukraine.

Learning English online and improving university students' skills through high-quality courses and resources have been specially created by the British Council, the world's English teaching experts are one of the most affordable and effective [3].

Resource #1: Learn English Subscription. It is a flexible, low-cost way for university students to learn English online for life and work, who are able to study English online in their own time, at their own speed. Moreover, they are able to improve English language level and professional communication skills, express themselves with confidence and progress in their career. The biggest advantages of Learn English Subscription are:

- it is the perfect choice if modern university students who want to learn English at their own pace and be part of an online community;
- they will learn so much more than just vocabulary;
- students will progress fast in their English speaking, listening, reading and writing through a combination of teacher-led videos, audio and other learning content;
- students will benefit from high-quality learning materials, developed by English language experts, for Beginner to Advanced level students [2;4].

Resource #2: English Score Tutors. It is a personal tutoring service offering 30-minute one-to-one online English tuition with British Council approved tutors. Whether they are learning English for career, self-development or to travel, English Score Tutors is an enjoyable way to develop the language skills students need. In addition, highly qualified tutors will develop a study plan with students focused on achieving their goals, and as mentors they will find a pace and approach that works for every individual. Sessions are conversational and designed to get students speaking confidently to improve their English language proficiency [3; 5].

Resource #3: Learn English Webinars. These are 30-minute webinars given by content team – all expert teachers with many years' experience. Online webinars are created for learners at different levels and will help students to improve English skills [4].

In first series of webinars, webinars focus on grammar. Students will have the chance to practise vocabulary and grammar, interact in the chat with other learners from around the world and put the language learned into practice. There's also a chance to practise your pronunciation at the end.

The British Council organises events on social media where students can ask different expert educators questions [2].

The most profound benefits of online webinars are as follows:

- online webinars usually involve *active* listening, so the will be prepared to listen to a podcast, or access a video or an mp3 file online and to ask/answer questions about it;
- in the absolute beginner's webinars their teacher will present new vocabulary, or points of grammar at a very slow pace;
- they are welcome to ask questions, which are usually answered at the end.

Moreover, university students will be able to cover the following topics.

Accommodation and Hometown:

- Let's speak about where you grew up. What is the location of your hometown?
- What do you find appealing about it?
- What is it that you don't like about it?
- What is the significance of your hometown to you?
- Do you believe you will remain in your hometown?
- Let's move on to the topic of lodging. What type of living situation do you have?
- Is there a lot of stuff to do where you live?
- Is there anything you'd like to alter about your current residence?
- Do you intend to stay for a long time? [3; 4]

Lifestyle and Work:

- What do you enjoy doing in your spare time?
- Do you have a crowded social calendar?
- Do you living a physically active lifestyle?
- Is your life significantly different now than it was a year ago?
- What aspects of your lifestyle would you wish to alter?
- Do you have a job right now?
- How well do you get along with your coworkers?
- At work, what duties do you have?

- Is there a healthy job market in your own country? [2]

Work:

- Do you currently have a job?
- Is what you do for a living something you enjoy?
- What are your job responsibilities?
- What does a typical workday include for you?
- What aspects of your work would you change?
- In five years, what do you anticipate you'll be doing?
- What credentials and abilities are necessary for this position? [5]

Volunteer Work:

- Have you ever had any previous job experience?
- What was it like on your first day at work?
- What were your duties at work?
- What was a normal day at work like for you?
- Have you ever done any voluntary work before?
- What motivated you to take part in the volunteer work?
- Do you know somebody who is able to assist?
- When you hear the words “volunteer labour,” what comes to mind? [3; 5]

To sum up, to ensure a secure education, it is necessary to combine qualified teachers and innovative teaching methods, so that students are ready to have not only theoretical knowledge but also practical experience of subjects to face the world and compete with their competitors.

Therefore, the use of modern teaching on line resources is necessary at this time, as it opposes the idea of traditional forms of repetition and memorization of the curriculum for the training of future professionals. On line resources are best suited for the development of decision-making skills, problem-solving skills and critical thinking. New teaching methods make students more productive and encourage them to cooperate.

REFERENCES

[1] *The Key Foreign Language Teaching Methodologies and How to Choose the Best for You:* Retrieved from <https://www.fluentu.com/blog/educator/foreign-language-teaching-methodology>. [In English].

[2] Grishkova R.A. *Methods of teaching English for specific purposes to students of non-philological specialties.* Nikolaev: Petra Graves, 2015. P. 40 – 44. [In English].

[3] Kahne J. *Teaching democracy: what schools need to do*. N.Y. 2003. Vol. 85. № 1. P. 34–66.

[4] Harmer J. *Essential Teacher Knowledge*. Harlow: Pearson Longman, 2012. P. 95 – 113. [In English].

[5] *Modern Approaches to English Language Teaching and Learning*: Retrieved from https://shodhganga.inflibnet.ac.in/bitstream/10603/136729/7/07_chapter-1.pdf. [In English].

УДК 378.016:811.111 (378.4:81'243)

МЕТОДИ І ПРИЙОМИ НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ДІТЕЙ З ОЗНАКАМИ ДИСЛЕКСІЇ

Алексеева Марина Анатоліївна

бакалаврант спеціальності «Філологія», спеціалізація «Прикладна лінгвістика»,

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова,

Україна, м. Миколаїв

marina.alekseeva1212@gmail.com

Науковий керівник – старший викладач кафедри прикладної лінгвістики

НУК ім. адмірала Макарова *Н.С. Мочалова*

У статті пояснено поняття дислексії як розладу навчання, наведено коротку класифікацію видів дислексії, розповідається про основні методи корекції дислексії, відомі у світі та в Україні. Основна увага приділяється опису методики Глена Домана як потенційної методики викладання англійської мови як іноземної дітям з дислексією.

Ключові слова: дислексія, розлад навчання, корекція, методика, Глен Доман.

Дислексія – це проблема сучасності.

В часи сучасних технологій багато дітей страждають через синдром дефіциту уваги, розлади поведінки, ігрові розлади та інші хвороби, які заважають ефективності навчання. У світі, коли навколо нас є багато інформації, яка може відволікати, в багатьох дітей можуть виникнути проблеми з читанням. Багато хто з них погано читає через те, що постійно користуються гаджетами і внаслідок цього має кліпове мислення. Вони не можуть

встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, так само як і зосередитися на тексті та сприймати рядок друкованих або письмових літер.

Діти та дорослі з дислексією страждають через нездатність розпізнати текст, написаний у книзі, й через це прочитати його. Деякі люди можуть добре розпізнати текст технічно, але не можуть зрозуміти його.

Дислексія – вибіркове порушення здатності до оволодіння навичками читання та письма за збереження загальної здатності до навчання. Дислексія – це у загальному понятті якесь порушення. Сам собою префікс «dis» говорить про дисгармонію, але в більш розширеному сенсі дислексія як поняття – це порушення розуміння будь-яких знакових систем.

Протягом дослідження було проаналізовано 83 джерела. 40% мали в собі інформацію про визначення дислексії, 12% - про класифікацію, 19% - про причини, в 26% було написано про діагностику дислексії, 17% - методика корекції дислексії як розладу навчання. На жаль, дуже мало джерел мало в собі інформацію про конкретну методику викладання англійської мови дітям з дислексією. Це питання є надзвичайно важливим, бо англійська мова є мовою міжнародного спілкування, а діти з дислексією можуть вирости в дуже цікавих і багатограних особистостях, яким потрібно мати можливість підтримувати комунікацію з усім світом.

Мета статті – розглянути методи і прийоми навчання англійської мови як іноземної дітей з дислексією.

Дислексія (від др.-грец. $\delta\upsilon\varsigma$ – префікс, що виражає значення заперечення і $\lambda\acute{\epsilon}\xi\varsigma$ – «мова») – порушення, яке супроводжується нездатністю швидко і правильно розпізнавати слова при читанні, а також труднощами при освоєнні навичок письма. Також дислексія може супроводжуватися порушенням мовлення [1].

У ранніх роботах дислексію називали по-різному. Термін запровадив німецький медик та офтальмолог Рудольф Берлін у 1887 році [19].

Причинами дислексії можуть бути особливості розвитку на таких рівнях: генетичному, нейробіологічному, а також на рівні когнітивних функцій [20].

Анна Лу Олів'є, психотерапевт, спеціаліст з поведінкової медицини, попередниця мультитерапії дослідила, що дислексія та її різновиди можуть розвинути в дитини через пологову травму [4].

На рівні когнітивних функцій, причинами дислексії можуть бути недостатньо розвинені навички фонологічної обробки інформації (розрізнення звуків мови, звуковий аналіз та синтез, здатність виробляти операції з фонемами [8].

Проте на нейробіологічному рівні можна відрізнити людину з дислексією від людини без дислексії на рівні практичних тестувань. На цьому рівні аналізують особливості будови та функціонування мозку дислексиків у порівнянні з людьми, які легко освоюють читання [16].

Загальна класифікація розладів навчання така: власне дислексія (порушення саме читання); дисграфія (порушення письма); дискалькулія (порушення в здатності вести математичні підрахунки та виконувати математичні операції).

Класифікація безпосередньо дислексії: дислексія фонематична. При цій формі дислексії у дитини під час сприйняття на слух поєднуються звуки, які відрізняються за однією сенсорозрізняльною ознакою – глухі-дзвінкі, тверді-м'які, дзвінкі-глухі (*ж-ш, с-ш, с-ц, б-п, д-т*); дислексія семантична (грец. «*semantikos*» – «смисловий»). Слова в тексті можуть сприйматися під час читання в ізольованому вигляді, через що втрачається зв'язок з іншими словами. Дитина володіє технікою читання, але може не зрозуміти частково чи цілком сенсу прочитаного; дислексія аграматична. Людина з цією формою порушення допускає граматичні помилки: змінює відмінкові закінчення та числа іменників. Вона має проблеми з питаннями узгодження: «гарна кіт», «високий тополя» тощо; дислексія оптична. Людина з цим порушенням відчуває труднощі в розрізненні подібних графічних символів, які відрізняються одним-двома елементами або по-різному розташовані у просторі (рисочки, палички, кружечки). Типовим прикладом, зокрема, для англійської мови, є зміна «*b*» і «*d*», «*h*» і «*n*». Іноді можна зустріти думку, що це проблема із зором, але це не так; дислексія мнестична. Людина з цією формою порушення відчуває проблеми при співвідношенні букв зі звуками, які вони «дають» під час читання; тактильна дислексія (лат. «*tactilis*» – «дотик»). Вид дислексії, який спостерігається у сліпих людей [22].

Б. Беккер відзначає різноманіття видів порушень читання. Вона вважає за можливе згрупувати їх в наступні типи: вроджена словесна сліпота, дислексія, браділексія, легастенія, вроджена слабкість читання.

О. А. Токарева виділяє 3 види дисграфії: акустична дисграфія. Відзначається недиференційованістю слухового сприйняття, розвиток звукового аналізу та синтезу; оптична дисграфія. Спричинена нестійкістю зорових вражень і уявлень, у ряді випадків,

особливо у шульт, має місце дзеркальне письмо; моторна дисграфія. Труднощі руху руки під час письма, порушення зв'язку моторних образів із зоровими образами [21].

Дискалькулія поділяється на: арифмерію – нездатність саме оперувати числами; цифрову дискалькулію – нездатність розпізнавати цифри; просторову дискалькулію – ігнорування частини завдання, яка написана на іншій стороні аркуша під час виконання обчислювальних дій; генералізовану дискалькулію – розлад розуміння математичних функцій широкого спектру; вербальну дискалькулію – учень може успішно проводити математичні операції, але при цьому не здатний саме називати числа; практогностичну (апраксічну) дискалькулію – нездатність до абстрактного рахунку предметів.

Ознаки дитини з дислексією такі:

- вона справляє враження яскравої, дуже розумної і промовистої, але не може читати та писати на рівні однолітків, на неї навішують ярлик лінивої, тупої, недбалої, незрілої, а вчителі характеризують її як «недостатньо старанну» або «з проблемами поведінки»;

- така дитина має високий IQ, але при цьому не демонструє хороших результатів у навчанні, її усні відповіді набагато кращі за письмові, вона має низьку самооцінку, приховує свої недоліки за допомогою оригінальних компенсаційних рішень, емоційна, легко засмучується з приводу шкільного читання чи тестування;

- часто фантазує, мрійлива, легко відволікається чи втрачає орієнтування в часі. СДУГ може заважати їй залишатися зосередженою під час читання та інших занять, вона може бути клоуном у класі, базікою або тихонею (приблизно 40% учнів із СДУГ страждають на дислексію);

- найкраще сприймає інформацію завдяки практичному досвіду, демонстраціям, експериментам, та наочним методам, а інформацію, яка не була закріплена практично, запам'ятовує погано; має не дуже гарну довготривалу пам'ять на місця та людей, думає здебільшого за допомогою образів та почуттів, а не за допомогою слів та звуків (мало внутрішнього діалогу);

- скаржиться на запаморочення, головний біль або біль у животі під час читання;

- надзвичайно безладна або надмірно охайна, має прискорений розвиток або, навпаки, його затримку (мовлення, повзання, ходіння, зав'язування шнурків) та інші [2].

Але така дитина може мати неабиякі здібності у мистецтві, спорті, механіці, розповіді історій, продажах, бізнесі, проектуванні, а також драматичні здібності.

Діагностувати дислексію не просто, тому що проблеми з читанням можуть відчувати різні діти з різних причин: слабкий розумовий розвиток, педагогічна занедбаність, поганий слух і зір дитини, що не дозволяє їй бачити літери, працювати з текстом і т.п. Дислексію відрізняє повторюваність помилок, їхня ідентичність і стійкість.

Дислексія не є психічним захворюванням і діагностується декількома спеціалістами шляхом проведення різних тестів, що включають тестування здоров'я дитини (слух, зір), рівень інтелекту, техніки читання та розуміння тексту, здатності до повноцінного мовлення.

Нейробіологи з Массачусетського технологічного інституту (Тайлер К. Перрачіоне, Стефані Н. Дель Туфо, Ребекка Вінтер та інші) дійшли висновку, що проблеми з читанням при дислексії пов'язані зі зниженою здатністю мозку до адаптації до стимулів, що повторюються [13].

В експерименті дорослим добровольцям давали слухати серію слів, яку зачитував або один голос, або чотири різні голоси, і просили їх співвіднести почуті слова з картинками. У піддослідних з контрольної групи досить швидко відбувалася адаптація нейронів скроневої частки. Коли слова зачитувалися чотирма різними голосами, такої реакції не було. У добровольців з дислексією, навпаки, адаптація не відбувалася: їхній мозок реагував на вже знайомий стимул так само, як на новий. За дослідженням науковців дислексія – неврологічний розлад. У різних людей він проявляється по-різному. Дислексія не пов'язана ні зі зниженим рівнем інтелекту, ні з небажанням читати, і неврологічні механізми, що лежать в основі, досі залишаються невідомими.

Ліцензований спеціаліст – педіатр, психолог, психіатр, невролог – може поставити відповідний діагноз. При цьому дислексія визначається як «труднощі з навчанням, що характеризуються проблемами з точним або побіжним розпізнаванням слів, поганим декодуванням і поганими здібностями до правопису.

Сьогодні в Україні відносно мало фахівців, які працюють із дислексією, проте дислексія записана під кодом R48 у національному класифікаторі хвороб та споріднених проблем в охороні здоров'я 025:2021.

Для корекції дислексії застосовуються такі методики: асоціації (довгі складні слова даються важко, тому важливо розбивати слова на частини, і кожну частину слова з чимось порівнювати, для легшого запам'ятовування); візуалізація (деякі слова та навіть літери важливо візуалізувати для кращого сприйняття); аудіо навчання (діти чудово сприймають велику кількість інформації на слух, тому письмові конспекти для них не завжди є

актуальними. Ще дитина може розповісти блискуче твір усно, а написати його дитині буде важко, і це треба врахувати).

Також для ефективної корекції дислексії необхідно розвивати координацію та концентрацію уваги. Головне пам'ятати, що витрачений час на написання навіть одного слова – це не розкіш, а важливий крок до навчання. За методикою Дейвіса, для покращення координації рухів можна використовувати балансувальні платформи для тренування всього тіла [8].

Гімнастика для артикуляції: сюди входять різні вправи, які пропонує логопед. Зазвичай вони є розминкою перед корекційними заняттями; скоромовки: треба розучувати з дитиною різні скоромовки, від елементарних, до складних. Користь принесуть спроби читати слова у зворотному порядку; користування цифровими технологіями: це допоможе дітям миттєво бачити свої помилки під час друку. Також завдяки планшетах та смартфонам діти зможуть записувати аудіо та відео домашні завдання.

Одним зі всесвітньовідомих підходів до корекції дислексії є підхід Ортона Гіллінгема. Його сутність у тому, що спочатку дитині дається набір з дев'яти літер і необхідно скласти з них якомога більше слів. Далі кількість літер поступово зростає. Друга особливість даного підходу – кожна літера пояснюється за допомогою зорових, слухових та кінестетичних факторів. Тобто викоистовується мультисенсорний підхід. Наприклад, написання літери «с» пояснюється за допомогою руху руки від лівого вуха до підборіддя [1].

Методика «Blended reading» частково схожа на підхід Ортона Гіллінгема. Якщо у слово входить певна літера, потрібно назвати ще якомога більше слів із нею. Також вчитель або інший спеціаліст може назвати слово, вимовляючи кожен літеру окремо («spelling»), а підопічний має вгадати це слово. Вона є дуже популярною для навчання маленьких дітей англійської мови, хоча в Україні використовують лише деякі елементи цієї методики.

Також для корекції дислексії використовують різноманітні програми: “Just Words”, яка працює зі словниковим запасом, або “RAVE-O” для відпрацювання швидкості читання.

В Україні для навчання аудіювання дітей з дислексією на уроках англійської мови використовують варіанти відповіді в картинках, оскільки, якщо ми маємо справу з фонематичною дислексією, то у разі, коли не зрозуміле хоча б одне слово, втрачається розуміння цілого тексту. Для оптичної дислексії такий підхід говорить сам за себе.

Для навчання читанню використовуються такі прийоми, як виділення тексту різними маркерами або зміна кольору чи розміру самого шрифту для того, щоб учень краще зрозумів текст, написання окремого слова [3].

Щоб опанувати навичку письма, необхідно, по-перше, опанувати навичку читання.

Для корекції дислексії стане в нагоді методика Глена Домана. Її сутність у тому, що на картках намальовані зображення різних предметів із написаною їх назвою, або написані лише слова. Таким чином дітям з дислексією легше засвоювати новий лексичний матеріал.

Глен Доман – один із керівників Інституту досягнення людського потенціалу в Філадельфії. Розробляючи свою методику, Доман спирався на багаторічні дослідження, що проводяться в різних країнах світу. Він написав шість популярних книг про розвиток дітей, які досі є бестселерами. У дослідженні джерелами були такі з книг: «How To Multiply Your Baby's Intelligence» («Як всебічно розвинути інтелект Вашого малюка») та «How To Teach Your Baby To Be Physically Superb» («Як розвинути Вашого малюка фізично»).

Методика Домана ґрунтується на гармонійному розвитку тіла й розуму. Вченими встановлено, що до трьох років формується 70-80% клітин нашого мозку. Щойно дитина освоює ту чи іншу рухову навичку, починає розвиватися наступний, більш високий відділ мозку [19].

Тренажер Домана

Тренажер являє собою оббитий тканиною трек, оснащений бортиками, які допоможуть маляті повзти прямо. Важливою є ширина треку – бортики конструкції неодмінно повинні торкатися ліктів та колін дитини, створюючи тісноту, що стала звичною для неї в період внутрішньоутробного розвитку. Ця тіснота відроджує в пам'яті дитини ті рухи, які допомогли їй з'явитися на світ, і тим самим стимулює моторну активність.

За словами Глена Домана, вчити малюка повзати слід уже з перших днів життя.

Розмір треку залежить від віку малюка. Якщо трек був придбаний «на виріст», від нього не буде користі. Потрібно уникати тренажерів, прикрашених строкатими візерунками. Матеріал повинен легко відмиватися або зніматися для прання. Перед купівлею потрібно звернути увагу на безпеку фарби – малюк облизуватиме трек [19].

Батькам також потрібно бути готовими до того, що результати не стануть помітні одразу. Їм варто набратися терпіння та підтримувати дитину в її перших спробах пересуватися самотійно. Спочатку можна полегшити дитині завдання, розташувавши трек під негативним кутом: повзти вниз по похилій площині їй буде набагато простіше, ніж по

рівній поверхні. З іншого боку, коли дитина навчиться повзати по горизонтальній поверхні, можна нахилити тренажер в інший бік і вчити її повзати вгору.

Поміщати малюка в трек слід не менше 10 разів на день на кілька хвилин. За словами Домана, дитина грудного віку має не спати чотири години на добу і в цей час потрібно проводити заняття.

Перші картки Домана

Стимулюючи роботу непошкоджених ділянок за допомогою зовнішнього подразника, вчений активізував роботу всього мозку, поступово відновлюючи його функції. У ролі подразника Доман застосовував картки.

Картку чітко визначеного розміру Глен Доман називає бітом інтелекту. Знання ґрунтуються на інформації, а отримання інформації відбувається через факти. Кожен факт є одним бітом інтелекту. Щоб інформація таки стала бітом інтелекту, треба належним чином розповісти нове дитині [6].

В нашій країні ця методика є популярною не тільки як засіб корекції дислексії. Першою вона стала використовуватися для роботи з особливими дітьми, що страждають на аутизм. Вони почали обганяти в успішності засвоєння нових слів і рахунку своїх здорових однолітків.

Доман надає велике значення трьом основним напрямкам інтелектуального розвитку – читання, математики та енциклопедичних знань. Отже, існують відповідні варіанти наборів карток. На картках для надання енциклопедичних знань представлені картинки із зображенням тварин, рослин, професій тощо. Картки підписані червоним шрифтом літерами верхнього регістру. Картки пред'являються дитині тематичними комплектами, наприклад, спочатку вивчаємо диких тварин, потім овочі, транспорт [5]; для навчання лічби: картки з крапками відповідної кількості; для навчання читанню: на них написані слова. Сучасні картки також мають такі версії, як вивчення абеток та лексики іноземних мов. Існує також особливий різновид чорно-білих карток для новонароджених.

Основне призначення карток Домана – розвиток пам'яті дитини. Навіть набори, що позиціонуються розробником як посібник для навчання читання, насправді базуються на механічному запам'ятовуванні.

Методикою передбачається щоденний показ карток не менше 3 разів на день – кожен з наборів демонструється за окремою схемою. Застосовуючи методику, слід вести строгий облік показаних карток: картка, показана 30 разів, вважається вивченою.

З кожного набору вилучається одна картка і замінюється на нову, так щодня, доки не буде показаний весь набір.

Намагайтеся наводити дитині не окремі факти, а системно організовану інформацію; подавайте її з різних боків, з різних точок зору, висвітлюйте одну й ту саму тему не лише на картках, а й у іграх, плакатах, книгах, інших посібниках.

На перших картках, які стали матеріалом для занять, були зображені крапки. Картинки слід було показувати протягом 1-2 хвилин, але повторюватися урок повинен був кілька десятків разів на день. Демонстрація кожної картки триває не довше 2 секунд, після чого вона відкладається до наступного разу. Під час показу дорослий чітко промовляє написане слово або коментує зображення. Висока швидкість показів розвиває ейдетичну пам'ять малюка та швидкість сприйняття інформації. Доман пропонує поступово збільшувати кількість наборів карток, які демонструються дитині, до десяти наборів.

Коли дитина вивчить інформацію, наведену на картках, з ними можна виконувати й інші вправи. Журналістка Олена Башкова наводить у своїй книзі «Як виростити вундеркінда» кілька додаткових вправ з картками Домана.

Узагальнення й класифікації

Для цього змішуються картки з декількох категорій, а дитина має розкласти їх у правильні стосики. На першому етапі не варто змішувати картки більше ніж з двох категорій. Залежно від віку малюка і його рівня розвитку можна дати легке (наприклад, змішати квіти й транспорт) або важке (овочі й фрукти) завдання. В міру засвоєння дитиною уроку, кількість карток і категорій потрібно поступово збільшувати.

Вгадай-но

Треба викласти картки й словесно описати об'єкт. Завдання дитини – відгадати його за описом: «Це хижий звір. Проживає в Африці...». Чим швидше малюк відгадає, тим краще.

Слід, однак, відзначити, що така висока ефективність методики викликає велику кількість суперечностей.

Багато людей бралися за цю працю, отримували сумнівні результати або зовсім їх не отримували, бачили небажання, опір дітей проти такого способу подачі інформації. В результаті заразившись від Домана ідеями раннього розвитку, змінювали методику до невпізнання і отримували свою, як, наприклад, відома багатьом Сесіль Лупан [5].

Принципи правильного навчання: починати якомога раніше; навчати з задоволенням; поважати дитину та довіряти їй; вчити лише тоді, коли процес навчання подобається батькам

і дитині; частіше давати новий матеріал; бути організованим та послідовним; не перевіряти знання дитини; ретельно готувати навчальні матеріали та робити це заздалегідь [18].

Глен Доман стверджує: «Якщо ви протягом десяти секунд покажете дитині не просто 10 випадкових карток, а 10 карток, що належать до певної категорії, то цим надасте їй можливість скласти 3628800 комбінацій з отриманих знань».

На жаль, для викладання англійської мови цю методику не використовують. Хоча є метод навчання англійської мови дітей з ознаками дислексії за допомогою читання в малюнках.

Висновки. Дислексія як поняття – це порушення в розумінні будь-яких знакових систем. Існує три основних різновиди дислексії. Сьогодні у світі існує багато методик корекції дислексії. В Україні корекцією дислексії стали займатися не так давно, але вже починають застосовувати методики для викладання англійської мови дітям з дислексією як іноземної.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Anderson, R. C., & Li, W. (2006). *A Cross-Language Perspective on Learning to Read*. In A. McKeough, L. M. Phillips, V. Timmons, & J. L. Lupart (Eds.), *Understanding literacy development: A global view*. Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
2. Bilan O.I. (2017). *Програма розвитку дитини дошкільного віку “Українське дошкілля” Nursery Child Development Program “Ukrainian Preschool”*. Ternopil Вид-во “Mandrivec”
3. Chorna Y. How to Help Children With Dyslexia to Master English and Assess the Skills of Students With This Feature? Retrieved from <https://grade.ua/blog/teaching-english-to-children-with-dyslexia/>
4. de Olivier Lou, A. (1997). *Perinatal Anoxia (Fetal Distress), Generating Dyslexia, Dysgraphia and other learning disturbances*. (Updated summary of theoretical and practical research conducted by Lou de Olivier in 1996 and published as Monograph in. Revised in theory and practice between 2003 and 2005 and literature review. Retrieved from <https://biocoreopen.org/ijnb/Perinatal-Anoxia-Fetal-Distress-Generating-Dyslexia-Dysgraphia-and-other-learning-disturbances.pdf>
5. Doman Method. How to Practice? And Is It Worth It?| Скачать карточки. Retrieved from <https://jili-blog.ru/metodika-rannego-razvitiya-glenn-domana-skachat-kartochki-domana.html>
6. Doman, G., & Doman, J. (1984) *How to Give Your Baby Encyclopedic Knowledge (1st.)*. Garden City, New York : Square One Publishers

7. Doman, G., Doman, D., Hagy B. (2001) *How to Teach Your Baby to Be Physically Superb (2nd ed.)*. San Francisco, California : UNKNO
8. Doroshhuk, S.M., Malinovska, N.M., Gajdaj, O.S. et al. Features of The Course of Dyslexia in Childhood (2021).
9. Dorofeeva S.V. (2020, October 5) *Картоотека: дислексия и её причины. Почему у детей возникают расстройства чтения и как их диагностировать* [Card-index. Dyslexia and Its Causes. Why Children Have Reading Disorders and How To Diagnose Them]. Retrieved from <https://iq.hse.ru/news/403831455.html>
10. Dorofeeva S. V. *Assessing the Validity of the Standardized Assessment of Reading Skills in Russian and Verifying the Relevance of Available Normative Data*. Retrieved from <https://www.hse.ru/data/2020/02/10/1573192822/DorofeevaetalRJCS2019.pdf>
11. Hrek V.V. (2018) *Дислексія та дисграфія у дітей з порушеннями мовлення. Посібник для вихователів, логопедів дошкільних навчальних закладів* [Dyslexia and dysgraphia in children with speech disorders. Manual for educators, speech therapists of preschool educational institutions]
12. Lasinska T. (2015) *Міжнародні тестові домовленості* [International Test Arrangements]. Retrieved from https://www.intestcom.org/files/guideline_test_disposal_ukrainian.pdf
13. Perrachione, T. K., Del Tufo, S. N., Winter, R., Murtagh, J., Cyr, A., Chang, P., Halverson, K., Ghosh, S. S., Christodoulou, J. A., & Gabrieli, J. (2016). Dysfunction of Rapid Neural Adaptation in Dyslexia. *Neuron*, 92(6), 1383–1397. Retrieved from <https://doi.org/10.1016/j.neuron.2016.11.020>
14. Romanyuk L.P. *Вивчення поширених розладів навчання майбутніми вчителями іноземних мов в Ізраїлі*. [Study of Common Learning Disorders by Future Foreign Language Teachers in Israel]
15. Samokhvalov V.P. (2000) *Основы психиатрии по МКБ 10* [Fundamentals of psychiatry according to ICD 10]. Simferopol
16. Stepanova-Kamysh A. (2021, June 23). *Дислексію не можна побороти, а лише відкоригувати. Як полегшити навчання для дитини* [Dyslexia cannot be overcome, but only corrected. How to make learning easier for child]. New Ukrainian School. Retrieved from <https://nus.org.ua/articles/dysleksiyu-ne-mozhna-poboroty-a-lyshe-vidkoryguvaty-yak-polegshyty-navchannya-dlya-dytyny/>

17. Stouner U. S. How to teach your child. Retrieved from <http://baby.komi.com/Faculties/Literature/Doman/31.htm>
18. *Методика Глена Домана: основні ідеї та недоліки* [The Doman Method: The Main ideas and Gaps]. Retrieved from <https://firststep.com.ua/article/metodika-glena-domana-osnovni-idei-ta-nedoliki>
19. *The History of Dyslexia* Retrieved from <https://dyslexiahistory.web.ox.ac.uk/brief-history-dyslexia>
20. Vedyshcheva A. *Дислексія – дар чи бездарність?* [Dyslexia – Gift or Mediocrity?] Retrieved from <https://taslife.com.ua/blog/dysleksiya-dar-chy-bezdarnist>
21. Volkova L.S. (1998). *Speech Therapy: A Textbook for Students of Faculty of Defectology of Pedagogical Universities*. M.: VLADOS
22. Wagner R. (1973). Rudolf Berlin: Originator of the term dyslexia. *Annals of Dyslexia*, 23(1), 57–63.].

Abstract: *The article explains the concept of dyslexia as a learning disorder, provides a brief classification of the types of dyslexia, tells about the main dyslexia correction methods, known in the world and in Ukraine. The main attention is paid to the description of the Glenn Doman method as a potential method of teaching English as a foreign language to children with dyslexia.*

Keywords: *dyslexia, learning disorder, correction, method, Glen Doman*

УДК 821 (73) (075.8)

СТВОРЕННЯ ЕЛЕКТРОННОГО ПОСІБНИКА ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ: «КОНЦЕПТОСФЕРА У ТВОРАХ ДЖЕКА ЛОНДОНА»

Аманова Гулайим Реджепгулієвна

бакалаврант спеціальності «Філологія», спеціалізація «Прикладна лінгвістика»,

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова,

Україна, м. Миколаїв

amanowagulayym99@gmail.com

Науковий керівник – кандидат філологічних наук, доцент кафедри прикладної лінгвістики

НУК ім. адмірала Макарова ***О. М. Данильчук***

У статті розглядається поняття «концепт» і особливості концептосфери у творчості американського письменника XX століття Джека Лондона на прикладі роману “The Daughter of Snows” («Дочка снігів») і північного оповідання “Grit of women” («Мужність жінки»). Підкреслюється, що концепт «GRIT (МУЖНІСТЬ)» є найбільш частотним у творах автора.

Ключові слова: Джек Лондон, когнітивна лінгвістика, концепт, концептосфера, веб-сайт, електронний посібник.

На сучасному етапі суспільного прогресу та в епоху стрімкого й постійного розвитку інформаційних технологій, розширення міжнародних ділових і культурних зв'язків у різних галузях науки і техніки постійно змінюються вимоги до підготовки висококваліфікованого конкурентоздатного фахівця, який повинен уміти поєднувати високоякісну фахову підготовку з умінням самостійно, творчо мислити.

Справжній фахівець в умовах глобалізації суспільства – це людина, яка вміє самостійно мислити, приймати рішення, досягати поставленої мети, володіє навичками здобувати знання власними силами, удосконалювати свою фахову майстерність.

Інформаційне навчальне середовище відіграє важливу роль в організації всіх елементів навчально-виховного процесу, зокрема самостійної роботи студентів через інформаційну підтримку процесу навчання. Саме тому питання ефективності використання Інтернету в навчальній діяльності набуло теоретичної і практичної актуальності. Наявність доступу до Інтернет-ресурсів сприяє отриманню швидкої та якісної мовної та культурної освіти майбутніми фахівцями. Тому виникає необхідність у розробленні нових методів навчання на основі навчальних Інтернет-ресурсів, що створюються виключно для навчальних цілей [6].

Необхідність у систематизації знань з різних навчальних дисциплін, зокрема з курсів «Історія зарубіжної літератури» та «Лінгвокультурологія» завдяки створенню електронних посібників, на яких би містилася інформація про поняття «концептосфера» і «концепт», а також про особливості концептосфери у творчості будь-якого художника слова, є найбільш актуальним в процесі навчання у ВНЗ.

Електронний посібник для самостійної роботи студентів, створений у рамках дипломної роботи, систематизує та узагальнює знання про концептосферу роману “The Daughter of Snows” («Дочка снігів») і північного оповідання “Grit of women” («Мужність

жінки») американського прозаїка початку XX століття Джека Лондона та акцентує увагу на вербалізації концептів у творах письменника, а також презентує зведену інформацію за даною темою у рамках курсів «Історія зарубіжної літератури» та «Лінгвокультурологія».

У наші дні поняття «концепт» пов'язане з будь-яким культурним аспектом життя і може розглядатися шляхом його сприйняття, а також сприяти формуванню уявлення про нього. Крім того, лінгвістичне учення сьогодні все більше цікавиться когнітивним аспектом різних явищ. Так, актуальним є процес формування уявлення про те чи інше явище, а значить про різні концепти.

Говорячи про статус концепту в процесі пізнання і комунікації, необхідно враховувати феноменологічний аспект культури як специфіки людської діяльності, яка має внутрішню мету. На думку Ю.М. Лотмана, «поняття мети неминуче включає уявлення про певні події. Людське прагнення приписувати діям і подіям сенс і мету має на увазі розчленованість безперервної реальності на деякі умовні сегменти; осмислення пов'язане з сегментацією недискретного простору» [4, с. 90].

Дослідження концептів дозволяє провести як лінгвістичний, так і філологічний аналіз, що, безумовно, може сприяти більш глибокому розумінню тексту та інтенції автора. Дослідження лінгвальних засобів репрезентації концепту в мові письменника дозволяє виявити принципи організації індивідуально-авторських концептосфер і глибше зрозуміти авторський задум. Здатність деяких концептів набувати додаткових значень у межах художніх творів надає їм виключно індивідуального характеру і дозволяє виявити специфіку світобачення певного письменника. У той же час розуміння змісту художнього твору є процесом взаємодії концептосфер автора і читача. Спираючись на свій життєвий досвід і наявні фонові знання, читач намагається розпізнати тематику і проблематику твору автора і прагне зрозуміти, як той бачить світ. Іншими словами читач дивиться на світ художнього твору і світ автора крізь призму своєї картини світу, своїми очима.

О. С. Кубрякова відзначає, що «категоризація світу – результат когнітивної діяльності людини, підсумок класифікації (таксономії) світу, який його оточує, і розчленовування окремих одиниць (таксонів) у даній класифікації, коли остаточним висновком указаної діяльності є формування певної категорії, що дозволяє побачити світ у головних атрибутах його буття і функціонування» [3, с. 107].

Так, концепт є продуктом процесів концептуалізації і категоризації світу людиною, які співіснують у постійній взаємодії. Аналіз ментальних категорій – концептів – робить

можливим зворотний процес – пізнання специфіки категоризації світу представниками певного лінгвосупільства.

На відміну від інших дисциплін когнітивного циклу в когнітивній лінгвістиці розглядаються тільки ті когнітивні структури і процеси, які властиві людині як «людині, що грає». А саме, на першому плані знаходяться: системний опис і пояснення механізмів людського засвоєння мови і принципи структуризації мовних знань.

Концепт, згідно з Е. Сепіром, містить у собі тисячі результатів пізнання, і їх кількість може тільки збільшуватися [Цит. за: 2, р. 16]. А отже, концепт є планом змісту мовного знаку, тобто, окрім наочної співвіднесеності, він передає ще і всю комунікативно значущу інформацію [1, с. 53]. Це вказує на місце, яке займає знак в системі мови: його парадигматичні, синтагматичні і словотворчі зв'язки, тобто те, що Ф. Соссюр називає «значущість» і те, що, врешті-решт, відображає лінгвістичну цінність позамовного знаку.

Відтак, **актуальність дослідження** полягає в необхідності оптимізації навчального процесу за допомогою сучасних технологій, зокрема створенні електронного посібника для самостійної роботи студентів за темою «Концептосфера у творах Джека Лондона» з використанням Інтернет-ресурсів.

Метою роботи є розкриття поняття «концепт» і виявлення провідних концептів у творчості американського письменника XX століття Джека Лондона, а також створення навчального веб-сайту для студентів прикладної лінгвістики НУК ім. адмірала Макарова на основі матеріалу, що досліджується.

Досягнення поставленої мети конкретизується в таких **завданнях**:

- 1) дати визначення поняттям «концепт» і «концептосфера»;
- 2) виявити специфіку художнього концепту як засобу реалізації мовної особистості автора;
- 3) виділити індивідуально-авторські художні концепти у творі, що досліджується;
- 4) створити електронний навчальний посібник на основі матеріалу, який аналізується та інші.

У роботі використовуються такі **методи дослідження**, як компонентний, контекстуальний і метод концептуального аналізу.

Матеріалом для дослідження є праці по лінгвокультурології, етнолінгвістиці і етнопсихолінгвістиці таких авторів, як І. Арнольд, О. Арутюнова, С. Аскольдов, Л. Бабенко, Н. Бочегова, В. Маслова, В. Ткаченко, М. Урнов та інші.

Об'єктом дослідження виступають твори американського письменника XX століття Джека Лондона “The Daughter of Snows” («Дочка снігів»), “Martin Eden” («Мартін Іден») і північне оповідання автора “Grit of women” («Мужність жінки»).

Предмет дослідження – індивідуально-авторські концепти указанного вище автора. У дослідженні розглянуто особливості створення узагальненого, позбавленого деталізації образу дійсності, «картини світу», представленої в його творчості.

У роботі порушуються такі питання, як дослідження життєвого шляху Джека Лондона та історія створення його романів “The Daughter of Snows” («Дочка снігів»), “Martin Eden” («Мартін Іден») і північного оповідання “Grit of women” («Мужність жінки»); тематика та проблематика творчості автора; ідеї «Американської мрії» та «Американської трагедії» у його творчості; концептосфера творів Джека Лондона та інші.

Проведений аналіз свідчить про те, що компонентами концепту *GRIT (МУЖНІСТЬ)* є такі, як “sacrifice” («жертвність»), “devotion” («відданість»), “transmission of sacred knowledge” («передача сакральних знань»), “honesty” («чесність») та інші. Лінгвокультурологічний концепт *GRIT (МУЖНІСТЬ)* отримує ідіоспецифічну реалізацію в романі “The Daughter of Snows” («Дочка снігів») і оповіданні “Grit of women” («Мужність жінки») Джека Лондона. Базовий шар представляє собою опис мужності чоловіка через такі словарні лексеми, як “bravery” («хоробрість»), “cowardice” («боягузтво»), “determination” («рішучість»), “volition” («воля»). Проте тут представлено і мужність жінки, яке виражається в “sacrifice” («жертвності») а також (у певних ситуаціях) реалізується у вигляді “transmission of sacred knowledge” («передачі сакральних знань»). Так висунуту нами гіпотезу підтверджено, і концепт *GRIT (МУЖНІСТЬ)* у художніх творах Джека Лондона отримує додаткові компоненти предметно-понятійної репрезентації: “faith” («віра»), “honesty” («чесність»), “sacrifice” («самопожертва»), “transmission of sacred knowledge” («передача сакральних знань»).

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що лінгвокогнітивний підхід, при якому творча індивідуальність Джека Лондона розкривається у формах мовної об'єктивації їх художніх концептів, тим самим порушує питання ідіостилю письменниці. У роботі розроблено структуру художнього концепту як засобу репрезентації авторських сенсів, виділені засоби лінгвоконцептуального вираження індивідуально-авторських концептів художнього світу прозаїка. У роботі створено концепцію, що узагальнює й розвиває вже

здобуті знання про вербалізацію концептосфери у творчості представника американської літератури ХХ століття Джека Лондона як частини культури людства.

Теоретичне значення роботи полягає в комплексному підході, що синтезує мовностилістичний і літературознавчий аналізи тексту, що дозволяє надалі продовжити дослідження теоретичної бази лінгвостилістичного аналізу і літературознавчого аналізу в єдності його форми і змісту.

Практичне значення дослідження зумовлене тим, що на основі роботи створено інформаційний електронний навчальний посібник «Концептосфера у творах Джека Лондона», який містить словник основних понять і термінів, узагальнює інформацію за вказаною темою, синтезує отримані знання, а також пропонує користувачам перевірити знання, виконуючи тестові завдання. Цей інформаційний веб-сайт буде допоміжним засобом для студентів прикладної лінгвістики НУК ім. адм. Макарова в рамках курсів «Історія зарубіжної літератури» і «Лінгвокультурологія».

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Карасик В.И. (2002) Языковой круг: личность, концепты, дискурс. Волгоград: Перемена.
2. Красных В.В. (2003) Понятие концептосферы. М.
3. Кубрякова Е.С., Демьянков В.З., Панкрац Ю.Г., Лузина Л.Г. (1996) Концепт // Краткий словарь когнитивных терминов. М.: Филол. Ф-т МГУ им. М.В. Ломоносова. 245 с.
4. Лотман Ю.М. (2000) Структура художественного текста. Об искусстве. СПб.: Искусство-СПБ.
5. Степанов Ю.С. Концепт: статья. Взято из: Словарь русской культуры. М., 1977. С. 40–76.
6. Харченко Г.И. (2005) Компьютерные программы учебного назначения как средство активизации учебной деятельности студентов вуза: автореф. дис. канд. пед. наук: спец. 13.00.08. Ставрополь.

The diploma thesis considers the definition of “concept” and features of the concept sphere in the works of Jack London, the twentieth century American writer, on the example of his novel “The Daughter of Snows” and northern story “Grit of women”.

It is emphasized that the concept of GRIT is the most frequent in the works of the author.

Keywords: Jack London, cognitive linguistics, concept, concept sphere, website, electronic manual.

УДК 821 (73) (075.8)

**СТВОРЕННЯ ЕЛЕКТРОННОГО ПОСІБНИКА ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ
СТУДЕНТІВ: «ЛІНГВООГНІТИВНА ПРИРОДА КОНЦЕПТОСФЕРИ
У ТВОРЧОСТІ ДЖ. АПДАЙКА»**

Атамурадова Маліка Атамурадівна

бакалаврант спеціальності «Філологія», спеціалізація «Прикладна лінгвістика»,

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова,

Україна, м. Миколаїв

atamuradovamelike20@gmail.com

Науковий керівник – кандидат філологічних наук, доцент кафедри прикладної лінгвістики

НУК ім. адмірала Макарова **О. М. Данильчук**

У статті розглядається поняття «концепт» і особливості концептосфери у творчості американського письменника XX століття Дж. Апдайк на прикладі його романів “The Centaur” («Кентавр», 1963), “Rabbit novels” («Тетралогія про Кролика»): “Rabbit, Run” («Кролик, біжи», 1960) “Rabbit Redux” («Кролик повернувся», 1971), “Rabbit is Rich” («Кролик розбагатів», 1981), “Rabbit At Rest” («Кролик заспокоївся», 1990), а також повість “Rabbit Remembered” («Згадка про Кролика», 2001), романний дуплекс “The Witches of Eastwick” («Іствікські відьми», 1984), “The Widows of Eastwick” («Іствікські вдови», 2008). Підкреслюється, що концепт FRIEND/FOE (СВІЙ/ЧУЖИЙ) є найбільш частотним у творах автора.

Ключові слова: Джон Апдайк, когнітивна лінгвістика, концепт, концептосфера, веб-сайт, електронний посібник.

На сучасному етапі суспільного прогресу та в епоху стрімкого і постійного розвитку інформаційних технологій, розширення міжнародних ділових і культурних зв'язків у різних галузях науки і техніки постійно змінюються вимоги до підготовки висококваліфікованого

конкурентоздатного фахівця, який повинен уміти поєднувати високоякісну фахову підготовку з умінням самостійно, творчо мислити.

Справжній фахівець в умовах глобалізації суспільства – це людина, яка вміє самостійно мислити, приймати рішення, досягати поставленої мети, володіє навичками здобувати знання власними силами, удосконалювати свою фахову майстерність.

Інформаційне навчальне середовище відіграє важливу роль в організації всіх елементів навчально-виховного процесу, зокрема самостійної роботи студентів через інформаційну підтримку процесу навчання. Саме тому питання ефективності використання Інтернету в навчальній діяльності набуло теоретичної і практичної актуальності. Наявність доступу до Інтернет-ресурсів сприяє отриманню швидкої та якісної мовної та культурної освіти майбутніми фахівцями. Тому виникає необхідність у розробленні нових методів навчання на основі навчальних Інтернет-ресурсів, що створюються виключно для навчальних цілей [6].

Необхідність у систематизації знань з різних навчальних дисциплін, зокрема з курсів «Історія зарубіжної літератури» та «Лінгвокультурологія» завдяки створенню електронних посібників, на яких би містилася інформація про поняття «концептосфера» і «концепт», а також про особливості концептосфери у творчості будь-якого художника слова, є актуальною в процесі навчання у ВНЗ.

Електронний посібник для самостійної роботи студентів, створений у рамках даної дипломної роботи, систематизує та узагальнює знання про концептосферу романів американського прозаїка ХХ століття Джона Апдайка «Кентавр» (1963), «Тетралогія про Кролика» («Кролик, біжи», 1960; «Кролик повернувся», 1971; «Кролик розбагатів», 1981; «Кролик заспокоївся», 1990; а також повість «Згадка про Кролика», 2001), романний диптих «Іствікські відьми» (1984) та «Іствікські вдови» (2008), а також акцентує увагу на вербалізації концептів у творах письменника і презентує зведену інформацію за даною темою у рамках курсів «Історія зарубіжної літератури» та «Лінгвокультурологія».

У наші дні поняття «концепт» пов'язане з будь-яким культурним аспектом життя і може розглядатися шляхом його сприйняття, а також сприяти формуванню уявлення про нього. Крім того, лінгвістичне учення сьогодні все більше цікавиться когнітивним аспектом різних явищ. Так, актуальним є процес формування уявлення про те чи інше явище, а значить про різні концепти.

Говорячи про статус концепту в процесі пізнання і комунікації, необхідно враховувати феноменологічний аспект культури як специфіки людської діяльності, що має внутрішню мету. На думку Ю.М. Лотмана, «поняття мети неминуче включає уявлення про певні події. Людське прагнення приписувати діям і подіям сенс і мету має на увазі розчленованість безперервної реальності на деякі умовні сегменти; осмислення пов'язане з сегментацією недискретного простору» [3, с. 90].

Дослідження концептів дозволяє провести як лінгвістичний, так і філологічний аналіз, що, безумовно, може сприяти більш глибокому розумінню тексту та інтенції автора. Дослідження лінгвальних засобів репрезентації концепту в мові письменника дозволяє виявити принципи організації індивідуально-авторських концептосфер і глибше зрозуміти авторський задум. Здатність деяких концептів набувати додаткових значень у межах художніх творів надає їм виключно індивідуального характеру і дозволяє виявити специфіку світобачення певного письменника. У той же час розуміння змісту художнього твору є процесом взаємодії концептосфер автора і читача. Спираючись на свій життєвий досвід і наявні фонові знання, читач намагається розпізнати тематику і проблематику твору автора і прагне зрозуміти, як той бачить світ. Іншими словами читач дивиться на світ художнього твору і світ автора крізь призму своєї картини світу, своїми очима.

О. С. Кубрякова відзначає, що «категоризація світу – результат когнітивної діяльності людини, підсумок класифікації (таксономії) світу, який його оточує, і розчленовування окремих одиниць (таксонів) у даній класифікації, коли остаточним висновком указаної діяльності є формування певної категорії, що дозволяє побачити світ у головних атрибутах його буття і функціонування» [2, с. 307].

Так, концепт є продуктом процесів концептуалізації і категоризації світу людиною, які співіснують у постійній взаємодії.

Так, аналіз ментальних категорій – концептів – робить можливим зворотний процес – пізнання специфіки категоризації світу представниками певного лінгвосупільства.

На відміну від інших дисциплін когнітивного циклу в когнітивній лінгвістиці розглядаються тільки ті когнітивні структури і процеси, які властиві людині як «людині, що грає». А саме, на першому плані знаходяться: системний опис і пояснення механізмів людського засвоєння мови і принципи структуризації мовних знань.

Концепт, згідно з Е. Сепіром, містить у собі тисячі результатів пізнання, і їх кількість може тільки збільшуватися [Цит. за: 4, с. 16]. А отже, концепт є планом змісту мовного

знаку, тобто, окрім наочної співвіднесеності, він передає ще і всю комунікативно значущу інформацію [5, с. 53]. Це вказує на місце, яке займає знак в системі мови: його парадигматичні, синтагматичні і словотворчі зв'язки, тобто те, що Ф. Соссюр називає «значущість» і те, що, врешті-решт, відображає лінгвістичну цінність позамовного знаку.

Відтак, **актуальність нашого дослідження** визначається його спрямованістю до вивчення творчого досвіду сучасного американського митця Джона Апдайка (John Updike, 1932–2009), для якого міфологічні тенденції є провідними. Джон Апдайк є одним із найвиразніших представників американської літератури XX століття.

Романна проза Джона Апдайка є постійним об'єктом полеміки серед літературознавців (М.А. Анастасьєв, А.О. Аствацатуров, Дж. де Белліс, Р. Берчард, Е. Варго, Б.О. Гіленсон, Т.Н. Денисова, Т.Л. Морозова, Р. Детвейлер, С. Олстер та ін.). Проте дотепер вивчалися лише окремі питання тематики та міфопоетики Джона Апдайка, бракувало комплексного розгляду міфологічних тенденцій письменника як світоглядної та естетичної полісистеми. Поза увагою дослідників залишилось також виявлення ключових концептів у романістиці Джона Апдайка, специфіка їх вербалізації в художній архітектоніці його творів з фокусом на аналізі конкретного літературного матеріалу – художнього тексту окремого автора – та врахуванні національно-культурного виміру досліджуваного явища. Це експлікує актуальність нашого дослідження, оскільки саме антропоцентричне вивчення концептів як оперативних одиниць знання, які поєднують суспільний та індивідуальний досвід, сприяє зосередженню уваги вчених на явищах, що становлять невід'ємну частину життя як окремої людини, так і людства в цілому.

Актуальність дослідження полягає також і в необхідності оптимізації навчального процесу за допомогою сучасних технологій, зокрема у створенні електронного посібника для самостійної роботи студентів за темою «Лінгвокогнітивна природа концептосфери у творчості Джона Апдайка» з використанням Інтернет-ресурсів.

Метою роботи є розкриття поняття «концепт» і виявлення провідних концептів у творчості американського письменника початку XX століття Джона Апдайка, а також створення навчального веб-сайту для студентів прикладної лінгвістики НУК ім. адмірала Макарова на основі матеріалу, що досліджується.

Досягнення поставленої мети конкретизується в таких **завданнях**:

- 1) дати визначення поняттям «концепт» і «концептосфера»;

2) виявити специфіку художнього концепту як засобу реалізації мовної особистості автора;

3) виділити індивідуально-авторські художні концепти у творі, що досліджується;

4) створити електронний навчальний посібник на основі матеріалу, який аналізується та інші.

У роботі використовуються такі **методи дослідження**, як компонентний, контекстуальний і метод концептуального аналізу.

Матеріалом для дослідження є праці таких авторів, як І. Арнольд, О. Арутюнова, С. Аскольдов, Л. Бабенко, М.М. Бахтін, Н. Бочегова, В. Маслова, С.Г. Воркачов, В.І. Карасик, Ю.М. Лотман, Ю.С. Степанов, *В. Ткаченко*, М. Урнов та інші.

Об'єктом дослідження є твори Джона Апдайка "The Centaur" («Кентавр», 1963), "Rabbit novels" («Тетралогія про Кролика»): "Rabbit, Run" («Кролик, біжи», 1960) "Rabbit Redux" («Кролик повернувся», 1971), "Rabbit is Rich" («Кролик розбагатів», 1981), "Rabbit At Rest" («Кролик заспокоївся», 1990), а також повість "Rabbit Remembered" («Згадка про Кролика», 2001), романний диптих "The Witches of Eastwick" («Іствікські відьми», 1984) та "The Widows of Eastwick" («Іствікські вдови», 2008).

Предмет дослідження – індивідуально-авторські концепти указанного вище автора. У дослідженні розглянуто особливості створення узагальненого, позбавленого деталізації образу дійсності, «картини світу», представленої в його творчості.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що лінгвокогнітивний підхід, при якому творча індивідуальність Джона Апдайка розкривається у формах мовної об'єктивації його художніх концептів, тим самим порушує питання ідиостилу письменника. У роботі розроблено структуру художнього концепту як засобу репрезентації авторських сенсів, виділені засоби лінгвоконцептуального вираження індивідуально-авторських концептів художнього світу прозаїка. У роботі створено концепцію, що узагальнює й розвиває вже здобуті знання про вербалізацію концептосфери у творчості представника американської літератури ХХ століття Джона Апдайка як частини культури людства. Наукова новизна дослідження полягає в інтегративному вивченні міфологічних тенденцій у романній спадщині Джона Апдайка та аналізі концептуального підґрунтя індивідуального стилю письменника. Здійснено аналіз домінантних концептів індивідуальної концептосфери автора. Виявлено особливості художньої репрезентації ключових концептів *FRIEND/FOE*

(СВІЙ/ЧУЖИЙ) та фонових (*HISTORY (ІСТОРІЯ)*, *ART (МИСТЕЦТВО)*) в романному диптиху письменника.

Теоретичне значення роботи полягає в комплексному підході, що синтезує мовностилістичний і літературознавчий аналізи тексту, що дозволяє надалі продовжити дослідження теоретичної бази лінгвостилістичного аналізу і літературознавчого аналізу в єдності його форми і змісту.

Практичне значення дослідження зумовлене тим, що на основі роботи створено інформаційний електронний навчальний посібник «Лінгвокогнітивна природа концептосфери у творчості Джона Апдайка», який містить словник основних понять і термінів, узагальнює інформацію за вказаною темою, синтезує отримані знання, а також пропонує користувачам перевірити знання, виконуючи тестові завдання. Цей інформаційний веб-сайт буде допоміжним засобом для студентів прикладної лінгвістики НУК ім. адм. Макарова в рамках курсів «Історія зарубіжної літератури» і «Лінгвокультурологія».

У роботі порушуються такі питання, як дослідження життєвого шляху Джона Апдайка та історія створення його романів “The Centaur” («Кентавр», 1963), “Rabbit novels” («Тетралогія про Кролика»): “Rabbit, Run” («Кролик, біжи», 1960) “Rabbit Redux” («Кролик повернувся», 1971), “Rabbit is Rich” («Кролик розбагатів», 1981), “Rabbit At Rest” («Кролик заспокоївся», 1990), повісті “Rabbit Remembered” («Згадка про Кролика», 2001), а також романного диптиха автора “The Witches of Eastwick” («Іствікські відьми», 1984) та “The Widows of Eastwick” («Іствікські вдови», 2008); доля «пересічного американця» в циклі романів автора про Кролика; міф і реальність у романі «Кентавр»; концепти *FRIEND/FOE (СВІЙ/ЧУЖИЙ)* у художній творчості письменника та інші.

У своїх творах Джон Апдайк намагається розкрити, як і чим живе сучасний американець, що його хвилює, яким представляється йому світ. На прикладі Гаррі Енгстрома (“Rabbit novels” / «Тетралогія про Кролика») автор розповідає про те, що тільки з віком до людини приходить мудрість: Кролик занадто поспішав жити – то бунтував, то гнався за плотськими утіхами і матеріальними благами. Тепер все це змінюється спокоєм мудрості. Ніхто не може судити його, лише він сам себе.

Роман “The Centaur” («Кентавр», 1963) сюжетно не пов'язаний з «Кроликом», все ж примикає до нього за загальним задумом. Дія в романі йде одночасно і в Сполучених Штатах у середині XX століття, і в Греції часів античних богів і героїв. Як зазначає письменник, «міфи беруть участь у романі в різних функціях: іноді підкреслюють відчуття контрасту,

деколи їх призначення – сатирично загострити думку, або пробитися крізь матеріальний світ, відокремити його від ідеального, щоб ще раз відтінити відчуженість головного героя від матеріального світу. Вони – міф і реальність – взаємно доповнюють один одного. Міфологія – саме ядро книги, а не зовнішній прийом» [1, с. 51]. Критики вважають, що, взявши за основу тексту античний міф про благородного кентавра, напівлюдину-напівконя Гірона, Джон Апдайк продовжив традиції Дж. Джойса («Уліс»), а також тенденції до «міфологізації» в сучасній літературі (Г. Гарсія Маркеса, М. Фріша). Принцип двох світів, що ліг в основу роману, визначається і в духовному житті Америки. Те, що для одних є реальністю, іншим здається міфом, і навпаки.

Універсальні концепти культури *FRIEND/FOE (СВІЙ/ЧУЖИЙ)* найповніше реалізуються в «Іствіському» диптиху Джона Апдайка.

Лексема «свій» – це «власний, особливий, окремий, осібний, значущий». Лексема «чужий» – «без особи, власного обличчя». Зіставлення цих концептів включає: по-перше, осмислення «свого» на фоні «чужого»; по-друге, «відсторонення» свого й надання «особистісного» чужому.

Міфологічна складова концептів *FRIEND/FOE (СВІЙ/ЧУЖИЙ)* формує головну міфологічну опозицію в романному хронотопі: «чужий» – «свій» простір. Ця опозиція, закладена в романному хронотопі, надалі розгортається на різних рівнях текстової організації.

Романна картина світу – це поєднання протилежностей, що базуються на відзначених опозиціях, а також доповнюються явним протиставленням: природи та культури, багатства та бідності, природності та штучності.

В авторській концептосфері ключові міфологічні концепти *FRIEND/FOE (СВІЙ/ЧУЖИЙ)* взаємопов'язані з фоновими концептами *HISTORY (ІСТОРИЯ)* та *ART (МИСТЕЦТВО)*. За допомогою концепту *HISTORY (ІСТОРИЯ)* письменник вписує історію вигаданого міфологічного міста Іствік в реальну історію становлення держави Америки і, глибше, пов'язує його виникнення з історією Британії. Мовне вираження концепту *HISTORY (ІСТОРИЯ)* реалізується у назві міста (Іствік), яка, з одного боку, виявляється фактуальною, а з другого – містить міфологічні потенції. Міфологічний вимір фонового концепту *ART (МИСТЕЦТВО)* виявляє глибину інтерпретацій мистецького твору, яке протиставляється примітивності та поверхневості поп-арту, природне «народження» автентичного мистецтва протиставляється штучному «конструюванню».

Електронний посібник, створений у рамках дипломної роботи, систематизує та узагальнює знання про концептосферу романів Джона Апдайка “The Centaur” («Кентавр», 1963), “Rabbit novels” («Тетралогія про Кролика»): “Rabbit, Run” («Кролик, біжи», 1960) “Rabbit Redux” («Кролик повернувся», 1971), “Rabbit is Rich” («Кролик розбагатів», 1981), “Rabbit At Rest” («Кролик заспокоївся», 1990), а також повість “Rabbit Remembered” («Згадка про Кролика», 2001), романний диптих “The Witches of Eastwick” («Іствікські відьми», 1984), “The Widows of Eastwick” («Іствікські вдови», 2008) та акцентує увагу на концепті *FRIEND/FOE (СВІЙ/ЧУЖИЙ)*, розглядаючи творчість указанного автора, та презентує зведену інформацію за даною темою у рамках курсу «Історія зарубіжної літератури» та «Лінгвокультурологія». Безсумнівно, цей сайт стане допоміжним засобом для студентів прикладної лінгвістики НУК ім. адмірала Макарова.

Розроблений електронний посібник може бути впроваджено у навчальний процес при вивченні курсів «Історія зарубіжної літератури» та «Лінгвокультурологія» студентами філологічних спеціальностей у вищих навчальних закладах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бердникова И.В. (2003) Мифологические иллюзии в романе Дж. Апдайка «Кентавр». Взято из: Вопросы исследования и преподавания иностранных языков. № 5. С. 49–52.
2. Кубрякова Е.С., Демьянков В.З., Панкрац Ю.Г., Лузина Л.Г. (1996) Концепт // Краткий словарь когнитивных терминов. М.
3. Лотман Ю.М. (2000) Структура художественного текста. Об искусстве. СПб.: Искусство-СПБ.
4. Рудакова А.В. (2002) Когнитология и когнитивная лингвистика. Воронеж.
5. Селіванова О.О. (2010) Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Полтава: Довкілля-К.
6. Ткаченко В. Створення веб-сторінок і сайту. Взято з: <http://www.lessons-tva.info/book.html>
Дата останнього звернення: 10.04.2022.

Summary. *The thesis considers the definition of “concept” and features of the concept sphere in the works of John Updike, the twentieth century American writer, on the example of his novels “The Centaur” (1963); “Rabbit novels”: “Rabbit, Run” (1960) “Rabbit Redux” (1971),*

“Rabbit is Rich” (1981), “Rabbit At Rest” (1990) and story “Rabbit Remembered” (2001), novel diptych “The Witches of Eastwick” (1984) and “The Widows of Eastwick” (2008).

It is emphasized that the concept of FRIEND/FOE is the most frequent in the works of the author.

Keywords: John Updike, cognitive linguistics, concept, concept sphere, website, electronic manual.

УДК 81'33

КОНЦЕПТ КАК ОСНОВА ЯЗЫКОВОЙ КАРТИНЫ МИРА

Баташбаева Дилафруз

студентка 4-го курса специальности «Филология»,

специализация «Прикладная лингвистика»,

Национальный университет кораблестроения имени адмирала Макарова

Украина, г. Николаев

batashbayewa.97@gmail.com

Аннотация. В статье представляются результаты изучения концепта как базовой единицы языковой картины мира. В рамках данного исследования отображается соотношение двух картин мира – языковой и концептуальной. В ходе проведённого в представленной работе анализа предпринята попытка показать, что концептуальная картина мира относительно богаче языковой картины мира и представляет собой сложный комплекс из культурных, национальных и языковых особенностей человеческого сообщества, в то время как языковая картина мира формирует и регулирует поведение человека в окружающем его мире.

Ключевые слова: концепт, язык, окружающий мир, языковая картина мира, концептуальная картина мира.

Вступительная часть. Целью работы является изучение концепт как основа языковая картина мира. Проблемой освоения картины мира через анализ концептосферы в той или иной степени занимались такие философы, литературоведы, лингвисты, как К.А. Кочнова, Ю.В. Казарин, В.Я. Петрухин, Н.Н. Гончарова, Ю.В. Дюпина и др. [2, с. 53].

Картина мира имеет первостепенное значение для человеческого общения, она является универсальным ориентиром человеческой деятельности и результатом всей его духовной активности, именно она формирует тип отношения человека к миру, самому себе, другим людям. Следовательно, каждый народ, каждая социальная система имеет свой способ восприятия мира, и их менталитет обуславливается в значительной степени их картиной мира, в которой отражаются восприятие и понимание объективной действительности членов этих сообществ [3, с. 43].

Основная часть. К проблеме общего определения картины мира, по мнению З.Д. Поповой и И.А. Стернина, следует подходить с общенаучной, гносеологической точки зрения, а под картиной мира в целом следует понимать «упорядоченную совокупность знаний о действительности, сформировавшуюся в общественном (а также групповом, индивидуальном) сознании» [1, с. 4]. В представлении указанных авторов, принципиальным является разграничение двух картин мира – непосредственной и опосредованной.

Непосредственная картина мира – это картина, получаемая в результате прямого познания окружающей действительности. Она зависит от способа, общего метода, которым она была получена, и в этом смысле картина одной и той же действительности, одного и того же мира может различаться – она может быть: *рациональной и чувственной; диалектической и метафизической; материалистической и идеалистической; теоретической и эмпирической; научной и «наивной»; естественнонаучной и религиозной; физической и химической* и т.д. Подобные картины мира являются исторически обусловленными – они зависят в своем содержании от достигнутого к тому или иному историческому этапу уровня познания, они меняются с изменением исторических условий, с достижениями науки, развитием методов познания. Непосредственная картина мира тесно связана с мировоззрением, но отличается от мировоззрения тем, что она представляет собой содержательное знание, в то время как мировоззрение относится скорее к системе методов познания мира. Мировоззрение определяет метод познания, а картина мира – это уже результат познания [1, с. 52].

Непосредственная картина мира определяется как когнитивная, так как она представляет собой результат когниции (познания) действительности и выступает в виде совокупности упорядоченных знаний – концептосферы, и таким образом когнитивная картина мира может быть определена как совокупность тех понятий и стереотипов, которые в восприятии и понимании мира задаются культурой.

Опосредованную картину мира представляют языковая и художественная картины мира, которые являются результатом фиксации концептосферы вторичными знаковыми системами, которые материализуют, овнешняют существующую в сознании непосредственную картину мира [1, с. 53].

Таким образом, языковая картина мира – это совокупность вербализованных в системе языка представлений народа о действительности, о мире на определенном этапе развития.

Понятие языковой картины мира, как считает Ю.Д. Апресян, «представляет отражённые в естественном языке способы восприятия и концептуализации мира, когда основные концепты языка складываются в единую систему взглядов, своего рода коллективную философию, которая навязывается в качестве обязательной всем носителям языка» [2, с. 350]. «Каждый естественный язык отражает определенный способ восприятия («концептуализации») мира» [2, с. 132]. Когнитивная картина мира неизмеримо шире, поскольку в языке названо далеко не все содержание концептосферы, далеко не все концепты имеют языковое выражение и становятся предметом коммуникации [2, с. 52].

Отсюда следует, что судить о когнитивной картине мира по языковой картине мира можно лишь в ограниченном масштабе, постоянно имея в виду, что в языке названо только то, что имело или имеет сейчас для народа коммуникативную значимость – об этом народ говорит или говорил.

Следовательно, концептуальная картина мира должна быть богаче языковой картины мира, представленной единицами языка, поскольку в создании концептуальной картины мира принимают участие все типы мышления. Языковая картина мира возникает в результате взаимодействия действительности, сознания и языка как средства выражения мыслей о мире в актах коммуникации. Она представляет собой зафиксированную в языке и специфичную для данного языкового коллектива схему восприятия действительности. С одной стороны, языковая картина мира универсальна (поскольку представляет в виде определенных знаков элементы концептуальной картины мира, а многие концепты универсальны), с другой стороны, национально специфична (так как позволяет судить о различных способах «видения» и интерпретации явлений и связей окружающей действительности) [3, с. 179].

Концептуальная и языковая картины мира не являются идентичными, хотя и включают много общего. Как справедливо отмечает Е.С. Кубрякова, «за пределами

концептуальной модели мира не может остаться то, что уже зафиксировано в виде апробированного обществом конвенционального знака» [4, с. 145]. В кыргызском языкознании только в последние годы начали использовать термин «дүйнө сүрөтү», эквивалентный термину «картина мира». В содержательном отношении данный термин эксплицирует те же значения, что бытует и активно употребляется под термином «картина мира» в российском и западном языкознании.

Выделение отдельных концептов или их устойчивых объединений известно как процесс концептуализации мира. Как отмечают ученые – когнитологи, если бы можно было бы определить ключевое слово когнитивной лингвистики, им было бы понятие концептуализации. Такое понимание получило точное определение в Кратком словаре когнитивных терминов: концептуализация заключается в «осмыслении поступающей к нему (человеку) информации, приводящей к образованию концептов, концептуальных структур и всей концептуальной системы в мозгу (психике) человека». Данный процесс направлен на выделение «минимальных единиц человеческого опыта» [5, с. 93]. Следовательно, концепт – результат процесса концептуализации. И как нам представляется, этот результат может быть отражен и в минимальных структурах, чем концепт, т.е. в концептуальных признаках, по которым мы структурируем различные понятия, и на основе которых строятся концептосферы. Исходя из этого, через выявление концептуального содержания вербализованных концептов мы можем изучить механизмы их структурирования, поскольку в каждом концепте носителем общих семантико-когнитивных признаков является каждый элемент его содержания.

Концепт, как считает большинство исследователей, – это дискретное ментальное образование, являющееся базовой единицей мыслительного кода человека, обладающее относительно упорядоченной внутренней структурой, представляющее собой результат познавательной (когнитивной) деятельности личности и общества и несущее комплексную, энциклопедическую информацию об отражаемом предмете или явлении, об интерпретации данной информации общественным сознанием и отношении общественного сознания к данному явлению или предмету [1, с. 135].

Вследствие неоднозначного понимания исследователями данного феномена, существуют различные взгляды на способы формирования и фиксирования исследуемой единицы. Способы формирования концептов в сознании человека определяются формами

обыденного познания. В научной литературе называются следующие пути, ведущие к появлению концептов:

- на основе чувственного опыта, т.е. в результате восприятия окружающего мира непосредственно органами чувств (зрение, слух, обоняние, осязание);
- на основе предметно-практической деятельности человека, т.е. в результате его действий и операций с различными предметами;
- на основе экспериментально-познавательной и научной деятельности;
- на основе мыслительной деятельности, т.е. в результате рассуждений, умозаключений, выводов, на основе мыслительных операций с уже известными концептами;
- на основе вербального и невербального общения, когда один человек передает, сообщает, разъясняет другому человеку какой-либо концепт с помощью языковых средств или других средств общения: *жестов, условных знаков, пантомимы* и т.д.

При этом отмечается, что эти способы часто дополняют друг друга, и, более того, утверждается, что формирование наиболее полноценного знания осуществляется лишь в результате сочетания разных способов: и чувственного созерцания, и предметной деятельности, и осмысления, и языкового общения [6, с. 175].

Язык как форма деятельности предполагает постоянное возобновление концепта во всех его содержательных формах, определяя функциональные свойства концепта:

1. Постоянство существования, т.е. развитие семантики слова с развертыванием внутренней формы слова до логического предела (символ или миф) в границах данной культуры.
2. Художественная образность, под которой понимается сохранение постоянной связи с производными по однозначному корню.
3. Семантический синкретизм значений корня как семантический инвариант всей словообразовательной модели.
4. Встроенность в систему идеальных компонентов данной культуры.
5. Общеобязательность для всех, сознающих свою принадлежность к данной культуре, поскольку именно проявление концептов культуры в народном менталитете и составляет обыденное сознание среднего человека этой культуры [5, с. 165].

Таким образом, концепт – явление, не трактуемое в традиционных терминах, «обладающее многомерной сложной структурой, включающей помимо понятийной основы социо-психо-культурную часть, которая не столько мыслится носителем языка, сколько

переживається им, она включает ассоциации, эмоции, оценки, национальные образы и коннотации, присущие данной культуре» [4, с. 124].

Следовательно, концепт, формируясь посредством различных способов, может иметь или же не иметь актуализацию в системе языка, что отмечается многими авторами.

Концепт имеет сложную структуру, к рассмотрению содержания концепта, т.е. разложению его на составляющие, ученые подходят с двух позиций. Согласно одной точке зрения, он является атомарной единицей, неразложимой на структурные составляющие. Следуя данной позиции, ученые полагают, что человек оперирует со смыслами, не разлагая их на элементарные единицы, или, иными словами, не описывает смысловые единицы через простые признаки. Смысл знакомого слова трактуется аналогично образу знакомого предмета, т.е. как целостность, как гештальт.

По объективированности концепты могут быть классифицированы на вербализованные и невербализованные. Если для вербализованных концептов в языке имеются регулярные языковые средства выражения, и они отражаются в данной языковой форме, то для вторых отсутствуют стандартные средства языковой объективации. Только при необходимости такие концепты могут быть словесно – лакунарно описаны средствами языка.

По принадлежности определенным группам носителей языка, концепты могут быть подразделены на универсальные и национальные, хотя в каждом универсальном концепте можно выявить национальные специфические элементы.

В концептах может содержаться информация, имеющая отношение к абстрактной, или же конкретной сфере понятий, т.е. к ментефактам или натурфактам и артефактам. В зависимости от этого концепты могут быть абстрактными или конкретными. По мнению исследователей, концепты могут быть групповыми (возрастными, гендерными, профессиональными и под.), а также индивидуальными.

В результате проведенного анализа содержание концепта может быть отражено в словесном представлении или графическом изображении, что носит в себе отпечаток субъективности и индивидуальности, поскольку совокупность информации, хранимая в памяти этноса, трансформируется в определенные концепты по-разному и также по-разному будут доступны для восприятия и описания со стороны. Как отмечал Р.И. Павилёнис, построенные посредством языка концептуальные структуры скорее относятся к возможному, чем к актуальному опыту индивида. Во многих случаях при описании концепта следует

согласиться с мнением Ю.С. Степанова о том, что «во всех духовных концептах мы можем довести свое описание лишь до определенной черты, за которой лежит некая духовная реальность, которая не описывается, а лишь переживается» [3, с. 92].

Картина мира, которую можно назвать знанием о мире, лежит в основе индивидуального и общественного сознания. Язык же выполняет требования познавательного процесса. Концептуальные картины мира у разных людей могут быть различными у представителей разных эпох, разных возрастных групп, разных областей научного знания. Картина мира может быть представлена с помощью пространственных (верх-низ, правый-левый, восток-запад, далёкий-близкий), временных (день-ночь, зима-лето), количественных, этических и других параметров. На её формирование влияют язык, традиции, природа и ландшафт, воспитание, обучение и другие социальные факторы. Картина мира может быть целостной – таковыми являются мифологическая, религиозная, философская, физическая картина мира, но она может отражать и какой-то фрагмент мира, то есть быть локальной.

Концептуальная картина мира гораздо богаче, чем языковая. Языковая картина мира отражает национальную картину мира и может быть выявлена в языковых единицах разных уровней. Между картиной мира, как отражением реального мира, и языковой картиной мира, как фиксацией этого отражения, существуют сложные отношения: границы между ними размыты, поскольку познание мира человеком не свободно от ошибок и заблуждений, поэтому его концептуальная картина мира постоянно меняется, перерисовывается. Языковая же картина мира ещё долго хранит следы этих ошибок и заблуждений [5, с. 69].

Исходя из этого, мы видим, что языковая картина мира тесно связана с концептуальной системой, а также с языком. Языковая картина мира объективно отражает восприятие мира носителями данной культуры, но человеческое отражение не является механическим, оно носит творческий, а поэтому субъективный характер.

Между различными культурами существуют черты сходства и различия. Культурологический подход к языку предполагает выявление разных типов языковых единиц: с одной стороны, выделяются слова и выражения, выражающие специфический опыт народа, пользующегося языком (сюда относятся имена собственные, культурно-исторические понятия, слова с эмоционально-оценочным фоном, который осознается именно данным этносом), с другой стороны, существует большая группа слов и оборотов, имеющих универсальный характер для человечества в целом [4, с. 126].

Вывод. Формулюючи итог выполненного анализа, можем сказать, что языковая картина мира отражает национальную картину мира и может быть выявлена в языковых единицах разных уровней. Именно языковая картина мира формирует концептуальную картину и является базовой для восприятия и осознания происходящих событий и явлений.

Различные культуры обладают чертами сходства и различия, которые находят своё выражение в языковых системах.

Резюмируя все сказанное выше, можно заключить, что концепты, образованные в результате процесса концептуализации как многомерные сложные структуры, «кванты» знаний о предметах и явлениях окружающей нас действительности, обуславливают возможность применения различных подходов к определению их содержания и структуры. Они являются основой языковой картины мира, и представляют собой сложную смысловую сущность, совокупность культурных, национальных особенностей человеческого сообщества, их традиций, обычаев, выраженных посредством языка.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Босова Л.М. (1987). *О методах выделения семантического поля / Семантические и прагматические аспекты изучения языковых единиц* / Л.М. Босова. – Барнаул.
2. Болдырев Н.Н. (2000). *Когнитивная семантика: Курс лекций по английской филологии* / Н.Н. Болдырев. – М.: Тамбов.
3. Вайсбергер Л. (2004). *Родной язык и формирование духа* / Л. Вайсбергер. – М.: Едиториал УРСС.
4. Гришаева Л.И. (2004). *Введение в теорию межкультурной коммуникации* / Л.И. Гришаева. – М.: Воронеж.
5. Гончарова Н.Н. (2012). *Языковая картина мира как объект лингвистического описания* / Н.Н. Гончарова. – Тула: Изд-во ТулГУ.
6. Попова З.Д. (2003). *Очерки по когнитивной лингвистике* / З.Д. Попова. – М.: Воронеж: Истоки.

Batashbayeva Dilafruz «Concept basis as a language picture of the world»

Abstract. The article presents some results of the study of the concept as a basic unit of the language picture of the world. Within the framework of this study, the ratio of two pictures of the world - linguistic and conceptual - is displayed. In the course of the analysis carried out in the presented work, an attempt was made to show that the conceptual picture of the world is relatively

richer than the linguistic picture of the world and is a complex complex of cultural, national and linguistic features of the human community, while the linguistic picture of the world forms and regulates human behavior in the environment around him. the world.

Keywords: concept, language, world around, language picture of the world, conceptual picture of the world.

Баташбаєва Ділафруз

«КОНЦЕПТ ОСНОВИ ЯК МОВНОЇ КАРТИНИ СВІТУ»

Анотація. У статті наведено деякі результати вивчення концепту як базової одиниці мовної картини світу. У рамках цього дослідження відображається співвідношення двох картин світу – мовної та концептуальної. У ході проведеного у поданій роботі аналізу зроблено спробу показати, що концептуальна картина світу щодо багатшої за мовну картину світу і є складним комплексом з культурних, національних та мовних особливостей людської спільноти, тоді як мовна картина світу формує і регулює поведінку людини в навколишньому її світі.

Ключові слова: концепт, мова, навколишній світ, мовна картина світу, концептуальна картина світу.

УДК 81'33

КОНЦЕПТ КАК ОСНОВА ЯЗЫКОВОЙ КАРТИНЫ МИРА

Баташбаева Дилафруз

бакалавр специальности «Филология», специализация «Прикладная лингвистика»,

Национальный университет кораблестроения имени адмирала Макарова

Украина, г. Николаев

batashbayewa.97@gmail.com

Научный руководитель –старший преподаватель кафедры прикладной лингвистики

НКИ им. адм. Макарова **Н. С. Мочалова**

В статье представляются результаты изучения концепта как базовой единицы языковой картины мира. В рамках данного исследования отображается соотношение двух картин мира – языковой и концептуальной. В ходе проведённого в представленной работе

анализа предпринята попытка показать, что концептуальная картина мира относительно богаче языковой картины мира и представляет собой сложный комплекс из культурных, национальных и языковых особенностей человеческого сообщества, в то время как языковая картина мира формирует и регулирует поведение человека в окружающем его мире.

Ключевые слова: *концепт, язык, окружающий мир, языковая картина мира, концептуальная картина мира.*

Вступительная часть. Целью работы является изучение концепт как основа языковая картина мира. Проблемой освоения картины мира через анализ концептосферы в той или иной степени занимались такие философы, литературоведы, лингвисты, как К. А. Кочнова, Ю. В. Казарин, В. Я. Петрухин, Н. Н. Гончарова, Ю. В. Дюпина и др. [2, с. 53].

Картина мира имеет первостепенное значение для человеческого общения, она является универсальным ориентиром человеческой деятельности и результатом всей его духовной активности, именно она формирует тип отношения человека к миру, самому себе, другим людям. Следовательно, каждый народ, каждая социальная система имеет свой способ восприятия мира, и их менталитет обуславливается в значительной степени их картиной мира, в которой отражаются восприятие и понимание объективной действительности членов этих сообществ [3, с. 43].

Основная часть. К проблеме общего определения картины мира, по мнению З. Д. Поповой и И. А. Стернина, следует подходить с общенаучной, гносеологической точки зрения, а под картиной мира в целом следует понимать «упорядоченную совокупность знаний о действительности, сформировавшуюся в общественном (а также групповом, индивидуальном) сознании» [1, с. 4]. В представлении указанных авторов, принципиальным является разграничение двух картин мира – непосредственной и опосредованной.

Непосредственная картина мира – это картина, получаемая в результате прямого познания окружающей действительности. Она зависит от способа, общего метода, которым она была получена, и в этом смысле картина одной и той же действительности, одного и того же мира может различаться – она может быть: *рациональной и чувственной; диалектической и метафизической; материалистической и идеалистической; теоретической и эмпирической; научной и «наивной»; естественнонаучной и религиозной; физической и химической* и т.д. Подобные картины мира являются исторически обусловленными – они

зависят в своем содержании от достигнутого к тому или иному историческому этапу уровня познания, они меняются с изменением исторических условий, с достижениями науки, развитием методов познания. Непосредственная картина мира тесно связана с мировоззрением, но отличается от мировоззрения тем, что она представляет собой содержательное знание, в то время как мировоззрение относится скорее к системе методов познания мира. Мировоззрение определяет метод познания, а картина мира – это уже результат познания [1, с. 52].

Непосредственная картина мира определяется как когнитивная, так как она представляет собой результат когниции (познания) действительности и выступает в виде совокупности упорядоченных знаний – концептосферы, и таким образом когнитивная картина мира может быть определена как совокупность тех понятий и стереотипов, которые в восприятии и понимании мира задаются культурой.

Опосредованную картину мира представляют языковая и художественная картины мира, которые являются результатом фиксации концептосферы вторичными знаковыми системами, которые материализуют, овнешняют существующую в сознании непосредственную картину мира [1, с. 53].

Таким образом, языковая картина мира – это совокупность вербализованных в системе языка представлений народа о действительности, о мире на определенном этапе развития.

Понятие языковой картины мира, как считает Ю. Д. Апресян, «представляет отражённые в естественном языке способы восприятия и концептуализации мира, когда основные концепты языка складываются в единую систему взглядов, своего рода коллективную философию, которая навязывается в качестве обязательной всем носителям языка» [2, с. 350]. «Каждый естественный язык отражает определенный способ восприятия («концептуализации») мира» [2, с. 132]. Когнитивная картина мира неизмеримо шире, поскольку в языке названо далеко не все содержание концептосферы, далеко не все концепты имеют языковое выражение и становятся предметом коммуникации [2, с. 52].

Отсюда следует, что судить о когнитивной картине мира по языковой картине мира можно лишь в ограниченном масштабе, постоянно имея в виду, что в языке названо только то, что имело или имеет сейчас для народа коммуникативную значимость – об этом народ говорит или говорил.

Следовательно, концептуальная картина мира должна быть богаче языковой картины мира, представленной единицами языка, поскольку в создании концептуальной картины мира принимают участие все типы мышления. Языковая картина мира возникает в результате взаимодействия действительности, сознания и языка как средства выражения мыслей о мире в актах коммуникации. Она представляет собой зафиксированную в языке и специфичную для данного языкового коллектива схему восприятия действительности. С одной стороны, языковая картина мира универсальна (поскольку представляет в виде определенных знаков элементы концептуальной картины мира, а многие концепты универсальны), с другой стороны, национально специфична (так как позволяет судить о различных способах «видения» и интерпретации явлений и связей окружающей действительности) [3, с. 179].

Концептуальная и языковая картины мира не являются идентичными, хотя и включают много общего. Как справедливо отмечает Е. С. Кубрякова, «за пределами концептуальной модели мира не может остаться то, что уже зафиксировано в виде апробированного обществом конвенционального знака» [4, с. 145]. В кыргызском языкознании только в последние годы начали использовать термин «дүйнө сүрөтү», эквивалентный термину «картина мира». В содержательном отношении данный термин эксплицирует те же значения, что бытует и активно употребляется под термином «картина мира» в российском и западном языкознании.

Выделение отдельных концептов или их устойчивых объединений известно как процесс концептуализации мира. Как отмечают ученые – когнитологи, если бы можно было бы определить ключевое слово когнитивной лингвистики, им было бы понятие концептуализации. Такое понимание получило точное определение в Кратком словаре когнитивных терминов: концептуализация заключается в «осмыслении поступающей к нему (человеку) информации, приводящей к образованию концептов, концептуальных структур и всей концептуальной системы в мозгу (психике) человека». Данный процесс направлен на выделение «минимальных единиц человеческого опыта» [5, с. 93]. Следовательно, концепт – результат процесса концептуализации. И как нам представляется, этот результат может быть отражен и в минимальных структурах, чем концепт, т.е. в концептуальных признаках, по которым мы структурируем различные понятия, и на основе которых строятся концептосферы. Исходя из этого, через выявление концептуального содержания вербализованных концептов мы можем изучить механизмы их структурирования, поскольку

в каждом концепте носителем общих семантико-когнитивных признаков является каждый элемент его содержания.

Концепт, как считает большинство исследователей, – это дискретное ментальное образование, являющееся базовой единицей мыслительного кода человека, обладающее относительно упорядоченной внутренней структурой, представляющее собой результат познавательной (когнитивной) деятельности личности и общества и несущее комплексную, энциклопедическую информацию об отражаемом предмете или явлении, об интерпретации данной информации общественным сознанием и отношении общественного сознания к данному явлению или предмету [1, с. 135].

Вследствие неоднозначного понимания исследователями данного феномена, существуют различные взгляды на способы формирования и фиксирования исследуемой единицы. Способы формирования концептов в сознании человека определяются формами обыденного познания. В научной литературе называются следующие пути, ведущие к появлению концептов:

- на основе чувственного опыта, т.е. в результате восприятия окружающего мира непосредственно органами чувств (зрение, слух, обоняние, осязание);
- на основе предметно-практической деятельности человека, т.е. в результате его действий и операций с различными предметами;
- на основе экспериментально-познавательной и научной деятельности;
- на основе мыслительной деятельности, т.е. в результате рассуждений, умозаключений, выводов, на основе мыслительных операций с уже известными концептами;
- на основе вербального и невербального общения, когда один человек передает, сообщает, разъясняет другому человеку какой-либо концепт с помощью языковых средств или других средств общения: *жестов, условных знаков, пантомимы* и т.д.

При этом отмечается, что эти способы часто дополняют друг друга, и, более того, утверждается, что формирование наиболее полноценного знания осуществляется лишь в результате сочетания разных способов: и чувственного созерцания, и предметной деятельности, и осмысления, и языкового общения [6, с. 175].

Язык как форма деятельности предполагает постоянное возобновление концепта во всех его содержательных формах, определяя функциональные свойства концепта:

1. Постоянство существования, т.е. развитие семантики слова с развертыванием внутренней формы слова до логического предела (символ или миф) в границах данной культуры.

2. Художественная образность, под которой понимается сохранение постоянной связи с производными по однозначному корню.

3. Семантический синкретизм значений корня как семантический инвариант всей словообразовательной модели.

4. Встроенность в систему идеальных компонентов данной культуры.

5. Общеобязательность для всех, сознающих свою принадлежность к данной культуре, поскольку именно проявление концептов культуры в народном менталитете и составляет обыденное сознание среднего человека этой культуры [5, с. 165].

Таким образом, концепт – явление, не трактуемое в традиционных терминах, «обладающее многомерной сложной структурой, включающей помимо понятийной основы социо-психо-культурную часть, которая не столько мыслится носителем языка, сколько переживается им, она включает ассоциации, эмоции, оценки, национальные образы и коннотации, присущие данной культуре» [4, с. 124].

Следовательно, концепт, формируясь посредством различных способов, может иметь или же не иметь актуализацию в системе языка, что отмечается многими авторами.

Концепт имеет сложную структуру, к рассмотрению содержания концепта, т.е. разложению его на составляющие, ученые подходят с двух позиций. Согласно одной точке зрения, он является атомарной единицей, неразложимой на структурные составляющие. Следуя данной позиции, ученые полагают, что человек оперирует со смыслами, не разлагая их на элементарные единицы, или, иными словами, не описывает смысловые единицы через простые признаки. Смысл знакомого слова трактуется аналогично образу знакомого предмета, т.е. как целостность, как гештальт.

По объективированности концепты могут быть классифицированы на вербализованные и невербализованные. Если для вербализованных концептов в языке имеются регулярные языковые средства выражения, и они отражаются в данной языковой форме, то для вторых отсутствуют стандартные средства языковой объективации. Только при необходимости такие концепты могут быть словесно – лакунарно описаны средствами языка.

По принадлежности определенным группам носителей языка, концепты могут быть подразделены на универсальные и национальные, хотя в каждом универсальном концепте можно выявить национальные специфические элементы.

В концептах может содержаться информация, имеющая отношение к абстрактной, или же конкретной сфере понятий, т.е. к ментефактам или натурфактам и артефактам. В зависимости от этого концепты могут быть абстрактными или конкретными. По мнению исследователей, концепты могут быть групповыми (возрастными, гендерными, профессиональными и под.), а также индивидуальными.

В результате проведенного анализа содержание концепта может быть отражено в словесном представлении или графическом изображении, что носит в себе отпечаток субъективности и индивидуальности, поскольку совокупность информации, хранящаяся в памяти этноса, трансформируется в определенные концепты по-разному и также по-разному будут доступны для восприятия и описания со стороны. Как отмечал Р. И. Павилёнис, построенные посредством языка концептуальные структуры скорее относятся к возможному, чем к актуальному опыту индивида. Во многих случаях при описании концепта следует согласиться с мнением Ю. С. Степанова о том, что «во всех духовных концептах мы можем довести свое описание лишь до определенной черты, за которой лежит некая духовная реальность, которая не описывается, а лишь переживается» [3, с. 92].

Картина мира, которую можно назвать знанием о мире, лежит в основе индивидуального и общественного сознания. Язык же выполняет требования познавательного процесса. Концептуальные картины мира у разных людей могут быть различными у представителей разных эпох, разных возрастных групп, разных областей научного знания. Картина мира может быть представлена с помощью пространственных (верх-низ, правый-левый, восток-запад, далёкий-близкий), временных (день-ночь, зима-лето), количественных, этических и других параметров. На её формирование влияют язык, традиции, природа и ландшафт, воспитание, обучение и другие социальные факторы. Картина мира может быть целостной – таковыми являются мифологическая, религиозная, философская, физическая картина мира, но она может отражать и какой-то фрагмент мира, то есть быть локальной.

Концептуальная картина мира гораздо богаче, чем языковая. Языковая картина мира отражает национальную картину мира и может быть выявлена в языковых единицах разных уровней. Между картиной мира, как отражением реального мира, и языковой картиной мира,

как фиксации этого отражения, существуют сложные отношения: границы между ними размыты, поскольку познание мира человеком не свободно от ошибок и заблуждений, поэтому его концептуальная картина мира постоянно меняется, перерисовывается. Языковая же картина мира ещё долго хранит следы этих ошибок и заблуждений [5, с. 69].

Исходя из этого, мы видим, что языковая картина мира тесно связана с концептуальной системой, а также с языком. Языковая картина мира объективно отражает восприятие мира носителями данной культуры, но человеческое отражение не является механическим, оно носит творческий, а поэтому субъективный характер.

Между различными культурами существуют черты сходства и различия. Культурологический подход к языку предполагает выявление разных типов языковых единиц: с одной стороны, выделяются слова и выражения, выражающие специфический опыт народа, пользующегося языком (сюда относятся имена собственные, культурно-исторические понятия, слова с эмоционально-оценочным фоном, который осознается именно данным этносом), с другой стороны, существует большая группа слов и оборотов, имеющих универсальный характер для человечества в целом [4, с. 126].

Вывод. Формулируя итог выполненного анализа, можем сказать, что языковая картина мира отражает национальную картину мира и может быть выявлена в языковых единицах разных уровней. Именно языковая картина мира формирует концептуальную картину и является базовой для восприятия и осознания происходящих событий и явлений.

Различные культуры обладают чертами сходства и различия, которые находят своё выражение в языковых системах.

Резюмируя все сказанное выше, можно заключить, что концепты, образованные в результате процесса концептуализации как многомерные сложные структуры, «кванты» знаний о предметах и явлениях окружающей нас действительности, обуславливают возможность применения различных подходов к определению их содержания и структуры. Они являются основой языковой картины мира, и представляют собой сложную смысловую сущность, совокупность культурных, национальных особенностей человеческого сообщества, их традиций, обычаев, выраженных посредством языка.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННОЙ ЛИТЕРАТУРЫ

1. Босова Л.М. (1987). *О методах выделения семантического поля / Семантические и прагматические аспекты изучения языковых единиц* / Л.М. Босова. – Барнаул.
2. Болдырев Н.Н. (2000). *Когнитивная семантика: Курс лекций по английской филологии* / Н.Н. Болдырев. – М.: Тамбов.

3. Вайсбергер Л. (2004). *Родной язык и формирование духа* / Л. Вайсбергер. – М.: Едиториал УРСС.
4. Гришаева Л.И. (2004). *Введение в теорию межкультурной коммуникации* / Л.И. Гришаева. – М.: Воронеж.
5. Гончарова Н.Н. (2012). *Языковая картина мира как объект лингвистического описания* / Н.Н. Гончарова. – Тула: Изд-во ТулГУ.
6. Попова З.Д. (2003). *Очерки по когнитивной лингвистике* / З.Д. Попова. – М.: Воронеж: Истоки.

Batashbayeva Dilafruz

«CONCEPT BASIS AS A LANGUAGE PICTURE OF THE WORLD»

Abstract. *The article presents some results of the study of the concept as a basic unit of the language picture of the world. Within the framework of this study, the ratio of two pictures of the world - linguistic and conceptual - is displayed. In the course of the analysis carried out in the presented work, an attempt was made to show that the conceptual picture of the world is relatively richer than the linguistic picture of the world and is a complex complex of cultural, national and linguistic features of the human community, while the linguistic picture of the world forms and regulates human behavior in the environment around him. the world.*

Keywords: *concept, language, world around, language picture of the world, conceptual picture of the world.*

Баташбаєва Ділафруз

«КОНЦЕПТ ОСНОВИ ЯК МОВНОЇ КАРТИНИ СВІТУ»

Анотація. *У статті наведено деякі результати вивчення концепту як базової одиниці мовної картини світу. У рамках цього дослідження відображається співвідношення двох картин світу – мовної та концептуальної. У ході проведеного у поданій роботі аналізу зроблено спробу показати, що концептуальна картина світу щодо багатшої за мовну картину світу і є складним комплексом з культурних, національних та мовних особливостей людської спільноти, тоді як мовна картина світу формує і регулює поведінку людини в навколишньому її світі.*

Ключові слова: *концепт, мова, навколишній світ, мовна картина світу, концептуальна картина світу.*

УДК 811.9

ЕТНІЧНА СТЕРЕОТИПІЗАЦІЯ, ЇЇ ПРОЯВИ ТА ФУНКЦІЇ

Бринза Даріна Дмитрівна

студентка 2 курсу спеціальності «Філологія», спеціалізації «Прикладна лінгвістика»,

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова,

Україна, м. Миколаїв

darinzabrynza@gmail.com

Науковий керівник – доктор філологічних наук, професор

НУК ім. адмірала Макарова **О. А. Дубова**

Ця робота присвячена розгляду етнічної стереотипізації як об'єкту етнолінгвістичних досліджень та фактору у формуванні картини світу. Робота створена з метою поглиблення знань з етнолінгвістики та поширення розуміння впливу етнічної стереотипізації на мовлення та мислення етносу. Наведено приклади етнічної стереотипізації, причини їхнього виникнення та їхня роль у житті етносу.

Ключові слова: стереотипізація; художні образи; етнос; картина світу

Стереотипізація – надзвичайно важливий фактор у етнолінгвістичних дослідженнях та формуванні картини світу. Етнічна стереотипізація дозволяє дослідникам не тільки побачити культурні елементи у мові та мовленні етносу, але й проаналізувати картину світу народу, особливості його мислення та сучасні тенденції його розвитку. **Мета** даного дослідження полягає у визначенні поняття етнічної стереотипізації, аналізу лінгвістичної стереотипізації в історичному та етнічному контексті.

Стереотипізація – категоризація певних об'єктів, явищ чи подій, психологічний процес, центром якого є головний чинник формування картини світу – етнокультурні особливості. До соціально-психологічних функцій стереотипізації належать: спрощення та систематизація складної та великої за обсягом інформації, міжгрупова диференціація, що найчастіше оцінюється на користь своєї групи і сприяє підтриманню позитивної групової ідентифікації, пояснення відносин між групами (не лише людей, але й об'єктів, предметів,

що підлягають стереотипізації), прийняття міжгрупових відносин та збереження цих відносин[1].

С. Сердюк у статті «Функції етнічних стереотипів та їхня роль у формуванні етнічної ідентичності» пише: «...етнічні стереотипи виступають формою вираження етнічної свідомості і відіграють важливу роль у підтримці етнічної ідентифікації індивіда й етнічної спільноти». [5]

У лінгво-семантичному ракурсі етнічний стереотип є узагальненою схемою вербальних ознак, що мають свою стійку структуру. Стереотипізація у картині світу – відображення впливу етнічних факторів на індивіда. Причину існування етнічних стереотипів пояснює визначення О. Селіванової у її праці «Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія»: «Стереотип – детермінована культурою, впорядкована й фіксована структура свідомості, фрагмент картини світу, що уособлює результат пізнання дійсності певним угрупованням і є схематизованою стандартною ознакою, матрицею предмета, події, явища. Стереотип є засобом економії зусиль людини при сприйнятті складних об'єктів і захищають її цінності, позиції, права» [4].

Стереотипи є складовою частиною картини світу та менталітету народів. Таким чином, кожен етнос має свої особливості не тільки мовленнєвого, але й психологічного аспекту життя та соціальної взаємодії.

Наприклад, О. Савицька у своєму навчальному посібнику «Етнопсихологія» представляє чотири системотворчі ознаки менталітету українського народу: інтровертованість вищих психічних функцій у сприйнятті навколишньої дійсності, що виявляється у зосередженості на фактах, проблемах внутрішнього, особистісно-індивідуального світу; кордоцентричність – сентименталізм, чутливість, емпатія, любов до природи, яскрава обрядовість, естетичність народного побуту; анархічний індивідуалізм, проявами якого виступають різноманітні форми опосередкованого прагнення до особистої свободи за умови відсутності організації, стійкості та дисципліни; перевага емоційного, почуттєвого над волею та інтелектом [3]. Такі ознаки українського менталітету зумовлені етнічною історією та особливістю психології народу.

Розглянемо деякі прояви етнічної стереотипізації у мові: художні образи та етноніми.

Модель народного пізнання – невід'ємна характеристика етносу, що формується під час етногенезу та відображається на усній та літературній мові. Жайворонок Віталій Вікторович у своїй книзі «Українська етнолінгвістика» вказав на вплив і взаємодію мовних

знаків з картиною світу людини та зазначив: «Людська природа є такою, що осмислення довкілля відбувається передусім у слові, у взаємозв'язках реалій і слів, що породили закономірності зв'язку мовних одиниць у зв'язному об'єктивованому мовленні» [2].

Художні образи вказують на менталітет та особливості картини світу етносу. Взаємозв'язок і значущість етнічного символу для психіки певного народу вдало передає теорія А. Налчаджяна, згідно з якою кожен етнічний (національний) символ є згустком певної частини психічного складу етносу.

Умовно етнічні символи можна розподілити на такі групи: географічні об'єкти (гори, ріки, ліси і т.д.), національних героїв та володарів, релігійні символи та твори мистецтва та науки [6].

У кожного етносу є власні образи-символи, які можна побачити на сторінках літературних творів, у народній творчості, у прислів'ях і приказках тощо. Таким чином, ці образи-символи виконують декілька функцій. По-перше наділяють народність своєю культурною та лінгвістичною специфікою. По-друге, пропагують особливі ідеологічні та суспільні ідеї. По-третє, відображають менталітет певного етносу й впливають на картину світу індивідів і формують їхній світогляд.

Образи-символи – стійке та унікальне явище для нації. До прикладу візьмемо українські образи-символи та їхнє місце у картині світу представників українського народу.

Географічним об'єктом, що виділяється своєю символічністю та популярністю в українському фольклорі та українській творчості взагалі є ліс. Ліс у багатьох творах, особливо у народній творчості, репрезентує потойбічний, магічний та незрозумілий світ із власними міфічними істотами (мавки, лісовики, русалки) та правилами. Таким чином, художні твори з цим символом сповнені таємничості та часто мають на меті застерегти слухача від небезпек або наголосити увагу на різниці між реальним і матеріальним та духовним світом.

До національних героїв, що виділяються з-поміж інших своєю символічністю в українській творчості можна віднести Богдана Хмельницького та Тараса Шевченка. Богдан Хмельницький став не просто національним героєм, але й символом для українського народу. У творах, де його згадують, він є символом боротьби, незламності та свободи. Пам'ять про полководця не тільки посприяла створенню народного образу-символу, але й значно вплинула на менталітет українців. Часте використання образу-символу Богдана Хмельницького посприяло розвитку самосвідомості народу. Тарас Шевченко – символ

творчої боротьби з репресіями та символ патріотичних настроїв. Його образ-символ використовується як взірець для митців та натхнення висвітлювати соціальні та політичні проблеми у творчості.

Релігійні символи в Україні пов'язані з християнством здебільшого використовуються у контексті повноцінних історій, а не окремо. Однак, певні твори, наприклад «Мойсей» Івана Франка, використовують релігійну основу як базу для власного твору й проводять паралель між релігійними історіями і реальністю. У поемі Іван Франко проводить паралель між єврейським та українським народом. У пролозі він напряду звертається до українського народу та наголошує на потребі у сильному та ідейному лідері, яким у творі виступає Мойсей. Таким чином, Іван Франко використовує релігійний образ для розкриття актуальної проблеми, характерної саме для українського народу.

Психологія і ментальність етносу проявляється не тільки на картині світу, але й у мовленні. Стереотипізація не тільки вказує на особливості народу та його устрою, менталітету, але й на вже сформовану картину світу індивідів. Асоціативне мислення характерне для представників одного народу не буде повністю співпадати з мисленням іншого, через що різні етноси матимуть різні поняття для позначення народностей.

Етніміми – номени, що позначають певне етнічне угруповання у складі нації та груп споріднених народів. Етнімім стереотипізує вияви певної національності, адже позначає етнічну спільність з унікальними та притаманними саме для неї особливостями. Етніміми як лінгвоодиниці не тільки відтворюють етнічні стереотипи, але й впливають на формування картини світу [6] .

Розглянемо два українські етніміми, що використовувалися у різні часи існування українського народу: козаки та малороси. Обидва терміни використовувалися для позначення одного й того ж народу, але мали за собою різну історію та підтекст.

Термін козаки, від давньотюркського "кьоз-", що означає ходити, бродити, мандрувати, вперше задокументований у 15 столітті, але етнімімом став пізніше. Він означав специфічне етно-соціальне угруповання, чиїм провідним заняттям була військова справа та чиє існування здебільшого фіксувалося у степах Східної Європи. Цей термін мав досить широке коло користування та був загальновизнаним. Етнімімом термін «козаки» став за Хмельниччини, адже, за словами польських літописців того часу, саме тоді «уся Україна покозачилась». Отже термін на час Гетьманщини став охоплювати не тільки специфічне угруповання, але й ціле населення цієї держави. Сталося це не тільки через ідеологічну

направленість попереднього значення, але й поширення самоідентифікації населення та його залучення до національно орієнтованого руху.

З іншого боку, термін «малороси». Термін увійшов у користування після входження Козацької держави під протекторат Московського царства після Переяславської ради 1654 року. Термін «малороси» вживався здебільшого у Російській імперії, але в Україні не прижився. Етнонім «малороси» набув образливого значення, принижуючи українське населення та позначаючи його меншовартість порівняно з «великоросами».

Тобто, етноніми можуть використовуватись не тільки як просте позначення певного етнічного угруповання, а й як засіб пропаганди та поширення національних ідей.

Висновки. Етнічні стереотипи виступають формою вираження етнічної свідомості і відіграють важливу роль у підтримці етнічної ідентифікації індивіда й етнічної спільноти. Етнічні стереотипи відображають особливості етносу та його картини світу. Аналіз цього лінгвістичного явища – невід’ємна частина етнолінгвістичних досліджень.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Горшунова Е. Ю. Этнические стереотипы англоговорящего социума и их вербализация в американской лингвокультуре : дисс. ... канд. филол. наук : 10.02.04 / Елизавета Юрьевна Горшунова. – Бирск, 2009. – 207 с
2. Жайворонок В. В. Київ/В.В. Жайворонок; Українська етнолінгвістика. Нариси.; Київ: Видавництво: «Довіра», 2007. –249 - 261 с.
3. Савицька 2011 – Савицька О. В. Етнопсихологія : [навч. посіб.] / О. В. Савицька, Л. М. Співак. – К. : Каравела, 2011. – 264 с.
4. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми. Підручник / О. О. Селіванова. — Полтава: Довкілля-К, 2008. — 713 с.
5. Сердюк С.В. Функції етнічних стереотипів та їхня роль у формуванні етнічної ідентичності / С.В. Сердюк // Наукові записки. — Т. 19. Теорія та історія культури / Національний Університет «КиєвоМогилянська Академія». — Київ : КиєвоМогилянська Академія, 2001. — С. 10—14.
6. Шарманова Н. М. Кривий Ріг./ Н.М Шарманова; Етнолінгвістика : навчальний посібник для студентів факультету української філології; за ред. Ж. В. Колоїз. – Кривий Ріг : НПП АСТЕРІКС, 2015. – 192 с.

Abstract. *This work looks into ethnic stereotyping as an object of ethno-linguistic research and as a factor in shaping one`s worldview. The work aims to deepen the knowledge about ethno-linguistics and spread understanding of the influence of ethnic stereotyping on the speech and worldview of ethnos. The work provides some examples of ethnic stereotyping, its causes and its role in the life of ethnos.*

Key words: *stereotyping; artistic imagery; ethnos; worldview*

УДК 81.32

CORPORA ANALYSIS OF PHRASAL COLLOCATION DIFFERENCES

(Case study: ‘on time’ versus ‘in time’)

Vitaly Varchenko, Maria Dovha, Anzhelika Koushnir

3rd year students, Specialty “Philology”, Specialization “Applied Linguistics”,

Admiral Makarov National University of Shipbuilding,

Ukraine, Mykolaiv

Supervisor – Candidate of Philology, Professor ***Volodymyr Chernytskyi***

An attempt has been made in the field of collocation meaning analysis on the experimental basis of corpora linguistics in the form of a case study. The set forth hypothesis has been confirmed by multiple examples and their interpretation from the British National Corpus.

Key words: *linguistic corpus, meaning, context, experimental basis.*

The aim of the research, laid down into our approach to the analysis of selected collocations ‘on time’ and ‘in time’, was concentrated on finding and using the most reliable method of calling in question a seemingly apparent meaning of the above two collocations. The most common way, i.e. looking up the meaning of this couple of collocations in define dictionaries, have not resulted in any satisfactory explanation. Another logical solution was the analysis of the abundant samples of phrase usage in various contexts and speech registers. As is known, a linguistic corpus has proved to be such a perfect instrument being the only genuine experimental basis of modern language and speech analysis.

The British National Corpus (BNC) has been chosen for this aim as it is a modern enough corpus originally created by Oxford University press in the 1980s - early 1990s, containing 100 million of texts from a wide range of genres, spoken, fiction, magazines, newspapers, and academic.

The reduced array analysis allows us to present it in a visually convenient table form comprising three columns only: the collocation proper, the context of its use in speech and the interpretation of its meaning in various contexts and registers.

Collocation	Context	Meaning
In time	Rochester and Ydrys obediently fell silent, thinking that perhaps they had arrived in time to witness the last ebbing breaths of their one-time Lucifer.	<u>Early</u> enough
	Sandra had just arrived back in time to hear Mrs. Foster's grim assessment of the situation. 'Die?'	Early enough
	Torrance arrived in time yesterday for nine holes practice behind the pro-am.	<u>Early</u> enough
	Not all the American forces destined for the Gulf will have arrived there in time	<u>Early</u> enough
	Joel arrived in time to pitch my tent.	<u>Early</u> enough
	Television arrived here only in time for Christmas 1986.	Referring to some particular moment
	Children went back 300 years in time when they arrived at Speke Hall.	Referring to time travel
	Luckily, they had arrived just in time .	Early enough
	We arrived just in time to see the first members of the brass band -- a trombone and a tuba.	Early enough
	You have arrived just in time to witness the final stage of the experiment.	Early enough

Word	Context	Meaning
On time	But they always arrived dead on time so we never got on,' said Mr Kelly.	Arriving at the correct time and not late
	It was vital that the surgeon arrived on time	Arriving at the correct time and not late
	Nutty arrived on time , thudding out of the dusk and pulling to an abrupt halt.	Arriving at the correct time and not late
	A thick cloud of mosquitoes had arrived on time and soon settled on everything and everybody.	Arriving at the correct time and not late
	We arrived on time , of course.	Arriving at the correct time and not late
	The least you can do is make sure it reaches its destination on time .	Arriving at the correct time and not late
	Although the players all arrived on time , one of the staff was stranded at the back of the queue.	Arriving at the correct time and not late
	Cargo increased dramatically and was sold for much more than if it had arrived on time .	Arriving at the correct time and not late
	Brisk afternoon wind arrived bang on time for an exciting sail.	Arriving at the correct time and not late
	'I came through them myself.' And arrived on time ,' Richie pointed out sharply.'	Arriving at the correct time and not late

Conclusion.

The purpose of the study case was to compare collocations *on time* and *in time* based on the texts collected in the BNC. We have come to the conclusion that these phrases have distinctly and clearly defined different meanings, which confirms the assumed hypothesis.

In time has the following meanings of 'early enough' and 'referring to some particular moment'. A few researchers tend to indicate one more shade of meaning concerning this collocation, i.e. referring to the 'travel time'. But, in our opinion, it could be neglected due to its vagueness.

On time has only one meaning that can be generalized as 'arriving by the correct time and not late'.

Thus, confirming our hypothesis we can state that these collocations can be conditionally divided into aggregate groups: *in time* possessing the meaning of something, that happened right

before the mentioned event, and *on time* having the meaning of an exact time of action, neither earlier nor later.

REFERENCES

1. Biber D., Conrad S., Reppen R. Corpus Linguistics. Investigating language structure and use. Cambridge University Press, 1998.
2. Lüdeling A., Kytö M., eds. Corpus Linguistics. An International Handbook. Volumes 1, 2. – Berlin & New York: Walter de Gruyter, 2008. –
<http://alknyelvport.nytud.hu/muhelyek/elte.../HSK-CorpusLinguistics.../file>
3. Virtanen T. Corpora and discourse analysis // Corpus Linguistics. An International Handbook. Vol. 2. / Eds A. Lüdeling, M. Kytö. – Berlin; N. Y.: Walter de Gruyter, 2008. – P. 1043–1070.

Віталій Варченко, Марія Довга, Анжеліка Кушнір

«АНАЛІЗ ФРАЗОВИХ КОЛОКАЦІЙНИХ ВІДМІННОСТЕЙ НА ОСНОВІ ЛІНГВІСТИЧНИХ КОРПУСІВ»

Зроблено спробу аналізу семантичних відмінностей схожих колокацій на основі лінгвістичних корпусів у формі тематичного дослідження. Викладена гіпотеза була підтверджена багатьма прикладами та їхніх інтерпретацій з Британського національного корпусу.

Ключові слова: лінгвістичний корпус, значення, контекст, експериментальна база.

УДК 811.161.2'22/'23

ВЕРБАЛЬНИЙ ІМІДЖ АВТОРА УКРАЇНСЬКОГО ДОКУМЕНТАЛЬНОГО ФІЛЬМУ “ТАЄМНИЦІ ВЕЛИКИХ УКРАЇНЦІВ”

Волкович Анна Олегівна

бакалаврант спеціальності «Філологія», спеціалізація «Прикладна лінгвістика»,

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова,

Україна, м. Миколаїв

volkovichanna24@gmail.com

Науковий керівник – канд. філол. наук, ст. викладач

Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова,
докторант Одеського національного університету імені І. І. Мечникова **О. В. Щербак**

Змодельовано вербальний імідж автора українського документального фільму “Таємниці великих українців”, яким є Акім Галімов. Деталізовано та висвітлено зміст поняття «вербальний імідж». Обґрунтовано методологійний підхід до моделювання вербального іміджу журналіста як автора документального кіно та здійснено його презентацію.

Ключові слова: вербальний імідж, кінодокументалістика, історизми, антоніми, репрезентативи, іншомовні лексеми, інтерогативи.

Постановка проблеми. Чимало вчених однакові в тому, що «вербальний імідж» – це одна зі складових частин власне-поняття «імідж» (образ), що стосується мовлення людини, використовуваних нею конструкцій та груп слів, а також інтонації та індивідуальних екстравербальних рис її як мовця. Це поняття вже поставало центральним у працях А. Кисельової, К. Сиваш, В. Юшко (вербальний імідж ведучих та журналістів), О. Ковтун, А. Туровської (вербальний імідж студентів вищих навчальних закладів). Сьогодні ж особливо популярними стають дослідження вербального іміджу журналістів, зокрема вже здійснено аналіз вербального складника загального іміджу телеведучих-журналістів у праці К. Сиваш, а саме вивчено вербальну поведінку трьох ведучих новин, серед яких Анна Панова (телеканал «Україна»), Лідія Таран (телеканал «1+1») та Наталя Белашева (телеканал «Інтер»). Однак журналіст – це не лише ведучий новинних ефірів, це професійний літературний працівник газет, журналів, радіо та інших органів інформації і пропаганди, до яких належать і документальні фільми. Проте студіювання вербального іміджу журналістів як авторів документальних стрічок, насамперед українськомовних, і досі перебуває у зоні наукових перспектив, що й указує на **актуальність** пропонованого дослідження, що, своєю чергою, пояснюється необхідністю визначення специфіки вербального іміджу журналістів, які є авторами текстів українського документального кіно, оскільки відповідні факти ще не є встановленими лінгвістичною наукою.

Мета роботи – змодельовати та презентувати вербальний імідж автора українського документального фільму “Таємниці великих українців”, яким є Акім Галімов.

Для досягнення окресленої мети маємо розв'язати такі **завдання**:

- 1) деталізувати та висвітлити зміст поняття «вербальний імідж»;
- 2) обґрунтувати методологійний підхід до моделювання вербального іміджу журналіста як автора документального кіно;
- 3) презентувати вербальний імідж автора українського документального фільму за запропонованою методикою.

Об'єкт дослідження – феномен вербального іміджу, а **предмет** – вербальний імідж Акіма Галімова як автора українського документального кіно.

Джерельна база – українськомовний документальний фільм «Таємниці великих українців» (рік прем'єри – 2021, телеканал «1+1», розміщення у відеохостингу за посиланням <https://youtu.be/BqI7XFQklG8>, тривалість – 66 хв.), автором якого є журналіст Акім Галімов.

Фактичним матеріалом послужили 266 реплік журналіста, що містять 3932 слова.

Для реалізації мети роботи і зважаючи на рівень складності її об'єкта та предмета, використано як загальнонаукові, так і власне лінгвістичні методи дослідження.

Серед *загальнонаукових* застосовано *аналіз, синтез, узагальнення* для дефінізації та об'єктивації центрального поняття дослідження та дотичних до нього; вибору підходів до реалізації практичних завдань та формулювання висновкових положень; *спостереження та моделювання* – для реалізації практичних завдань роботи, пов'язаних із відбором фактичного матеріалу, частково його кваліфікації та конструюванням моделі загального вербального іміджу. З-поміж *спеціальних лінгвістичних* методів особливо прислужилися *описовий, структурний та функційний*, що вможливили адекватно кваліфікувати відібраний фактичний матеріал і сконструювати модель вербального іміджу автора досліджуваного документального кіно.

Виклад основного матеріалу дослідження. За поняттям «вербальний імідж» закріплено чимало визначень. Зокрема вчений В. Штанко пропонує поняттям «вербальний імідж» уважати думку, що формується про людину на основі її мовної продукції, на основі того, що і як вона говорить. Крім того, науковець також стверджує, що до поняття «вербальний імідж» входять слова, написані і проговорені, а також такі показники, як темп, інтонація, паузи в мовленні, гучність, змістові наголоси, що також мають вплив на формування вербального іміджу, додаючи, що складниками іміджу є лексичний запас, вимова, інтонація, грамотність і логічна будова фраз та структурних частин промови, змістова наповненість, говір людини [Штанко, 2011: с. 47]. Аналогічний погляд на поняття

«вербальний імідж» має М. Бабак, лаконічно стверджуючи, що це поняття тлумачиться як думка, що формується про людину на основі її мовної продукції [Бабак, 2004].

За поглядами О. Валикової, «вербальний імідж» – це словесний компонент образу, тобто це визначення має більш узагальнений широкий характер. Єдиний імідж особи, як переконує дослідниця, створюється через поєднання її вербального, професійного та соціального потенціалу. Щодо безпосередньо вербального іміджу персони стверджується, що вимова певних звуків, орфоепічних варіантів слів, використання фонетичного еліпсису, прийоми розстановки акцентного наголосу, використання певних лексичних або нелітературних (тобто розмовних) одиниць, сленгу, діалектних слів та власне використання літературної мови мають важливий вплив на формування вербального портрету або іміджу людини. Крім того, використання різноманітних художніх засобів (епітетів, метафор, порівнянь), лексичних повторів можуть указувати на соціальний статус мовця, а також формувати його вербальний імідж [Valikova, 2016: с. 3262]. У своїй роботі авторка дійшла також висновків і про те, що моделювання вербального іміджу передбачає комплекс прийомів і методів, що є актуальним і для нашого дослідження (про це далі).

У «Merriam-Webster dictionary» наведено таку дефініцію поняття “вербальний імідж»: це ментальний образ, що представляє слово, яке ви чуєте, бачите або відчуваєте при вимові [Merriam-Webster Dictionary, 2022].

Ми своєю чергою, зважаючи на всі представлені нами визначення, вважаємо дефініцію В. Штанко найбільш актуальною для нашого дослідження з огляду на його всеохоплювальний характер та репрезентований у ньому широкий підхід до визначення поняття, його основних характеристик та складників. Саме цю дефініцію обираємо операційною в межах нашого дослідження.

Під час вибору методологічного підходу до моделювання вербального іміджу журналіста як автора документального кіно щонайперше вважаємо доцільним звернутися до праць А. Кісельової, на думку якої, «вербальні характеристики іміджу» – це власне мовне конструювання, голосові характеристики, інтонація, артикуляція й вимова [Кісельова, 2011: с. 21], проте все потребує застосування низки методів і методик. Так, досліджуючи імідж ведучих розважальних програм, лінгвістка конверсаційний аналіз, аналіз уживаних ведучим мовленнєвих дій, аналіз вербальних виражень іміджу ведучого зі встановленням конкретних впливових мовних маркерів на рівні Мілтон-моделі (поняття нейролінгвістичного програмування). Спираючись на власний фактаж, авторка розподіляє уживані ведучим

мовленнєві дії на 6 класів – це репрезентативи, регулятиви, інтерогативи, контактиви, експресиви та структиви (відповідно до класифікації мовленнєвих (іллокутивних) актів Дж. Серля). У своїй подальшій роботі ми вважаємо цілком прийнятним скористатися запропонованим підходом А. Кісельової з огляду на те, що цей підхід у ході своєї апробації вже підтвердив наукову ефективність, а також і через те, що він релевантний і до нашого фактажу та специфіки досліджуваної нами проблематики.

Не можемо залишити поза увагою й доробок К. Сиваш, яка під час конструювання моделі вербальних іміджів ведучих-журналістів зважала лише вербальні й екстравербальні параметри. Зокрема лінгвістка встановила, що для телеведучої програми «Сьогодні» Анни Панової характерні швидкий темп мовлення, яскраве інтонаційне забарвлення, використання конкретних цифр, статистики, фактів, цитат, постановка метафоричних запитань до гостей студії, що підкреслюють її обізнаність у темі, про яку ведуча повідомляє, і, зрештою, спозитивізують її загальний вербальний імідж. У мовленні Лідії Таран з телеканалу «1+1» частими є використання розмовної лексики, зменшувально-пестливих форм, кумедних неологізмів. Під час привітання або прощання в ефірі Лідія Таран використовує емоційні фрази, що містять в собі побажання до глядачів, створюючи імідж ведучої таким чином, що вона є близькою до народу, тобто до своїх потенційних глядачів. У мовленні Наталії Беляшевої помічено такі вербальні особливості: насиченість підводок до теми цитатами та цифрами, більша кількість матеріалу – це текст, що вимовляється поза кадром, використання складних іншомовних слів, питальних речень.

Синтезуючи наведене, пропонуємо в моделюванні вербального іміджу журналіста як автора документального кіно застосувати одночасно два вищеописаних підходи, називаючи їх власне-лінгвістичний (за К. Сиваш) і прагматичний (А. Кісельовою). Презентуємо відповідні результати.

Застосовуючи **власне-лінгвістичний підхід** до моделювання вербального іміджу журналіста А. Галімова як автора документального кіно, вважаємо доречним конструювати відповідну модель за рівнями мови, визначаючи на кожному з них відповідні текстотвірні засоби.

На *фонетичному рівні* не зафіксовано жодних текстотвірних засобів.

На *морфемному рівні* зафіксовано вживання суфіксів зменшуваності *-ечк-*, *-еньк-* (5 випадків), наприклад: *Він чекає на мене у Батурині, в маленькому містечку на півночі України, яке у 18 столітті було столицею козацької держави*. Помічено також уживання

згрубіло-збільшувального суфіксу *-езн-* (7 випадків), наприклад: *Гетьман планував остаточно звільнено українські землі від російського панування і величезні гроші, які мав із собою, мали забезпечити цю мету*, та іншомовних книжних префіксів *супер-*, *де-* (2 випадки), наприклад: *Унікальний сканер створить нову **суперточну** мапу 400 гектарів землі*. На цьому ж рівні зафіксовано вживання тавтології (1 випадок): ***Скарби** з Успенського собору були лише невеликою частиною **скарбів** Мазепи*.

На лексико-семантичному рівні визначено вживання антонімів (3 випадки): *Видання Євангеліє було лише **маленькою** частиною **величезної** меценатської діяльності Мазепи, про яку кілька століть не можна було говорити (**маленький** – невеликий розміром, незначний величиною; протилежне великий (<http://sum.in.ua/s/malenjkyj>); **величезна** – надзвичайно великий розмірами (<http://sum.in.ua/s/velycheznyj>)). Також зафіксовано високу частотність уживання іншомовних лексем (20 випадків): *Окрім цього, рідкісні **медальйони**, це був найбільший скарб, знайдений в Європі на той момент* (медальйон – з французької мови). Має місце вживання лексем розмовного стилю (2 випадки): *Вони вирушають Україною і **нишпорять** по всіх резиденція, що пов'язані з гетьманом* (розм. – шукати, заглядаючи скрізь, оглядаючи все (<http://sum.in.ua/s/nyshporytyj>)). Маємо вживання застарілої лексики, а саме історизмів (11 випадків): ***Гетьман** намагається дістатися безпечного місця, щоб набратися сил і вдарити у відповідь* (виборний ватажок козацького війська Запорізької Січі, з XVII ст. до 1764 р. (<http://sum.in.ua/s/ghetjman>)), а також архаїзмів (1 випадок): *За 22 роки правління він наповнив державну **казну** величезними статками, але вони безслідно зникають і досі їхня доля залишається невідомою* (заст. – державна скарбниця (<http://sum.in.ua/s/kazna>)).*

На синтаксичному рівні спостерігаємо вживання односкладних називних речень (2 випадки): *Попереду велика війна*; прослідковується інверсія (1 випадок): *Почалася зима*; використання вокативів (1 випадок), наприклад: ***Володя**, привіт!*, хоч у використанні вокативів автор документального кіно часто допускається помилок: «Володя» – за правильного варіанту «Володю». Доволі частотним є вживання риторичних запитань (13 випадків): *Хто складав ці мапи та до яких скарбів вони можуть вивести?*.

Зважаючи на **прагматичний підхід**, у мовленні А. Галімова помічаємо активне використання репрезентативів, тобто мовленнєвих дій, призначених для повідомлення інформації: 1) такої, що відображає стан речей (об'єктивну реальність) стосовно конкретного референта/референтів: а) інших осіб (присутніх чи відсутніх у студії), б) певних явищ і подій

(дійсності), в) власне ведучого (самого себе); 2) такої, що виражає світ суб'єктивних переконань (думок) ведучого [Кісельова, 2011: с. 8] (190 одиниць): *120 років тому, в Успенському соборі Києво-Лечерської Лаври будівельники натрапляють на замуровану нішу, всередині вони знаходять тайник, а в ньому 300 кілограмів золотих і срібних монет.*

Є також і регулятиви – мовленнєві дії, скеровані на модерування поведінки оточуючих (мають різний ступінь директивності): 1) такі, що виражають пропозиції (не є обов'язковими для виконання); 2) такі, що мають директивну семантику (на виконанні яких ведучий наполягає) [Кісельова, 2011: с. 8]. Їх налічуємо 7, причому один із них такий, що виражає пропозицію: *Варто перевірити інші точки на мапі військових дій, де могла бути скарбниця.*, а решта – це ті, що мають директивну семантику: *Вчені повинні ретельно вивчити оновлену мапу місцевості.* Також налічується велика кількість інтерогативів – питальні мовленнєві дії (відповідно до наявності / відсутності адресата, а також змістових характеристик питання): 1) риторичні питання, що не мають конкретного адресата і не потребують відповіді; 2) адресні змістові (такі, що мають концептуальне значення) питання – питання до конкретних осіб: а) нейтральні (зміст яких не торкається особистого життя адресатів), б) інтимні (пов'язані з особистим життям адресатів); 3) адресні уточнювальні – короткі (слова-речення чи неповні речення) питання до конкретних осіб, зміст яких конкретизує отриману раніше інформацію; 4) специфічні питання програми (пов'язані з її тематикою) [Кісельова, 2011: с. 8] (47), із яких 13 – риторичні: *Невже справді тут під товщею води спочиває найбільших український скарб?*, 24 – адресно-змістові (до конкретної особи): *А як ти думаєш, чи міг Мазепа використати так само якесь підземелля для того, щоб заховати частину своїх скарбів чи він все вивіз з собою?*, а решта 10 – адресно-уточнювальні (короткі): *Тобто ми потрапили до таємної кімнати?*. Далі спостерігається по 2 випадки вживання контактивів, що найчастіше виражені етикетними формулами і призначені в межах дискурсу цього типу для здійснення: 1) вітання; 2) знайомства; 3) висловлення згоди / відмови; 4) подяки; 5) прощання [Кісельова, 2011: с. 8]: *Володя, привіт!* та 4 – експресивів, що «наділені почуттєвістю, емоційністю» [Кісельова, 2011: с. 8]: *Просто неймовірно, вау!*

Висновки. Проведе дослідження показує, що вербальний імідж автора українського документального кіно «Таємниці великих українців» Акіма Галімова є презентантом особливих маркерів його мовлення. Ними виступають суфікси зменшуваності та згрубіло-збільшувальні – на морфемному рівні, вживання антонімів, історизмів та іншомовних лексем

– на лексико-семантичному рівні, а також широке використання риторичних запитань та паралелізмів – на синтаксичному рівні. Також варто сказати, що в його мовленні значно переважають репрезентативи, далі за ними йдуть інтерогативи (особливо адресно-змістові та риторичні), а також декларативи. У значно меншій кількості функціонують комітиви, контактиви, регулятиви та експресиви.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бабак М. Вербальний імідж публічної особи як складова частина комунікативних технологій (поради молодим політикам). URL: <http://journlib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=1470>
2. Кісельова А. А. Іміджеві домінанти ведучого в теледискурсі (на матеріалі розважальних програм) : автореф. дис. ... канд. філол. наук. Одеса, 2011. 21 с.
3. Штанько В. І. Імідж сучасного спеціаліста : Навч. посібник для студентів усіх форм навчання. URL: <https://studfile.net/preview/7796460/page:15/>.
4. Юшко В. Вербальні та невербальні чинники впливу на аудиторію в загальному образі ведучого(на прикладі телепрограми „х-фактор”). URL : <http://publications.lnu.edu.ua/collections/index.php/teleradio/article/download/707/712>
5. Merriam-Webster. (n.d.). Verbal image. In Merriam-Webster.com dictionary. Retrieved February 10, 2022, from <https://www.merriam-webster.com/dictionary/verbal%20image>
6. Valikova O. A.. (2016). Verbal image in linguistic culture: Stages of formation. *IEJME – Mathematics Education* , 2016, vol. 11, no. 9, 3261-3276.

Volkovych Anna Olegivna

«VERBAL IMAGE OF THE AUTHOR OF THE UKRAINIAN DOCUMENTARY FILM “SECRETS OF GREAT UKRAINIANS”»

Abstract. *The verbal image of the author of the Ukrainian documentary film “Secrets of Great Ukrainians”, who is Akim Galimov, is modeled and presented. The content of the concept of “verbal image” is detailed and highlighted. The methodological approach to modeling the verbal image of a journalist as an author of a documentary film is substantiated and the verbal image of the author of a Ukrainian documentary film according to the proposed method is presented.*

Key words: *verbal image, documentary film, historical words, archaisms, antonyms, representatives, foreign lexemes, interrogatives.*

УДК 811.161+811.512.1

ЯЗЫКОВОЙ ЭТИКЕТ В ЭТНОЛИНГВИСТИЧЕСКОМ АСПЕКТЕ

Газаков Бердимырат,

магистрант специальности «Филология», специализация «Прикладная лингвистика»,

Национальный университет кораблестроения имени адмирала Макарова

Украина, г. Николаев

gazakov0224@gmail.com

В статье представлены результаты анализа коннотаций, выявленных в формулах приветствия туркменского и русского языков. Определен репертуар коннотативных значений для приветствий и прощания, которые используют в официальном и неофициальном общении. Выяснено, что коннотация этикетных формул приветствия, прощания является отражением экспрессий, приемлемых в национальной культуре для экспликации отношения к собеседнику.

Ключевые слова: *речевой этикет, формула речевого этикета, приветствие, коннотативное значение, коммуникативный акт.*

Вступительная часть. Формулы речевого этикета играют существенную роль в успешном осуществлении коммуникативного акта, поскольку являются средством реализации нескольких подфункций коммуникативной функции языка: фатической (контактовоустанавливающей), импрессивной (функции осуществления воздействия говорящего на речь), экспрессивной (функции самовыражения говорящего как идентификационной (функции определения принадлежности говорящего к определенному сообществу в соответствии с особенностями пользования определенным языком/языками). В то же время, такие формулы являются средством репрезентации традиций речевого поведения носителей определенного языка, поскольку в формулах речевого этикета конкретного языка зафиксированы этнические особенности коммуникативной этики.

Русское языкознание фокусирует внимание на прагматичном и сопоставимом исследовании русского речевого этикета, однако этнолингвистическая проблематика не приобрела актуальность для русистики. Формулы речевого этикета туркменского языка не стали отдельным объектом изучения, а представлены как фрагменты в комплексном

описании материала нескольких языков. В целом рассмотрение работ, посвященных формулам речевого этикета на разных языках, выявляет неравномерность этнолингвистических исследований этого материала как в отдельных языках, так и в сопоставимом плане.

Целью нашего исследования является определение специфических для национальных языков коннотаций, проявляющихся в таком типе этикетных формул, как приветствие. Для своего анализа привлекаем материал трех языков: украинского, русского, туркменского.

Основная часть. Типы формул речевого этикета в туркменском и русском языках одинаковые: это формулы приветствия, прощания. В составе конкретных формул речевого этикета каждого из названных типов существуют универсальные, нейтральные формулы и формулы, маркированные особенностями речевого акта и характеристиками его участников. Изучение любого иностранного языка начинается с изучения слов приветствия. Это универсальный речевой акт, один из самых древних ритуалов, который играет важнейшую роль во всех культурах, но, несомненно, характеризуется национальным своеобразием.

Эквивалентными приветствиями в русском и туркменском языке можно назвать такие: *Доброе утро! Добрый день! Добрый вечер!* – соответственно: *Ertiriňiz haýyrly! Gündiziňiz haýyrly! Agşamyňyz haýyrly!* Грамматическое оформление отличается: в туркменском в двух случаях употребляется форма множественного числа «gowmy». В русском языке соответствующая значению «хороший». Эти различия, выявляющиеся при дословном переводе, показывают, что речевые этикетные формулы являются особыми языковыми единицами, незнание их зачастую невозможно восполнить простым переводом аналогичных по функции формул другого языка. Для нейтрального приветствия и приветствия в официальной обстановке в туркменской культуре потребляются также формулы: *ertiriňiz haýyrly, turduňyzmy sag aman* (доброе утро); *agşamyňyz haýyrly, giç ýagşy* (добрый вечер / доброй ночи).

Самые привычные формулы приветствия в русском языке: *здравствуйте, здравствуй, привет, приветствую (вас)*, а в туркменском: *gowmy, salam, assalam aleykum!*

Выбор той или иной формулы речевого общения определяется статусом участников диалога и близостью отношений между ними, это регламентируется национальными или религиозными традициями. Известно, что и в русском, и в туркменском языке существуют ты/вы формы обращения. В русском языке это проявляется в приветствии, а именно в противопоставлении форм: *здравствуй, привет* (по отношению к равному, близкому

человеку) формам *здравствуйте, приветствую Вас* (по отношению к старшему, уважаемому, незнакомому человеку и в официальной обстановке). Туркменское *gowtu* не имеет таких отличий и может употребляться для приветствия как отдельного лица, так и для приветствия группы людей. В туркменском языке есть форма *gowtusuňyz* – она выражает подчеркнутое уважение или обращение к аудитории, но не является обязательной. В строгом стилистическом смысле *gowtu* употребляется чаще при неформальном общении в среде равных, по отношению к вышестоящим предпочтительнее *ertiriňiz haýyrly!*

В русском языке выбор слов *здравствуй* или *привет* по отношению к старшему и вышестоящему лицу воспринимается как грубость и невежливость, а иногда как оскорбление. *Salam!* эквивалентно русскому *Привет!*

Кроме привычных нейтральных формул, в русском языке существуют приветствия, которые подчеркивают уважительное отношение, желание общения: *приветствую вас!* (*приветствуем вас!*) (*очень*) *рад (-а,-ы) вас видеть (приветствовать)!* *разрешите вас приветствовать!* *позвольте вас приветствовать!* *разрешите вас поприветствовать!* Данные речевые формулы стилистически маркированы, они характерны для официальной ситуации, для официально-деловой сферы общения и публичной речи.

Слова *позвольте, разрешите* – своеобразные показатели вежливости, уважения, официальной тональности диалога, они включаются в состав разных по интенции этикетных речевых формул, например *благодарности, просьбы, приглашения и т.д.*

Устойчивое выражение: *Мое почтение!* – используют в наши дни образованные люди старшего поколения, оно было характерным для дореволюционного времени России.

Приветствие к стоящему выше по социальному положению, может включать обращение *hanym* (*госпожа*), *jenap* (*господин*), например: *ertiriňiz haýyrly bolsun, hanym!* (*Добрый день, госпожа!*); *ertiriňiz haýyrly bolsun, jenap!* (*Доброе утро, господин*); *agşamyňyz haýyrly bolsun, dogtor!* (*Добрый вечер, уважаемый доктор!*); *ertiriňiz haýyrly bolsun, mugallym!* (*Доброе утро, учитель!*). Добавление обращения – знак особого уважения, своеобразный интенсификатор вежливости.

Приветствие *assalam aleykum!* что означает «мир тебе», имеет религиозный смысл и используется между мусульманами. Оно требует обязательного ответа: - *Aleykum assalam* («и тебе мир»). Вообще в туркменском языке существуют диалогические пары: речевая формула первого собеседника определяет выбор ответа. Приведем еще пример. Если вы заходите в гости, в салон или магазин в туркменстане, вы обязательно услышите фразу: *Hoş geldiňiz* –

«хорошо, что пришли», - русское соответствие: «добро пожаловать» Обязательная ответная реплика *Hoş gördük*, что переводится примерно, как «мы нашли это приятным» или «хорошо, что нашли». Такое приветствие очень распространено в Туркменистане, его можно услышать практически повсюду. Туркмены очень вежливы и гостеприимны. Приветствовать друг друга как можно более доброжелательно предписывает и учит исламская культура. Русское соответствие туркменской речевой формуле *Hoş geldiňiz!* – *Добро пожаловать!* Русская речевая формула отличается стилистической тональностью публичности и официальности, ее редко используют в неформальной обстановке. Гостей обычно встречают общими приветствиями и добавляют речевые выражения: *проходите, пожалуйста! чувствуйте себя как дома!*

Удивительной и не сразу понятной для носителей туркменской культуры являются встречающиеся в русском общении фразы: *здравствуйте еще раз! виделись! здоровались (уже)!* По правилам туркменского этикета вы должны приветствовать человека тогда, когда его встречаете, то есть в отношении этикета приветствия туркмены могут сказать *здравствуйте* одному человеку несколько раз в день. По русской традиции здороваются словами один раз в день, при повторной встрече знаки внимания выражают жестами и мимикой: улыбкой, кивком головы, глазами. Повторное вербальное приветствие воспринимается как знак невнимания: человек забыл, что встречался с вами сегодня. Эта традиция способствовала появлению удивительной с точки зрения носителей другой культуры речевой формулы. В русском речевом этикете формула: *здравствуйте еще раз!* – вербализирует традицию, подает знак, что собеседник помнит, что сегодня вы встречались и приветствовали друг друга. Такое выражение может быть своеобразным контактоустанавливающим знаком, знаком привлечения внимания, оно уместно, как начало детального диалога, если вы раньше формально приветствовали человека, а теперь хотите что-то спросить или о чем-либо поговорить. Кроме того, «странная» речевая формула: *здравствуйте еще раз!* – хороший способ решения психологического дискомфорта, которое возникает у иностранца, оказавшегося в ситуации конфликта культурных традиций приветствия.

Фразы приветствия – самые частотные по употреблению, люди нередко творчески подходят к данным речевым формулам, поэтому в неформальной обстановке, в своей среде нередко используют особые формулы, добавляя в них разные элементы. В Туркменистане к

коллективу, в котором сложились дружеские отношения, коллега может обратиться: *gowtu halaýyk! salam millet! (Привет, люди / народ!); hemmäñize salam! (Всем привет!)*.

Русский язык, в отличие от туркменского, имеет богатый набор оценочных и эмоциональных суффиксов, которые носители используют, изменяя привычные слова приветствия. В неформальном общении можно услышать: *приветик, приветики, доброе утречко*, более характерное для женской речи; сокращение *здорово*, *здорово живешь* – грубоватое приветствие, употребляемое преимущественно мужчинами, и фонетическое упрощение: *здасьте* (простор.). Отметим, что выражения: *здасьте, здасьте вам; ну, здравствуйте; ну, здравствуйте-пожалуйста* – в разговорной речи, в просторечии имеют иное значение, чем приветствие. Они употребляются для выражения недоумения ответом собеседника, знаком, что он не понял говорящего и отвечает неуместно, невпопад.

В молодежной среде шутливо употребляются различные иностранные приветствия: *хай, хелло* (англ.), *салют* (исп.), *здоровеньки булы* (укр.), *саламалейкум* (араб.); виртуальное общение создало мем-приветствие; *привет, медвет*, особенно популярное в начале нашего века в Рунете, а также речевую формулу *доброго (Вам /тебе) времени суток*.

Сравнение формул приветствий в туркменском и русском языках позволило выявить количественные и качественные отличия. Вариантов речевых формул приветствия в русской культуре отмечается больше, чем в туркменской. Они отличаются разнообразными стилистическими и эмоциональными оттенками смысла, такими как ирония, фамильярность, просторечность, пренебрежительность. Формулы приветствия в туркменской культуре характеризуются большей регламентированностью и традиционностью, отсутствием шутливой, фамильярной, пренебрежительной, негативной экспрессии говорящего по отношению к собеседнику. Напротив, в речевых формулах приветствия туркменского языке очень часто отмечается экспрессия уважительности, почтительности, благожелательности, эмоциональной расположенности.

Речевые формулы прощания. Речевая формула прощания показывает завершение акта коммуникации. Широко распространенной формулой в русском языке, выполняющей такую функцию и употребляющейся в любой стилистической тональности, является выражение: *до свидания!* – но в целом набор реплик, оканчивающих диалог, широк и разнообразен: *до встречи! до скорой встречи! до вечера! до понедельника!* – и определяется ситуативным контекстом.

Официальность коммуникации подчеркивается теми же элементами, что используются в формулах приветствия: *разрешите попрощаться! позвольте откланяться! разрешите вас покинуть! позвольте уйти! счастливо оставаться!* Такие выражения употребляет тот, кто уходит по отношению к остающимся собеседникам.

Если собеседники прощаются надолго или навсегда, т. е. в ситуации расставания, когда они не уверены, что смогут увидеться в скором времени, участники коммуникации говорят: *прощай(те)!* – по-туркменски: *sag bolun (sag aman otyryň)!*

В туркменской бытовой культуре, в неформальной обстановке распространены следующие речевые формулы прощания: *görüşýänçäk!* - *до скорой встречи!* *iň gysga wagtda görüşýänçäk!* - *до очень скорой встречи!* *dynç alyşda görüşýänçäk!* - *увидимся на каникулах!* Речевая формула: *Görüşeris (görüşýänçäk)!* – *увидимся!* – по нашему мнению, одинаково популярна в русском и в туркменском языках.

В русской разговорной речи при неформальном общении употребляются формулы: *пока! до скорого! счастливо! будь здоров!*

Реплика: *не прощаюсь!* – употребляется, если человек надеется, что сегодня еще встретится с собеседником. В публичном общении, на телевидении распространение получила калькированная английская фраза: *берегите себя!* Укрепилась в разговорной нормативной речи другая английская калька: *увидимся!* Неожиданно укрепилось употребление просторечной частицы в составе формулы: *давай, пока! давай до встречи! ну, давай! давай!* Такие формулы сохраняют стилистический оттенок фамильярности и просторечия. Частотность употребления этой фразы почувствовали иностранцы, которые легко стали ее воспроизводить в общении с русскими, что в свою очередь произвело в речи шуточное прощание, иногда имеющее оттенок недоброжелательности, оно в ироничной манере может произноситься с акцентом: *давай, давай, до свидания!*

Диалогическую этикетную пару может образовывать повтор формулы. Это мы наблюдаем в русском и туркменском языках при прощании: *до завтра! – до завтра! – увидимся! – увидимся!* Но предпочтительнее для русского речевого общения выбор другой формулы в качестве ответа. В туркменском языке при прощании одна из традиционных формул: *agşamyňyz haýyrly bolsun!* - *agşamyňyz haýyrly bolsun!* – равная приветствию. Традиция использовать одинаковые фразы при встрече и прощании, т.е. в начале и в конце диалога, существует в разных языках, в том числе и тюркских. Это служит почвой для коммуникативной ошибки туркменских студентов, которые, желая проявить вежливость

согласно своим традициям, могут закончить разговор фразой: *Добрый вечер!* – которая используется среди русских только как приветствие. Формы приветствия, упомянутые выше, такие как *gündiziňiz haýyrly bolsun!* – «Пусть день будет добрым!», *ertiriňiz haýyrly bolsun!* – «Пусть утро будет добрым!», *agşatuyz haýyrly bolsun* – «Пусть вечер будет добрым!», *gijäňiz rahat bolsun* – «Пусть ночь будет доброй!»/ *Доброй ночи!* / *Спокойной ночи!* Окончание разговора в форме пожелания обязательно требует в русском языке формы родительного падежа: *доброго вечера! хорошего дня! спокойной ночи!* – а также: *всего хорошего! всего доброго! удачи!*

В туркменском языке много речевых формул, которые закреплены за ситуацией или элементами ситуации. Если говорить о речевом акте прощания, то в туркменской культуре разные выражения используют люди в зависимости от того, кто остается, а кто уходит. *Sag oturyň!* – (до свидания) – обязательно говорит тот, кто остается. Тот, кто уходит должен сказать: *sag aman baryň!* (до свидания), *sag boluň!* – это соответствует русской формуле: *счастливо оставаться!*

В дружеской среде, между родителями и детьми в русской и туркменской культуре нередко употребляются эквивалентные речевые формулы: *Hany, menä yöredim!* - *Все, я ушел!* *Hany, menä gitdim!* – *все, я убегаю!* Ответной репликой родителей в Туркменистане часто бывает фраза: *Kaçta, Allah'ın izniyle git!* - *Не убегай, иди с позволения Аллаха!*

Проявление вежливости при речевом акте прощания происходит в русской и туркменской культуре похожими стратегиями, а именно формулу прощания предваряют или сопровождают:

- речевые формулы, выражающие оценку состоявшейся беседы, встречи – *Хорошо посидели! Все было замечательно! Приятно было поговорить!*

- речевые формулы, содержащие благодарность – *Спасибо за внимание! Спасибо за добрые слова (совет, понимание, помощь; встречу, разговор)! Спасибо, что уделите нам время! Спасибо, что помогли (выслушали, посочувствовали)! Спасибо за визит! Спасибо за угощение!* и другие знаки внимания;

- выражения, содержащие намерения продолжить контакты – *Буду рад(а) снова встретиться! Надеюсь, еще увидимся (встретимся, поболтаем)! Позвоню Вам, если не возражаете! Я (обязательно) позвоню! Созвонимся! Увидимся на работе! Не забывай(те) нас! Заходите (приходите) почаще!*

- речевые формулы, выражающие знаки внимания третьим лицам – *Передавайте (передайте) привет родителям! Привет семье! (фамильярн.) Поздравьте от меня! Передайте мои лучшие пожелания!*

- речевые формулы разнообразных пожеланий – *Удачи! Удачи на защите! Счастливого доехать! Всего наилучшего! Пусть все получится!*

- выражения, содержащие ответные приглашения – *Ждем вас в гости! Теперь вы должны прийти к нам! Надеемся на ответный визит!*

Прощание, как и приветствие, с учетом особенностей национального уклада и национальных традиций и у русских, и у туркмен сопровождается объятиями, поцелуями и характерным жестом руки, которому обучают детей с раннего детства.

Вывод. Основные результаты выполненной работы. Было определено, что формулы речевого этикета в туркменском и русском языках характеризуются универсальностью и национальным своеобразием. Туркменские речевые формулы приветствия, прощания, отличаются от русских большей идиоматичностью и яркой или стертой метафоричностью. Наблюдаются существенные отличия формул обращения к знакомым и незнакомым лицам в туркменской и русской речевых культурах.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Акишина, А.А. (2009). *Русский речевой этикет: Практикум вежливого речевого общения* / А.А. Акишина. – М.: Либроком.
2. Введенская Л.А. (2002). *«Русский язык и культура речи»* / Л.А. Введенская – М.: Высшая школа
3. Формановская Н.И. (2007). *Речевой этикет и культура общения* / Н.И. Формановская. – М.: Высшая школа.
5. Aksoy Ö.A. (1998). *Atasözleri ve deyimler sözlüğü* / Ö.A. Aksoy. – istanbul: inkilap Yayinlan.

Gazakow Berdimyrat

«SPEECH ETIQUETTE IN ETHNOLINGUISTIC ASPECT»

Annotation. The article presents the results of the analysis of connotations identified in the greeting formulas of the Turkmen and Russian languages. The repertoire of connotative meanings for greetings and farewells, which are used in official and informal communication, is determined. It was found that the connotation of etiquette formulas of greeting, farewell is a reflection of the

expressions acceptable in the national culture for the explication of the attitude towards the interlocutor.

Key words: *speech etiquette, speech etiquette formula, greeting, connotative meaning, communicative act.*

Газаков Бєрдїмират

«МОВЛЕННЄВИЙ ЕТИКЕТ В ЕТНОЛІНГВІСТИЧНОМУ АСПЕКТІ»

Анотація. *У статті представлено результати аналізу конотацій, виявлених у формулах привітання туркменської та російської мов. Визначено репертуар конотативних значень для привітань і прощань, які вживаються в офіційному та неформальному спілкуванні. Виявлено, що конотація етикетних формул вітання, прощання є відображенням прийнятих у національній культурі виразів для експлікації ставлення до співрозмовника.*

Ключові слова: *мовленнєвий етикет, формула мовленнєвого етикету, вітання, конотативний зміст, комунікативний акт.*

УДК 81`36

ПРОГНОЗИРОВАНИЕ ТРУДНОСТЕЙ ИЗУЧЕНИЯ ОДНОСОСТАВНЫХ ПРЕДЛОЖЕНИЙ В КУРСЕ РУССКОГО ЯЗЫКА КАК ИНОСТРАННОГО

Гараханова Айсолтан Худайназаровна

студентка 4-го курса специальности «Филология»,

специализация «Прикладная лингвистика»,

Национальный университет кораблестроения имени адмирала Макарова

Украина, г. Николаев

garahanowa2000@gmail.com

Данная статья посвящена проблемам изучения односоставных предложений в курсе русского языка как иностранного. Основная задача исследования заключалась в том, что обобщить информации об односоставных предложениях и их классификации в современном русском языке, определить отличие односоставных и не полных предложений. Особое внимание уделено прогнозированию трудностей изучения односоставных предложений в курсе русского языка как иностранного.

Ключевые слова: *односоставное, полное и не полное, обобщённо-личные, определённо-личные и неопределённо-личные предложения.*

Вступительная часть. Разнообразие возможных форм структуры односоставных предложений говорит о востребованности в коммуникативных ситуациях синтаксической семантики, реализуемой этими конструкциями. Важной характеристикой предложений без словесно выраженного субъекта (иными словами – односоставных предложений) является высокая степень коммуникативности. По этой причине в процессе обучения русскому языку как иностранному уже на начальном этапе возникает необходимость введения данных синтаксических конструкций в речь инофонов. [1, с. 37]. Этим и обусловлена актуальность данной работы, целью которой является прогнозирование трудностей изучения односоставных предложений в курсе русского языка как иностранного.

Основная часть. Коммуникативная компетенция по-прежнему является ведущей в современной методике обучения РКИ. Существует множество определений этого понятия, однако в этой работе придерживаемся мнения А.Н. Щукина и Э.Г. Азимова, которые понимают под коммуникативной компетенцией «способность решать средствами иностранного языка актуальные для учащихся задачи общения в бытовой, учебной, производственной и культурной жизни, умение учащегося пользоваться фактами языка и речи для реализации целей общения» [3, с. 26].

С целью развития коммуникативной компетенции иностранных обучающихся уже на начальном этапе происходит знакомство с новыми для них синтаксическими конструкциями – односоставными предложениями. По мнению А.А. Шахматова, односоставные предложения отличаются такими свойствами, как краткость, динамичность, актуализация самого важного в сообщаемом. Безусловно, на раннем этапе обучения нет необходимости в представлении всей классификации структурно-семантических разновидностей односоставных предложений. На наш взгляд, основной акцент должен быть сделан на тех типах, которые наиболее часто встречаются в учебном процессе и непосредственно в жизни обучающихся.

В частности, в рамках данной работе рассматривается использование на начальном этапе обучения следующих типов глагольных односоставных предложений: *обобщённо-личные, определённо-личные и неопределённо-личные предложения*. Для более органичного процесса ввода данных синтаксических конструкций в речь обучающихся перед

преподавателем стоит вопрос отбора примеров текстов, в которых реализуются необходимые модели [4, с. 52].

Известно, что соответствие предложения тому или иному жанру во многом обусловлено его синтаксическим оформлением. По справедливому замечанию К.А. Роговой, существуют синтаксические конструкции, «привязанные» к определённым типам текстов (обобщённо-личные, определённо-личные и номинативные предложения), а также и относительно свободные (безличные и неопределённо-личные предложения). По мнению лингвиста, конструкции первой группы в письменных текстах присутствуют только в коммуникативном контексте, который обычно характеризуется ситуацией «я и ты / мы с тобой – здесь – сейчас». По этой причине особое значение в этих предложениях имеет настоящее время, поскольку «при изменении времени предложение теряет значение обобщения и приобретает характер информативного сообщения».

На занятии РКИ при знакомстве обучающихся с обобщённо-личными предложениями подчёркивается наличие одного главного члена, выраженного личным глаголом 2-го лица (реже – другими личными формами) настоящего времени, сообщается о действии, которое может иметь отношение к любому лицу. По справедливому мнению, Г.А. Золотовой, обобщённо-личные предложения, «сообщая о действиях говорящего, приобщают к его опыту адресата и любое другое лицо, которое может быть на его месте». Иными словами, опыт прошлого актуализируется в настоящий момент речи и становится общим для говорящего и слушающего. В данном случае актуальной будет синтаксическая конструкция: *когда... то; если... то*.

Приводимые на занятии примеры должны отражать реалии, имеющие непосредственное отношение к повседневной жизни обучающихся, отражать их личный опыт. В частности, для курсантов военной академии могут быть предложены следующие примеры: «*Когда идёшь в столовую, встречаешь друзей из другой группы*», «*Если опаздываешь на построение, получаешь замечание от курсового офицера*».

Нередко модели обобщённо-личных предложений встречаются в паремиологических единицах. Широко известно, что пословицы, поговорки и другие прецедентные тексты являются квинтэссенцией народной мудрости, они точно отражают национальную картину мира и содержат высокую концентрацию внелингвистической информации [3, с. 86].

Вместе с тем широкое использование данного материала на занятиях по РКИ обусловлено во многом такими достоинствами, как аутентичность и краткость. В точки

зрения И. В. Одинцовой пословицы и крылатые слова, используемые в качестве примеров обобщённо-личных предложений, не представляют собой структурно-коммуникативные модели. По мнению лингвиста, они не являются моделями, поскольку по их типу нельзя построить свое высказывание, поэтому пословицы и крылатые слова могут быть предложены инофонам лишь как материал для запоминания.

Данная рекомендация особенно актуальна на начальном этапе обучения РКИ при знакомстве с новыми для обучающихся синтаксическими конструкциями – обобщённо-личными предложениями. Исходя из многолетнего опыта работы, можно сделать заключение, что целесообразным является введение небольшого количества пословиц, нетрудных для понимания, которые часто имеют эквивалент в родных языках инофонов (в частности, такие пословицы, как *«Тише едешь – дальше будешь»*, *«Век живи – век учись»*, *«Поспешишь – людей насмешишь»*, *«Не гордись званием, а гордись знанием»*). Для их успешного запоминания, а затем и использования в активной речи возможны следующие виды заданий:

- при знакомстве с пословицами находить эквивалент в родном языке;
- найти начало и конец пословиц (соотнести части пословиц, разбитых на две части);
- прослушать краткую ситуацию, а затем назвать одну из знакомых пословиц, которая может стать ответной репликой на услышанное;
- самостоятельно смоделировать ситуацию, которую можно охарактеризовать той или иной пословицей [1, с. 61].

В отличие от обобщённо-личных предложений, в определённо-личных предложениях главный член выражен личной формой глагола в форме 1-го и 2-го лица единственного или множественного числа настоящего, будущего времени изъявительного наклонения или в форме повелительного наклонения, указывающей на определённое лицо, что снимает необходимость называть говорящего или его собеседника.

Указанная синтаксическая конструкция, широко используемая в создании рекламных слоганов телевизионных каналов, может стать примером аутентичного текста, содержащего определённо-личные предложения. Так, Е. А. Данилова приходит к выводу, что среди глагольных односоставных предложений определённо-личные предложения являются наиболее употребительными в функции рекламного слогана. Однако стоит отметить тот факт, что в данном жанре эти предложения приобретают обобщенно-личное значение,

поскольку обращены не к одному конкретному адресату, а к каждому, кто слышит это сообщение.

Нередко это короткие побудительные предложения, например:

«Бери от жизни всё!» (напиток «Pepsi»);

«Живи на яркой стороне!» (оператор сотовой связи «Билайн»);

«Управляй мечтой» (автомобиль «Тойота»);

«Заряжай мозги!» (шоколадный батончик «Nuts»).

Подобные микротексты могут быть использованы на занятиях по РКИ в качестве материала для аудирования. Обучающимся предлагается прослушать аудиофрагмент необходимое для понимания количество раз, а затем самостоятельно воспроизвести [3, с. 48].

Н. Г. Брагина полагает, что максимальной степени это объединение достигает в том случае, когда изображение содержит визуальный стереотип концептуального слова, поэтому, обладая высокой предсказуемостью и однозначностью, демотиватор «читается» как визуально, так и вербально.

Появившиеся как средство наглядной агитации, в современной действительности мотиваторы и демотиваторы имеют различную тематику и функции. Преподавателем могут быть отобраны образцы, содержащие необходимую синтаксическую конструкцию, а также позитивную семантику или юмор для создания положительного психологического фона для восприятия новой информации.

Если на примере паремиологических единиц может быть объяснена новая синтаксическая конструкция (обобщённо-личные предложения), то рекламные слоганы, мотиваторы (или демотиваторы) позволяют продемонстрировать принцип построения структурно-коммуникативной модели. Иными словами, обучающиеся по образцу могут самостоятельно создать подобный тип предложений. Примерами таких конструкций могут быть следующие предложения:

«Сохраниайте веру в себя, даже когда в вас никто не верит»;

«Следуй за мечтой»;

«Учись находить в жизни радость».

А также пример демотиватора: *«Следуй за своей мечтой – иди спать».*

Синтез вербального и визуального в данном жанре позволяет снять или упростить задачу понимания семантики высказывания и обратить внимание на его структуру. Кроме того, задания, содержащие визуальный ряд, как правило, легче воспринимаются

обучающимися. Данный интернет-жанр популярен во всём мире, поэтому для инофонов не составит труда найти аналогичные высказывания в родном языке или в языке-посреднике. После знакомства с примерами, перевода, анализа структуры синтаксической конструкции и поиска эквивалента в родном языке может быть предложено задание составить свой пример мотиватора [4, с. 102].

1. Офицер приказал нам идти на построение. / Нам приказали идти на построение.

2. Преподаватель объяснил курсантам новую тему. / Курсантам объяснили новую тему.

3. Повар приготовит для курсантов вкусный обед. / Для курсантов приготовят вкусный обед.

С точки зрения К. А. Роговой, в неопределённо-личных предложениях «говорящий обнаруживает себя не в качестве действующего лица, а повествователя с определённым уровнем знаний о мире, сообразно которому он выстраивает информацию», кроме того, «неопределённо-личные предложения имеют сферой своего использования контексты, сообщающие о событиях, представляющих интерес и широко известных в общественных или научных кругах». По этой причине материалом, позволяющим применить данную синтаксическую конструкцию, может послужить жанр новостей. Так, на занятиях в качестве примера преобразования двусоставного предложения в односоставное неопределённо-личное могут быть использованы новости о родной стране обучающихся. Как правило, обращение к родной культуре, к традициям, а также к новостям повышает интерес к изучаемой теме. В частности, в следующих предложениях, содержащих новостную информацию о Танзании, было предложено изменить форму глагола:

1. Правительство Занзибара запретило использовать деньги как украшение на свадьбах и других праздниках. На Занзибаре _____ использовать украшения из денег (запретили).

2. Спикер парламента Танзании Джоб Ндугаи сообщил, что парламент Танзании перейдет на язык суахили. _____, что в парламенте Танзании _____ на язык суахили (Сообщили, перейдут).

3. Танзания закупила современное оборудование для лечения рака. В Танзании _____ современное оборудование для лечения рака (закупили). [2, с. 49].

Вывод. Формулируя итог выполненного анализа, можно отметить, что глагольные односоставные предложения (в частности, обобщённо-личные, определённо-личные и

неопределённо-личные) по причине их коммуникативного характера требуют специального изучения в иностранной аудитории. Создание учебных материалов для изучения указанных моделей предложений на основе аутентичных жанров соответствует современным российским и зарубежным требованиям к преподаванию иностранных языков и является перспективным направлением в методике преподавания РКИ.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННОЙ ЛИТЕРАТУРЫ

1. Бабайцева В.В. (2004). Односоставные предложения в современном русском языке / В.В. Бабайцева. – М.: Дрофа.
2. Белошапкова В.А. (2001). Современный русский язык: раздел синтаксис / В.А. Белошапкова. – М.: Логос.
3. Валгина Н.С. (2000). Синтаксис современного русского языка / Н.С. Валгина. – М.: Логос.
4. Скобликова Е.С. (1979). Синтаксис простого предложения / Е.С. Скобликова. – М.: Логос.

Garahanova Aysoltan «Predicting difficulties studying one-part sentences» in the course of Russian as a foreign language

Abstract. *This article is devoted to the problems of studying one-part sentences in the course of Russian as a foreign language. The main objective of the study was to summarize information about one-part sentences and their classification in modern Russian, to determine the difference between one-part and incomplete sentences. Particular attention is paid to predicting the difficulties of studying one-component sentences in the course of Russian as a foreign language.*

Keywords: *one-part, complete and incomplete, generalized-personal, definite-personal and indefinitely-personal sentences.*

Гараханова Айсолтан

«ПРОГНОЗУВАННЯ ТРУДНОЩІВ ВИВЧЕННЯ ОДНОСКЛАДОВИХ РЕЧЕНЬ В КУРСІ РОСІЙСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ»

Анотація. *Ця стаття присвячена проблемам вивчення односкладових речень у курсі російської мови як іноземної. Основне завдання дослідження полягало в тому, що узагальнити інформацію про односкладові пропозиції та їх класифікацію в сучасній російській мові, визначити відмінність односкладових і неповних речень. Особливу увагу*

приділено прогнозуванню труднощів вивчення односкладених речень у курсі російської як іноземної.

Ключові слова: дноскладове, повне та не повне, узагальнено-особисті, певно-особисті та невизначено-особисті пропозиції.

УДК 821 (73) (075.8)

СТВОРЕННЯ ЕЛЕКТРОННОГО ПОСІБНИКА ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ: «ЛЕКСИЧНІ ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ КОНЦЕПТОСФЕРИ ТВОРІВ ДЖ. СТЕЙНБЕКА»

Гокієва Акджерен Гурбангелдієвна

бакалаврант спеціальності «Філологія», спеціалізації «Прикладна лінгвістика»,

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова,

Україна, м. Миколаїв

akjeren96@gmail.com

У статті розглядається поняття «концепт» і особливості концептосфери у творчості американського письменника ХХ століття Джона Стейнбека на прикладі його романів “The Grapes of Wrath” («Грона гніву»), “The Winter of Our Discontent” («Зима тривоги нашої») та повісті “The Pearl” («Перлина»). Підкреслюється, що концепт AMERICAN DREAM (АМЕРИКАНСЬКА МРІЯ) є найбільш частотним у творах автора.

Ключові слова: Джон Стейнбек, когнітивна лінгвістика, концепт, концептосфера, веб-сайт, електронний посібник.

В останні десятиліття лінгвістика пережила ряд якісних змін у зв'язку з розвитком когнітивізму, об'єктом якого є людський розум, мислення й ті ментальні процеси, які з ним пов'язані. У лінгвістиці розвивається новий напрямок – когнітивна лінгвістика, метою якої є спроба зрозуміти, як здійснюються процеси сприйняття, категоризації, класифікації та осмислення світу, як відбувається накопичення знань. Поява нової наукової парадигми привела до того, що вивчення метафори перейшло на якісно новий рівень, це відкриває нові перспективи для розгляду метафори як елемента мови та мислення [3, с. 54].

Крім того, у наші дні поняття «концепт» пов'язане з будь-яким культурним аспектом життя і може розглядатися шляхом його сприйняття, а також сприяти формуванню уявлення про нього. Крім того, лінгвістичне учення сьогодні все більше цікавиться когнітивним аспектом різних явищ. Так, актуальним є процес формування уявлення про те чи інше явище, а значить про різні концепти.

Говорячи про статус концепту в процесі пізнання і комунікації, необхідно враховувати феноменологічний аспект культури як специфіки людської діяльності, яка має внутрішню мету. На думку Ю.М. Лотмана, «поняття мети неминуче включає уявлення про певні події. Людське прагнення приписувати діям і подіям сенс і мету має на увазі розчленованість безперервної реальності на деякі умовні сегменти; осмислення пов'язане з сегментацією недискретного простору» [2, с. 90].

Дослідження концептів дозволяє провести як лінгвістичний, так і філологічний аналіз, що, безумовно, може сприяти більш глибокому розумінню тексту та інтенції автора. Дослідження лінгвальних засобів репрезентації концепту в мові письменника дозволяє виявити принципи організації індивідуально-авторських концептосфер і глибше зрозуміти авторський задум. Здатність деяких концептів набувати додаткових значень у межах художніх творів надає їм виключно індивідуального характеру і дозволяє виявити специфіку світобачення певного письменника. У той же час розуміння змісту художнього твору є процесом взаємодії концептосфер автора і читача. Спираючись на свій життєвий досвід і наявні фонові знання, читач намагається розпізнати тематику і проблематику твору автора і прагне зрозуміти, як той бачить світ. Іншими словами читач дивиться на світ художнього твору і світ автора крізь призму своєї картини світу, своїми очима.

Необхідність у систематизації знань з різних навчальних дисциплін, зокрема з курсів «Історія зарубіжної літератури» та «Лінгвокультурологія» завдяки створенню електронних посібників, на яких би містилася інформація про поняття «концептосфера» і «концепт», а також про особливості концептосфери у творчості будь-якого художника слова, в данному випадку художнього доробку Джона Стейнбека, є найбільш актуальним сьогодні в процесі навчання у ВНЗ.

Актуальність дослідження полягає в необхідності оптимізації навчального процесу за допомогою сучасних технологій, зокрема створенні електронного посібника для самостійної роботи студентів за темою «Лексичні засоби вираження концептосфери творів Дж. Стейнбека» з використанням Інтернет-ресурсів. Актуальність дослідження визначається

й також інтересом до сфери використання метафори у світлі когнітивної теорії, до розробки й розширення методів концептуального аналізу художнього тексту та їх застосування при вивченні творчості Дж. Стейнбека.

Метою роботи є визначення ролі концептуальної метафори у розумінні своєрідності й багатогранності мовної особистості Дж. Стейнбека, метафоричності його сприйняття світу за допомогою комплексного аналізу авторських концептів. У нашому дослідженні концепт розглядається як основа мовної картини світу, визначається поняття «художній авторський концепт» як особливий вид лінгвокультурного концепту, що реалізується у творчості Дж. Стейнбека та існує як фіксація культурного досвіду, реалізація цінностей, але в такому різноманітті смислів, які надає їм автор [1, с. 17].

Досягнення поставленої мети конкретизується в таких **завданнях**:

- 1) дати визначення поняттям «концепт» і «концептосфера»;
- 2) виявити специфіку художнього концепту як засобу реалізації мовної особистості автора;
- 3) виділити індивідуально-авторські художні концепти у творі, що досліджується;
- 4) створити електронний навчальний посібник на основі матеріалу, який аналізується та інші.

У роботі використовуються такі **методи дослідження**, як компонентний, контекстуальний і метод концептуального аналізу.

Матеріалом для дослідження є праці вчених з проблеми взаємовідношення мови і культури (Н. Д. Арутюнової, Л. Бабенко, Н. Бочегової, В. Маслової, С.Г. Тер-Мінасової), із загальної теорії метафори (І. Арнольд, Н. Д. Арутюнової, С. Аскольдова, В. Г. Гака, М. В. Нікітіна), концептуальної метафори і метонімії (Дж. Лакофф, М. Джонсона та ін.), з питань літературознавства (А. С. Мулярчик, М. Урнов, L. Gannett, Н. Т. Moore та ін.) і створення інформаційних сайтів (В. Ткаченко, Г. І. Харченко).

Об'єктом дослідження є романи Дж. Стейнбека “The Grapes of Wrath” («Грона гніву»), “The Winter of Our Discontent” («Зима тривоги нашої») і повість автора “The Pearl” («Перлина»).

Предмет дослідження – індивідуально-авторські концепти указанного вище автора. У дослідженні розглянуто особливості створення узагальненого, позбавленого деталізації образу дійсності, «картини світу», представленої в його творчості.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що лінгвокогнітивний підхід, при якому творча індивідуальність Дж. Стейнбека розкривається у формах мовної об'єктивації його художніх концептів, тим самим порушує питання ідиостилію письменника. У роботі розроблено структуру художнього концепту як засобу репрезентації авторських сенсів, виділені засоби лінгвоконцептуального вираження індивідуально-авторських концептів художнього світу прозаїка. У роботі створено концепцію, що узагальнює й розвиває вже здобуті знання про вербалізацію концептосфери у творчості представника американської літератури ХХ століття Дж. Стейнбека як частини культури людства.

Теоретичне значення роботи полягає в комплексному підході, що синтезує мовностилістичний і літературознавчий аналізи тексту, що дозволяє надалі продовжити дослідження теоретичної бази лінгвостилістичного аналізу і літературознавчого аналізу в єдності його форми і змісту.

Практичне значення дослідження зумовлене тим, що на основі роботи створено інформаційний електронний навчальний посібник «Лексичні засоби вираження концептосфери творів Дж. Стейнбека», який містить словник основних понять і термінів, узагальнює інформацію за вказаною темою, синтезує отримані знання, а також пропонує користувачам перевірити знання, виконуючи тестові завдання. Цей інформаційний веб-сайт стане допоміжним засобом для студентів прикладної лінгвістики НУК ім. адм. Макарова в рамках курсів «Історія зарубіжної літератури» і «Лінгвокультурологія».

У дослідженні порушуються також і такі питання, як дослідження життєвого шляху Дж. Стейнбека, витоки його творчості, історія створення романів автора “The Grapes of Wrath” («Грона гніву»), “The Winter of Our Discontent” («Зима тривоги нашої») та повісті “The Pearl” («Перлина»), проблема людини у зазначених вище творах прозаїка, концептуальна метафора як елемент його мовомислення та концептосфера його творчості.

У цілому можна зазначити, що мовні засоби, які відносяться до ядра і ближньої периферії концепту *AMERICAN DREAM*, репрезентують уявлення про “envy” («заздрість») та “possess” («володіння»), що входять до художньої картини світу Дж. Стейнбека і співпадають з уявленнями американців про *AMERICAN DREAM*, концептуалізовану в англomовній мовній картині світу. У ході нашого дослідження аналізуючи лексему “possess” («володіти») і близькі їй лексичні одиниці, ми спостерігаємо специфіку авторської вербалізації ядра концепту. Домінуючою характерною рисою героїв, яка отримала репрезентацію в новелі, є «власництво» і «володіння». З погляду матеріалізму, бажання

«володіти» може бути властиво будь-кому, хто прагне володіти чужими речами. Майже всі персонажі новели, маючи різні мотиви, прагнуть володіти перлиною.

Периферія концепту “envy” («заздрість») знаходить свою репрезентацію під час аналізу думок і відчуттів героїв. Таке явище виявляється в незадоволеності по відношенню до нового положення головного героя та його мрій. Очевидно, що для сусідів Кіно і лікаря повністю втрачаються духовні та етичні цінності, їх поглинає прагнення володіти чужою власністю, досада по відношенню до людей, що володіють чим-небудь, що може допомогти їм реалізувати свої мрії.

Електронний посібник «Лексичні засоби вираження концептосфери творів Дж. Стейнбека», створений у рамках дипломної роботи, систематизує та узагальнює знання про концептосферу творів Дж. Стейнбека “The Grapes of Wrath” («Грона гніву») і “The Winter of Our Discontent” («Зима тривоги нашої») та повісті “The Pearl” («Перлина») та акцентує увагу на концепті *AMERICAN DREAM*, розглядаючи творчість указанного автора та презентуючи зведену інформацію за даною темою у рамках курсу «Історія зарубіжної літератури» та «Лінгвокультурологія». Безсумнівно, цей сайт стане допоміжним засобом для студентів прикладної лінгвістики НУК ім. адмірала Макарова.

Розроблений електронний посібник може бути впроваджено у навчальний процес при вивченні курсів «Історія зарубіжної літератури» та «Лінгвокультурологія» студентами філологічних спеціальностей у вищих навчальних закладах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Арутюнова Н. Д. (1990) Метафора и дискурс // Теория метафоры. М., С. 5–32.
2. Лотман Ю.М. (2000) Структура художественного текста. Об искусстве. СПб.: Искусство-СПБ
3. Пріказчікова Є.В. (2008). Про деякі підходи до вивчення когнітивної метафори // Вісник Моск. держ. обл. унів-ту. Серія «Лінгвістика». № 1. М.: Изд-во МГОУ. С. 54–58.

Summary. *The thesis considers the definition of “concept” and features of the concept sphere in the works of John Steinbeck, the twentieth century American writer, on the example of his novel “The Grapes of Wrath”, “The Winter of Our Discontent” and his story The Pearl”.*

It is emphasized that the concept of AMERICAN DREAM is the most frequent in the works of the author.

Keywords: John Steinbeck, cognitive linguistics, concept, concept sphere, website, electronic manual.

УДК 004.9

МОДЕЛЬ РОЗРОБЛЕННЯ ІГРОВОЇ ПЛАТФОРМИ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ ЛЕКСИКИ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Голуб Анастасія Іванівна

магістрантка спеціальності «Філологія», спеціалізація «Прикладна лінгвістика»,

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова,

Україна, м. Миколаїв

anastasiagolub00@gmail.com

Науковий керівник – канд. філол. наук, ст. викладач

Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова,

докторант Одеського національного університету імені І. І. Мечникова **О. В. Щербак**

У статті розглядаються проблеми застосування таких онлайн-технологій для вивчення лексики, як ігрові цифрові ресурси та інтерактивні платформи. Досліджено сутність поняття гейміфікації в освітньому процесі з визначенням її переваг та недоліків; деталізовано зміст інтерактивної платформи з поліфункційними ігровими технологіями для онлайн-вивчення лексики англійської мови та презентовано узагальнену модель її роботи.

Ключові слова: ігрові цифрові ресурси, гейміфікація, інтерактивна платформа, ігрові технології.

Постановка проблеми. На сьогодні традиційні методи навчання стають менш ефективними серед тінейджерів через те, що вони мають низьку мотивацію до навчання та не уявляють своєї освіти та дозвілля без електронних гаджетів. Тому одним із засобів усунути цю проблему є використання ігрових технологій або «гейміфікація». Іншими словами, Digital Game Based Learning (DGBL) – навчання під час якого використовуються ігрові цифрові ресурси [7].

Актуальність пропонованої розвідки полягає в тому, що проблема гейміфікації освітнього процесу, насамперед під час навчання лексики, вже тривалий час привертає увагу

науковців, у т.ч. і лінгводидактів і фахівців ІТ-сфери (див. праці Г. Зіхерманн, К. Вербах, Хуанг, Д. Соман). Проте особливості використання ігрових цифрових ресурсів та інтерактивних платформ для навчання лексики англійської мови залишаються ще не достатньо вивченими в колі фахівців із прикладної лінгвістики, що зумовлює нас скерувати вектор уваги в цей бік.

Мета статті – презентувати модель ігрової платформи для вивчення англійської мови учнями старшої школи та студентами молодших курсів. Досягнення окресленої мети потребує розв’язання таких завдань: 1) дослідити сутність поняття гейміфікації в освітньому процесі з визначенням її переваг та недоліків порівняно з традиційними методами навчання; 2) деталізувати зміст інтерактивної платформи з поліфункційними ігровими технологіями онлайн-вивчення лексики англійської мови; 3) пояснити специфіку створення моделі інтерактивної платформи для вищепоставленої мети та презентувати її.

Об’єктом дослідження є сучасні ігрові цифрові ресурси, а *предметом* дослідження – ефективні принципи створення інтерактивних онлайн-платформ для вивчення лексики мов, насамперед англійської.

Виклад основного матеріалу дослідження. З виникненням перших університетів освіта стала важливою сферою існування людського суспільства. Найголовнішою метою освіти було та залишається забезпечення навчання на високому рівні. Сучасна молодь народилася у період, де спостерігається бурхлива експансія інтерактивних технологій, наприклад, смартфони, комп’ютери та інші гаджети. Отже, впровадження сучасних інтерактивних освітніх технологій у навчання є дуже важливим і актуальним питанням для залучення учнів (і студентів) до активного навчання та підвищення мотивації для здобуття освіти. У зв’язку з цим в освітній процес почала впроваджуватися гейміфікація.

На думку Г. Зіхерманна, гейміфікація – це залучення технологій і ігрових «механік» та мотивація людей за допомогою використання внутрішніх стимулів. Дослідник вважає, що будь-яка діяльність має бути винагородженою та в процесі гри учасники мають отримати певний статус [9]. К. Вербах акцентує на мотиваційній функції, що сприяє активізації діяльності людини [8]. Дотримуючись цієї думки, Д. Хантер зауважує, що гейміфікація дозволяє використовувати компоненти гри для мотивації людей [8], додаючи, що такими компонентами можуть бути подарунки, пробники, бейджики тощо.

Відтак основними перевагами гейміфікації є мотивація учнів (студентів), залучення їх до активної діяльності, запровадження елементу змагання, заохочення, докладання більших

зусиль до навчання та концентрації уваги, поліпшення атмосфери на занятті, застосування їх на дистанційному навчанні. Використання гейміфікації можливе без інформаційних технологій, але використання комп'ютерних ігор або онлайн-компонента врізноманітнить навчальні ігри та ефективізує підготовку фахівців. Своєю чергою, труднощами запровадження гейміфікації в навчальний процес визначено трудомісткість підготовки навчальних завдань, необхідність використання технічних засобів, складнощі у використанні технічних засобів навчання (ТЗН) на заняттях і в деяких випадках низька комп'ютерна грамотність викладачів [2]. У сучасній методиці викладання іноземних мов (далі – ІМ) у закладах вищої освіти України термін «гейміфікація» здебільшого не згадується і є новим визначуваним поняттям для викладачів ІМ, хоча у викладанні мов у світі навчальні ігри вже використовуються десятиріччя. Можна припустити, що поняття гейміфікації зумовлює асоціації, пов'язані з комп'ютерними іграми, тому викладачі, маючи великий репозитарій ігор, особливо не потребували залучення цифрових ігрових ресурсів у навчальний процес.

Сьогодні прикладами впровадження гейміфікації в навчання є сервіси і освітні платформи, розроблені як інтернет-інструменти для вивчення ІМ. Розглянемо їх.

BBC Learning English – це платформа, яка є ідеальною не тільки для самостійного вивчення лексики англійської мови, а передусім для роботи в класі / аудиторії. На платформі є декілька категорій, кожна з яких має перелік коротких відео (від 1 до 6 хв.), із прихованими субтитрами (Closed Caption) або окремо представленими текстом і одним / декількома тренувальними інтерактивними вправами на розуміння побаченого з можливістю повторного виконання і миттєвим зворотним зв'язком. Такий метод вивчення лексики є одним з найбільш ефективних під час уроку, адже учні мають можливість слухати носіїв мови та максимально вдосконалювати навички вимови, акценту та інтонації, що є головними також і при читанні. На окрему увагу заслуговують розділи для дітей, що містять невеликі мультиплікаційні відеозаписи (4–5 хв.) із можливістю завантаження тексту до відеозапису. Прості та водночас легкі до запам'ятовування англійськомовні вирази та слова сприяють розширенню лексикону молодших школярів.

Аналізуючи ресурс, простежено, що всі відеоуроки промарковані на відповідність рівню володіння англійською: від basic, lower intermediate до towards advanced, або A1, A2, B1, B1 +, B2, B2 +, що відповідає потребам молодших школярів (1–4 класи), учнів 5–9 класів та учнів старшої школи (10–11 клас).

OWAD (One Word a Day) – це платформа, побудована за методом інтерактивної гри (quizzes), де подається одне слово і три «віконця» з імовірними значеннями. Відкриваючи правильний варіант значення слова, представляються всі можливі дефініції, а також синоніми та контекстуальне вживання.

Аналізуючи цифровий ресурс OWAD, робимо висновок, що вивчення лексики за допомогою цієї платформи підходить саме для учнів старших класів (10–11 класи), в т. ч. для їхньої підготовки до ЗНО, тому що всі quizzes (Рис. 1), тобто своєрідні вікторини, побудовані за принципом тестових завдань, що якраз відповідає принципу побудови завдань ЗНО та інших міжнародних мовних іспитів (TOEFL, PTE тощо).

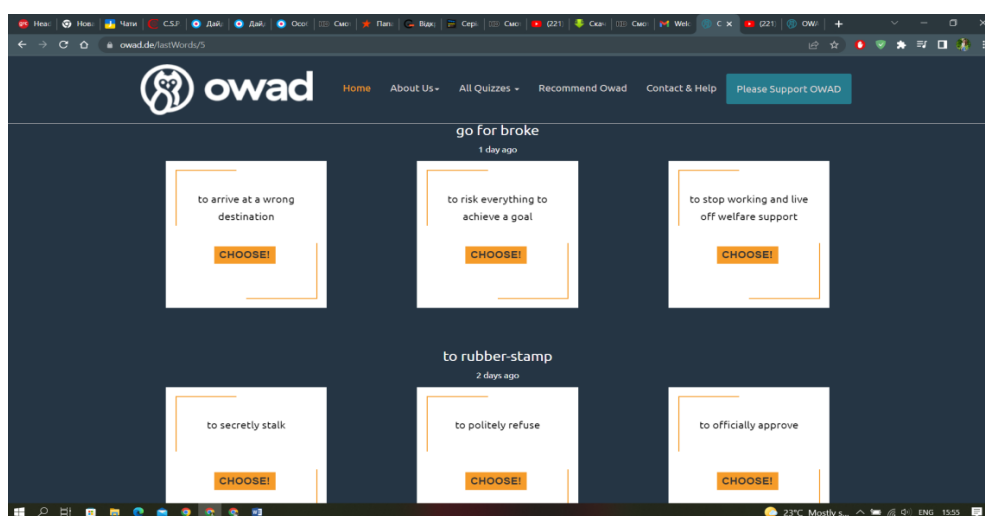

Рис. 1. Quizzes

Duolingo – навчальна платформа та ігровий ресурс, що є оптимальним для самостійного вивчення лексики, тому що в Duolingo уроки побудовані на картках, тестах та завданнях з аудіювання. Користувачі можуть коментувати матеріали, а також об'єднуватись для спільного вивчення мови. Такі прийоми полегшують роботу вчителя і сприяють якнайшвидшому запам'ятовуванню учнями нових лексичних одиниць [6]. Учитель або учень (якщо це самостійне вивчення) може обирати щоденну ціль роботи у додатку (від 5 до 20 хв.), для молодших школярів варто обирати просту або звичайну ціль заняття (5–10 хв.), для того, щоб не перенавантажувати молодших учнів. Усі ігрові завдання розподілено за рівнями вивчення мови. Duolingo також надає послугу «Duolingo для шкіл», що дозволяє педагогам відстежувати прогрес своїх учнів.

Інші приклади використання гейміфікації у навчанні – це сервіси Kahoot і Classtime.

Kahoot – це навчальна платформа на основі ігор, яку використовують як навчальну технологію в навчальних закладах різного типу, вона підходить для будь-якого віку.

Навчальні ігри Kahoot – це вид ігор-вікторин із множинним вибором, що допомагають закріплювати вивчений матеріал. Загалом таке навчання розроблене для врівноваження теоретичного осмислення предмету з процесом гри та для розвитку здатності гравця застосовувати даний предмет у реальному світі.

Classtime – це платформа для створення інтерактивних навчальних додатків, що вможлиблює вести аналітику навчального процесу та реалізовувати стратегії індивідуального підходу. Додаток дає змогу проводити тестові завдання в реальному часі. Вчитель має можливість не тільки готувати тестовий матеріал, але й одночасно аналізувати активність та успішність учнів.

Для того, щоб застосувати процес гейміфікації у викладанні та навчанні за моделлю Хуанг та Соман [5], необхідно виконати п'ять кроків:

- 1) визначити цільову аудиторію та форму проведення;
- 2) окреслити мету навчання;
- 3) створити чітку структуру;
- 4) обрати ресурси;
- 5) використати елементи гейміфікації.

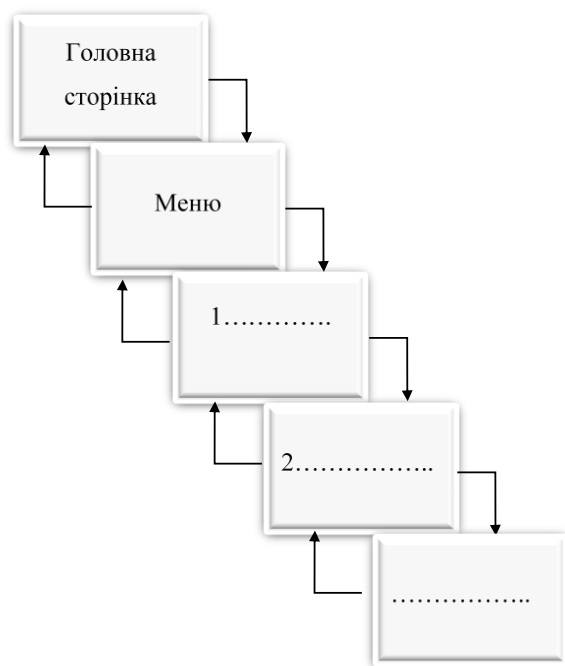
Отже, модель Хуанга та Сомана ми можемо використати в нашій платформі з поліфункційними ігровими технологіями для забезпечення інтерактивного онлайн-навчання лексики англійської мови. В цьому контексті додамо, що французькі дослідники Е. Екутена та Л. Убассі під платформою дистанційного навчання запропонували розуміти програмне забезпечення для підтримки дистанційного навчання, метою якого є створення та управління педагогічним змістом, індивідуалізоване навчання, в якому основними користувачами є вчитель, учень, адміністратор [5]. Поруч із цим терміном активно вживається також і поняття платформатизованого навчання, що прийнято розуміти як форму навчання, що забезпечує готовий навчальний матеріал для вчителів та учнів згідно з навчальними програмами, що затвердженні МОН.

За нашими спостереженнями, існує декілька видів навчальних платформ: платформи, що вже підготовлені розробниками до використання на уроках, та платформи-оболонки, що потрібно самостійно наповнювати навчальним матеріалом. У нашому випадку ми відтворюватимемо інтерактивну платформу з вже готовим навчальним матеріалом.

Платформа з поліфункційними ігровими технологіями міститиме каскадну структуру (див. схему 1):

Схема 1.

Інтерфейс платформи ми визначимо за допомогою відповідей респондентів з анкетування, що запропонуємо. Побудова уроків, кольорова гамма, звуковий супровід чи музичне оформлення – це тематика питань анкетування, обрана з огляду на те, що в цьому переліку названо фактори, що сприятимуть ефективному вивченню лексики англійської мови.

Наша платформа буде призначена для впровадження дистанційного навчання в середніх та вищих школах, та як спосіб самостійного вивчення матеріалу. Вкладення будуть поділені на модулі, які супроводжуватимуться відео-уроками, інтерактивними іграми за допомогою ігрових цифрових ресурсів. У кожному модулі буде вивчатись лексика за певною тематикою.

Отже, впровадження ігрових цифрових ресурсів у навчальний процес є важливим кроком для кращого засвоєння знань, удосконалення вмінь та комунікативних навичок. Гейміфікація допомагає ефективно навчати письму, читанню, мовленню та мотивує співпрацю і взаємодію між учасниками. Варто лише експериментувати в повсякденній навчальній практиці, адже вони допомагають порушити закономірності та звички. Гейміфікація освітнього процесу, на нашу думку, безсумнівно є більш ефективною у навчанні сучасних учнів та студентів порівняно з традиційними методами і вдало доповнює їх. З огляду на це, важливим має бути помірне впровадження гейміфікації в освітній процес.

Найбільш важливими критеріями інтерактивної платформи для навчання лексики є безпека системи; легкий, інтуїтивно-зрозумілий веб-інтерфейс; наявність в системі функцій, які застосовуються для організації електронного навчання із застосуванням дистанційних освітніх ігрових технологій – розробка та редагування курсів, набір елементів курсу, підтримка української мови, модульність курсу. Платформа спиратиметься на принципи Хуанга та Сомана. Однак, ми можемо додати ще такі положення:

- широкий вибір способів перевірки знань;
- тьюторська підтримка, а також контроль успішності та прогресу учнів / студентів;
- велика кількість доступних форм навчальної діяльності;
- систематизований матеріал відповідно до сучасних засобів навчання

Перспективами дослідження є розроблення платформи з поліфункційними ігровими технологіями для розвитку і популяризації напряму гейміфікації в українських ЗВО.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дуніна І. М. Платформи дистанційного навчання у Франції. Горлівський державний педагогічний інститут іноземних мов. Горлівка. 2020 1–8
2. Лященко Т.О, Гришуніна М.В, Пічкур В.Р. Гейміфікація як одна з інноваційних форм навчального процесу 2018. –№35. С. 113–123.
3. Певзнер В.В., Погорелов В.И., Шуклин Д.А. Некоторые особенности применения геймификации в процессе обучения. Проблемы современного образования. 2016 №2
4. Титова С.В. Цифрові технології у цифровому навчанні: теорія та практика. М., 2017 С. 224
5. Hsin-Yuan, Wendy, Huang and Dilip Soman. 2013. A Practitioner's Guide to Gamification of Education. Hsin-Yuan Research Report Series: Behavioral Economics in Action. Toronto: Rotman School of Management, University of Toronto. 2019
6. Settles, Burr. 2013. Duolingo's Data-Driven Approach to Education. Official Duolingo Blog. 2020. <https://duolingo.tumblr.com/post/41960192602>
7. Team Editorial. 2013. “What is GBL (Game-Based Learning)”. EdTechReview, April 23. Accessed February 23, 2020. <https://edtechreview.in/dictionary/298-what-is-game-based-learning>

8. Werbach, Kevin. "Gamification." Coursera.org. Accessed February 23, 2020. <https://www.coursera.org/learn/gamification>

9. Zichermann G. 2011. "The purpose of gamification. A look at gamification's applications and limitations." Radar. O'reilly, 2020. <http://radar.oreilly.com/2011/04/gamification-purposemarketing.html>

Anastasia Golub

«THE GAME PLATFORM DEVELOPMENT MODEL FOR LEARNING ENGLISH VOCABULARY»

Abstract. *The article considers the problems of using such online technologies for learning vocabulary as digital game resources and interactive platforms. The essence of the concept of gamification in the educational process with the definition of its advantages and disadvantages is studied; the content of the interactive platform with multifunctional game technologies for online learning of English vocabulary is detailed and the generalized model of its work is presented.*

Keywords: *game digital resources, gamification, interactive platform, game technologies.*

УДК 81'33 + 811.111

РОЛЬ ЭВФЕМИЗМОВ И ДИСФЕМИЗМОВ В ПОЛИТИЧЕСКОМ ДИСКУРСЕ

Гуллыева Бахар Хангелдиевна

студентка 4-го курса специальности «Филология»,

специализация «Прикладная лингвистика»,

Национальный университет кораблестроения имени адмирала Макарова

Украина, г. Николаев

bahargullyyeva96@gmail.com

Научный руководитель – кан. филол. наук, ст. препод. кафедры прикладной лингвистики

НКИ им. адм. Макарова **В.О. Фомичева**

В данной статье рассматриваются вопросы, связанные с широким применением эвфемизмов и дисфемизмов в политическом дискурсе. Характеризуются особенности, функции и роли этих языковых единиц. Предпринята попытка определить, какие цели

ставят перед собой политические деятели, использующие эвфемизмов и дисфемизмов в политическом дискурсе.

Ключевые слова: *эвфемизмы, дисфемизмы, политический дискурс, манипуляция, средства массовой информации.*

Введение. Последнее время становится необходимым изучение стилистических особенностей современного языка средств массовой информации, в частности языка политического дискурса. Это связано с тем, что в течение последних десятилетий произошли существенные изменения в функционировании языка в связи с глобальными переменами в политической и экономической жизни общества. Политический дискурс играет ключевую роль в формировании общественного сознания. Спецификой политического дискурса является использование различных приемов и средств манипулирования с целью оказать на людей нужное воздействие и таким образом сформировать определенные мнения и установки в мыслях слушателей и читателей. Одно из таких стилистических средств, которое широко используется в политическом дискурсе – эвфемизмы и дисфемизмы. Исходя из этого, **цель данного исследования** заключается в том, чтобы определить роль эвфемизмов и дисфемизмов в политическом дискурсе. **Актуальность данного исследования** заключается в том, чтобы анализировать эвфемизмы и дисфемизмы в англоязычном политическом дискурсе.

Основная часть. При изучении вопроса о роли эвфемизмов и дисфемизмов в политическом дискурсе, было бы более правильным начать исследование данного вопроса, дав определение этим понятиям, и тем самым обозначить рамки, в пределах которых эта проблема функционирует.

Различные ученые дают разные определения понятию «политический дискурс». Приведем некоторые, политический дискурс – это (1) это совокупность всех речевых актов, используемых в политических дискуссиях, а также правил публичной политики, освещенных традицией и проверенных опытом [2, с. 242]; это (2) сложное коммуникативное явление, направленное на борьбу за власть, включающее текст как вербализованный результат речи, контекст – ситуативный и социокультурный, а также специфичные языковые средства, отвечающие целям и задачам дискурса, т.е. язык политики [1, с. 136]. Но важно отметить, что общепринятого определения политического дискурса на сегодняшний день не существует, но можно его рассматривать как вербальную коммуникацию в определенном социально-

психологическом контексте, в которой отправитель и получатель наделяются определенными социальными ролями, согласно их участию в политической жизни, которая и является предметом коммуникации.

Говоря о возможностях манипуляции общественным сознанием в политическом дискурсе используют разные приемы и методы. Одним из важных приемов в политическом дискурсе является использование эвфемизмов, а также дисфемизмов. Их целью является стремление избегать коммуникативных конфликтов, вуалирование правды или существа дела, сокрытие неприятных сторон действительности за счет искажения истины [4, с. 48].

Под «эвфемизмом» понимается эмоционально нейтральные слова или выражения, употребляемые вместо синонимичных им слов или выражений, представляющихся говорящему неприличными, грубыми или нетактичными [5, с. 590].

Под «дисфемизмом» понимается слово или оборот, противоположный по функции эвфемизму, а также намеренное использование вульгарного, грубого и стилистически сниженного языка, иногда нецензурных слов и выражений с целью проявления резко отрицательной оценки или создания экспрессии в тех случаях, где возможно стилистически и эмоционально нейтральное употребление [3].

Н.В. Перфильева и Д.Н. Никишина предлагают разделить эвфемизмы на следующие тематические группы:

- эвфемизмы, смягчающие дискриминацию людей, имеющих проблемы с физическим и умственным здоровьем (*invalid* «инвалид» → *differently-abled* «с иными возможностями»);
- эвфемизмы, смягчающие возрастную дискриминацию (*old aged pensioners* «пожилые пенсионеры» → *senior citizens* «старшие граждане»);
- эвфемизмы, смягчающие расовую дискриминацию (*Red Indians* «краснокожие» → *Native Americans* «коренные жители»);
- эвфемизмы, заменяющие названия физических недостатков (*short people* «люди низкого роста» → *vertically challenged people* «люди, преодолевающие трудности из-за своих вертикальных пропорций»);
- эвфемизмы, употребляющиеся вместо слов с гендерными морфемами *-man* и *-ess* (*chairman* → *chairperson* «председатель», *stewardess* → *flight attendant* «стюардесса / стюард»);
- эвфемизмы, связанные с темой смерти (*deadman* «мертвец» → *the deceased/the late* «покойный»);

– эвфемизмы, употребляющиеся для повышения престижа некоторых профессий (*garbage collector* «мусорщик» → *sanitation engineer* «инженер по санитарии»);

– эвфемизмы, смягчающие негативные явления в социально-экономической сфере жизни людей (*poor* «бедные» → *economically disadvantaged* «экономически ущемленные») [1, с. 95].

А.Н. Резанова определила несколько лексико-семантических сфер употребления дисфемизмов:

– дисфемизмы, обозначающие понятия «смерть», «болезнь», физические и умственные недостатки, а также артефакты, связанные с этими состояниями;

– дисфемизмы, относящиеся к широкому кругу криминальной сферы;

– дисфемизмы обозначающие пороки и недостатки характера людей;

– дисфемизмы из области обозначений национальной принадлежности;

– обозначения Бога, дьявола, слова, связанные с различными религиозными ритуалами, проклятия [4, с. 78].

Необходимо подчеркнуть тот факт, что данный перечень классификаций не является завершённым, потому что человечество постоянно развивается, а с его развитием происходят изменения в языке, изменяются речевые нормы и в будущем классификации дисфемизмов будет расширяться.

Рассмотрев различные группы эвфемизмов, можно прийти к выводу, что наиболее актуальной является маскирующая, вуалирующая функция данного приема, когда с помощью неясного формулирования происходит манипулирование реципиентом, который в результате теряет суть вопроса.

Например, проанализируем отрывок статьи от 20-го мая 2022 года интернет-издания The Guardian, в которой речь идет о визите Джо Байдена в Южную Корею [6]:

*“The door to dialogue remains open if North Korea takes genuine steps towards **denuclearisation**,” he said, adding that the regime would be rewarded with an “**audacious**” package of economic investment”.*

В данном отрывке можно увидеть и эвфемизм, и дисфемизм. Эвфемизм *denuclearization* выполняет функцию, обусловленную нежеланием адресата называть что-либо его прямым именем. Косвенной номинации *денуклеаризация* соответствует его прямая номинация *ядерное разоружение* (*nuclear disarmament*). В данном контексте денуклеаризация

подразумевает под собой обязательство КНДР о прекращении испытаний ядерного оружия, а также о сокращении его производства.

Слово *audacious* является явным примером дисфемизации. Под этим словом Джо Байден имел ввиду, что в случае Северная Корея пойдет на уступки с ядерным разоружением, Соединенные Штаты готовы оказывать финансовые поддержки и инвестировать в экономику Северной Кореи. Данный дисфемизм использовался с целью оказывать сильное влияние на реципиента, а также обратить внимание аудитории на сказанное.

Теперь посмотрим отрывок речи премьер-министра Великобритании Бориса Джонсона, опубликованную на сайте Правительства Великобритании в 25-го февраля 2022 года:

*“Last week Jeremy Corbyn had a number of damaging and retrograde ideas in his speech he wants a 4-day week – which would slash the wages of **people on low incomes**” [7].*

В данном примере косвенная номинация *people on low incomes* выполняет функцию эвфемизмов, обусловленную существующим в обществе этикетом. Один из часто употребляемых эвфемизмов, номинирующих людей с низким заработком, *people on low incomes*, который вуалирует словосочетание *poor people*. Данный эвфемизм используется Борисом Джонсоном для того, чтобы его речь не звучала обидной для тех, о ком идет речь.

Примером эвфемизма расовой принадлежности послужил следующий отрывок речи Президента США Джо Байдена, опубликованную на сайте организации Азиатско-Тихоокеанского Американского Женского Форума в 1-го марта 2022 года:

*“.... From preventing government shutdowns to protecting **Asian-Americans** from still-too-common hate crimes to reforming military justice” [8].*

Косвенная номинация *Asian American* выполняет функцию, обусловленную существующим в обществе этикетом. Сегодня такие номинации носят уже привычный характер, но еще буквально пару десятков лет назад афроамериканцев называли *неграми* (Negro, Black), латиноамериканцев пренебрежительно *латиносами* (Latinos), а американцев азиатского происхождения *восточными людьми* (Oriental). Такие этикетные эвфемизмы прочно укрепились в повседневной жизни, так как политик ни в коем случае не может без них обходиться, иначе будет обвинен в расизме и ксенофобии.

Дисфемизмы в политических текстах часто направлены на дискредитацию, разоблачение какого-либо объекта. С их помощью адресант выражает свое негативное

отношение к чему-либо, используя тактики обвинения, оскорбления, упрека. Например, посмотрим отрывок статьи от 19-го апреля 2022 года интернет-издания GB News:

«... *But the country has already concluded that he is either **a liar or an idiot***» [9].

В данном отрывке, член парламента Великобритании Мистер Тёрнер нелестно отзывается о премьер-министре Великобритании Борис Джонсоне, критикуя его за то, что он нарушил коронавирусные ограничения. При этом он употребляет дисфемизм “*a liar or an idiot*” с целью публично унижить его.

Проанализировав речи разных политических деятелей, можно отметить, что лидеры государств используют эвфемизацию в речи с целью манипулирования мнениями реципиентов, корректности, а также с целью подмены понятий, о которых политик говорить не хочет, а дисфемизмы используют с целью дискредитировать собеседника или же привлечь внимания публики.

Преобладающими функциями рассмотренного приема являются подмена прямых наименований и явлений, нежелание адресата называть что-либо его прямым именем, этикетная функция, смягчение и сокрытие каких-либо ситуаций, повышение корректности высказываний по отношению к людям других национальностей и рас, а также к странам и их отношениям с другими государствами. Применяя различные эвфемизмы, адресат делает свою речь более нейтральной, корректной, менее эмоциональной [3].

Выводы. Таким образом, подытоживая вышесказанные, можно сказать, что роль эвфемизмов заключается в том, чтобы донести информацию до реципиента не задев его чувства или не затронув его ощущение безопасности и спокойствия, а дисфемизмов, дискредитировать собеседника или же привлечь внимания публики.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННОЙ ЛИТЕРАТУРЫ

1. Алтунян А.Г. (2016). *Анализ политических текстов: учебное пособие*. М.: Логос.
2. Баранов А.Н. (2001). *Введение в прикладную лингвистику: Учебное пособие*. М.: Эдиториал УРСС.
3. Крысин Л.П. *Эвфемизмы в современной русской речи*. [Электронный ресурс] URL : <http://www.philology.ru/linguistics2/krysin-94.htm>
4. Малычева Н.В. (2014). *Стилистика и литературное редактирование: учебное пособие*. М.: Издательско-торговая корпорация «Дашков и Ко».
5. Ярцева В.Н. (Ред.). (1998). *Большой энциклопедический словарь. Языкознание* (изд. 2-е). М.: Большая Российская энциклопедия.

6. THE GUARDIAN [Електронний ресурс] URL: <https://www.theguardian.com/world/2022/may/21/joe-biden-and-south-korea-president-mull-expanding-joint-military-exercises>
7. GOV.UK [Електронний ресурс]. URL: <https://www.gov.uk/government/speeches/pm-speech-to-the-un-general-assembly-24-september-2019>
8. The NAPAWF [Електронний ресурс]. URL: <https://www.napawf.org/press-releases/030122>
9. The GB News [Електронний ресурс]. URL: <https://www.gbnews.uk/news/boris-johnson-savaged-as-labour-mp-says-country-knows-hes-either-liar-or-an-idiot/275665>

Gullyyeva Bahar

«THE ROLE OF EUPHEMISMS AND DYSPHEMISMS IN POLITICAL DISCOURSE»

This article deals with issues related to the widespread use of euphemisms and dysphemisms in political discourse. The features, functions and roles of these language units are characterized. An attempt has been made to determine the goals set by politicians, who use euphemisms and dysphemisms in political discourse.

Key words: euphemisms, dysphemisms, political discourse, manipulation, mass media.

Гуллієва Б.Х.

«РОЛЬ ЕВФЕМІЗМІВ ТА ДИСФЕМІЗМІВ У ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ»

У цій статті розглядаються питання, пов'язані з широким застосуванням евфемізмів та дисфемізмів у політичному дискурсі. Характеризуються особливості, функції та ролі цих мовних одиниць. Зроблено спробу визначити, які цілі ставлять перед собою політичні діячі, які використовують евфемізм і дисфемізм у політичному дискурсі.

Ключові слова: евфемізм, дисфемізм, політичний дискурс, маніпуляція, засоби масової інформації.

УДК 81'25

**КЛАССИФИКАЦИЯ ЯЗЫКОВЫХ РЕАЛИЙ И СПОСОБЫ ИХ ПЕРЕВОДА НА
РУССКИЙ ЯЗЫК**

Гуртгелдиева Хумай

бакалавр спеціальності «Філологія», спеціалізація «Прикладна лінгвістика»,

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова

Україна, г. Николаев

dovrangeldievnahumai@gmail.com

Научный руководитель –старший преподаватель кафедры прикладной лингвистики

НКИ им. адм. Макарова **Н. С. Мочалова**

Аннотация. Данная статья посвящена проблеме выявления особенностей языковых реалий при переводе с английского языка на русский язык. Основная задача заключалась в том, чтобы рассматривается вопрос о выделении основных способов перевода реалий с английского языка на русский. Особое внимание в работе уделено описанию типы языковых реалий, а также приемы перевода, использованные для передачи их значений.

Ключевые слова: языковая реалья, безэквивалентная лексика, виды реалий, приемы передачи реалий, абсолютный эквивалент, национальные реалии.

Вступительная часть. В переводоведении национально-специфических реалий всегда имела место в теории перевода. При переводе реалий переводчики сталкивается трудностями, с которыми, еще мало изучены. Один из них это: недостаточно совершенной разработанностью способов перевода реалий с английского языка на русский. Этим и обусловлена актуальность данной работы, **целью** которой является изучение типы и способы перевода реалий.

Основная часть.

На данный момент способы перевода реалий изучались мало. В современном мире, где активизируются переводоведение реалий разных государств, разных этносов, которые являются носителями разных традиции, возникает, конечно, проблема перевода реалий в публицистические тексты, как одна из самых сложных задач переводчика, привлекает внимание многих лингвистов и теоретиков перевода.

Г. Д. Томахин отмечает, что, национально-специфические реалии занимает широкий спектр фоновых знаний, как элементов национальной культуры. В переводоведении существуют различные классификации языковых реалий. Данная классификация основана на лингвистическом принципе. По нашему мнению, она наиболее полно отражает особенности общенациональной культуры страны и включает в себя слова (имена собственные и имена

нарицательные), а также фразеологизмы (устойчивые фразеологические единицы, крылатые слова, образные выражения).

Г. Д. Томахин представляет следующие типы классификации реалий:

1) в первую группу он включает географические названия. **а)** микро- и макротопонимы – географические названия, отражающие историю заселения и освоения территории. Сюда входят названия объектов, физической географии – “canyon” – «каньон»; метеорологии “tornado” – «смерч»; названия страны, отдельных регионов “Scotland, Wales”. **б)** название растений: “sequoia” – «секвойя»; “honey-dew” – «белая мускатная дыня». **в)** названия животных: “coyote” – «койот», американский волк, “grizzly” – «медведь гризли» [5, с. 56].

2) в вторую группу включает имена личностей, в том числе государственных и общественных деятелей, такие как: “Arthur king”, “Captain James”, “Roosevelt”.

3) это реалий этнографических, которая включает в себе такие как: **а)** одежда, обувь, головные уборы: “kilt” – «юбка шотландского горца», “Levis” – «известная и стильная марка джинсов», “moccasins” – «мокасины». **б)** бытовые заведения: “drugstore” (аптека - закусочная); “saloon” – (салун, питейное заведение), “pub, public house” (пивная):

2. Транспорт: **а)** средства передвижения: “elevated railroad” – «надземка», “subway” – «подземка» (метро), “double-Decker” (двухъярусный автобус). **б)** водители: “cowboy” – «водитель-лихач» (от cowboy - ковбой) [5, с. 67].

3. Труд: **а)** люди труда: “lumberjack” – «лесоруб», **б)** орудия труда: “dolly” – «тележка для транспортировки деталей, тележка такелажника», **в)** отдых, досуг: “dude ranch” – «ранчо, используемое в качестве пансионата для отдыха горожан».

4. Искусство и культура: **а)** литература: “Captain Hook”, “David Copper”, **б)** фольклор: “Calamity Jane” – «Берегись Джейн» (женщина-ковбой, отличавшаяся особой меткостью стрельбы и лихо расправлявшаяся с обидчиками), **в)** музыка и танцы: “country music” – «сельская музыка» (горных районов США); “Beatles” – «Ливерпульская популярная четверка», **г)** театр: “happening” – «хэппенинг» (от англ. to happen - происходить) – запрограммированная театральная импровизация, с вовлечением зрителей и с использованием ситуаций, непосредственно копирующие повседневный быт. **д)** обычаи, праздники, ритуалы: “Salute to the Flag” – «церемония приветствия флага» (в США); “Thanksgiving Day” – «День благодарения» (официальный праздник в память первых колонистов Массачусетса); “Halloween” – «канун дня всех святых, 31 октября».

5. Этнические объекты: **а)** этнонимы: “Apache” – «апач» (индеец племени апачей); **б)** клички (обычно шуточные или обидные): “hawks” «ястребы» (сторонники войны); “doves” – «голуби» (сторонники мира), **в)** названия лиц по месту жительства: “Bay Stater” – «житель штата Массачусетс»; “Michigander” – «шутл. Мичиганец» [5, с. 109].

6. Меры и деньги: **а)** единицы мер: “foot” – «фут» (30, 48 см.); “yard” – «ярд» (91,44 см.), **б)** денежные единицы: “a penny” – «цент»; “a dime” – «монетка в 10 центов», “a nickel” – «монета в 5 центов»; “buck” – «жарг. Доллар».

4) в последнюю группу Г.Д. Томахин включает общественно-политические реалии: **1.** Административно-территориальные единицы: “county” – «графство»; “state” – «штат», **2.** Органы и носители власти: “city hall” – «здание муниципалитета»; “sheriff” – «шериф», **3.** Общественно-политическая жизнь: **а)** общества, организации: “ku-klux-klan” – «ку-клукс-клан»; **б)** социальные явления и движения, их представители: “Women’s lib” – «движение за равноправие женщин» (lib – сокр. от liberation), **в)** звания, степени, титулы: “bachelor” – «бакалавр» (присваивается после окончания университета), **г)** учреждения: “the Senate” – «сенат», **д)** сословия и касты: “middle class” – «средний класс»; “brahmin” – «представитель знатной фамилии». **4.** Военные реалии: **а)** подразделения: “wing” – «авиационное крыло», **б)** оружие: “bazooka” – «базука» (противотанковый гранатомет); “six-shooter” – «шестизарядный револьвер», **в)** обмундирование: “shoulder patch” – «название части на нашивке».

На данный момент достаточно не изучалось выбор приемы перевода реалий. Поэтому важно учитывать при выборе наиболее подходящей техники переводчику необходимо первую очередь обратить внимание, как автор оригинального текста представляет реалии и какие средства он использует для доведения своего смыслового и коннотативного содержания до сознания читателя.

В.В. Виноградов отмечает важность в теории и практике перевода следующие приемы перевода реалий:

1) транслитерация – это передача графического (алфавитного) состава слова ИЛ через ПЯ.

2) транскрипция – передача фонетической формы через буквы ПЯ.

С этими способами широко воспользуются переводчики при передаче иностранных имен собственных, географических названий и названий разного рода предприятий, фирм, кораблей, гостиниц, газет, журналов и т. д [3, с. 188].

При использовании этими способами переводчик может преодолеть трудностей выше отмеченных – передачи и смыслового содержания, и колорита, но это тоже иногда не дает ожидаемые результаты. «Чрезмерное увлечение транскрибированием иноязычных слов, называющих реалии; а не так уж редко принимаемых за них, не только не способствуют сохранению национального колорита.

Выборы этих приемов при переводе то есть «транскрипции» и «транслитерации» иногда зависимо от читателя, это означает переводчик должен учитывать степень «знакомства» с действительностью, так как она не должна оставаться за пределами его восприятия.

Если в языке перевода нет буквы, обозначающей звук, похожий на звук в исходном тексте, используются сочетания букв, в результате которых получается соответствующий звук. Так, русское «ж» переводится на английский сочетанием «zh», «х» на «kh», «щ» на «shch» и т. д.

Одним из основных преимуществ транскрипции как метода является максимальная краткость, которая в некоторых случаях является основной причиной транскрипции [1, с. 166].

При транслитерации передается средствами П.Я. графическая форма (буквенный состав) слова И.Я, а при транскрипции – его звуковая форма. Эти способы применяются при передаче иноязычных имен собственных, географические наименования, названия разного рода компаний, фирм; например, «Армко стил корпорейшн», «Дженерал Моторс». Этот же способ широко применяется в передаче реалий общественно-политической литературы, не имеющие эквивалентов в русской лексике: “tribalism” – «трайбализм», “impeachment” – «импичмент», “brain drain” – «брейн дрейн» и т.д. В английском языке можно встретить такие транслитерации русских реалий, как “sovkhoz”, “technicum” и пр.

Следует отметить, что в настоящее время прием транслитерации и транскрипции при переводе художественной литературы используется реже в силу того, что передача звукового или буквенного облика иноязычной лексической единицы не раскрывает ее значения, и такого рода слова остаются непонятными читателю.

Стоит отметить, что при транскрипции, необходимо упомянуть явление межъязыковой омонимии, т. е. это означает что переводчику уделить внимание на наличие в языке перевода слов, фонетически близких к переводимым реалиям. Это тот фактор, которое заставляет переводчика отказываться от использования описанного приема.

Нами було определено такие случаи, когда «транскрипция и транслитерация» не может переводчику переводить реалий. **Перевод реалии (или замена или субституция)** эти приемы перевода используются, в тех случаях, когда «транскрипция или транслитерация» по причинам не уместно применить при переводе. В таких случаях В.В. Виноградов предлагает следующие приемы перевода реалий: [3, с. 128].

2) введение неологизма – мы можем уверенно сказать, что после приема «транскрипции и транслитерации» наибольшее подходящий и широко применимы путь, которая сохранить и содержания, и колорита переводимой реалии: это путем создания новых слов или же (словосочетаний) с помощью этого часто переводчику удастся достичь такого же эффекта, как и первые приемы (транскрипции и транслетариции). Эти слова могут быть, первую очередь кальки и полукальки.

А) кальки – это слова или обороты, которая путем заимствование переводится реалий, а иногда (обычно или частично). (СЛТ) – с помощью этого можно перенести в ПЯ реалий в максимально эффективно и при верном сохранении семантического содержания, но это не позволяет не всегда без утраты колорита. К этому приведем с английского пример: “skyscraper” на русский «небоскреб» (в отличие от «высотного здания») это означает что благодаря тому приему можно почувствовать западный колорит кальки. Еще один пример к этому: англ “lend-lease” переводится на русский язык как «ленд-лиз», то есть это транскрибируется. [4, с. 45].

Калек-слов по сравнению калек-словосочетаний встречается очень мало в работе с реалиями (к исключению немейский язык, почему немецкий язык, потому что у немецкого языка неограниченность словосочетанием). Так приведем пример к этому так называемый **калек-словосочетаний** с английского “Red army Man” на русский «красноармеец» или же “May Day” «День Победы» и т.д.

Б) полукальки – это же по-своему немного заимствованные слова, вернее это тоже новые слова с устойчивыми словосочетанием, которая состоит из частью своего собственного материала, а точнее частью из материала иноязычного слова. По суду на русском языке при переводе полукальки – тоже большей частью словосочетания. Такие примеры «третий рейх» «здание бундестаг» «декабрист» англоговорящие передает это полукалькой “Decembrist” но и наглядный пример можно «чайную церемонию» при переводе сохранив одного из компонентов путем транскрипции: **Полукалькой** называется частичное калькирование составных слов. Например, в слове «трудоголик» (от англ. workaholic)

калькирована только первая часть слова, в слове «антитело» (от фр. anticorps) — только вторая [2, с. 109].

Еще один способ передачи безэквивалентной лексики, который так называемый *калькирование*, включает в себе замены составных частей-морфем или слов данной лексики их прямыми лексическими соответствиями в П.Я. Здесь можно привести следующие примеры калькирования безэквивалентной лексики английского языка на русский и русского на английский: “grand jury” – «большое жури», “backbencher” – «заднескамеечник», «дом культуры» – “House of Culture”.

В) семантическим неологизмом мы можем называть как бы условно новые слова или же словосочетание, «сочинение» тем, кто занимается в области переводчика это позволяет передать смысловое содержание реалии. Семантический неологизм можно отличить от кальки отсутствием этимологические связи с оригинальным словом. К **семантическим** неологизмам относят старые слова и фразеологизмы, у которых появились новые значения. Например, желтые страницы «принятое в международной практике название городских телефонных справочников, обычно бесплатных», тереть вопрос «обсуждать что-л.», слышать поливку «слух, сплетню» [3, с. 44].

Мы определили: как же поступать переводчику в тех случаях - когда он встречается с неологизмом? Прежде всего ему следует уяснить себе значение неологизма на основе контекста и анализа его структуры. Чтобы убедиться в трудностях перевода неологизмов, рассмотрим ряд примеров. Фразы *I can dig it; do you dig this song?* невозможно перевести на основе обычных значений глагола **to dig**. Лишь открыв словарь “*The American Heritage*”, можно найти следующее значение глагола *to dig*, не зарегистрированное в других словарях более раннего года издания: *to comprehend, to appreciate, to enjoy (slang)*, то есть в переводе на русский: понимать, оценивать, нравиться. Перевод вышеприведенных предложений, следовательно, будет такой: я люблю это; тебе нравится эта песня?. Дальнейшее изучение этимологии глагола *to dig* показывает, что в этом своем значении он пришел из жаргона битников (*the beat jargon*), а затем был подхвачен средствами массовой информации, в результате чего в настоящее время данное значение *to dig* стало широко известно. Следовательно, в этом случае переводчик извлекает нужное значение на основе контекста и с помощью словаря [2, с. 76].

Приведем еще ряд примеров. Прилагательное *heavy* в последнее время употребляется в разговорной речи не только в значении «тяжелый», но и в смысле «веский», «сильный»

(например, *that's a heavy idea* – это убедительная идея). Слово *bust* в США недавно стало употребляться в значении «сделать налет», «арестовать» (*Charlie got busted last night* – Чарли вчера арестовали; а *dope bust* – облава на торговцев наркотиками), а также в значении «сделать ошибку», «проваливаться», и, наконец, в значении «нарушать», «урезать» (*to bust prices* – резко снизить цены). Слово *hassle* как неологизм в разговорной речи употребляется в значении *trouble, bother* (*don't hassle me = don't bother me*). Однако в последнее время оно все чаще стало употребляться в смысле «проблема», «трудность» (*that's a real hassle of his* – да это у него серьезная проблема).

Нами было определено, что мы можем сказать, что этот прием при переводе реалий неологизмами наименее употребителен; причина к этому очень очевидна: творцом языка является народ и очень редко – отдельный автор.

3) трансформационный перевод.

В ряде случаев при переводе безэквивалентной лексики переводчику приходится прибегать к перестройке синтаксической структуры предложения, к лексическим заменам с полным изменением значения исходного слова или к тому и другому одновременно. т. е. к так называемым лексикограмматическим трансформациям перевода; Следовательно, в данном случае можно говорить о трансформационном переводе [1, с. 65].

Так, английское *glimps*, не имеющее эквивалента среди русских существительных, часто употребляется в выражениях “*to have*” или “*to catch a glimpse of something or somebody*” что дает возможность употреблять глагол в переводе и тем самым прибегать к синтаксической перестройке предложения. “*I could catch glimpses of him in the windows of the sittingroom*”. [5, с. 97].

С помощью техники трансформации перевод этого предложения с английского на русский выглядит следующим образом: «Я видел, как его фигура мелькнула в окнах гостиной».

4) описательный («разъяснительный») перевод.

По словам Л.С. Бархударова, этот способ передачи безэквивалентной лексики заключается в раскрытии значения лексической единицы И.Я. при помощи развернутых словосочетаний, раскрывающих существенный признаки обозначаемого данной лексической единицей явления при помощи ее дефиниции (определения) на П.Я. Например, использование описательного перевода при передачи английской безэквивалентной лексики

на русский и наоборот; “Landslide” – «победа» на выборах с большим перевесом голосов; «щи» – “cabbage soup”, «дружинники» – “public order volunteers”.

Примеры, которые нами были приведены показывают, что описательный перевод, при какой-то степени раскрывает значение исходной безэквивалентной лексики, но и имеет серьезный недостаток, он обычно оказывается весьма громоздким и неэкономным.

Но иногда переводчики используют при переводе два приема – транскрипции или калькирования и описательного перевода, давая последний в сноске или в комментарии, что дает возможность сочетать краткость и экономность средств выражения.

Вывод. Подводя итог, можно сделать вывод, что отсутствие прямых соответствий для определенных категорий лексических единиц в лексике другого языка не означает, что они «непереводимы» на этот язык. Как уже было сказано, переводчик имеет в своем распоряжении не одно, а целый комплекс средств для языкового воспроизведения значения исходной лексической единицы в тексте.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. Латышев Л.К. Курс перевода (эквивалентность перевода и способы ее достижения). М.: Международные отношения.
2. Виноградов В.С. Перевод. Общие и лексические вопросы. М.: Книжный дом «Университет».
3. Швейцер А.Д. Теория перевода. Статус, проблемы, аспекты. М.: Наука.
4. Федоров, А.В. Основы общей теории перевода: учеб пособие. – М.: Высшая школа.
5. Томахин Г.Д Реалии в культуре и языке. //ИЯШ.

Gurtgeldieva Humay

«WAYS OF TRANSLATION OF ENGLISH REALITIES INTO RUSSIAN LANGUAGE»

Annotation. This article is devoted to the problem of identifying the features of linguistic realities when translating from English into Russian. The main task was to consider the issue of identifying the main ways of translating realities from English into Russian. Particular attention is paid to the description of the types of linguistic realities, as well as the translation techniques used to convey their meanings.

Key words: linguistic reality, non-equivalent vocabulary, types of realities, methods of transferring realities, absolute equivalent, national realities.

Гуртгелдієва Хумай

«СПОСОБИ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛОМОВИЧНИХ РЕАЛІЙ НА РОСІЙСЬКУ МОВУ»

***Анотація.** Ця стаття присвячена проблемі виявлення особливостей мовних реалій під час перекладу з англійської на російську мову. Основне завдання полягало в тому, щоб розглядати питання про виділення основних способів перекладу реалій з англійської мови на російську. Особливу увагу у роботі приділено опису типів мовних реалій, і навіть прийомів перекладу, використаних у передачі їх значень.*

***Ключові слова:** мовна реалія, безеквівалентна лексика, види реалій, прийоми передачі реалій, абсолютний еквівалент, національні реалії.*

УДК 81`34

ОТЛИЧИЯ ФОНЕТИЧЕСКИХ СИСТЕМ РУССКОГО И ТУРКМЕНСКОГО ЯЗЫКОВ КАК ТЕОРЕТИЧЕСКАЯ БАЗА ДЛЯ ЛИНГВОДИДАКТИЧЕСКОГО ПРОГНОЗИРОВАНИЯ

Джойтыев Сапармират Дурдимирадович

бакалавр специальности «Филология», специализация «Прикладная лингвистика»,

Национальный университет кораблестроения имени адмирала Макарова

Украина, г. Николаев

saparic0599@gmail.com

Данная статья посвящена проблемам отличия фонетических систем русского и туркменского языков. Основная задача исследования заключалась в том, чтобы проанализировать особенности фонетической системы русского языка в преподавании курса русского языка как иностранного. Особое внимание уделено видам и содержанию учебной работы, заданиям для изучения орфоэпических навыков в иноязычной аудитории.

***Ключевые слова:** фонетика, фонема, гласный и согласный звук, ударение.*

***Вступительная часть.** В определенной национальной аудитории, у носителей конкретных языков могут выявляться специфические трудности и ошибки в освоении русской фонетической системы. Для овладения иностранным языком, в том числе и русским, учащимся необходимо усвоить непривычную артикуляцию отдельных звуков. У изучающего*

иностранный язык есть вероятность появления ошибок в произношении, связанных с подменой звуков изучаемого языка звуками родного языка. О трудностях освоения фонетики изучаемого иностранного языка говорится в трудах многих исследователей [1, с. 34]. Этим и обусловлена актуальность данной работы, целью которой является изучение фонетики в курсе русского языка как иностранного.

Основная часть. При сравнении двух языков – русского и туркменского – налицо отличия в артикуляционной базе, звуковых законах этих языков. Практика показала, что туркменские студенты, изучая русский язык, легко произносят русские гласные. В туркменском языке имеются все русские гласные звуки: [a], [o] [y], [э], [и], [ы]. В русском языке гласные могут произноситься кратко и долго. Долго мы произносим гласные в ударном слове. Ударные гласные русского языка туркмены воспринимают как долготы. В туркменском языке долгота и краткость гласных имеет дифференциальное лексическое значение. Например, *ot* – *огонь*, *ot* – *трава*, *ata* – *отец*, *ata* – *отцу*. Таким образом, в отличие от русского языка долгота и краткость гласных не обусловлены их позициями в слове, а являются признаком смыслоразличительной единицы языка [4, с. 26].

Обратим внимание на специфику русского и туркменского ударений. В обоих языках ударение – это признак слова. В русском языке ударение разноместное, что является индивидуальным признаком каждого отдельного слова. А в туркменском языке – это общий признак, благодаря фиксированному ударению на последнем слове. Заметим, что туркмены тяжело усваивают такой непривычный для их языка признак, как разноместное русское ударение. Основная функция ударения в русском языке – это функция единства слова. А в туркменском языке эту функцию выполняет сингармонизм, ударение является показателем границы слова. В русском языке ударение в ряде случаев обладает смыслоразличительной и форморазличительной функциями. Например, *КРуЖКИ* – *КРУЖКи*, *ДоМА* – *ДОМа*, *РуКИ* – *РУКи*. А в туркменском языке эта функция почти отсутствует [2, с. 47].

Ударный слог в русском языке контрастен безударным нечётким слогам, поэтому он воспринимается ярко, рельефно. А в туркменском языке ударный слог не выделяется по своим акустическим свойствам в сравнении с безударным.

В туркменском языке систему согласных звуков составляет 21 фонема. Им не свойственен признак твёрдости – мягкости. Поэтому систематичны ошибки: [вазми, палто, калцо, маленький]. Русские согласные произносятся без смягчения или со слабой палатализацией, что характерно для туркменского языка. Буква *ь* в туркменских словах не

пишется. Трудность также вызывают наши йотированные звуки. В туркменском языке различают палатальный (нёбный) и лабиальный (губной) сингармонизм. В результате под влиянием закона палатального сингармонизма, который предполагает наличие однотипных по месту образования гласных, в речи туркмен возникают фонетические ошибки, например: [чалавек, далный, ыгралы, пысалы]. Особенно часто гармонии гласных подвергаются окончания прилагательных и отдельные глагольные формы [5, с. 86].

Слоговая структура русских слов тоже существенно отличается от туркменской. Функциональная нагрузка в словах туркменского языка распределяется в целом между гласными и согласными равномерно. Сочетания «гласный и согласный» встречаются чаще всего. Редко допускаются консонантные сочетания. Зато вовсе не встречаются сочетания гласных звуков. Два и более согласных, за исключением некоторых финальных слогов, обычно не сочетаются в одном слоге. Туркменские студенты не воспринимают ту слоговую структуру русских слов, где встречается скопление двух, трёх и более согласных в одном слоге. Это явление обычное, оно соответствует правилам распределения фонем родного языка. Отсюда ошибки следующего характера: [пылаток], [гырамотный], [ысказал], [издесь]

Отклонения от литературной нормы в русской речи туркмен вызваны многими причинами, среди которых недостаточное знакомство с лексико-семантической системой русского языка, сложность смысловых связей между эквивалентными в двух языках словами и т.д. Например, много ошибок встречается при употреблении глаголов движения: *ИДТИ*, *ЕХАТЬ* – *гитмек*, *ВЕЗТИ*, *НЕСТИ* – *элитмэк*. Причина в том, что в туркменском языке способ движения лексически неярко выражен, и значение действия передаётся с помощью одной лексемы: *БЕГАТЬ*, *БЕЖАТЬ* – *ылгамак*.

Лексическая интерференция может быть результатом неправильного употребления паронимов и синонимов: *АБОНЕМЕНТ* – *АБОНЕНТ*, *ЭКОНОМИЧНЫЙ* – *ЭКОНОМНЫЙ*; *ГОРЯЧАЯ ПОГОДА*, *ЖАРКАЯ ВОДА*. Большое количество ошибок наблюдается при употреблении приставок в составе однокоренных слов: *п и с а т ь*: *НА-*, *ВЫ-*, *ДО-*, *ПОД-*. Наблюдаются ошибки при неправильном употреблении глаголов с постфиксом *–СЯ*. Кроме того, встречаются ошибки стилистического характера. Многие отклонения от нормы очень устойчивы. Трудность преодоления лексической интерференции заключается в семантических особенностях двух языков [3, с. 52].

Ещё одним видом интерференции является грамматическая, вызванная отсутствием в туркменском языке ряда грамматических категорий. Так в русском языке категория рода

распространяется на многие части речи (имена, некоторые разряды местоимений, причастие), и правильное употребление грамматической формы зависит от верного определения рода имени существительного. А в туркменском языке слабо выражена эта категория. Например, род одушевлённых имён существительных связан с биологическим полом. А род неодушевлённых имён существительных практически не различается, и относится к мужскому роду. В этом заключается причина самого устойчивого и распространённого нарушения литературной нормы. Это языковое явление порождает ошибки в согласовании определений и определяемых слов: *ИНТЕРЕСНЫЙ ПРОГРАММА, ДЛИННЫЙ УЛИЦА, ЧЁРНЫЙ ПЛАТЬЕ*. Поэтому в речи туркмен распространено употребление существительных других родов как слов мужского рода, слова произносятся с усечением безударного окончания: *МАШИН, КОМНАТ*. Восприятие существительных других родов как слов мужского рода отражается и на согласовании с местоимениями, числительными, глаголами: *МОЙ СУМКА, ДВА КОМНАТА, ЗИМА ПРИШЁЛ*.

При образовании форм множественного числа тоже наблюдаются нарушения нормы. В туркменском языке формы множественного числа образуются с помощью суффикса – *лар-лер*, который воспринимается туркменами как эквивалент русского окончания *-ы, -и*. Отсюда ошибки: [дружи, окны, браты].

Необходимо в процессе занятий давать студентам перечень ситуаций, в которых они, возможно, будут допускать ошибки во время обучения. Заранее обсудив ситуации типичных ошибок, можно настроить студентов на самоконтроль. Прогнозирование ошибок помогает отобрать лексический минимум, необходимый для правильного и идиоматичного выражения мыслей туркменских студентов. Кроме того, развитию коммуникативной компетенции способствует чтение отрывков из художественной русской литературы [1, с. 63].

Таким образом, источником интерферентных явлений в русской речи туркмен стала разносистемность двух языков. Взаимовлияние прослеживается в различных структурах языка: фонетической, лексико-семантической, грамматической и т.д. Но наиболее ярко оно проявляется на лексико-семантическом уровне.

Интерференция (от лат. *Inter* – между собой, *ferio* – касаюсь, ударяю) – взаимодействие языковых систем в условиях двуязычия, выражающееся в отклонениях от нормы и системы второго языка под влиянием родного.

В туркменском языке 21 согласный звук. Они делятся на:

- звонкие согласные: *b, w, g, d, ž, j, z*;

- глухие согласные: *k, p, s, t, f, h, ç, ş*;
- сонорные согласные *y, l, m, n, ñ, r*;
- парные: *b-p, w-f, g-k, d-t, ž-ş, j-ç, z-s*.

Сравнение русской и туркменской систем согласных звуков.

Систему согласных туркменского языка составляет 21 фонема, в системе согласных русского языка – 37 фонем [3, с. 44].

Согласные туркменского языка в соседстве с гласными переднего ряда произносятся с некоторой палатализацией, однако они слышатся намного тверже, чем русские мягкие согласные. Туркменские согласные в контакте с гласными непереднего ряда произносятся несколько мягче по сравнению с соответствующими согласными по твердости/мягкости в русской речи туркмен билингвов.

Слоговая структура русских слов воспринимается туркменами билингвами в соответствии с правилами дистрибуции фонем родного языка, что приводит к увеличению или сокращению числа звуков в слове. Это и понятно, ибо расхождения между восприятием и фонологическим представлением данного слова в языке говорящего могут распространяться не только на качественную характеристику отдельных фонематических представлений (фонем и т.д.), но даже число фонем, находящихся в данном комплексе (слове).

Особенности произношения согласных [ж] и [ш]. В фонетической системе современного русского литературного языка есть два долгих согласных звука - мягкие шипящие [ж'] и [ш'] (дрожжи, щи). Эти долгие шипящие звуки не противопоставлены звукам [ш], [ж], которые являются непарными твердыми. Как правило, долгие согласные в русском языке образуются лишь на стыках морфем и являются сочетанием звуков.

Случаи долгой согласной [ж'] (сожжение, вожжи и др.) в корнях русских слов единичны.

В туркменском языке согласные [ш]-[ж] составляют пару по звонкости-мягкости. Звонкий согласный [ж] в собственно туркменских словах, а не заимствованных, встречается обычно в инлауте, редко – в конце подражательных слов [5, с. 87].

Ауслаутные [г], [з], [в] привычны в туркменском языке, поэтому в русской речи туркмен возможно звонкое произношение согласных [ж], [г], [з], [в] на конце слова, причем последние звуки могут быть заменены туркменскими специфическими [q], [z], [v]: но:ж вместо *нош*, паде:ж вместо *падеш*, (падеж), ро:ж вместо *рош* (рожь).

Сравнительно-сопоставительное изучение данных туркменского языка показывает, что глухой, согласный звук [ш] в начале, в середине и в конце слова чередуется с согласными [с], [ч] и образует соответствие звуков [ш̥с], [ш̥ч].

Архетипом согласного спиранта [ш] в туркменском языке является глухая, аффриката [ч]. В древности, в алтайской эпохе все слова начинались с глухого согласного и глухой аффрикаты. Перенос ударения на последний слог и многие другие закономерности языка привели озвончению всех глухих согласных, что, в свою очередь, действовало «опереднению языка».

Согласный [ж] в русском языке обозначает фрикативный постальвеолярный звонкий звук. [Ш] – параллельный ему глухой согласный звук.

Помимо [ж], появившегося путём палатализации, [ж] в русском современном языке получается ассимиляцией из спирантов [з] и [с]: сжечь [жжечь], изжарить [ижжарить], с женой [жженой] и др.

Встречается в русской фонетике также долгий звонкий мягкий звук [ж], не представляемый отдельной буквой (для аналогичного глухого звука имеется буква Ш): вожжи, дрожжи, дожди (произносится обычно «до[жж']и», и отвечает глухому произношению такого слова, как «дождь» – до[шш']) и т. д. Но, следует отметить, что этот звук не всегда считают нормативным [2, с. 95].

Рассмотрим согласный [ш]. Произносится [ш] как твёрдый шипящий глухой звук.

Звучание у [ш] переднеязычное, нёбное. В русском языке Ш может звучать как кратко, так и долго. Краткий звук [ш] всегда произносится твёрдо. Для обозначения долгого звука [ш] используют звук [щ], а также сочетания [сч], [зч], например, в словах: щи, счёты, возчик.

Долгий звук [ш] может быть твёрдым, и тогда для его обозначения используют буквосочетания: [сш], [зш]: вёзший, нёсший и т.п.

Для студентов-билингвов существуют определенные сложности при изучении непростого русского языка. Трудно усваивается туркменами система обозначения мягкости согласных в русском письме, так как нет специальных 20 знаков для дифференциации твердых и мягких, и последние обозначаются путем написания после соответствующих букв мягкого знака [4, с. 63].

Отклонения от норм орфоэпии в русской речи туркмен-билингвов возникают и в связи со специфическими законами дистрибуции фонем в двух контактирующих языках. В

туркменском языке, как и в других тюркских языках, два и более согласных обычно не сочетаются в пределах одного слога, за исключением некоторых финальных слогов. В русском же языке скопление двух, трех и более согласных в одном слоге представляется обычным явлением [1, с. 98].

Прогноз фонетической интерференции согласных [ж] и [ш] в речи туркменских студентов. Для того, чтобы спрогнозировать, какие могут быть нарушения в речи, сначала необходимо разобраться в правильной артикуляции при произнесении согласных [ж] и [ш].

При верном произношении губы раскрыты, верхние и нижние зубы почти целиком обнажены. Губы не лежат на зубах, они слегка выпячены. Форма их напоминает небольшой квадрат с закругленными углами. Губы мягкие, не напряженные. Челюсти не сомкнуты, расстояние между верхними и нижними резцами – 1-1,5 мм. Кончик языка широкий, округленный. Он приподнят к верхним альвеолам и располагается перед ними. В том месте, где альвеолы переходят в твердое небо, кончик языка образует с твердым небом сужение, но не касается неба. Боковые края языка плотно прижимаются к верхним боковым зубам. Задняя часть спинки языка приподнимается к твердому небу и возникает второе сужение. Между загнутым вверх кончиком языка и приподнятой задней частью спинки языка создается небольшое углубление округлой формы [3, с. 36].

Во время прохождения воздушной струи через эти два сужения образуется определенный шум, квалифицируемый как звук [ш].

При произнесении звука [ж] язык несколько расслабляется, начинают свою работу голосовые связки, остальные особенности артикуляции остаются такими же, как при произнесении звука [ш].

Выдыхаемая звукообразующая струя менее интенсивна. Голосовые связки издадут звук. Кончик языка приподнимается несколько выше, чем при произнесении согласного [ш]. Под воздействием выходящей звучащей струи кончик языка слегка вибрирует [5, с. 87].

Искажение согласных [ш] и [ж] наиболее часто обусловлено следующими причинами:

1. Смягченные [ш] и [ж].

При этом речевом недостатке кончик языка недостаточно загнут вверх. В результате звуки [ш] и [ж] становятся мягкими, в то время как в русском языке по законам орфоэпии они звучат смягченно крайне редко. Отсутствие необходимого загиба кончика языка может привести к тому, что согласные [ш] и [ж] становятся похожими по звучанию на [с] и [з].

Последнее происходит в том случае, если кончик языка оказывается не у твердого неба, а почти у передних верхних зубов.

2. Углубленные [ш] и [ж].

При этом дефекте кончик языка обычно удален от верхних альвеол несколько больше, чем это нужно для верного произнесения. Округлая впадина, возникающая между поднятым кончиком языка и приподнявшейся задней частью спинки языка, слишком глубока. В этом случае звук резонирует наиболее интенсивно в нижней части ротовой полости, под языком, между основанием уздечки и нижними передними зубами.

3. Расширенные [ш] и [ж].

Углубление, образуемое языком, шире, чем необходимо для нормального [ш]. При верном произнесении звука [ш] струя воздуха довольно узкая, она не шире двух центральных верхних резцов. При рассматриваемом [ш] выдыхаемая струя идет не по средней продольной линии языка, а распространяется значительно шире, приближаясь к боковым зубам. Произносимый звук в результате излишнего расширения звучащей струи искажается.

4. Губно-зубные [ш] и [ж].

Звук [ш] образуется перед зубами в результате образования щелевого сужения между нижней губой и верхними резцами. Звучание согласного значительно видоизменяется, он напоминает одновременное произнесение звуков [ш] и [ф] [2, с. 54].

Работа по закреплению правильного произнесения шипящих звуков идет в той же последовательности, что и по освоению верного звучания свистящих [с] и [з]:

- всестороннее развитие речевого слуха;
- артикуляционная гимнастика;
- освоение артикуляционной установки без произнесения звука;
- изолированное произнесение звука (желательно механическое произнесение без ассоциации его со звуком речи).

Пристальное внимание должно быть обращено на тренировку языка и губ для профилактики речевых нарушений.

Исправление смягченных [ш] и [ж] не представляет особой сложности. Для устранения этого недостатка надо больше загибать вверх кончик языка.

Чтобы быстрее найти нужное положение языка, полезно кончиком его доставать до различных точек неба, расположенных по средней продольной линии небного свода. Иногда

студенту удастся найти верное положение языка, если он начинает представлять себе, что при произнесении [ш] и [ж] кончик языка как бы "приближается" к затылку. Усвоить правильное образование этого звука нетрудно, тем более что на слух этот дефект легко обнаруживается. Гораздо сложнее добиться верного произнесения шипящих в повседневной речи студентов.

Повторное произнесение слов, где допущена ошибка с неверно звучащими шипящими является единственным способом преодоления этого дикционного недочета в живой речи [4, с. 58].

Вывод. Формулируя итог выполненного анализа, можем сказать, что сопоставление фонетических систем двух языков дает основание утверждать, что при определенных совпадениях туркменский язык имеет свои особенности. Систему согласных русского языка составляют 37 фонем, тогда как систему согласных туркменского языка всего 21 фонема, причем признак твердости-мягкости для туркменских согласных не имеет фонологического значения. Согласные туркменского языка в соседстве с гласными переднего ряда также произносятся с некоторой палатализацией, однако они слышатся намного тверже, чем русские мягкие согласные.

Необходимо отметить, что в туркменском языке сочетаемость согласных ограничена. Более того, в туркменском языке сочетания согласных в начале слова почти отсутствуют (за исключением заимствованных слов), это является следствием закона гармонии, свойственного тюркским языкам.

Под влиянием фонетической системы родного языка студенты туркмены могут вставлять гласные между согласными, исказить звуковую форму и смысл слов, допускать грамматические, морфологические, синтаксические и пунктуационные ошибок в разговорной и письменной речи, буквально переводить термины с русского языка на туркменский и наоборот, переносить и накладывать один стиль речи на другой при переводе текстов, ошибочно понимать лексику и допускать другие ошибки под влиянием интерференции.

Однако все вышеперечисленные нарушения речи можно успешно преодолеть при ежедневной практике русского языка в различных жизненных бытовых ситуациях.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. Баскаков Н.А. (1969). *Введение в изучение тюркских языков* / Н.А. Баскаков. – М.: Высшая школа.

2. Иванова Т.А. (2009). *Некоторые моменты сопоставительного анализа фонетики русского и туркменского языков* / Т.А. Иванова. – Харьков: Константа.
3. Поливанов Е.Д. (1991). *Избранные труды по-восточному и общему языкознанию* / Е.Д. Поливанов. – М.: Наука.
4. Поцелуевский А.П. (1936). *Фонетика туркменского языка* / А.П. Поцелуевский. – Ашхабад.
5. Поцелуевский А.П. (1937). *Правила орфографии туркменского языка* / А.П. Поцелуевский. – Ашхабад.

Joytyyev Saparmyrat

«DIFFERENCES IN PHONETIC SYSTEMS OF THE RUSSIAN AND TURKMEN LANGUAGES AS A THEORETICAL BASE FOR LINGUODIDACTIC FORECASTING»

Abstract. This article is devoted to the problems of differences between the phonetic systems of the Russian and Turkmen languages. The main objective of the study was to analyze the features of the phonetic system of the Russian language in teaching the course of Russian as a foreign language. Particular attention is paid to the types and content of educational work, tasks for studying orthoepic skills in a foreign language audience.

Keywords: phonetics, phoneme, vowel and consonant, word stress.

Джойтисєв Сапармират

«ВІДМІННОСТІ ФОНЕТИЧНИХ СИСТЕМ РОСІЙСЬКОЇ ТА ТУРКМЕНСЬКОЇ МОВ ЯК ТЕОРЕТИЧНА БАЗА ДЛЯ ЛІНГВОДИДАКТИЧНОГО ПРОГНОЗУВАННЯ»

Анотація. Ця стаття присвячена проблемам відмінності фонетичних систем російської та туркменської мов. Основне завдання дослідження полягало в тому, щоб проаналізувати особливості фонетичної системи російської мови у викладанні курсу російської мови як іноземної. Особлива увага приділена видам та змісту навчальної роботи, завданням вивчення орфоепічних навичок в іномовній аудиторії.

Ключові слова: фонетика, фонема, голосний та приголосний звук, наголос.

УДК 37.09, 37.04

ОНЛАЙН-НАВЧАННЯ ЯК ІННОВАЦІЙНА ФОРМА ОРГАНІЗАЦІЇ

НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Ерінчак Ксенія Валеріївна

бакалаврант спеціальності «Філологія», спеціалізація «Прикладна лінгвістика»,

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова,

Україна, м. Миколаїв

ksenny18@gmail.com

Науковий керівник – старший викладач НУК ім. адмірала Макарова **Н.С. Мочалова**

У статті розглядається онлайн-навчання як інноваційна форма організації навчального процесу у початковій школі. Розглянуто інструментарій для навчання, нові можливості в освітній діяльності та низку завдань для вдосконалення комунікативного середовища між педагогом та учнями.

Ключові слова: *онлайн-навчання; дистанційна освіта; матеріально-технічне забезпечення; інформаційно-комунікаційні технології.*

Постановка проблеми. За останнє десятиліття моделі цифрового навчання та онлайн-навчання стають все популярнішими та ширше використовуються у загальноосвітніх закладах освіти, хоча ще багато закладів повільно або неохоче впроваджують нові технології з низки складних причин, починаючи від недостатнього фінансування, технологій та обчислювальних мереж до загальної організаційної непокірності та опору змінам. Педагоги з обережністю та небажанням ставляться до можливості проведення онлайн-занять через недостатню обізнаність в варіантах реалізації уроків та в удосконаленні психолого-комунікативного настрою учнів в дистанційному форматі. Саме ці аспекти досліджено у статті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням онлайн-навчання та його аспектів присвячені праці Т.І. Зинов'євої, О.В. Квасник, Х.І. Ковтун, Л.Є. Петухової, О.Б. Ящика, С. J. Bonk, С. R. Graham.

Метою статті є узагальнення сутності онлайн-навчання для молодших школярів та роз'яснення низки завдань, яка постає перед педагогом до та під час проведення онлайн-заняття.

Сутність онлайн-навчання для молодших школярів визначається, по-перше, основною метою навчання: поглиблення і розширення знань з певного предмету, розділу програми

початкової ланки школи; ліквідація прогалин в знаннях через значні пропуски занять; навчання школярів з особливими освітніми потребами; додаткову освіту відповідно до індивідуальних освітніх інтересів. Сьогодні основною метою є організація онлайн-навчання за неможливості використовувати звичайну очну форму відвідування школи та/або формат змішаного навчання та включення до нього засобів відео-взаємодії з педагогом та освітнім середовищем [1].

По-друге, зміст дистанційної освіти визначається характером навчальної діяльності, переважно індивідуальної і колективної проектної та творчої. Однак першорядним фактором, що визначає зміст онлайн-навчання, є вік учнів. В умовах онлайн-навчання можливе використання як індивідуальних, так і колективних форм організації освітнього процесу, створення різновікових колективів учнів, керованих учителем (класним керівником, учителем-предметником), який разом з учнями знайомиться з навчальною інформацією в мережі і проводить заняття [2].

Найбільш ефективними є такі форми і види онлайн-навчання молодших школярів:

- онлайн-курси, метою яких може бути підтримка основного (класного) курсу навчання (організуються вчителем);
- онлайн-курси для учнів з підтримкою тьютора з організацією постійного колективу школярів, керованого учителем, який проводить регулярні заняття відповідно до методичних рекомендацій тьютора;
- онлайн-курси без підтримки тьютора, самоосвіта з участю батьків;
- творчі онлайн-проекти, що організуються вчителем для рішення творчих завдань на підтримку основного курсу початкового навчання або додаткової освіти, результатом чого є створення спільного освітнього продукту;
- онлайн-олімпіади, метою яких є творча самореалізація учнів у дистанційному змаганні по різних номінаціях з відкритими завданнями.

За Л. Є. Петуховою «інформаційно-комунікаційне педагогічне середовище виступає суб'єктом освітнього процесу за дотримання певних вимог: технічні вимоги (електронні ресурси, матеріально-технічне забезпечення комп'ютерами та доступом в Інтернет), програмні вимоги (програми ефективні та безпечні для всіх учасників освітнього процесу), академічні вимоги (методичне наповнення освітнього середовища), соціальні вимоги та вимоги до людських ресурсів» [3].

Л. Є. Петухова зазначає, що «сучасний стан науково-професійної підготовки вчителя не забезпечує повною мірою належний рівень його готовності до ефективної діяльності» [4]. Відповідно до цього, інформаційно-комунікаційне педагогічне середовище, що виступає підґрунтям дистанційної освіти, сьогодні потребує удосконалення та ставить перед педагогом ряд завдань [5]:

- провести ґрунтовну роз'яснювальну роботу серед учнів класу та їх батьків щодо актуальності дистанційної освіти та її особливостей, правил безпечного використання технічних засобів і сервісів;
- проконтролювати достатнє матеріально-технічне забезпечення, звернути увагу на родини з недостатнім рівнем (наприклад, де на 1 комп'ютері навчаються дистанційно та одночасно 2 та більше дітей);
- внести зміни до змісту та форм навчання відповідно до особливостей і вимог дистанційної освіти.

Реалізація онлайн-навчання молодших школярів вимагає створення оригінального інструментарію: програмного забезпечення і методичних посібників для навчальних курсів. Це пов'язано з тим, що оригінальні програмні і методичні засоби розробляються під конкретні навчальні курси, інтерфейс орієнтований на відповідний вік користувача, вони повинні мати набір інструментальних програм, з допомогою яких учень має можливість конструювати програмний ресурс досліджуваного типу, не звертаючись до мов програмування, а також засоби автоматизованої перевірки результатів індивідуальної та колективної навчальної діяльності [2].

Використання дистанційних освітніх технологій в початковій школі дозволяє надати педагогу і учню нові можливості в навчальній діяльності:

- спільне створення навчального змісту;
- взаємодія зі змістом навчання не обмежується тільки вільним доступом до відкритих колекцій цифрових освітніх ресурсів;
- учень спільно з учителем (а можливо і батьками) може формувати власне зміст навчання шляхом включення в освітній процес створених ним інформаційних ресурсів (текстів, фотографій, малюнків та ін.);
- розвиток і формування нових знань і навичок, пов'язаних з використанням інформаційних і комунікаційних технологій;

- інформаційно-освітнє середовище відкриває принципово нові можливості для навчальної діяльності, результатами якої є освітній продукт і відповідні внутрішні збільшення суб'єктів освіти. [6].

Поширеними веб-ресурсами для дистанційного навчання є: платформа Moodle (<https://moodle.org/>), платформа Google Classroom (<https://classroom.google.com>), Zoom (zoom.us/download), Classtime (<https://www.classtime.com/uk/>), LearningApps.org ([LearningApps.org](https://www.learningapps.org/)), ClassDojo (<https://www.classdojo.com/uk-ua/signup/>) та ід. Дані ресурси дозволяють організувати і синхронну, і асинхронну взаємодію, а також двосторонній зв'язок між вчителем та учнями під час виконання завдань та контрольних заходів [5]. Серед інструментарію онлайн навчання визначають:

- відео ресурси для навчання (великий вибір відео на освітню тематику, легке сприйняття учнями);

- онлайн-дошки (забезпечує наочність та надає можливість редагувати спільно з учнями);

- тести та інструменти формувального оцінювання, інтерактивні сервіси миттєвого опитування (зручне використання та аналіз відповідей, можливість отримати оцінку автоматично після проведення опитування);

- цифрова творчість учнів (дозволяє підвищити рівень володіння інформаційно-комунікаційними технологіями учнями та створювати продукти під час творчої та проектної діяльності)

Отже, сутність онлайн-навчання для молодших школярів визначається, по-перше, основною метою навчання, а по-друге, характером навчальної діяльності, переважно індивідуальної і колективної проектної та творчої. Інформаційно-комунікаційне педагогічне середовище, що виступає підґрунтям дистанційної освіти, сьогодні потребує удосконалення. Перед педагогом постає ряд завдань: провести ґрунтовну роз'яснювальну роботу серед учнів класу та їх батьків щодо актуальності дистанційної освіти та її особливостей, правил безпечного використання технічних засобів і сервісів; проконтролювати достатнє матеріально-технічне забезпечення, звернути увагу на родини з недостатнім рівнем; внести зміни до змісту та форм навчання відповідно до особливостей і вимог дистанційної освіти.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

[1] Зиновьева Т.И. Готовность учителя начальных классов к внедрению дистанционной формы обучения. Вестник Московского городского педагогического университета. Серия: Педагогика и психология. 2016. № 1 (35). С.26-34

[2] Борецька Г. Методика формування іншомовної компетентності у читанні. Київський національний лінгвістичний університет. Іноземні мови. 2012. Вип. 3(71). URL: <https://cutt.ly/Bxfoq5S>

[3] Калінін В., Калініна Л. Формування інформаційно-цифрової компетентності учнів старшої школи засобами іноземної мови як ключової компетентності нової української школи. Молодь і ринок. 2018. №. 9(164). URL: <http://mir.dspu.edu.ua/article/view/144291>

[4] Квасник О., Ковтун Х. Особливості комунікативної компетентності учасників навчального процесу під час дистанційного навчання. Збірник наукових праць SCIENTIA. 2021. URL: <http://surl.li/kscr>

[5] Корицька Г. Шкільна мовна освіта в дигітальному вимірі. II International Scientific and Practical Conference "TOPICAL PROBLEMS OF MODERN SCIENCE", Польща, Варшава, 18 листопада 2017. URL: https://drive.google.com/file/d/1dfUPr-TzTARQtfyrJRp_CDgtWgyGvJ9/view

[6] Корнетов Г. Б. Памятные даты истории образования и педагогики / Историко-педагогический журнал. 2015. № 3. С. 11–24

Annotation. *The article deals with the online learning as an innovative form of organizing the educational process in elementary school. The tools for teaching, new opportunities in educational activities and a number of tasks for improving the communicative environment between the teacher and students are considered.*

Key words: *online learning; distance education; logistical support; information and communication technologies.*

УДК 004.9

**АЛГОРИТМ СТВОРЕННЯ ЕЛЕКТРОННОГО ДОВІДНИКА ДЛЯ АНГЛІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОГО ПЕРЕКЛАДУ ЮРИДИЧНИХ ТЕКСТІВ
ЯК ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНИХ ФЕНОМЕНІВ**

Жажка Лілія Романівна

магістрантка спеціальності «Філологія», спеціалізація «Прикладна лінгвістика»,

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова,

Україна, м. Миколаїв

lilon22816@gmail.com

Науковий керівник – канд. філол. наук, ст. викладач

Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова,

докторант Одеського національного університету імені І. І. Мечникова **О. В. Щербак**

У розвідці презентовано алгоритм створення електронного довідника для англійсько-українського перекладу юридичних текстів. Деталізовано ключові поняття наукової розвідки, доведено необхідність створення електронних посібників і довідників для перекладу юридичних текстів як лінгвокультурологічних феноменів, а також запропоновано алгоритм створення такого довідника.

Ключові слова: електронний посібник, юридичний переклад, юридичні тексти, освітній ресурс, переклад.

Через інтенсифікацію цифровізації в глобалізаційних процесах актуальними на сьогодні постають проблеми осучаснення підручників і посібників із теорії та практики перекладу, в т. ч. і юридичних текстів, які набули особливого значення у зв'язку зі зміною їхньої форми в умовах сучасної діджиталізації. Вже не викликає сумніву той факт, що саме електронні підручники та навчальні посібники вможливають не тільки урізноманітнити освітній процес, а й зробити його більш цікавим, глибшим, повним. На думку Н Кононец, такі електронні освітні ресурси (ЕОР) дають можливість кожному студенту брати активну участь в освітньому процесі, індивідуалізувати своє навчання, здійснювати більш ефективний самоконтроль. Крім того, продовжуються дослідження мови у її взаємодії з культурою. Певні фрагменти дійсності, зв'язки і відношення знаходять своє відображення в мові як суспільному явищі, зокрема й у мові права. Лінгвісти вивчають структурно-семантичні ознаки не лише юридичних термінів (В. Алімов, С. Андріанов), їхню етимологію (О. Ковалевська, В. Слепович), класифікації, а також юридичні тексти загалом, пропонуючи чимало способів перекладу термінів, щоправда, без урахування їхньої лінгвокультурологічної зумовленості, хоч на перспективність таких досліджень

уже звернули увагу І. Саповський, В. Волинський, Н. Щепотіна, В. Бігун, С. Снігур та ін. Теоретико-практичні засади розробки ЕОР досліджували вітчизняні й зарубіжні науковці А. Башмаков, М. Беляєв, М. Бурда, В. Волинський, В. Вуль, В. Гура, А. Деревніна, Ю. Дорошенко, М. Жалдак, П. Залманов, Л. Зайнутдінова, В. Кухаренко, В. Лапінський, О. Співаковський та інші. Якраз відсутність ґрунтовних праць, у яких би цілісно презентувалися підходи до здійснення перекладів юридичних текстів як лінгвокультурологічних феноменів із можливістю розміщення відповідних рекомендацій в електронних довідниках і вказує на **актуальність** пропонованої розвідки.

Мета – презентувати алгоритм створення електронного довідника для англійсько-українського перекладу юридичних текстів. Для досягнення поставленої мети необхідно розв’язати такі **завдання**: 1) деталізувати ключові поняття наукової розвідки; 2) довести необхідність створення електронних посібників і довідників для перекладу юридичних текстів як лінгвокультурологічних феноменів; 3) запропонувати алгоритм створення такого довідника.

Щонайперше наукова розвідка фокусується на таких поняттях, як *юридичний переклад*, *юридичний текст* та *юридичний довідник*. Дефінуємо їх. На сьогодні є значна кількість визначень вищезазначених понять, однак нами взяті до уваги визначення дослідниці О. Шаблій, оскільки в її працях ці поняття є обсяжнішими за змістом і доволі ґрунтовними, а також містять акцент на лінгвокультурологічній зумовленості розглядуваних феноменів.

Юридичний переклад – це мовно-юридична процедура відтворення правового змісту юридичного тексту вихідної правової системи, що відзначається відповідними культурними особливостями, засобами фахової мови правової системи-реципієнта задля збереження відповідних юридичних функцій, що діють на час виконання перекладу. Цей вид перекладу охоплює такі документи: договори; стенограми судових засідань; письмові свідчення; заповіти; скарги; угоди про нерозголошення; ліцензії; процесуальну документацію; заяви про відмову від відповідальності тощо (Шаблій 2018: 59).

Юридичний текст – це той комунікативний акт, який здійснюється в письмовій формі, що має юридичний характер і використовує мову та формати галузі права. Своєю чергою, закон посилається на певний набір норм, якими керуються різні людські суспільства та дотримання яких вимагається (Шаблій 2018: 59). Відтак будь-який текст, створений людьми, які мають відношення до галузі правових норм (законодавці, судді або посадові

особи, які мають законні повноваження адвоката), може вважатися юридичним текстом. Закони, конституції країн, укази, рішення, контракти, заповіти тощо є різновидами цього типу тексту.

Розглядаючи поняття *електронний юридичний посібник*, учені (В. Кухаренко, В. Лапінський та ін.) зійшлися на думці, що для електронних посібників, в т. ч. і для електронних юридичних посібників, характерною є гіпертекстова структура навчального матеріалу, наявність систем керування, модулів самоконтролю, розвинених мультимедійних складників. Крім того, такі електронні посібники повинні не лише зберігати всі плюсофакторні функції друкованого підручника (посібника), але й повністю використовувати можливості сучасних ІКТ (інформаційно-комунікаційні технології), їхню мультимедійність та багатомодальність (Кухаренко 2020: 23). Тому під електронним юридичним посібником варто розуміти універсальний гіпермедійний засіб інтерактивного навчання, матеріал якого розширює межі підручника, містить додаткові, нові та довідкові відомості, викладені у компактній формі (Кухаренко 2020: 23). Використання гіпермедіатехнологій під час створення електронних посібників дозволяє в повному обсязі реалізувати його дидактичні можливості, здійснюючи опосередкований інформаційний, управлінський, емоційний вплив на студента (Гриньова 2010: 120).

У контексті сказаного вище варто наголосити на необхідності створення та поширення електронних юридичних посібників, адже такі освітні ресурси забезпечують доступність навчального матеріалу для всіх, хто бажає самостійно навчатися; вони є компактними, зручними в роботі, оскільки їх завжди можна мати під рукою у своєму смартфоні чи планшеті. На думку Н. Кононец, саме ці можливості сучасних ЕОР дозволяють упроваджувати в освітній процес технології ресурсно-орієнтованого навчання – цілісного динамічного процесу організації та стимулювання самостійної пізнавальної діяльності студентів з оволодіння навичками активного перетворення інформаційного середовища, що передбачає оптимальне використання тандемом «студент-викладач» консолідованих кадрових, матеріально-технічних, навчально-методичних, фінансових та інформаційних ресурсів (Кононец 2010: 167).

Крім того, розроблення електронних посібників та інших видів ЕОР викладачами у ЗВО сприятиме розвитку його інформаційно-освітнього середовища як відкритої системи, що об'єднує інтелектуальні, культурні, програмно-методичні, організаційні, технічні

навчально-методичні, інформаційні ресурси, є частиною освітнього простору та втілює в собі всі його основні риси (Кононець 2010: 167).

Необхідність створення електронного юридичного посібника може підтвердити думка дослідниці Н. Кононець, яка зазначає, що сучасному викладачу, який може зацікавити студента викладом та змістом матеріалу на теоретичному занятті, в принципі не потрібно вимагати наявності конспекту. Більше того, присутність або відсутність студента на теоретичному занятті – це його автономне право. Студент, відсутній на занятті, може бути в бібліотеці. Ймовірно, від нього можна очікувати більш глибоких знань. На думку дослідниці, єдиною спільною вимогою до студентів, що були присутні чи відсутні на лекції, робили нотатки чи ні, є абсолютне володіння темою на практичному занятті. В такому випадку допомагають лише сучасні електронні освітні ресурси (Кононець 2010: 168). Доведемо це, розглянувши існуючі освітні ресурси.

Так, наприклад, освітній ресурс Opentalk (<https://opentalk.org.ua>) містить не лише базові навчальні матеріали для вивчення англійської мови, в цьому ресурсі наявний великий розділ, що стосується юридичного перекладу, та розділ, що містить професійну лексику юристів із поясненням уживання того чи того терміна.

Електронний ресурс <https://www.lawyer-monthly.com> містить корисні статті та публікації, що стосуються актуальних новин у сфері міжнародного права, думки експертів та опис тих чи інших статутів, положень англійською мовою. Ресурс більше орієнтований на публікацію новин зі сфери юриспруденції, але також буде корисним для студентів ЗВО, які поглиблено вивчають правничі дисципліни та англійську мову.

Третій електронний навчальний ресурс <https://loyer.com.ua> містить достатню кількість навчальних публікацій, статей, корисних посилань, а також необхідний список юридичних термінів, схем та пояснень, що становить ґрунтовну навчальну базу не тільки для студентів, але й для тих, хто вивчає правничі дисципліни та англійську мову загалом. Зокрема вкладення «Новини» містить статті, що стосуються актуальних новин зі сфери права, вкладення «Блоги» – це короткі статті експертів, юристів, адвокатів. Вкладення «Інтерв'ю» складається, відповідно, з актуальних інтерв'ю експертів щодо ситуації в країні та світі. Також ресурс містить відео- та аудіопідкасти, які є окремими розділами сайту. Цей ресурс містить чатбот (Лойер Hunt), який допомагає знайти людям роботу у сфері права, а компаніям – кадри.

Для створення електронних посібників, навчально-методичних комплексів і довідників, насамперед який ми плануємо розробити, одним із найбільш популярних інструментів, який має доволі простий алгоритм створення ресурсу є, на нашу думку, конструктор сайтів Jimdo.com. Для створення ЕОР відкритого типу, тобто ЕОР у мережі Інтернет, наприклад, довідник «Юридичний переклад», потрібно використати безкоштовний конструктор сайтів Jimdo.com. Для створення ЕОР у середовищі IC Jimdo.com варто дотримуватися таких дій (послідовно):

1. Завантажити конструктор сайтів <http://ru.jimdo.com/>.
2. Дібрати ім'я (адресу) сайту, ввести свою електронну адресу, пароль, прочитати правила користування сервісом Jimdo та натиснути «Створити сайт безкоштовно».
3. Уважно читаючи кроки конструктора, вибрати шаблон для сайту та наповнити його контентом. Контент – це тексти, рисунки, файли навчально-методичного спрямування (текстові, фото, презентації тощо), що підготовлено заздалегідь, а також гіперпосилання на різноманітні корисні ресурси у межах вивчення конкретної дисципліни тощо. Для нашого довідника актуальним буде такий контент: особливості перекладу юридичних термінів у контрактах, а також основні труднощі при перекладі юридичної термінології.
4. Налаштувати «шапку» сайту, відредагувати навігаційне меню: перейменувати сторінки, додати потрібну кількість сторінок.
5. Розмістити навчальний контент. Доцільно додати заголовки, розмістити текст, текст із рисунком, таблиці, флеш, завантаження файлів та інше.

Отже, розробка електронних юридичних навчальних ресурсів є не лише одним із напрямів реалізації ресурсно-орієнтованого навчання студентів у вищій школі, але й віддзеркалює педагогічний аспект саморегуляції – забезпечує створення таких методик та дидактичних умов, що сприяють формуванню як окремих компонентів саморегуляції, так і їхньої системи. Практичне значення електронного юридичного довідника полягає у використанні юристами під час роботи з двомовними контрактами та студентами юридичних факультетів під час підготовки до практичних занять, написанні робіт із права. Запропонований алгоритм створення електронного ресурсу може бути корисним для створення простого варіанту електронного посібника. Перспективи подальших досліджень убачаємо у розгляді та аналізі інших сучасних програмних додатків, які можна адаптувати для створення ЕОР як сучасних засобів ресурсно-орієнтованого навчання здобувачів вищої освіти.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Гриньова М. В. Теоретичні основи дослідження змісту саморегуляції діяльності людини. *Витоки педагогічної майстерності*. Серія: Педагогічні науки. 2010. Вип. 7. С. 73–77.
2. Кононец Н. В. Дидактичні засади розробки електронного підручника як засобу індивідуалізації навчання студентів аграрних коледжів. 2010. 259 с.
3. Кухаренко В. М., Бондаренко В. В. Екстрене дистанційне навчання в Україні: Монографія / За ред. В. М. Кухаренка, В. В. Бондаренка. Харків: Вид-во КП «Міська друкарня», 2020. 409 с.
4. Шаблій О. А. Переклад юридичних текстів: Навч. посібник. К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2018. 247 с.
5. Шаблій О. А. Юридичний переклад у сучасній юридичній освіті. *Українська мова в юриспруденції: стан, проблеми, перспективи*. К.: Нац. акад. внутр. справ, 2013. С. 59–60.
6. EOP Opentalk. URL. : <https://opentalk.org.ua>
7. EOP «Лойер». URL. : <https://loyer.com.ua>
8. EOP Lawyer Monthly. URL. : <https://www.lawyer-monthly.com>

Zhazhka L.

«ALGORITHM FOR CREATING AN ELECTRONIC REFERENCE BOOK FOR ENGLISH-UKRAINIAN TRANSLATION OF LEGAL TEXTS AS LINGUOCULTURAL PHENOMENA»

Abstract: *The algorithm of creating an electronic reference book for English-Ukrainian translation of legal texts is presented in the investigation. The key concepts of scientific intelligence are detailed, the necessity of creating electronic manuals and reference books for the translation of legal texts as linguistic and cultural phenomena is proved, and an algorithm for creating such a reference book is proposed.*

Key words: *electronic reference book, legal translation, legal texts, educational resource, translation.*

УДК 81"373

NOMEN SEMANTIC AND STRUCTURAL MODELLING POTENTIALITY

Zimovtsova Marina

бакалаврант спеціальності «Філологія», спеціалізація «Прикладна лінгвістика»,

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова,

Україна, м. Миколаїв

marinazimovtsova@gmail.com

The article deals with the specific lexeme, characteristic of special or academic vocabulary, namely, a nomen, its nature being rather disputable. The author reviews some trends in nominating this lexical unit. Some semantic models of nomens are described.

Key words: *a nomen, modelling, sign, special vocabulary.*

The importance of studying the nomens as specific lexical units is based on the fact that there has been noted the surge in the number of specific signs symbolizing the nominations of goods, products, services which, as it is noted by various specialists who deal with semiotics, marketing, advertising, linguistics, manifests to the trend which seems to be specific during the last 20 years. Thus, it can be proved by the fact that about 20 000 trade names are registered in the USA every year.

It has also been noted that there is the tendency of studying them as specific nominations which appear to be obligatory for forming the nomenclatures of particular branches [1].

The theoretical aim of the research is to describe some typical semantically motivated nomen models. The practical validity of the study is to design the electronic reference manual which can be used by students majoring in applied linguistics for understanding the nature of these specific lexemes and being able to promote goods or services by creating effective brand names or consulting manufacturers or those who work for market departments.

The revision of a number of researches dealing with nomen analysis has revealed the fact that there are about 20 terms nominating this linguistic phenomenon: nomens, nomenclatures, nomenclature nominations, nomenclature terms, nomenclature units, nomenclature names, nomenclature nominations, nomenclature words, identifiers, terminological nomenclatures, semi-terms, nomenclature - term combinations, nomenclature lexemes, initial and figure equivalent terms, brands, trade names [2].

Notwithstanding the fact that nomens are becoming more and more numerous, there is a considerable discrepancy in comprehending their nature and their place in the subsystem of special vocabulary which conventionally comprise general special (technical, academic) vocabulary and terms.

There is also the trend of placing nomens between proper and common names because, on the one hand, they relate to proper names fixing a particular name to a particular product, on the other hand, they are related to the whole class of these products which make them common nouns.

We use the term "nomen" because it focuses on the linguistic essence of this particular phenomenon, i.e. orients the unit to its conceptual content but not to the definite object it represents. All the above versions of nominating this linguistic phenomenon have some characteristics in common: 1) nomens are considered symbolic conventional nominations of word-letter or word-figure structures; 2) nomens are formed specially on the basis of denotative terms; 3) nomens are characterized by monosemantic correspondence between the notion nominated and the nominee itself, which identifies it as a terminological unit; 4) nomens have only nominative function; 5) every single nomen is included into the system of nomenclatures presenting this industry or sphere of human activity; 6) nomens are used for defining objects which can be explicitly observed (*e.g.*, *technology*); 7) the main nomen aim is to persuade the potential consumer to purchase or use the product, nomens becoming hidden persuaders whose authors appeal to psychological insights of consumers.

Among the semantically motivated models identified, there are the following:

1. Use of proper names:

- Names of well-known personalities, celebrities, family names, relatives, consumers trusting the personalities' power, status or being appealed to their dreams and aspirations, *e.g.* *Mary Kay* (cosmetics).

- Names of manufacturers, highlighting the responsibility for the product quality, its reliability, prestige, *e.g.* *Whitbread Export* (ale).

- Many British trade names are nominated for proclaiming the ideas of national traditions, specific British national spirit, *e.g.* *Big Ben* (smoking pipes)

2. Association-based nominations which inform the consumer of potential advantages. For creating trade names manufacturers often use the words which meaning includes positive evaluative, meliorative, high degree connotations, referring to habits, customs, tastes, *e.g.*,

The words "*gold*", "*imperial*" are included into about 2000 trade names.

- Animal names, especially those animals which hint at tough, aggressive behavior, thus adding up masculinity for male consumers, *e.g. Jaguar* (car),

- Associations for looking fresh and young, thus adding up femininity for female consumers, expressing passion or referring to the beauty of natural colours, *e.g. Snow-kissed Coral* (lipstick), *Quick Flame* (lipstick), *Dewy Peach* (lipstick).

Another aspect of analysis concerns a variety of nomen structural types, the most frequently registered being the following:

1. Simple nouns, verbs or adjectives (*Dove*).
2. Shortenings (*LUX* from *luxury*).
3. Abbreviations (*BT* - *Breakfast Treat*).
4. Word combinations (*Angel Skin*).
5. Phrasal nominations (*I-HEAL-YOU*).
6. Substantivized nominations (*ADORN* as a noun).
7. Acronyms (*DOC* - *dental oxygen cleaner*).

Thus, we can make a conclusion that nomens can be classified as multi-aspect linguistic phenomenon which function is to nominate definite realia related to definite spheres of human activity though they have not been properly studied yet. To become aware of the main research directions, we could make a checklist as a practical instrument for nomen further analysis: 1) to select a uniform normative definition; 2) to characterize the fundamental classifying properties; 3) to identify their sources and origins; 4) to analyze their systematic phenomenon and standard orientation; 5) to describe their semantic and structural models.

REFERENCES

1. Кияк Т. Проблема лінгвістичного упорядкування термінології / Т.Кияк // Українська термінологія і сучасність: Зб. наук. пр. - К., 2005. Вип. VI. - С. 13-17.
2. Красножан Ж. Лексичні номени конфесійного стилю в контексті української історичної прози XX століття / Ж. Красножан, Т. Тарасенко // Вісник Луган. держ. пед. ун-ту ім. Т. Шевченка: Філологічні науки. - 2003. - N 4(48). - С. 78-82.
3. Павлова О. Терміни, професіоналізми і номенклатурні знаки (до проблеми класифікації спеціальної лексики) / О.Павлова // Вісник Нац. ун-ту "Львівська політехніка". Серія "Проблеми української термінології. - Л., 2008. - N 620. - С. 49-54.

4. Селіванова О. Когнітивний аспект термінотворення (на матеріалі української номенклатури етномофауни) / О.Селіванова // Українська термінологія і сучасність: Зб. наук. пр. - К., 2009. Вип..VIII. - С. 55-59.

5. Стасевський С. Термін і номенклатурний знак / С.Стасевський // Лінгвістичні дослідження: Зб. наук. пр. - Х., 2004. - Вип. 14. - С. 20-22.

Зимовцова Марина Олексіївна

«СЕМАНТИЧНИЙ І СТРУКТУРНИЙ ПОТЕНЦІАЛ НОМЕНІВ»

В статті розглянуто особливості номена, специфічної одиниці спеціальної або наукової лексики, природа яких викликає багато суперечок. Автор робить огляд можливих номінацій цього терміна. Увагу також зосереджено на деяких семантичних моделях номенів.

Ключові слова: *номен, моделювання, знак, спеціальна лексика.*

УДК 811.9

ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНИХ МОВ У СУЧАСНОМУ СВІТІ

Зродніков Іван Костянтинович

студент 2 курсу спеціальності «Філологія», спеціалізація «Прикладна лінгвістика»,

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова,

Україна, м. Миколаїв

ivan.zrodnikov@gmail.com

Науковий керівник – доктор філологічних наук, професор **О. А. Дубова**

Суть даної роботи полягає в дослідженні штучних мов як лінгвістичного феномену з метою подальшого поглиблення цих знань та створення перспектив для створення нових штучних мов. Показано, які саме аспекти виділяли попередники, та яким вони приділили недостатньо уваги.

Ключові слова: *штучна мова; комунікація; лексика; граматики*

Створення загальної мови було важливим завданням для мовознавців ще з давнини. У певні періоди історії загальноприйнятими вважали певні живі мови, в інші – намагалися створити таку штучну мову, яка була б зрозуміла усім. **Мета** даного дослідження полягає у виявленні лінгвістичних характеристик історично відомих штучних мов та порівняння їх з живими мовами, якими люди користуються сьогодні.

Визначення штучних мов у різних авторів передається різними словами. Крім того, думки авторів щодо того, які аспекти слід показати у визначенні, доволі сильно відрізняються. Так, наприклад, Ю. О. Карпенко вважає за найголовніше те, що штучна мова є саме «штучною» або, відповідно до його визначення, «довільно створеною» [1]. Натомість, Д. Е. Розенталь заострює увагу на тому, що штучна мова не може бути цілковитою копією реальної мови, тому вона використовує різні елементи з різних мов [2].

В. Н. Ярцева у своєму визначенні штучної мови звертає увагу на, хоч і не лінгвістичний, проте не менш важливий аспект цього поняття – практичне використання [3]. Це дійсно невід’ємний аспект цього явища. Адже будь-що, що створює людина, повинно мати застосування. Інакше у такому творінні просто немає сенсу.

Підсумовуючи думки декількох авторів, я пропоную своє визначення досліджуваного мною поняття. Штучна мова – це довільно створений з елементів різних мов засіб спілкування між носіями різних мов або між людиною та машиною, який використовується в тих областях, де застосування природної мови менш ефективно або неможливе.

Історія створення штучних мов бере свій початок ще у біблійні часи. Тоді, відповідно до міфу про Вавилонську вежу, люди мріяли про те, що одного дня говоритимуть спільною мовою і всі розумітимуть одне одного. На жаль, цього поки не сталося. Однак люди все частіше та все ближче наближаються до реалізації ідеї створити єдину мову для всіх народів світу.

Спочатку на п’єдестал загальної мови люди пропонували мову одного з народів (зазвичай - того, який контролював найбільшу територію). Так, свого часу міжнародною мовою була латина, потім її замінила англійська мова.

Однак, як влучно відмітив В. І. Кодухов «У сучасному світі жодна мова не обслуговує більшості жителів Землі і жодна мова не є абсолютно досконалою» [4]. Саме тому, на його думку, мовою майбутнього мала стати мова есперанто.

Забігаючи наперед, скажемо, що цього не сталося, однак мова есперанто дійсно посіла місце найвідомішої штучної мови в історії. Проте вона була далеко не першою. Так,

наприклад, ще у II ст.. н. е. придворний римський лікар К. Гален створив міжнародну письмову мову. Це був прорив у сфері міжнародного спілкування. Адже до цього всі послуговувалися лише своїми рідними мовами або тими мовами, які були визнані міжнародними. Мова ж К. Галена дозволяла спілкуватися мовою, використання якої не ставило б один народ вище за інші.

Однак мова К. Галена мала один суттєвий недолік – вона була письмовою, та не мала усного мовлення. А оскільки повноцінна мова має існувати як засіб не лише письмового, а й усного спілкування, ця мова не виконувала свої первинні функції. Саме це і стало згодом причиною її занепаду.

Тривалий час люди не поверталися до питання штучних мов. Аж поки у 1879 році німецький священик Йоганн Шлейєр не створив ще одного «першопрохідця» – першу звукову мову волапюк. Важливість цього творіння важко переоцінити. Однак волапюк мав інший суттєвий недолік: ця мова була дуже складна в освоєнні. Через це вона й не витримала перевірку часом.

Дійсно, легкість у вивченні є чи не найважливішою характеристикою будь-якої штучної мови. Адже інакше зрозуміти принципи її роботи буде майже неможливо, якщо тільки ви не комп'ютер. Завдання штучної мови полягає в узагальненні та подальшому спрощенні граматики живих мов, а не в надмірному нагромадженні правил.

Хоч волапюк і занепав як мова, його феномен довів людству, що створення штучних мов – це перспективна галузь розвитку мовознавства. У подальший час до цього процесу долучалося все більше людей. Причому деякі з них зовсім не були лінгвістами.

Так, наприклад, у 1908 році італійський математик Джузеппе Пеано створив мову міжнародного спілкування – інтерлінгву. Його творіння досягло значних успіхів та стало однією з найвідоміших штучних мов.

Щоб створити штучну мову, треба розуміти, як саме працює мова взагалі. За дослідження алгоритмів роботи живих мов узялися в тому числі й філософи. Наприклад, за свідченнями В. І. Кодухова, відомий французький філософ Рене Декарт у 1629 році створив схему раціональної загальнолюдської універсальної мови. Приблизно в той же час німецький філософ Готфрід Лейбніц запропонував алгебраїчні правила роздумів та класифікацію понять.

Існує два шляхи створення штучних мов. Перший – алгебраїчний, особливу роль у розвитку якого відіграли вищезгадані Р. Декарт та Г. Лейбніц. Цей метод спирається на математичні алгоритми, що пояснюють функціонування живих мов.

Інший спосіб створення штучних мов – реформування вже наявних. Яскравим представником цього класу мов є так звані «базові» мови, на кшталт Basic English. Основний акцент під час створення таких мов робиться на спрощенні граматики та лексики наявної мови задля отримання більш узагальненого результату. Зазвичай такими мовами послуговуються представники сфери бізнесу, оскільки ці варіанти мови набагато простіші в опануванні, ніж «звичайні» мови.

Суттєвим недоліком, з іншого боку, «базових» мов є якраз їхній надмірно скорочений словниковий запас. У той час коли жива мова може назвати певний предмет чи поняття одним-двома словами, використання «базової» мови змушує описовим способом визначати денотат. Причому дуже часто можна стикнутися з тим, що в поясненні фігурують елементи, які самі по собі потребують пояснення та спрощення, і в результаті висловлення надто розтягується.

Як і природні мови, штучні підлягають класифікації. У цьому випадку розрізняють два види штучних мов: інформаційні та формалізовані.

Інформаційні мови – це мови на кшталт тих, якими ми користуємося під час спілкування. Їхня основна мета – передавати інформацію від одного мовця до іншого.

Основне призначення формалізованих штучних мов полягає у наданні комп'ютеру можливості ефективно сприймати людську мову. Найважливіше в цих мовах – чіткість та лаконічність. Саме тому при їхньому створенні правила реальної мови спрощуються, а значення слів скорочуються до виключно одного. Такий процес, за словами Н. Б. Мечковської потребує створення спеціальних тематичних словників – тезаурусів [5].

Однією з найвідоміших та найуспішніших штучних мов є мова есперанто. Створена у 1887 році польським лікарем Лазарем Заменгофом, ця інформаційна мова зробила поняття «штучна мова» настільки відомим, наскільки воно не було ніколи до цього. Причиною такого успіху есперанто є використання її творцем всіх описаних вище принципів, що дозволило цій мові бути схожою з природними мовами, а відтак – швидше закріпитися в мовному середовищі.

Перший підручник Л. Заменгофа мав назву «Lingvo internacia». Він налічував близько 900 різних коренів слів та правила граматики. Однак набагато важливішими є правила

словотвору есперанто. Адже 900 слів – це досить небагато. Приблизно стільки зазвичай є в «базових» мовах. Однак завдяки правилу осново складання кількість слів у мові суттєво збільшується.

За своєю структурою есперанто є досить простою мовою. Основне зусилля при її створенні автор приділяв спрощенню форм та конструкцій.

Так, наприклад, якщо порівняти кількість форм дієслова, то у порівнянні з англійською, українською та російською есперанто виграє з найменшою кількістю – всього один варіант дієслова «ламати», за яким проводився аналіз. Англійська мова налічує п'ять форм цього дієслова. З великим відривом йдуть українська та російська.

Граматично есперанто – дуже стандартизована мова, через що вона набагато простіша у вивченні, ніж живі мови. До прикладу, множина утворюється додаванням до слова загального суфікса -j-.

Крім того, способи дієслова також утворюються за стандартними правилами. Для форм стану використовуються спеціальні суфікси. Дієприкметникова та дієприслівникова форми утворюються додаванням закінчень.

Висновки. Дослідження у галузі штучних мов матиме значний позитивний вплив на розвиток науки та технологій. Саме тому дуже важливо зараз досліджувати природні мови, а також роботи попередників, які працювали в галузі створення штучних мов.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Карпенко Ю. О. Вступ до мовознавства: Підручник. – К. Видавничий центр «Академія», 2006. – 336 с. (Альма-матер)
2. Розенталь Д. Э., Теленкова М. А. Словарь-справочник лингвистических терминов: Пособие для учителя. – 3-е изд., испр. и доп. – М.: Просвещение, 1985. – 399 с.
3. Языкознание. Большой энциклопедический словарь / Гл. ред. В. Н. Ярцева. – 2-е изд. – Большая Российская энциклопедия, 1998. – 685 с.: ил.
4. Кодухов В. И. Введение в языкознание: Учеб. Для студентов пед. Ин-тов по спец. № 2101 «Рус. яз. и лит.» - 2-е изд., перераб. И доп. – М.: Просвещение, 1987. – 288 с: ил.
5. Общее языкознание. [Учеб. Пособие для филол. фак. вузов / Н. Б. Мечковская, Б. Ю. Норман, Б. А. Плотников, А. Е. Супрун]; Под общ. ред. А. Е. Супруна. – Мн.: Выш. школа, 1983. – 456 с.

Zrodnikov I. K.

«THE USE OF ARTIFICIAL LANGUAGES IN MODERN WORLD»

Abstract. *The topic of this work is the research of artificial languages as a linguistic phenomenon with the purpose of further deepening this knowledge and creating perspectives creating new artificial languages. It shows which aspects previous researchers focused on and which they gave not enough attention.*

Key words: *artificial language, communication, lexis, grammar*

УДК 81'373,47:316,286

ПРОЯВИ ФЕМІНІСТСЬКОЇ ТЕОРІЇ В НІМЕЦЬКІЙ МОВІ

Ищенко Юлія Юрївна

бакалаврант спеціальності «Філологія», спеціалізація «Германські мови та літератури

(переклад включно), перша - англійська»,

Сумський державний університет,

Україна, м. Суми

rabbit3572015@gmail.com

Науковий керівник – кандидат філологічних наук, старший викладач СумДУ

О. В. Бровкіна

У тезах досліджено питання гендерності мов і впливу постмодерністської філософії, а саме: феміністського руху, на їх формування та розвиток. На прикладі німецької мови, розглянуто передумови і процес імплементації феміністської теорії, обґрунтовано причини впровадження реформацій та успішної фемінізації.

Ключові слова: *феміністська лінгвістика; андроцентричність; гендерна реформа; «гендерна зірочка».*

Феміністська лінгвістика, як напрям мовознавства, виникла завдяки соціальним процесам, що ширились США та Німеччиною у 1960-х. Істотний внесок зробили С. Тремель-Плетц, М. Хеллінгер, М. Р. Кей. Одночасно у науці відбувся перехід від структуралізму до прагматики, який став відправною точкою для формування гендерних досліджень.

На відміну від лінгвістики, феміністична лінгвістика позиціонує себе не тільки як описову, але і як міждисциплінарну науку, і, таким чином, як частину політико-соціального

руху, який критикує мову та її використання на соціологічних та політичних засадах. Залежно від наявних можливостей відповідної мовної системи ця наука прагне або якомога більше візуалізувати природну стать чи нейтралізувати її у використанні мови.

Мета нашої роботи – дослідження питання гендерності мов на тлі соціально-політичних подій, вивчення порядку імплементації проявів фемінітивності в них. Головне *завдання* – прослідкувати тенденції та ключові ознаки фемінізації сучасної німецької мови.

Феміністичний рух являє собою течію постмодерністської філософії, остання, загалом, часто звертала особливу увагу на гендерну асиметричність мов, тому зв'язок між фемінізмом та лінгвістикою очевидний. Історично склалось, що мови в переважній більшості є андроцентричними [1, с. 98], тобто такими, що презентують світ з чоловічої точки зору. Крім того, вчені прийшли до висновку, що жіночий погляд на світ було прийнято вважати «відмінним від норми» чи просто нехтувати ним. Для реалізації подальших досліджень впровадили оцінку «ступеня андроцентричності», яка варіювалась в різних культурах і відповідно мовах. Мовам з високими показниками було висунуто обвинувачення в сексизмі.

Представники феміністської лінгвістики визначили, що, окрім, значної переваги слів з чоловічим родом над жіночим у кількості, нерідко еквіваленти для перших взагалі не існують. Метою цієї течії прийнято вважати подолання мовної нерівності шляхом внесення змін в існуючі мовні норми [2, с. 162]. Практичну реалізацію ідея знайшла в гендерній реформі.

Одним із ключових напрямків боротьби стало усунення слів, що підтримують розрив норм. Як приклад, англ. *man* – чоловік і людина, слово, що використовувалося для позначення осіб не тільки чоловічої, а й жіночої статі, при цьому нівелюючи їх індивідуальність та підпорядковуючі під маскулінний тип.

Мовна реформа німецької мова стала однією із перших, і найбільш продуктивних, адже була проведена та контролювалась урядом. Зокрема, було заборонено на законному рівні гендерно-специфічні позначення при працевлаштуванні та введено паралельні жіночі назви професій. Ці правила знайшли своє місце в правових системах Німеччини, Австрії, Швейцарії та Ліхтенштейну.

Гендерно-коректні форми професій були офіційно ратифіковано в 2010 році. Одночасно з цим було запропоновано провести заміну складних слів із частинами по типу: - *mädchen*, - *jungfer*, - *mamsell*, - *fräulein*, - *tochter*, адже вони висвітлювали додаткову інформацію про вік і сімейний стан жінок, що було визнано некоректним.

Наразі в німецькій мові існують паралельно дві: фемінна й маскулінна форми іменників, їх розрізнення відбувається шляхом додавання фемінного суфікса «in»: *Lehrer* – *Lehrerin*.

Для позначення окремішності родів у офіційних документах, при перерахуванні професій та влаштуванні на роботу прийнято використовувати сплітінг (детальний або скорочений). Наприклад, *Lehrer/-in*, *Lehrer/-innen*. Крім того, цей спосіб актуальний і для запозичених слів.

У множині наявність двох родів візуалізується шляхом демонстрації повної форми слів (*Lehrer und Lehrerinnen*) або скороченого їх написання із використанням великої літери «I» у суфіксі, яку ще називають Binnen-I або внутрішня I (*LehrerInnen*). Іншим способом позначення заведено вважати «гендерну зірочку» (*Lehrer*innen*). Цей символ було затверджено на офіційному рівні та додано до словника.

Існує ще принаймні два загальноприйняті варіанти позначень: гендергеп або іншими словами гендерний штрих (нижнє підкреслення) та двокрапка. Їх використання дещо менш поширене, проте зустрічається в друкованій літературі (*Lehrer_innen*, *Lehrer:innen*).

В усному мовленні не існує чіткого правила, однак зміни прийнято виділяти паузою.

Проте найактуальнішою тенденцією, яку рекомендує дотримуватися Рада з німецького правопису, на сьогодні, залишається уникнення гендерної асиметрії шляхом використання гендерно-нейтральних звертань. Прикладом нейтральної форми можна зазначити *Lehrkraft* або *Lehrperson*. Іменники колективного значення замінюються нейтральною лексемою разом із суфіксом «ung», наприклад, *der Filialleitung*, *der Geschäftsleitung*. За відсутності або неможливості утворити таку форму залишається маскулінний варіант слова.

Змін зазнали і аббревіатури та скорочення на позначення представників як однієї, так й іншої статі. Вказівні займенники *jemand*, *niemand*, *man*, *alle*, тощо, знаходяться в небезпечному становищі, адже їх використання не вітається, але вони поки що не мають феміністичного еквіваленту в мові, а варіанти запропоновані раніше не прижились.

Таким чином, феміністська лінгвістика досягла значних результатів в реформації мови та соціальних норм, зіграла важливу роль у створенні та розвитку нових дискурсивних практик. Незважаючи на історичне підґрунтя та критику, із якою довелось зіштовхнутись, феміністична теорія була імplementована у мовні реалії та змінила застарілі гендерні стандарти.

Німецька мова зазнала значних реформацій у питанні гендерності й наразі вважається успішно фемінізованою, завдяки наявності в її системі сильної граматичної категорії роду, суфіксів та гендерно-нейтральних слів. У результаті прийнятих змін гендерно-коректні форми все ширше використовуються у різних сферах суспільного життя, зокрема, у ЗМІ, системі освіти та політики.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

- [1] Чурушкіна, А. М. (2007). Гендерні дослідження: з історії термінології. Гуманітарні дослідження, 97–100.
- [2] Успенська, В. І. (Ред.). (1999). Фемінізм і гендерні дослідження
- [3] Горошко, О. І. (2001). Гендерна проблематика в мовознавстві: Т. 1. Вступ в гендерні дослідження (І. Жеребкина, Ред.). Алетейя.
- [4] Зінов'єва, О. С. (2016). Феміністська лінгвістика в контексті постмодерністської філософії. Верхньоволзький філологічний вісник, (1), 43–47.
- [5] Петрова, О. І. (2019). Тенденції фемінізації сучасної німецької мови. Верхньоволзький філологічний вісник, (3), 134–139.

Ishchenko Y. Y.

«MANIFESTATIONS OF FEMINIST THEORY IN THE GERMAN LANGUAGE»

Abstract *The theses study the issue of gender of languages and the influence of postmodern philosophy, namely the feminist movement, on their formation and development. On the example of the German language, the preconditions and the process of implementation of feminist theory are considered, the reasons for the implementation of reforms and successful feminization are substantiated.*

Key words: *feminist linguistics; androcentrism; feminist language planning; "the gender star".*

УДК 81

ФУНКЦІОНУВАННЯ МОВИ ЯК ЗАСОБУ ВПЛИВУ

Квасницький Андрій Мар'янович

студент спеціальності «Філологія», спеціалізація «Прикладна лінгвістика»,

Національний університет «Львівська політехніка»

Україна, м. Львів

andrii.kvasnytskyi.fl.2018@lpnu.ua

Науковий керівник – канд. пед. наук, доцент Львівської Політехніки **Т. П. Дяк**

Отримані результати показали, що мова є важливою у сфері не тільки спілкування між людьми, а й у політиці. За її допомогою можна вплинути на людину, наприклад на передвиборчій агітації, зробивши відповідний публічний дискурс, який вплине на думку людини. Тому потрібно з обережністю слухати такі промови, та завжди багато аналізувати у своїй голові, щоб не потрапитися на брехню.

Ключові слова: Публічний дискурс; мова; політика; агітація.

Мета дослідження: Зрозуміти наскільки сильний вплив має мова на людей у двадцять першому столітті. Чи вартує довіряти лише телебаченню, та важливість власного аналізу ситуації, без мовного впливу інших людей.

Вступна частина: це мовне дослідження є дуже важливим, для того, щоб пояснити, наскільки важливим є вміння правильно користуватися мовою для контролю великої кількості людей. Також будуть вказані методи, як уникнути «зомбування» телевізором та самому вирішувати що є добре, а що є зле.

Основна частина: Мова – це наше минуле і наше майбутнє, це особливий інструмент, який допомагає людині у повсякденному житті не тільки спілкуватися з однодумцями, а й переконувати людей, які мають іншу точку зору. Історія мови дуже міцно пов'язана з історією народу, суспільства та розвитку матеріальної й духовної культури, тому що в мові відбиваються та фіксуються наслідки пізнавальної діяльності людства.[1] Мовець реагує на пізнання й оцінку навколишньої дійсності, використовуючи відповідні мовні одиниці, яким властива інформаційна спадковість (історична наступність). Мова – це інтелектуальне досягнення кожного. Наше мовлення (ритм, стиль, діалект), мова, якою ми розмовляємо, багато в чому зумовлена не фізичними особливостями, а суспільством, в якому ми живемо, і суспільством, в якому розвиваються та функціонують соціокультурні умови. Важливий вплив на формування особистості, особливо на формування мови, мають фактори соціального середовища, а саме духовна культура та матеріальна культура. Якщо говорити про функції мови, (їх є приблизно десять), то найважливішими для нашого дослідження є комунікативна та мислетворча функції. Комунікативна функція полягає в тому, що вона —

найважливіший засіб спілкування людей і забезпечення інформаційних процесів у сучасному суспільстві. У цій ролі мова має універсальний характер: нею можна передавати все те, що виражається, наприклад, мімікою, жестами чи символами, тоді як кожен із цих засобів спілкування не може конкурувати з мовою за ступенем виразності. Мислетворча функція - реалізується в тому, що, формуючи думку, людина мислить мовними нормами. Мислення може бути конкретним й абстрактним. Понятійне мислення — це оперування поняттями, позначеними певними словами, що без цих слів перестали б існувати. До того ж, у процесі мислення ці поняття зіставляються, протиставляються, поєднуються, заперечуються, порівнюються тощо за допомогою специфічних мовних засобів. Тому «мислити» означає «оперувати мовним матеріалом».

У середньовіччя розуміння впливу мови на людину розглядається з іншого боку. Мислителі намагаються зрозуміти природу слів як символів і знаків, сам процес спілкування і розуміння. У той час більшість політиків вважали їх чарівниками, оскільки вони мали владу над більшістю людей. У «Довіднику загублених» середньовічний єврейський філософ Мойсей Маймонід аналізує та проводить паралель між політикою та магією, мистецтвом обману: «Звідки береться секта політиків, законодавців, ворожок, чаклунів, мрійників ... окультизм? походить мистецтво?»[2] Мову лише з двадцятого століття почали вважати дуже впливовою у її застосунку в Засабах Масової інформації. Яскравим прикладом цього є політика двох диктаторських режимів: Адольфа Гітлера у Третньому Рейху та Йосифа Сталіна в СРСР. Впродовж багатьох років людям, за допомогою мови та ЗМІ, намагалися вкласти в голову, що весь світ проти них, і що потрібно завжди вірити своєму «головнокомандувачу». Ці режими мали дуже багато спільних рис і навіть підписали пакт про ненапад у 1939 році. Після 1945 року Третій Рейх розпався, а в СРСР продовжили загарбницьку політику щодо людей та певних національностей зокрема. Спочатку в газеті, потім на радіо, а пізніше і на телебаченні – звідусюди було чути мовну пропаганду. Пропагандистський режим прекрасно вивчив всі мовні особливості та, завдяки цьому, зумів контролювати величезну громаду людей протягом довгого періоду часу. Люди не мали де знайти альтернативної думки, тому що вся незалежна преса була знищена. Після розпаду СРСР в 1991 році, більшість країн, які входили до його складу, почали створювати свою незалежну пресу, що призвело до появи зародків демократії. Росія ж пішла пропагандистським шляхом, продовжуючи нав'язувати людям думку про те, що або ти за владу і живеш тихо, або ти проти влади і вважаєшся іноземним агентом. Наслідком такої мовної пропаганди стали багаточисленні воєнні

конфлікти Росії: дві чеченські війни, війна у Грузії (анексія Південної осетії та Абхазії), війна в Україні з 2014 року (анексія Криму). Більшість людей, які приходять з роботи ввечері, через їхні малі заробітні плати, немає що робити, як тільки включити телевізор та послухати як Росія «процвітає», а захід «загниває». Якщо людям кожен вечір таке говорити, то їхні голови затуплюються і вони перестають раціонально думати та аналізувати ситуацію з інших незалежних джерел (хоча зараз таких вже точно немає). Такій «впевненій» і «переконаній у власній правоті» людині практично неможливо доказати альтернативну думку. Люди в Росії престали бути активістами, і там можливий переворот лише в тому випадку, якщо «холодильник переможе пропаганду». Тобто, коли людям уже не буде що їсти, почнуться голодні бунти і всім уже буде не до пропаганди, але, нажаль, це станеться нескоро.

Для того, щоб не попастив під такий мовний вплив нам, українцям, потрібно багато читати різних джерел та вміти розрізняти фейки від правди. Фейк (англійською «fake») — це спеціально поширювана в мас-медіа й соціальних мережах відверто неправдива інформація, фальсифікації, підробки. Вони використовуються у пропаганді, для того, щоб дезінформувати, залякати, деморалізувати аудиторію, викликати в людей недовіру, агресію, спровокувати їх на конфлікти, заплямувати чийсь репутацію, посіяти паніку в суспільстві. Сфери поширення фейків — ЗМІ та соціальні мережі. Поняття фейку тут охоплює не тільки неправдиві текстові (вербальні) повідомлення, спотворені оригінальні тексти, а й світлини, підроблені у фотошопі, відеоролики, змонтовані у відеоредакторі або зняті в інший час чи в іншому місці, акаунти вигаданих осіб, сторінки в соціальних мережах, тощо. З цим потрібно боротися. На внутрішньодержавному, тобто національному рівні потрібно, по-перше, відстоювати ідею плюралізму преси та добиватися її реального втілення на практиці функціонування ЗМІ; по-друге, законодавчо засуджувати й не допускати небезпечної пропаганди; по-третє, відмовлятися від державних засобів масової інформації, роздержавлювати їх; по-четверте, всіляко сприяти діяльності суспільного мовлення; по-п'яте, розвивати медіаосвіту. Також потрібно створити у школах та університетах окремий предмет, який буде у всіх програмах навчання (не зважаючи на напрям), і який буде мати назву «Важливість ЗМІ та мовний вплив у сучасному житті». Тому що саме молоді люди, на щастя, не застали цієї радянської пропаганди, і тому їм буде набагато легше пояснити сфери впливу мови у суспільстві та політиці загалом. На рисунку 1 зображено як російська пропаганда впливала на українські регіони (дані з 2015 року). Згідно з цього рисунку можна зробити висновок, що захід та центр України був під найнижчим впливом цієї пропаганди та

просто недоіряв їм. В той час, як південь та схід України мають більші показники довіри до «московської» пропаганди.

Рис.1 Діаграма результативності російської пропаганди

Не менш важливим є поняття публічний дискурс. Публічний дискурс означає будь-який публічний метод або форум, за допомогою якого люди можуть висловити свою думку та занепокоєння щодо рішень та процесу прийняття рішень. На відміну від приватного або соціального дискурсу, в якому люди спілкуються, щоб розвивати відносини та приватні інтереси, публічний дискурс є життєво важливим для формування державної політики в суспільстві і є основою для традиційних демократичних форумів. Це важливо в плюралістичних суспільствах, де представлені різні групи населення, які мають різні точки зору. Чим більше буде різних точок зору, тим більше проблем буде обговорено і менше місця буде для пропаганди.

Висновок: У ході виконання даного дослідження, було описано головні функції мови, наведено приклади з історії, як використовували мову для пропаганди та для яких ілей це було зроблено. На прикладі Росії було зроблено висновок, що пропаганда до добра ніколи не приведе і в кінцевому резьтаті буде або бунт, або повне знищення країни. Було проаналізовне поняття фейк і було розказано, як вберегти себе від недостовірної інформації. Також проаналізували, які пункти слід виконати Україні, для того щоб уникнути пропагандистської «пастки». Також, наведено результати опитування в 2015 році на всій території України (крім тимчасово окупованих територій), про сфери впливу російської пропаганди. На кінець дослідження дослідили що таке публічний дискурс, та чому важливо мати декілька джерел отримання інформації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

- [1] Нагорна Л.П. Політична мова і мовна політика, Діапазон можливостей політичної лінгвістики, 2005.
- [2] Гарольд Лассвел. Language Of Politics: Studies In Quantitative Semantics, 1965
- [3] Кочерган, М. П. Вступ до мовознавства: Підручник для студентів філологічних спеціальностей вищих навчальних закладів. Київ: Академія, 2001.

Abstract: *The results show that language is important not only in the field of communication between people, but also in politics. It can be used to influence a person, for example in election campaigning, by creating an appropriate public discourse that will influence a person's opinion. Therefore, you need to listen carefully to such speeches, but always analyze a lot in your head so as not to fall for lies.*

Key words: *Public discourse; language; politics; agitation.*

УДК 81'33

МОВНА КАРТИНА СВІТУ ЯК ОБ'ЄКТ ЛІНГВІСТИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ В ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЇ

Кравченко Маргарита Сергіївна

бакалаврант спеціальності «Філологія», спеціалізації «Прикладна лінгвістика»

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова

Україна, м. Миколаїв

Науковий керівник – ст. викладач НУК ім. адмірала Макарова **Н. С. Мочалова**

У даній статті розглянуті питання вивчення мовної картини світу в сучасній лінгвістиці, а також проблеми взаємодії мовної та концептуальної картини світу. Описуються дефініції мовної картини світу, наведені різні тлумачення даного поняття.

Ключові слова: *картина світу, мовна картина світу, лінгвокультурологія, концепт, концептосфера.*

Мета статті дослідити місце мовної картини світу наявні на цей момент у вітчизняних та зарубіжних наукових дослідженнях.

Вивчення мовної картини світу вчені зацікавилися ще в XIX столітті. Сучасні ідеї які є основою вивчення цього поняття сходять до В. фон Гумбольдта та Л. Вайсгербера. Мовна картина світу займає особливе місце серед інших значущих сфер наукового знання. Розробка проблеми вивчення мовної картини світу здійснюється на сучасному етапі розвитку лінгвістики.

В останні десятиліття мовна картина світу в широкому розумінні вивчалася вивчається багатьма вченими-лінгвістами: А. Вежбіркою, А. Я. Гуревичем, Б. Уорфом, В. А. Масловою, В. Ф. Гумбольдтом, Г. В. Колшанским, Д. Ю. Апресяном, Е. Сепіром, Л. Вайсгербером, Н. Д. Арутюновой, О. А. Корніловим, і багатьма іншими.

Картина світу – цілісний глобальний образ світу, який є результатом всієї духовної активності людини, що виникає у людини в ході всіх його контактів зі світом [1]. Пізнаючи світ, людина складає своє уявлення про світ, тобто в його свідомості виникає певна картина світу, що відбивається в мовній моделі світу.

У загальному вигляді під картиною світу розуміють сукупність знань про дійсність, що сформувалася в суспільній свідомості. Картина світу проявляється в однаковості поведінки людей в певних ситуаціях, в однаковості думок і оцінок дійсності. В її структурі об'єднується загальнолюдське і національно специфічне, глобальне і приватне.

Так як мова і мислення являють собою різні, хоч і тісно пов'язані області, розрізняють мовну і концептуальну картини світу. Концептуальна картина світу – це образ світу, фрагмент дійсності, не зафіксований системою знаків. Мова ж відображає дійсність знаковим способом. Мовна картина світу є частиною концептуальної. Мова – певна його інтерпретація в поняттях і значеннях, що залежить від історичного досвіду і культурних особливостей кожного народу.

Ще у XIX столітті мовознавці і психологи відзначали, що кожна мова має властиву тільки йому систему усталених відмінностей, відповідно до яких перетворюються зміст і результати розумової діяльності людини, весь запас його вражень, в тому числі індивідуально набутих, його досвід і знання світу. Також розвиток мислення ставилося в пряму залежність від розвитку соціального середовища, частиною якої є мова. При розгляді проблеми ролі мови у свідомості людини в лінгвістиці, етнолінгвістиці, культурології та інших науках з'явився вираз мовна картина світу.

Носієм будь-якої мовної картини світу є той чи інший народ. Свій погляд на світ народ закріплює в рідній мові з суб'єктивно-національної точки зору. В ході досліджень

вираз мовна картина світу органічно влилося в сучасну лінгвокультурологію і семіотику, в число завдань яких входить осмислення культури як знакової системи

Мовна картина світу – базове поняття лінгвокультурології, дисципліни, що відноситься до нових напрямків мовознавства, що представляє поряд з когнітивною лінгвістикою антропоцентричний напрямок в науці. Виникнувши на початку 90-х років ХХ століття, вона являє собою гуманітарну дисципліну синтезуючого типу, орієнтовану, з одного боку, на культурний людський фактор в мові, і, з іншого боку, на мовний фактор в людині. В рамках когнітивної парадигми мова розглядається не як абстрактна сутність, а як феномен, тісно пов'язаний з пізнавальною діяльністю людини і його культурою.

Взаємодія концептуальної і мовної картин світу полягає в тому, що навколишня дійсність відбивається у внутрішньому ментальному просторі людини, і результати цього відображення, тобто сукупність знань і уявлень людини про світ, об'єктивуються засобами мови.

Особливості культури та історії етносу, осмислюючись у вигляді структур знання, є складовою частиною його концептосфери, а потім отримують мовне втілення. Дослідниками підкреслюється, що «мова не могла б виконувати роль засобу спілкування, якщо вона не була б пов'язана з концептуальною картиною світу» [2].

Поняття мовної картини світу завдяки роботам І. Г. Гердера та В. Гумбольдта було підготовлено розвитком філологічної науки, усвідомлювала нерозривний зв'язок між мовою і культурою.

В цілях виділення мовної картини світу з розряду образних виразів в категорію термінів, О. А. Корнілов пропонує введення в науковий побут двох аспектів цього поняття: культурологічний і лінгвістичний. «Культурологічний підхід спрямований на виявлення рис національного менталітету будь-якої мовної спільності. Лінгвістичний напрямок пов'язаний з інтерпретацією результатів практичної роботи по зовнішньому структуруванню семантичних полів, встановленню і систематизації відносин між ними, з практикою складання ідеографічних словників» [3].

Ю. Д. Апресян вважає, що мовна картина світу - це національно-культурний образ реальності, комплекс знань носіїв певної мови, відображених в їх свідомості і відтворюваних за допомогою мови і мовних засобів. Він називає мовну картину світу «наївною картиною світу», справедливо підкресливши її донауковий характер.

Мовна картина світу відрізняється універсальністю і інтегральністю: в ній фіксуються результати всієї людської діяльності, отримує відображення інформація з усіх областей людського знання. Дане твердження впливає з самого розуміння мови як універсального засобу передачі і зберігання інформації. Таким чином, мовна картина світу є універсальною системою знань про світ, зафіксованою в мовній формі і характерною для всіх носіїв мови.

У створенні концептуальної картини світу беруть участь як вербалізовані, при цьому «мова виконує роль засобу спілкування саме завдяки тому, що він пояснює зміст концептуальної картини світу і означає її за допомогою створення слів і засобів зв'язку між словами і пропозиціями» [4] так і невербалізовані уявлення, оскільки «не все, сприйняте і пізнане людиною, не все минуле і проходить через різні органи чуття і надходить ззовні по різних каналах в голову людини, має або набуває вербальну форму. Не все відбивається за допомогою мови і не вся інформація, що надходить ззовні, повинна бути пропущена через мовні форми» [5].

Показником концептуальної вагомості будь-якої одиниці є частота її вживання. З цієї причини в концептосфері знаходять відображення не всі концепти, а тільки ті, які представляють культурну цінність. На думку Є. С. Кубрякової, чим більш значущим є концепт для представників соціуму, тим складнішою і розгалуженою системою засобів він репрезентований в мові [6].

Термін «концептосфера мови» був введений в науковий обіг Д. С. Лихачовим, які представляли її у вигляді особливого поля, аури мови. Поняття «концептосфера» пов'язується їм з пізнавальним потенціалом, запасом знань і навичок, культурним досвідом, як окремої особистості, так і народу в цілому. Чим більше концептів національної мови, тим багатша вся культура нації - її література, фольклор, наука, Образотворче мистецтво, вона співвідносна з усім історичним досвідом нації і релігією особливо [7].

Концепт, будучи головним засобом концептуалізації, став предметом дослідження в працях таких зарубіжних і вітчизняних вчених, як А. Вежбицкая, С. А. Аскольдів, Д. С. Лихачов, Н. Д. Арутюнова, Ю. С. Степанов, Н. Ю. Шведова, В. А. Маслова, З. Д. Попова, І. А. Стернин, В. В. Колесов, В. І. Карасик та ін.

Вперше про національну специфіку концептосфери писав В. Гумбольдт. Поняття мовної картини світу пов'язане з його ідеями про внутрішню форму мови. В. Гумбольдт підкреслював, що всі мови обов'язково виявляють єдність за своїми фундаментальними

властивостями, розрізняючись в той же час не тільки зовні, але і по внутрішній формі або «породжує мову духу» [7].

Основне джерело формування концептів пізнавальна діяльність особистості, в тому числі – через її комунікативну діяльність. Сукупність концептів, з яких, як з мозаїчних шматочків, складається полотно світорозуміння носія мови, утворює концептосферу [8].

Концептосфера народу ширше семантичної сфери, представленої значеннями слів мови. Концептосфера мови збагачується за рахунок культури нації, її фольклору, літератури, науки, мистецтва, історичного досвіду, релігії. Сучасні наукові дані дозволяють стверджувати, що концептосфера являє собою певним чином організовану систему і носить досить впорядкований характер: «концепти, що утворюють концептосферу, за окремими своїми ознаками вступають в системні відносини подібності, відмінності та ієрархії з іншими концептами. Концептосфера – це впорядкована сукупність концептів народу, інформаційна база мислення» [9].

Лінгвістика кінця ХХ століття ознаменувалася введенням терміна «картина світу» в концептуальний і метамовний апарат, яке відноситься до числа фундаментальних понять, що описують специфіку людини, його духовність, умови взаємини з навколишнім світом.

Слід відрізнити поняття «мовна картина світу» від поняття «світогляд», хоча деякі лінгвісти вважають їх взаємозамінними. Світогляд розуміється як ставлення людини до навколишнього світу. Воно суто індивідуальне і цілеспрямоване. Світогляд регулює поведінку індивіда і визначає його діяльність [7].

Висновки. Картину світу, відображену в свідомості людини, В. Г. Колшанський назвав вторинним існуванням об'єктивного світу. Особлива роль у формуванні картини світу відводиться мові. Дослідники відзначають дві особливості реалізації мови: «Мова безпосередньо бере участь у двох процесах, пов'язаних з картиною світу. По-перше, в його надрах формується мовна картина світу, один з найбільш глибоких шарів картини світу у людини. По-друге, сама мова виражає і експлікує інші картини світу людини, які за посередництвом спеціальної лексики входять в мову, привносячи в нього риси людини, його культури».

Отже, на сучасному етапі розвитку лінгвістики найважливішим поняттям стає мовна картина світу, яка знаходиться в центрі уваги лінгвокультурології та вчених-мовознавців.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

- [1] Постовалова В.И. Картина мира в жизнедеятельности человека // Роль человеческого фактора в языке. Язык и картина мира. - М., 1988.
- [2] Серебренников, Б.А. Роль человеческого фактора в языке: язык и картина мира / Б.А. Серебренников, Е.С. Кубрякова, В.И. Постовалова. - М.: Наука, 1988. - 216с.
- [3] Корнилов О. А. Языковые картины мира как производные национальных менталитетов. - Москва: Наука, 2003. -- 348 с
- [4] Кубрякова Е.С. Краткий словарь когнитивных терминов / Кубрякова Е.С., Демьянков В.З., Панкрац Ю.Г., Лузина Л.Г. / Под общей ред. Е.С. Кубряковой. - М.: МГУ, 1996.-242 с.
- [5] Кубрякова, Е.С. Язык и знание: На пути получения знаний о языке: Части речи с когнитивной точки зрения. Роль языка в познании мира. - М.: Языки славянской культуры, 2004. - 560с.
- [6] Кубрякова Е.С. Языковое сознание и языковая картина мира / Е.С. Кубрякова // Филология и культура. Материалы международной конференции. – Тамбов, 1999
- [7] 30. Маслова, В.А. Введение в когнитивную лингвистику / В.А. Маслова. - М.: Флинта: Наука, 2007. - 296 с.
- [8] Попова З.Д., Стернин И.А. Понятие «концепт» в лингвистических исследованиях / З.Д. Попова, И.А. Стернин. – Воронеж, 1999. – 154 с.
- [9] Антонян Ю. М. Человек и Бог, творящие друг друга / Антонян Ю. М. – М., 2003. – 280 с.

Kravchenko Marharyta

**«THE LINGUISTIC VIEW OF THE WORLD AS AN OBJECT OF LINGUISTIC
RESEARCH IN LINGUOCULTUROLOGY»**

In this article discusses the issues of studying the linguistic view of the world in modern linguistics, as well as the problems of interaction between the linguistic and conceptual view of the world. The definitions of the linguistic view of the world are described and various interpretations of this concept are given.

Key words: world view, linguistic world view, linguoculturology, concept, conceptosphere.

УДК 81'374:004

NEW TRENDS OF INDUSTRY 4.0

Margarita Kravchenko, Katherina Kucherenko, Katherina Nikishina

4th year students, Speciality “Philology”, Specialization “Applied Linguistics”,

Admiral Makarov National University of Shipbuilding,

Ukraine, Mykolaiv

Supervisor – Candidate of Philology, NUS Professor ***Volodymyr Chernytskiy***

Industrial Revolution has a big impact on the life of people, therefore the language manifestation of its lexics is significant for language learners in the topical area of modern English.

Key words: *Industrial Revolution, Industry 4.0, Cyber Security, Big Data, Mass customization, Logistics 4.0*

Tasks of the work:

- Study the first, second and third industrial revolution and its events and invitations.
- Research what is “Industry 4.0”.
- Study who is Klauss Schwab.
- Explore new trends of Industry 4.0.

Industrial Revolution is the [process](#) of change from an agrarian and handicraft economy to one dominated by [industry](#) and [machine manufacturing](#). These technological changes introduced novel ways of working and living and fundamentally transformed society.

The main features involved in the Industrial Revolution were technological, socioeconomic, and cultural. These technological changes made possible a tremendously increased use of natural resources and the mass production of manufactured goods.

The **First Industrial Revolution** began in the 18th century through the use of **steam power** and **mechanisation of production**. The **Second Industrial Revolution** began in the 19th century through the discovery of **electricity** and **assembly line production**. The Third Industrial Revolution, or Digital Revolution, began in the late 1900s and is characterized by the spread of automation and digitization through the use of electronics and computers, the invention of the Internet, and the discovery of nuclear energy.

The idea of another industrial revolution is not new, but the discussion on the subject has been heightened since the Davos Economic Forum and the speech by Klauss Schwab, president of

that business club, in January 2016. The implications of Industry 4.0 have been the subject of discussion in various similar forums thereafter.

The Fourth Industrial Revolution (Industry 4.0) involves a new approach to production based on the massive adoption of information technology in industry, large-scale automation of business processes and the spread of artificial intelligence.

Cyber Security

Cybersecurity is the practice of protecting systems, networks, and programs from digital attacks. These [cyberattacks](#) are usually aimed at accessing, changing, or destroying sensitive information; extorting money from users; or interrupting normal business processes.

Word	Definition	Translation
Access	the ability and means to communicate with or otherwise interact with a system, to use system resources to handle information, to gain knowledge of the information the system contains, or to control system components and functions	Доступ
Access control mechanism	security measures designed to detect and deny unauthorized access and permit authorized access to an information system or a physical facility	Механізм контролю доступу
Alert	a notification that a specific attack has been detected or directed at an organization's information systems	Оповіщення
Allowlist	a list of entities that are considered trustworthy and are granted access or privileges	Список дозволених / Білий список
Antispyware software	a program that specializes in detecting and blocking or removing forms of spyware	Антишпигунське програмне забезпечення
Antivirus software	a program that monitors a computer or network to detect or identify major types of malicious code and to prevent or contain malware incidents. Sometimes by removing or neutralizing the malicious code	Антивірусне програмне забезпечення
Authorization	a process of determining, by evaluating applicable access control information, whether a subject is allowed to have the specified types of access to a particular resource	Авторизація
Blocklist	a list of entities that are blocked or denied privileges or access	Чорний список / Список заблокованих
Bot	a computer connected to the Internet that has been surreptitiously / secretly compromised with malicious logic to perform activities under remote the command and control of a remote administrator	Бот
Botnet	a collection of computers compromised by malicious code and controlled across a network	Ботнет

Bug	an unexpected and relatively small defect, fault, flaw, or imperfection in an information system or device	Баг / Помилка
Ciphertext	a data or information in its encrypted form	Зашифрований текст
Cloud computing	a model for enabling on-demand network access to a shared pool of configurable computing capabilities or resources (e.g., networks, servers, storage, applications, and services) that can be rapidly provisioned and released with minimal management effort or service provider interaction	Хмарні обчислення
Computer forensics	the actions taken to defend against unauthorized activity within computer networks	Комп'ютерна криміналістична експертиза / Комп'ютерна криміналістика
Confidentiality	a property that information is not disclosed to users, processes, or devices unless they have been authorized to access the information	Конфіденційність
Critical Cyber Infrastructure	the cyber infrastructure that is essential to vital services for public safety, economic stability, national security, international stability and for the sustainability and restoration of critical cyberspace	Критично важлива кіберінфраструктура
Critical Cyberspace	cyber infrastructure and cyber services that are vital to preservation of public safety, economic stability, national security and international stability	Критично важливий кіберпростір
Critical infrastructure	the systems and assets, whether physical or virtual, so vital to society that the incapacity or destruction of such may have a debilitating impact on the security, economy, public health or safety, environment, or any combination of these matters	Критична інфраструктура / Критично важлива інфраструктура
Cryptanalysis	the operations performed in defeating or circumventing cryptographic protection of information by applying mathematical techniques and without an initial knowledge of the key employed in providing the protection	Криптоаналіз
Cryptography	the use of mathematical techniques to provide security services, such as confidentiality, data integrity, entity authentication, and data origin authentication	Криптографія
Cyber Attack	an offensive use of a cyber weapon intended to harm a designated target	Кібератака
Cyber Counter-Attack	the use of a cyber weapon intended to harm a designated target in response to an attack	Кіберконтратака
Cyber Crime	the use of cyberspace for criminal purposes as defined by national or international law	Кіберзлочин
Cyber Defense	organized capabilities to protect against, mitigate from and rapidly recover from the effects of cyber attack	Кібероборона

Cyber Entity	any distinct thing or actor that exists within the cyber infrastructure	Кібероб'єкт
Cyber Intelligence	(i) information of value collected and processed through cyber operations, (ii) information of value collected about cyber assets of another entity.	Кіберрозвідка
Cyber Services	a range of data exchanges in cyberspace for the direct or indirect benefit of humans	Кіберсервіси
Cyber Terrorism	the use of cyberspace for terrorist purposes as defined by national or international law	Кібертероризм
Cyber Threat	a danger, whether communicated or sensed, that can exercise a cyber vulnerability	Кіберзагроза
Cyber Vulnerability	property of a cyber entity that is susceptible to exploitation	
Cyber Weapon	software, firmware or hardware designed or applied to cause damage through the cyber domain	Кіберзброя
Cybersecurity	a property of cyberspace that is an ability to resist intentional and/or unintentional threats and respond and recover	Кібербезпека
Cyberspace	an electronic medium through which information is created, transmitted, received, stored, processed and deleted	Кіберпростір
Encipher	to convert plaintext to ciphertext by means of a cryptographic system	Шифрувати
Encryption	the process of transforming plaintext into ciphertext	Шифрування
Hacker	an unauthorized user who attempts to or gains access to an information system	Хакер
Information Security	property of information space that is an ability to resist threats and respond and recover	Інформаційна безпека
Information Security Policy	an aggregate of directives, regulations, rules, and practices that prescribe how an organization manages, protects, and distributes information	Політика інформаційної безпеки
Information Space	any medium, through which information is created, transmitted, received, stored, processed or deleted	Інформаційний простір
Information War	an escalated state of information conflict between or among states in which information operations are carried out by state actors for politico-military purposes	Інформаційна війна
Intrusion	an unauthorized act of bypassing the security mechanisms of a network or information system	Вторгнення
Intrusion Detection	the process and methods for analyzing information from networks and information systems to determine if a security breach or security violation has occurred	Виявлення вторгнення
Machine Learning and Evolution	a field concerned with designing and developing artificial intelligence algorithms for automated knowledge discovery and innovation by information	Машинне навчання та еволюція

	systems	
Macro Virus	a type of malicious code that attaches itself to documents and uses the macro programming capabilities of the document's application to execute, replicate, and spread or propagate itself	Макровірус
Malicious Code	program code intended to perform an unauthorized function or process that will have adverse impact on the confidentiality, integrity, or availability of an information system	Шкідливий код
Malware	software that compromises the operation of a system by performing an unauthorized function or process	Шкідливе програмне забезпечення / Шкідливе ПЗ
Network Resilience	the ability of a network to: (1) provide continuous operation (i.e., highly resistant to disruption and able to operate in a degraded mode if damaged); (2) recover effectively if failure does occur; and (3) scale to meet rapid or unpredictable demands	Стійкість мережі
Passive Attack	an actual assault perpetrated by an intentional threat source that attempts to learn or make use of information from a system, but does not attempt to alter the system, its resources, its data, or its operations	Пасивна атака
Password	a string of characters (letters, numbers, and other symbols) used to authenticate an identity or to verify access authorization.	Пароль
Personal Identifying Information / Personally Identifiable Information	the information that permits the identity of an individual to be directly or indirectly inferred	Особиста ідентифікаційна інформація / Особиста інформація
Phishing	a digital form of social engineering to deceive individuals into providing sensitive information	Фішинг
Privacy	the assurance that the confidentiality of, and access to, certain information about an entity is protected	Конфіденційність
Recovery	the activities after an incident or event to restore essential services and operations in the short and medium term and fully restore all capabilities in the longer term	Відновлення
Spam	the abuse of electronic messaging systems to indiscriminately send unsolicited bulk messages	Спам
Spyware	software that is secretly or surreptitiously installed into an information system without the knowledge of the system user or owner	Шпигунське програмне забезпечення

System Administration	cybersecurity work where a person: Installs, configures, troubleshoots, and maintains server configurations (hardware and software) to ensure their confidentiality, integrity, and availability; also manages accounts, firewalls, and patches; responsible for access control, passwords, and account creation and administration	Системне адміністрування
Trojan Horse	a computer program that appears to have a useful function, but also has a hidden and potentially malicious function that evades security mechanisms, sometimes by exploiting legitimate authorizations of a system entity that invokes the program	Троянський кінь
Virus	a computer program that can replicate itself, infect a computer without permission or knowledge of the user, and then spread or propagate to another computer	Вірус
Vulnerability	a characteristic or specific weakness that renders an organization or asset (such as information or an information system) open to exploitation by a given threat or susceptible to a given hazard	Вразливість
Worm	a self-replicating, self-propagating, self-contained program that uses networking mechanisms to spread itself	Черв'як / Хробак

Software for data processing – Big Data

Big data is a term that describes large, hard-to-manage volumes of data – both structured and unstructured – that inundate businesses on a day-to-day basis. But it's not just the type or amount of data that's important, it's what organizations do with the data that matters.

Word	Definition	Translation
Assembler	a program for converting instructions written in low-level symbolic code into machine code.	Монтажник
Big data	extremely large data sets that may be analyzed computationally to reveal patterns, trends, and associations, especially relating to human behavior and interactions.	Великі дані
Cloudera	is an American software company providing enterprise data management systems that make significant use of Apache Hadoop.	Клаудера
Cloudera Navigator	is the only complete data governance solution for Hadoop, offering critical capabilities such as data discovery, continuous optimization, audit, lineage, metadata management, and policy enforcement.	Навігатор Клаудера
Compiler	a program that converts instructions into a machine-code or lower-level form so that they can be read and executed by a computer.	Компілятор

Crowd Grid	G2 Crowd attempts to identify fraudulent user reviews through an algorithm that identifies employees at companies reviewing their own products and employees at companies reviewing their competitor's product.	Сітка натовпу
Cyber-Physical Systems	is a computer system in which a mechanism is controlled or monitored by computer-based algorithms.	Кібер-фізичні системи
Data processing	the carrying out of operations on data, especially by a computer, to retrieve, transform, or classify information.	Обробка даних
Google Cloud Platform	is a suite of public cloud computing services offered by Google. The platform includes a range of hosted services for compute, storage and application development that run on Google hardware.	Хмарна платформа Google
Hardware	the machines, wiring, and other physical components of a computer or other electronic system.	Апаратне забезпечення
Hortonworks dataflow	is an enterprise-ready open source streaming data platform with Flow Management, Stream Processing, and Management Services components. It collects, curates, analyzes, and acts on data in the data center and cloud.	Потік даних Hortonworks
IT	the science and activity of using computers and software to store and send information.	ІТ
Library routine	a debugged routine that is maintained in a program library. type of: function, procedure, routine, subprogram, subroutine. a set sequence of steps, part of larger computer program.	Довідкове обслуговування
Maintenance routine	refers to any maintenance task that is done on a planned and ongoing basis to identify and prevent problems before they result in equipment failure.	Технічне обслуговування
Now-mainstream	a prevailing current or direction of activity or influence. mainstream. adjective. main·stream.	Зараз – мейнстрім
Open-source project	refers to any program whose source code is made available for use or modification as users or other developers see fit.	Проект з відкритим кодом
Operating system	the low-level software that supports a computer's basic functions, such as scheduling tasks and controlling peripherals.	Операційна система
Proprietary system	involves an application, tool, or system that belongs exclusively to an enterprise. These are generally developed and used by the owner internally in order to produce and sell products or services to the end user or customer.	Власна система
Software	the programs and other operating information used by a computer.	Програмне забезпечення
Transaction	an instance of buying or selling something.	Транзакція

Utilities	stocks and bonds in public utilities.	Комунальні послуги
Velocity	the rate at which money changes hands within an economy.	Швидкість
Vendors	the seller in a sale, especially of property.	Продавець

Logistics 4.0

Logistics 4.0 in the narrower sense implies the networking and integration of logistics processes within and outside of trading companies and production facilities, right up to decentralized real-time control of logistics networks.

Word	Definition	Translation
Artificial intelligence (AI)	intelligence demonstrated by machines , as opposed to the natural intelligence displayed by animals including humans .	Штучний інтелект
Blockchain (blockchain technology)	a shared, immutable ledger that facilitates the process of recording transactions and tracking assets in a business network.	Блокчейн
Digital transformation	the adoption of digital technology by an organization.	Цифрова трансформація
Industrial Data Space	It stands for secure data exchange between companies in which the data provider is always the owner of that data and still keeps control over the use of their data.	Промисловий простір даних
Internet of Things (IoT)	the network of physical objects that contain embedded technology to communicate and sense or interact with their internal states or the external environment.	Інтернет речей
Logistics	the process of planning and controlling the flow of materials, products, or goods from the point of origin to the point of destination, at the required time and the desired location.	Логістика
Logistics 4.0	the networking and integration of logistics processes.	Логістика 4.0
Real-time economy	an environment where all the transactions between business entities are in digital format , increasingly automatically generated, and completed in real-time (as they occur) without store and forward processing, both from business and IT-processing perspectives.	Економіка в режимі реального часу
Smart factories	an opportunity to create new forms of efficiency and flexibility by connecting different processes, information streams and stakeholders (frontline workers, planners, etc.) in a streamlined fashion.	«Розумне» виробництво
Supply Chain Management	a system of different organizations, activities, processes, data, and resources involved to transport a product or service from the supplier to the customer.	Управління ланцюгом поставок

Mass customization

Mass customization is the process of delivering market goods and services that are modified to satisfy a specific customer's needs. It attains its goals if the product is developed and tailored to the user requirements at a reduced cost.

Word	Definition	Translation
Adaptive customization	companies produce standardized products which the end-user may customize	Адаптивна кастомізація
Brand loyalty	the positive association consumers attach to a particular product or brand.	Лояльність бренду
Collaborative customization	companies work in partnership with clients to offer products or services uniquely suited to each client	Модульна кастомізація
Competitive advantage	it refers to factors that allow a company to produce goods or services better or more cheaply than its rivals.	Конкурентна перевага
Cosmetic customization	companies produce standardized products but market them in different ways to various customers	Косметична кастомізація
Economies of scale	the cost advantage of ramping up production.	Ефект масштабу
Financial advisor	a professional who provides expertise for clients' decisions around money matters, personal finances, and investments.	Фінансовий консультант
Just-in-Time (JIT)	a management strategy that aligns raw-material orders from suppliers directly with production schedules.	Підхід «Саме вчасно»
Make to order (MTO, made to order)	a business production strategy that typically allows consumers to purchase products that are customized to their specifications.	Виробляти на замовлення
Marketing strategy	a business's plan for reaching prospective consumers and turning them into customers of their products or services.	Маркетингова стратегія
Mass customization	the process of delivering market goods and services that are modified to satisfy a specific customer's needs.	Масова кастомізація
Mass production	the manufacturing of large quantities of standardized products, often using assembly lines or automation technology.	Масове виробництво
Product differentiation	a marketing strategy designed to distinguish a company's products or services from the competition.	Диференціація продукції
Production costs	They refer to all of the direct and indirect costs businesses face from manufacturing a product or providing a service.	Витрати виробництва
Transparent customization	companies provide unique products to individual clients without overtly stating the products are customized	Експертна кастомізація
Unit cost	the total cost (fixed as well as variable) incurred by the company to produce, store and sell one unit of a product or service.	Роздрібна торгівля

REFERENCES:

- [1] Data processing software definition – <https://www.lawinsider.com/dictionary/data-processing-software>
- [2] Erwin Rauch, Patrick Dallasega “Mass Customization”. – Encyclopedia of Sustainable Technologies – 2017
- [3] Industrial Revolution - From Industry 1.0 to Industry 4.0 – <https://www.desouttertools.com/industry-4-0/news/503/industrial-revolution-from-industry-1-0-to-industry-4-0>
- [4] Schwab, Klaus The Fourth Industrial Revolution. – New York: Crown Publishing Group – 2017.
- [5] What is Cyber Security? – <https://www.kaspersky.com/resource-center/definitions/what-is-cyber-security>

Кравченко Маргарита, Кучеренко Катерина, Нікішина Катерина

«НОВІ ТЕНДЕНЦІЇ ПРОМИСЛОВОЇ РЕВОЛЮЦІЇ 4.0»

Анотація: Промислова революція має великий вплив на життя людей, тому мовний прояв її лексики має велике значення (є значущим) для тих, хто вивчає мову в актуальній області сучасної англійської мови.

Ключові слова: промислова революція, Індустрія 4.0, кібербезпека, «Великі дані», масова кастомізація, логістика 4.0.

УДК 81'33 + 811.111 + 811.161.1

«КОНЦЕПТ “СЕМЬЯ” В АНГЛИЙСКОЙ И РУССКОЙ ЯЗЫКОВЫХ КАРТИНАХ МИРА (НА МАТЕРИАЛЕ СКАЗОК НА РУССКОМ И АНГЛИЙСКОМ ЯЗЫКАХ)»

Курбанова Малохат Шерипбаевна

бакалавр специальности «Филология», специализация «Прикладная лингвистика»,

Национальный университет кораблестроения имени адмирала Макарова,

Украина, г. Николаев

kurbanova.m.sha@gmail.com

Научный руководитель – канд. филол. наук, ст. препод. **В.О. Фомичева**

В статье изучаются вопросы актуализации концепта “семья” в английской и русской языковых картинах мира (на материале сказок на русском и английском языках), и анализируется содержания английских слов на материале сказок составляющих семантическое поле «родственные отношения».

***Ключевые слова** языковая картина мира, концепт, когнитивный подход, лингвокультурологический подход.*

Введение. В последнее время в современной информационной сфере концепт “семья” становится наиболее главных тем научных исследований. Содержания понятия концепта *семьи* вызывает интерес не только общества, но и лингвистов. Поскольку семья является социальным институтом. На основе этих концептов *семьи* рассматривается различные понятие на примере сказок. Наиболее полную информацию о понятиях концепта семьи можно рассматривать как из источников пословиц, и на примере английских и русских народных сказок. Как подчеркивает выдающийся педагог В.А. Сухомлинский “сказка это зернышко которая прорастает эмоциональный настрой детей” Он также пишет что через сказку, фантазию, игру, через детское творчество – ведет к правильному пути к сердцу ребенка.

Актуальность исследования определяется тем, что описываемый концепт «семья» исследуется как элемент национальной языковой картины мира. Исследование концепта *семья* связано с важностью описания основных культурных концептов современной концептосферы.

Цель исследования – сопоставить представления о семье в русских и английских народных и авторских сказках. Задачи исследования: выявить основные подходы к изучению концепта и сформулировать определение понятия «концепт»; определить основные понятия когнитивной лингвистики; сравнить концепт «family» с концептом «семья»; построить концепт «семья» на материале сказок на английском и русском языках.

Основная часть. Становление современной когнитивной лингвистики связывают с трудами американских авторов Джорджа Лакоффа, Рональда Лангакера, Рэя Джакендоффа и ряда других. Подробнейшим и детальнейшем образом охарактеризованы труды этих ученых и развитие проблематики когнитивной лингвистики в работах Е.С. Кубряковой [5].

Возникновение когнитивной лингвистики относя к 1989 году, когда в Дуйсбурге (Германия) на научной конференции, где организатором был Р. Дирвен, объявили о создании

ассоциации когнитивной лингвистики, которая, таким образом, стала отдельным лингвистическим направлением.

Возникновение когнитивной лингвистики было обусловлено ходом развития языкознания, и зарождение когнитивных исследований и становлением так называемой когнитивной науки (анг.*cognitive science*); в публикациях на русском языке встречаются термины когнитология и когитология [9].

В современной когнитивной лингвистике стержневым становится понятие *концепт*. Термин “концепт” появляется в научной литературе в начале XX века. В статье “Концепт и слово” С.А.Аскольдов предлагает следующие определение понятия «концепт»;

“Концепт есть мысленное образование, которое замещает нам в процессе мысли неопределенное множество предметов одного и того же рода” [1].

Перед анализом концепта «семья» в рассматриваемых сказках английского и русского языков мы провели анализ концептов «семья» и «family» на материале различных англоязычных и русскоязычных словарей. Были привлечены лексикографические источники, в частности, словари. Многие из словарей, такие, например, как *McMillan English Dictionary*, *Oxford English Dictionary and Thesaurus*, *Cambridge English Dictionary*, *Longman Dictionary of Contemporary English*, *WordNet-3.1* и др. предоставляют схожие слова и словосочетания, репрезентирующие анализируемый концепт.

Так, согласно WordNet-3.1[17] S: (n) family, household, house, home, menage (a social unit living together) "he moved his family to Virginia"; "It was a good Christian household"; "I waited until the whole house was asleep"; "the teacher asked how many people made up his home"; "the family refused to accept his will"

S: (n) family, family unit (primary social group; parents and children) "he wanted to have a good job before starting a family"

S: (n) class, category, family (a collection of things sharing a common attribute) "there are two classes of detergents"

S: (n) family, family line, folk, kinfolk, kinsfolk, sept, phratry (people descended from a common ancestor) "his family has lived in Massachusetts since the Mayflower"

S: (n) kin, kinsperson, family (a person having kinship with another or others) "he's kin"; "he's family"

S: (n) family ((biology) a taxonomic group containing one or more genera) "sharks belong to the fish family".

«The American Heritage Dictionary» дает следующее толкование слова «family»[15]:

1. parents and their children (родители и их дети, здесь и далее пер. Боровицкой И.А.);
2. a group of persons related by blood or marriage (группа лиц, связанных узами кровного родства или брака);
3. the members of the household (родственники, живущие вместе);
4. a group of things with common characteristics (группа вещей, связанных общими характеристиками);
5. biol. A group of related plants or animals ranking between a genus and an order (биол. группа родственных растений или животных, занимающая место между родом и отрядом).

По данным «New Webster's Dictionary of the English Language» слово «family» имеет следующие значения [16]:

- the unit consisting of parents and their children (сообщество, состоящее из родителей и их детей);
- persons related by blood or marriage (люди, связанные узами кровного родства или брака);
- those who are descendants of a common progenitor (те, кто являются потомками одного прародителя);
- a clan (клан, род);
- noble or distinguished lineage (знатная, выдающаяся родословная);
- the group of persons who live in one household and under one head (группа родственников, живущих под одной крышей).

По Н.М.Шанскому: *Семья* Искон.Собирательное суф.производное (суф-иј-,ср.братия) от семь “домочадец”, того же корня, что лит.šeimà, “семья,челядь”, готс. Haims “селение”, греч kōmē-тж [13].

По М.Фасмеру: в устном народном творчестве также в значении “жена”, укр сім'я. др.рус. “челядь, домочадцы,семья, муж, жена”, “младший член семьи”,русс.цслав.”невольник ,домочадец”...[12].

В толковом словаре В.И.Даля отдельное слово “семья” не отмечено, оно отнесено к корневому гнезду В толковом словаре В.И. Даля отдельное слово «семья» не отмечено, оно отнесено к корневому гнезду –к слову «семейство». Ср.: семья ж. вообще: совокупность близких родственников, живущих вместе; в тесн. знач.родители с детьми [4].

В словаре Д.Н. Ушакова «семья» –это «группа людей, состоящая из родителей, детей, внуков и ближних родственников, живущих вместе» [11]. Аналогичное значение отмечено в Толковом словаре русского языка С.И. Ожегова: «семья –группа живущих вместе близких родственников» [8].

«Словарь современного русского литературного языка» под ред. Г.А. Галавановой)[3] даёт следующие толкования слова «семья»:

Группа близких родственников (муж, жена, родители, дети и т. п.), живущих вместе [1].

Группа родственных языков, объединенных общностью происхождения. *Семья романских языков.*

Сопоставляя словарные толкования лексических единиц со значением «семья» в русском и английском языках, можно сделать вывод, что в английском языке существительное семья имеет гораздо большее количество толкований, чем в русском языке, и обладает таким значением, которое не присуще данному слову в русском языке: *the children of the same parents* (дети одних родителей).

Обобщая трактовку слова «семья» в различных словарях, можно считать, что семья обозначает группу родственников, живущих вместе и связанных кровным родством (дети, отец, мать, бабушка, дедушка) или браком (муж и жена, договорившихся жить одной жизнью).

Анализ лексического способа репрезентации представления о семье в русских сказках показывает сходство и различие с английским. Материалом анализа для русского языка послужили сказки из сборника «Русские народные сказки». Такой фольклорный текст, как сказка, объективирует такую разновидность общекультурного концепта, как «дискурсивный вариант общекультурного концепта, ...фрагмент дискурсивной фольклорной картины мира» [14].

Согласно мнению З.Д. Поповой и И.А. Стернина, концепт имеет полевою структуру, состоящую из ядра и периферии. Ядро – это более конкретные и ярко выраженные образы, а периферия отражает более абстрактные понятия [9].

В сказочном тексте представления о семье определяют ядерные лексемы: *отец, мать, дети (брат и сестра), бабушка и дедушка*. Например, берем сказку автором которой является Ирис Ревю “Семейное Приключение” главные герои которые не следовали совета своих родителей, были непослушными, не любили убирать свою комнату и однажды

произошел необычный случай с детьми. После этого они начали быть послушными и осознали ценность семьи и семейного отношения. В этой сказке тоже упоминается *мать, отец, дочь, и сын*.

Возьмем пример сказок на английском – “Cinderella”. Автор также повествует о ценности семьи, а в конце этой сказки зарождается новая семья. В этом сказочном тексте упоминается родственные отношения семьи, как *mother (мать), father (отец), stepmother (мачеха), daughter (дочь), и stepsisters (сводные сестры)*. и последующем к ним относится *fiance (жених)*.

Как показывает анализ текстов обеих сказок всегда присутствуют в основном мать, отец, дочь и сын. В сказочном тексте представления о семье определяют ядерные лексемы: *отец, мать, дети (брат и сестра), бабушка и дедушка*. Дальние отношения между членам семьи представляют собой периферию (*двоюродные или троюродные братья, внучатые племянники* и др.).

В связи с тем, что язык народных сказок – это, как правило, язык устного творчества, необходимо учитывать то, что члены семьи обычно обращаются друг к другу с помощью ласкательных форм слов «матушка», «батюшка» от нейтральных лексем «отец» и «мать».

Выводы. Таким образом, в концептуальном анализе текстов сказок языковой картины мира могут рассматриваться различные элементы, лексические и стилистические средства описания сюжета и характеристики героев.

Авторами проанализированы ключевые концепты “семья”, формирующие языковую картину мира ребенка. Анализ лингвокультурных концептов русских и английских сказок показал, что в сказочных текстах используют различные языковые средства и способы их выражения для решения важной задачи – научить читателя, слушателя, – понимать, чем хорошее отличается от плохого, правильное от неправильного, доброе от злого.

Изучение лингвокультурологических особенностей коммуникативного пространства, в “семье”, т.е. среде, в которой протекает взаимодействие между персонажами сказки, показало, что в этом контексте русских и английских сказок одинаково выражают концепты своих произведений – либо погружают своих героев в мир волшебства, либо описывают их действия в реальном мире.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. Аскольдов С.А. Концепт и слово / С.А. Аскольдов // Русская словесность: антология / Под общ. ред. В.Н. Нерознака. М.: Academia, 1997. 320 с. С. 267–269с.

2. Бабушкин А. П. Типы концептов в лексикофразеологической семантике языка. – Воронеж : Воронеж. ГУ, 1996.
3. Галаванова Г.А. Словарь современного русского литературного языка. Т. XIII /под ред. Г.А. Галавановой, Ф.П. Сороколетова. – М.; Л.: Академия Наук СССР, 1962. – 1515 с.
4. Даль В.И. Толковый словарь живого великорусского языка: в 4 т. М.: Дрофа; Рус. яз. Медиа, 2011.Т. 1. 699 с.
5. Кубрякова Е. С., Демьянков В. З., Панкрац Ю. Г., Лузина Л. Г. Краткий словарь когнитивных терминов. – М. : МГУ, 1996.
6. Лихачев Д.С. Концептосфера русского языка./ Д.С. Лихачев // Известия ОРЯ, Серия литературы и языка, т. 52, 1993.
7. Лесгафт Семейное воспитание ребенка и ее значение [Текст] /П.В Лесгафт // Воспитание в семье М.: Педагогика, 1991,-264с.
8. Ожегов С.И., Шведова Н.Ю. Толковый словарь русского языка / под ред. Н.Ю. Шведовой. 20-е изд.М.: Рус. яз., 1988. 750 с.
9. Попова З. Д., Стернин И. А. Когнитивная лингвистика. М.: АСТ; Восток – Запад, 2007. 314 с
10. Скребцова Т.Г. Когнитивная лингвистика: Классические теории, новые подходы. – М.: Издат. Дом ЯСК, 2018. – 392 с
11. Ушакова Д.Н. Толковый словарь русского языка: в 4 т. / под ред. Д.Н. Ушакова. М.: Сов. энцикл.: ОГИЗ, 1935–1940
12. Фасмер М. Этимологический словарь русского языка: в 4 т. М.: Прогресс, 1987. Т. 4: Т–Ящур. 864 с.
13. Шанский Н.М., Иванов В.В. и др. Краткий этимологический словарь русского языка. М.: Просвещение, 1971. 542 с.
14. 14.Эмер Ю.А. Современный песенный фольклор: когниции и дискурсы. Томск: Изд-во Том. ун-та, 2011.266 с.
15. <https://ahdictionary-com.translate.goog/> The American Heritage Dictionary 1987: 254:
16. <https://www.merriam-webster.com/> New Webster's Dictionary of the English Language 1988:556
17. <http://wordnetweb.princeton.edu/perl/webwn>

Malohat Kurbanova

**«CONCEPT "FAMILY" IN ENGLISH AND RUSSIAN LANGUAGE WORLD VIEWS
(BASED ON ENGLISH AND RUSSIAN FAIRY TALES)»**

The article studies the issues of actualization of the concept “family” in the English and Russian language pictures of the world (based on fairy tales in Russian and English), and analyzes the content of English words on the material of fairy tales that make up the semantic field “kinship relations”.

Keywords: *linguistic worldview, concept, cognitive approach, linguistic and cultural approach.*

УДК 811.161.2'22/'23+334.7

**АУТСОРСИНГ У КОПІРАЙТИНГУ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДВИЩЕННЯ
КОМУНІКАТИВНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ТЕКСТІВ ІНТЕРНЕТ-РЕКЛАМИ**

Кучеренко Катерина Костянтинівна

бакалаврант спеціальності «Філологія», спеціалізація «Прикладна лінгвістика»,

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова,

Україна, м. Миколаїв

ekateriinakucherenko@gmail.com

Науковий керівник – канд. філол. наук, ст. викладач

Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова,

докторант Одеського національного університету імені І. І. Мечникова **О. В. Щербак**

Статтю присвячено проблемі створення аутсорсингової платформи для копірайтерів як інструменту визначення та підвищення комунікативної ефективності текстів Інтернет-реклами. Зокрема здійснено теоретизацію поняття «реklamний текст» як об'єкта копірайтингу та встановлено його лінгвістичну специфіку; визначено сутність поняття «комунікативна ефективність»; обґрунтувати необхідність розроблення аутсорсингової платформи для цього.

Ключові слова: *аутсорсинг, копірайтинг, Інтернет рекламний текст, комунікативна ефективність.*

Постановка проблеми. Сьогодні першорядного значення набуває питання визначення комунікативної ефективності (КЕ) рекламних текстів (РТ), оскільки методи відповідної оцінки на сьогодні мають порівняно високу вартість для рекламних і PR-агенств. Біля витоків окресленої проблеми стояли американські маркетологи та рекламисти Ф. Котлер, Г. Армстронг, А. Дейян, Ч. Сендідж, Р. Акша, Дж. Бернет, С. Моріарті, В. Веллс, Ф. Джефкінс, К. Крістіансон, розроблені техніки яких успішно апробовано й певною мірою вже адаптовано до вітчизняного середовища споживачів реклами такими українськими вченими, як В. Різун, Ю. Шмига, Т. Скотникова. Відзначимо, що наявні наукові розвідки все ж не передбачають безперервного проведення досліджень і постійного оновлення фактографічних даних із метою корегування показників КЕ різнорідних РТ. Це вказує на **актуальність** пропонованої наукової розвідки, що пояснюється необхідністю підвищення рівня КЕ різнорідних РТ із метою поліпшення роботи копірайтерів шляхом створення спеціальної аутсорсингової платформи, оскільки допоки такі інструменти не застосовувалися для розв'язання зазначеної проблеми. Впотужнює актуальність роботи й той факт, що її виконано на матеріалі українськомовних текстів Інтернет-реклами, які лінгвістами та медіафахівцями в аспекті КЕ детально ще також не вивчалися (див. лише статті К. Мачульської, присвячені відповідним аспектам англійськомовних текстових зразків).

Мета роботи – створення аутсорсингової платформи для копірайтерів як інструменту визначення та підвищення КЕ текстів Інтернет-реклами. Зазначена мета потребує розв'язання таких **завдань**:

- 1) здійснити теоретизацію поняття РТ як об'єкта копірайтингу та встановити лінгвістичну специфіку Інтернет-РТ;
- 2) визначити сутність поняття «КЕ»;
- 3) обґрунтувати необхідність розроблення аутсорсингової платформи для визначення та підвищення КЕ, описати та протестувати її.

Джерельною базою дослідження послужили соціальні мережі Facebook та Instagram як найпопулярніші серед української молоді, за даними різноманітних соціологічних опитувань, із яких методом суцільної вибірки вилучено 135 українськомовних різнотематичних РТ, що стали **фактичним матеріалом** дослідження, до якого також увійшли 3780 оцінок та 1890 відповідей респондентів, залучених до процесу тестування роботи створеної нами аутсорсингової платформи.

У роботі використано різні **методи**. Серед *загальнонаукових методів* прислужилися передусім *методи аналізу, синтезу, узагальнення* для формулювання теоретичних положень роботи. *Описовий метод і метод моделювання* уможливив уточнити логіку побудови та принципи користування аутсорсинговою платформою. *Метод кількісних підрахунків* став корисним у визначенні загальної динаміки функціонування різнорівневих мовних одиниць у текстах Інтернет-реклами та побудові діаграм. Із-поміж *спеціальних лінгвістичних методів* застосування *функційного методу* із його методикою контекстуально-інтерпретаційного аналізу вможливило здійснити поділ досліджуваних Інтернет-РТ на тематичні групи. *Метод Мілтон-модельної ідентифікації*, що використовується переважно в НЛП, посприяв виокремленню ключових слів, насамперед у лексико-семантичній та морфологічній організаціях досліджуваних текстів. *Метод анкетування*, застосовуваний у соціолінгвістиці, посприяв отримати дані про рівень КЕ текстів Інтернет-реклами. З числа *методів інших наук* використано *метод формального розроблення програмного забезпечення*, а саме прийом конструктора, що застосовується в програмуванні, й дав можливість розробити аутсорсингову платформу та здійснити тестування її роботи.

Виклад основного матеріалу дослідження. Незважаючи на тривалість існування терміна РТ, єдиного підходу до його трактувань і досі немає. Тому в нашій роботі під РТ розумітимемо «специфічний знаковий вид комунікації, семіотично ускладнений текст» [Кирпичева 2007: 6]. Ми думаємо, що таке визначення прислужиться нам у вирішенні практичних завдань наукової роботи. Своєю чергою, текст Інтернет-реклами – це РТ, створений для його подальшого поширення альтернативним каналом інформаційного потоку, яким на сьогодні є Інтернет з усіма його ресурсами (вебсайтами, соцмережами, відеохостингами тощо).

Огляд фактичного матеріалу показує, що в Інтернет-РТ наявні текстотвірні засоби всіх мовних рівнів. Проілюструємо їх (розташовуючи за спадною, наводячи лише приклади до мовних явищ, що мають частотність уживання в досліджуваному матеріалі п'ять і понад випадків (див. числові позначення в дужках), а також повністю корелюють із поняттям «ключове слово» (детальніше див. праці Т. Ковалевської, М. Фурдуй, Ю. Станкевич), актуальним для лексичного та почасти морфологічного рівнів):

1) фонетичний рівень:

— алітерація (12 випадків): *Безкоштовний перший урок. Це шикарно* («Green Forest»);

— асонанс (7): *Придбайте наш товар, спробуйте, а потім поверніть* («Royal Fashion UA»);

2) морфемний рівень:

— іншомовні префікси (28): *Англійська в мінігрупах онлайн - це вогонь* («Friends English Club»);

— зменшувально-пестливі суфікси (11): *Можна спокійно залишати в зоні доступу з маленькими дітьми* («Прикалдес»);

3) лексико-семантичний рівень:

— іншомовні лексеми (59): *Мрієш про стрімкий кар'єрний зріст в крутій компанії або про творчу роботу на фрілансі?* («ШАГ»);

— синоніми (42): *Весь термін вагітності ми будемо супроводжувати тебе та надавати всю необхідну допомогу та підтримку* («МамаТак»), де виділена лексема «допомога» має значення «сприяння, підтримка в чому-небудь»;

— сленгізми (21): *Вивчай англійську у колі френдів* («Friends English Club»);

— антоніми (20), у т. ч. і контекстуальні: *Без води та нудної теорії. Максимум практики* («PeaPod»);

— слова-асоціати (13): *Мініатюра туші для вій у подарунок* («MakeUp»);

4) морфологічний рівень:

— прикметники (41): *Зручне навчання навіть з мобільного* («Online Law School»);

— дієслова (34): *Зустріньте* одиноких іноземців і *почніть* свою історію успіху! («UkraineDate»);

— іменники (32): *100 % гарантія та якість* («Orzado»);

— числівники (23): *Першим* покупцям безпроводні навушники Galaxy Buds2 у подарунок («Eldorado UA»);

— прислівники (14): *З нами ви будете впевнені, що лазерна епіляція пройде безпечно, якісно, комфортно* («TK Laser»);

— займенники (9): *Дозволь мріям здійснюватися – і вони, і ми вже зачекалися* («BroCard»);

5) синтаксичний рівень:

— односкладні називні речення (60): *Охайний манікюр в домашніх умовах* («Megazona»);

- складнопідрядні речення (20): *Sum 41 також зроблять усе, щоб ця літня неділя стала ще спекотнішою* («UPark Festival»);
- асидентон (27): *Чудова гамма кольорів піжамних комплектиків: футболочка, шортики, штани* («Secret Style Shop»);
- полісидентон (13): *Тисніть «детальніше» **та** відправляйте заявку, **щоб** забронювати за собою місце!* («ЛазерХауз»);

Існує чимало методів оцінювання КЕ реклами, що також поширюються й на Інтернет-РТ, що, на відміну від інших РТ, мають «потужний інформативний потенціал, високий SEO-ефект і тривалий інформаційний результат, що забезпечують основу для росту КЕ» [Попкова & Ионов 2012: 88]. Відзначимо, що найпопулярнішим у вітчизняних лінгвістичних наукових школах і дотепер залишається метод опитувань, насамперед методика анкетування, яку успішно вже апробували В. Різун, Ю. Шмига, О. Щербак, щоправда, використавши різні типи анкетних питань. Ми, своєю чергою, абсолютно не заперечуємо релевантність вищевказаних методів для визначення КЕ реклами, однак пропонуємо з цією метою застосувати технологію аутсорсингу, що, на нашу думку, також може прислужитися для підвищення рівня КЕ Інтернет-РТ.

Як переконують А. Долгві та Дж. Прос, аутсорсинг – це «одержання напівфабрикатів, готової продукції або послуг від сторонньої компанії, якщо ця діяльність традиційно здійснювалася всередині компанії» [Dolgui & Proth 2013: 24]. Сьогодні ідеї аутсорсингу покладено в основу ефективного ділового партнерства практично в усьому світі.

Аутсорсинг уважатиметься доцільним, якщо перед агентством стоїть завдання виконати неконкурентні стратегічні та нестратегічні операції, пов'язані, наприклад, із реорганізацією самої компанії чи вдосконаленням існуючої послуги [Федотова 2019: 48]. Ми повністю погоджуємося з такими рекомендаціями, вважаючи при цьому, що для підвищення рівня КЕ Інтернет-РТ аутсорсинг також буде доцільним. Продемонструємо це на прикладі створення спеціальної аутсорсингової платформи, що може стати додатковим інструментом у роботі копірайтерів:

- 1) назва платформи – ADWork.
- 2) методологія створення платформи ADWork передбачає залучення конструктора, насамперед запропонованого Wix.com;

3) структура платформи ADWork обирається лінійною (стандартною), через що з головної сторінки користувач перейде на другу сторінку, з неї – на третю тощо (див. рис. 2.1.). Лінійна структура може бути перетворена на дзеркальну без спотворення контенту.

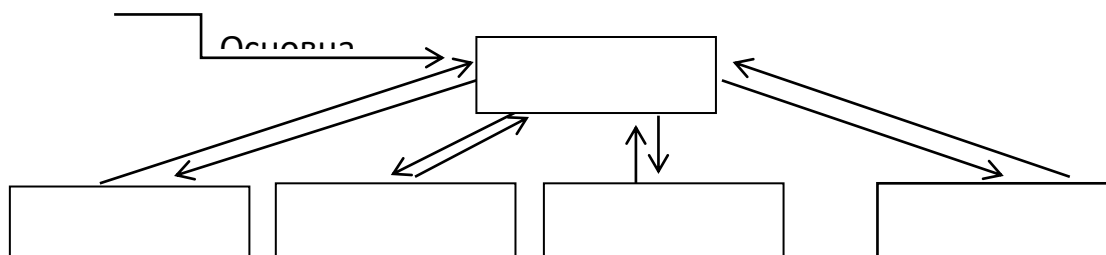

Рис. 2.1. Лінійна (стандартна) структура платформи

Перевага такої структури надається у зв'язку з тим, що на сайті / платформі з деревоподібною структурою з головної сторінки можна потрапити на одну зі сторінок другого рівня, звідти – на одну зі сторінок третього рівня тощо.;

4) дизайн платформи також має значення, адже він має відповідати сучасним тенденціям, вимогам ергономіки, рекомендаціям провідних спеціалістів у галузі. У зв'язку з цим ми вважаємо за необхідне головним кольором для фонового оформлення сайту обрано білий. Як стверджує Р. Мокшанцев, білий колір символізує чистоту [Мокшанцев 2009: 147]. Відомо, що для цього кольору характерним є «самоусунення» власної сили, тому його краще використовувати в поєднанні із синім, червоним та зеленим [Мокшанцев 2009: 147]. Ми, своєю чергою, вирішили поєднати білий фон із написами зеленого кольору, як це рекомендовано фахівцями, та написами чорного кольору, а також білими написами на фонах зеленого кольору. Під час вибору чорного кольору ми керувалися тим, що цей колір символізує витонченість» [Мокшанцев 2009: 147], а також часто асоціюється з вишуканістю, довершеністю, технологічністю [Мокшанцев 2009: 184]. Попри це, його позитивну семантику увиразнює поєднання з білим кольором, що в більшості випадків відповідає значенню фразеологізму «чорним по білому», тобто «цілком ясно, виразно, зрозуміло» [Словник 1971, Т. 1: 181].

5) функціонал платформи має охоплювати такі системи:

- реєстрація;
- пошук із ручним введенням запиту (кнопка «Знайти»);
- здійснення операцій користувачем за тематичними рубриками;

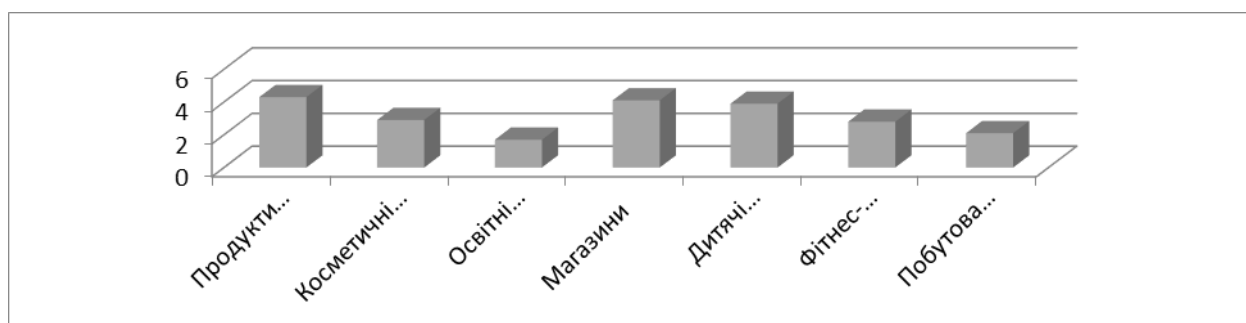

- можливість копірайтера відстежувати хід виконання операцій та автоматично отримувати статистику з використанням діаграм згоряння задач Burndown chart;
- автоматичний підрахунок загальних оцінок KE Інтернет-РТ та оцінок у розрізі кожного питання / Інтернет-РТ;
- наявність шаблонів для проведення опитувань;
- зворотній зв'язок.

Для тестування роботи аутсорсингової платформи ADWork ми залучили учнів закладів середньої освіти віком від 15 до 17 років (30 осіб), студентів віком від 18 до 20 років (30 осіб), викладачів віком від 25 до 30 років (30 осіб), які зареєструвалися на створеній платформі як Експерти.

Виконуючи роль Копірайтера, ми розмістили на платформі тексти досліджуваної Інтернет-реклами, фрагменти текстів, тобто найчастотніші мовні одиниці різних рівнів з опертям на дані попередньо здійсненого нами лінгвістичного аналізу та підрахунків. Для цілих текстів та їхніх окремих фрагментів ми скористалися класичною шкалою оцінок від 1 до 5. Однак для оцінювання оформлення РТ ми розробили анкету з функцією автоматичного оброблення результатів у програмі Microsoft Office Excel. Додамо, що анкети для вкладень «Оціни текст» та «Оціни фрагмент» не створювалися нами навмисно з метою утримання уваги та інтересу Експерта. Для вкладення «Оціни оформлення» анкету складено з 5 питань, оскільки, як запевняє Н. Кутуза, питань має бути не більше 10, що «зумовлено рекомендаціями усталених експериментів» [Кутуза 2018: 200].

Здійснення оцінювальних операцій Експертами у вкладенні «Оціни текст» уможливило Копірайтеру отримати узагальнені дані у формі діаграми (див. діаграму 1.).

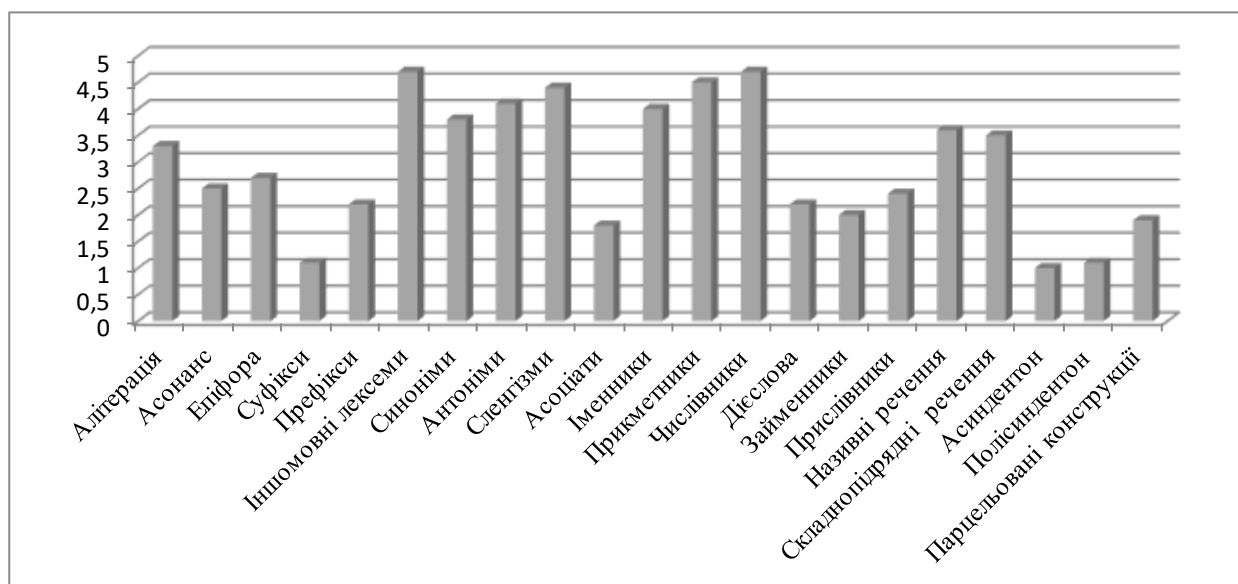

Діаграма 1. Оцінки текстів

З діаграми 1. випливає, що найвищий показник KE мають Інтернет-РТ про продукти харчування, а найнижчі – про освітні послуги.

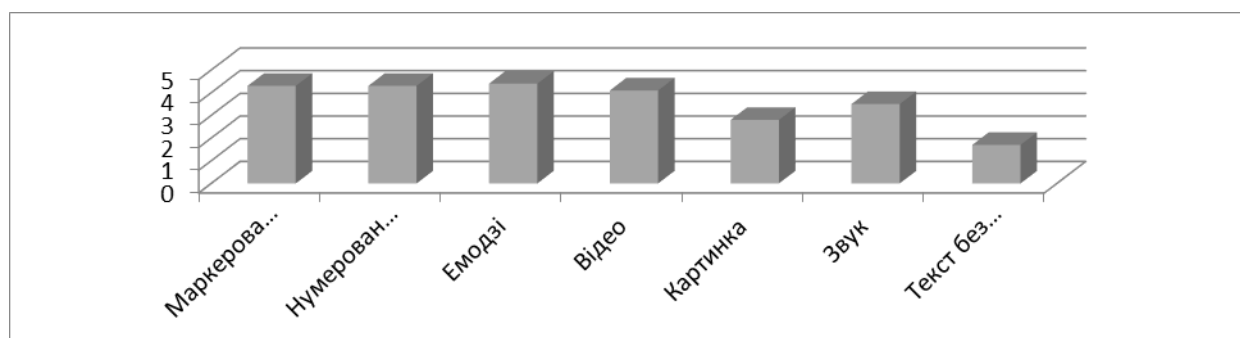

Здійснення аналогічних оцінювальних операцій Експертами у вкладенні «Оціни фрагмент» уможливило Копірайтеру отримати уявлення про рівень КЕ певних текстотвірних засобів у РТ (див. діаграму 2.). Зокрема виявилось, що найбільшу КЕ мають РТ, у яких наявні іншомовні слова та числівники. Найменшою мірою КЕ забезпечують полі- та асиндентони, а також зменшувально-пестливі суфікси.

Діаграма 2. Оцінки фрагментів

Заповнення Експертами анкет у вкладенні «Оціни оформлення» вможливило з'ясувати, що найбільший рівень КЕ мають РТ із дизайнерськими маркерованими списками й емодзі. Найнижчий рівень зафіксовано в РТ, що представляють собою друкований текст без ілюстративного супроводу. Дані наведено на діаграмі 3.

Діаграма 3. Оцінки оформлення

Також додамо, що на питання анкети «Чим Ви доповнили би тексти сучасної Інтернет-реклами?» 74 % Експертів зазначили, що відповідним текстам необхідні анімаційні доповнення.

Висновки. Обґрунтовано необхідність розроблення аутсорсингової платформи для визначення та підвищення KE Інтернет-РТ з огляду на існуючу сьогодні потребу в оптимізації комунікації копірайтерів із цільовою аудиторією; мінімізації фінансових витрат на дослідження; економії робочого часу; економії кадрових (людських) ресурсів. Через це запропоновано створити спеціальну аутсорсингову платформу ADWork на базі конструктора Wixsite із лінійною дзеркальною структурою для одночасного користування копірайтерами та експертами. Для копірайтерів платформа дозволяє завантажувати матеріали для оцінювання, відстежувати частоту відвідувань платформи, активність її користувачів та скачувати автоматично побудовані діаграми з результати вимірювання KE Інтернет-РТ. Експертам платформа пропонує ознайомлюватися з цілими текстами, їхніми фрагментами, дизайном реклами, оцінювати їх за класичною 5-бальною шкалою шляхом кліків, а також збирати та накопичувати бонуси у вигляді зірок для отримання сертифіката, що засвідчуватиме їхню участь в експериментах рекламних агентств і PR-компаній.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кирпичева О. В. Ономастикон рекламного текста : автореф. дисс. канд. филол. наук : 10.02.19. Волгоград, 2007. 25 с.
2. Кутуза Н. В. Комунікативна сугестія в рекламному дискурсі: психолінгвістичний аспект : монографія. К. : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2018. 736 с.
3. Мокшанцев Р. И. Психология рекламы : Учеб. пособие / Науч. ред. М. В. Удальцова. М. : ИНФРА-М ; Новосибирск : Сибирское соглашение, 2009. 230 с. (Высшее образование).
4. Попкова Е. Г. Ионов А. Ч. Эффективность рекламы в социальных сетях. *Известия ВолгГТУ*. 2012. № 10. С. 85–90.
5. Словник української мови : в 11 т. / АН УРСР, Ін-т мовознавства ; за ред. І. К. Білодіда. К. : Наукова думка, 1970–1980.
6. Федотова М. Г. Коммуникационный менеджмент : учебное пособие. URL: http://window.edu.ru/catalog/pdf2txt/257/62257/32187?p_page=5
7. Dolgui A., Proth J.-M. Outsourcing: Definitions and Analysis. *International Journal of Production Research*. Volume 51, 2013. P. 6769–6777.

Kucherenko K. K.

«OUTSOURCING IN COPYRIGHTING AS A TOOL TO INCREASE THE COMMUNICATIVE EFFICIENCY OF INTERNET ADVERTISING TEXTS»

Abstract. *The article is devoted to the problem of creating an outsourcing platform for copywriters as a tool for determining and improving the communicative effectiveness of Internet advertising texts. In particular, the concept of "advertising text" as an object of copywriting was theorized and its linguistic specificity was established; the essence of the concept of "communicative efficiency" is defined; justify the need to develop an outsourcing platform for this.*

Key words: *outsourcing, copywriting, Internet advertising text, communicative efficiency.*

УДК 371.322.111

ІНТЕНСИВНЕ ТА ЕКСТЕНСИВНЕ ЧИТАННЯ ПРИ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ ПРИ РОБОТІ З ПІДЛІТКАМИ

Кучеренко Крістіна Русланівна

бакалаврант спеціальності «Філологія», спеціалізація «Прикладна лінгвістика»

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова

Україна, м. Миколаїв

kucherenko.k8@gmail.com

Науковий керівник – старший викладач НУК ім. адмірала Макарова **Н.С. Мочалова**

Проаналізовано інтенсивне та екстенсивне читання як методи навчання англійської мови при роботі з підлітками. Розкрито характеристику цих видів читання та особливості їх використання під час уроків з учнями 10 класів.

Ключові слова: *інтенсивне читання, екстенсивне читання, читання англійською мовою, методика викладання англійської мови для підлітків.*

Одним із основних видів мовленнєвої діяльності є читання. Цей процес охоплює перцептивну, мисленнєву та мнемотичну діяльності. Інтенсивне читання вимагає від викладача використання методичних прийомів, які спрямовані на детальну роботу над лексикограматичними особливостями тексту. Екстенсивне читання передбачає читання великих за обсягом текстів з загальних охопленням змісту. Увага учнів при цьому зосереджена не на формі тексту, а на його змісті. **Метою статті** є дослідження екстенсивного

та інтенсивного читання, розробка електронного посібника з викладання англійської мови на тему «Інтенсивне та екстенсивне читання англійською мовою при роботі з підлітками» для підвищення мовної компетенції учнів.

Читання іноземною мовою сприяє збільшенню мовних контактів опосередкованого спілкування (преса, художня та спеціальна література, Інтернет, листування). Можливість доступу до автентичної інформації перетворює цей вид мовленнєвої діяльності на найпростіший і водночас найцінніший засіб комунікації і сприяє виникненню та розвитку внутрішньої мотивації навчання учнів. Читаючи автентичні тексти, учні розширюють свій лексичний запас, закріплюють граматичні та орфографічні навички, отримують змістові та мовні опори для говоріння. Читання дає змогу розв'язувати також розвивальні, освітні, виховні завдання школи (розвиток мислення, мовного здогаду, умінь самостійної роботи, розширення кругозору, соціокультурної компетенції, виховання волі, наполегливості, тощо).

Під інтенсивним розуміють читання з метою повно та точно зрозуміти зміст тексту, звертаючи увагу на невідомі одиниці мови. [3] Використання невеликих за обсягом текстів сприяє формуванню навичок читання та розуміння. Учні вчаться розпізнавати основні частини висловлювання (слово, словосполучення, речення) та опановують лексико-граматичні знання в обсязі, необхідному для розуміння читаних текстів. Інтенсивне читання широко використовується на уроках, коли всі студенти можуть стежити за читанням тексту одночасно та аналізувати його під наглядом викладача. У всіх сучасних підручниках є велика кількість таких текстів та вправ до них. Ф. Сміт [1, с. 24] порівнює такого читача із водієм. Досвідчений водій та новачок по-різному оцінюють ситуацію на дорозі. Досвідчений водій помічає все, що відбувається навколо нього, і припускає, що його може чекати попереду, а новачок сфокусований на тому, де він зараз, і не може бачити велику картину. Так само, якщо учень стурбований значенням слова, він може прогнозувати і зрозуміти текст.

Інтенсивне читання досліджували такі науковці, як В. Ріверс, відомий такою роботою, як «Питання методики навчання іноземних мов за кордоном: Посібник для вчителів середньої школи», П. Нейшен, відомий такими статтями, як «Learning vocabulary in another language» (2001), «Intensive Reading» (2004).

Під екстенсивним читанням розуміють читання великих обсягів матеріалу іноземною мовою протягом значного проміжку часу для особистого задоволення або через інтерес, без будь-яких подальших завдань, пов'язаних з прочитаним [4]. Вміти працювати самостійно, знаходити необхідну інформацію, зіставляти та критично оцінювати її, робити висновки – ці

та багато інших навичок формуються у студентів у процесі читання. Екстенсивне читання передбачає вміння читати значні за обсягом тексти із загальним охопленням змісту. Увага читача у своїй зосереджено зміст тексту, а чи не його формі, а синтез переважає над аналізом. Важливе значення при екстенсивному читанні має смислова здогад, за допомогою якої долаються проблеми розуміння сенсу тексту.

Екстенсивне читання досліджували такі науковці, як Р. Дей та Дж. Бамфорд, відомі такими роботами, як «Extensive reading in the second language classroom» (1998), «Top ten principles for teaching extensive reading» (2002).

Для практичного аспекту дослідження була сформована ціль розробити систему вправ для учнів 10 класів з інтенсивного та екстенсивного читання. Під час дослідницької роботи було розроблено та апробовано комплекс вправ з використанням інтенсивного та екстенсивного читання англійською мовою при роботі з підлітками.

Перед початком розробки комплексу вправ, була проведена бесіда з вчителями 10-А класу Миколаївського ліцею №55 з метою виявлення інтересів учнів та відібраний ряду оповідань англійських та американських письменників для проведення екстенсивного читання. З метою проведення інтенсивного читання, ми відібрали короткі статті англійською мовою взяті у інтернет-виданнях американських сайтів. Вправи для проведення освітнього експерименту розроблялися за схемою: мовні, умовно-мовні, комунікативні вправи.

Робота з екстенсивного та інтенсивного читання проводилася у 3 етапи: дотекстовий, текстовий та післятекстовий. У ході проведення експерименту було відзначено, що найбільший інтерес у учнів викликають мовні вправи, такі як усне групове обговорення текстів, підготовка та презентація доповідей на теми, діалоги, монологи, написання листа. Також наприкінці кожного комплексу вправ до текстів, учням пропонується самостійна дослідницька робота, яка довела свою значимість у розвитку навичок читання англійських текстів. Цей вид діяльності підвищує мотивацію учнів до вивчення іноземних мов, розвиває самостійність та інтерес до позанавчальних тем, таких як звичаї та традиції різних країн, їх культура тощо.

Отже, аналіз даних констатуючого експерименту виявив, що на початковому етапі у учнів 10-А класу була недостатньо сформована компетентність у читанні та використання екстенсивного та інтенсивного читання та виконання вправ до них може вплинути на підвищення рівня учнів щодо вивчення іноземних мов.

В ході експерименту, аналіз експериментальної групи показав, що саме робота з екстенсивним та інтенсивним читанням допомогла учням підвищити рівень компетентності читання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

[1] Frank Smith. Understanding reading. - 6th ed. //Lawrence Erlbaum Associates, Inc., Publishers.-2004.

[2] Rumelhart D. Interactive processes in reading [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://stanford.edu/~jlmcc/papers/PublicationFiles/80-89_Add_To_ONLINE_Pubs/RumelhartMcClelland81InteractiveProcessesInReading.pdf (Дата звернення: 18.05.2022)

[3] Зоткіна І.В. Возможности и перспективы формирования у студентов навыков чтения // Мир педагогики и психологии. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://scipress.ru/pedagogy/?p=0000> (Дата звернення: 18.05.2022)

[4] Hafiz F. M. & Tudor L. (1989) Extensive Reading and the development of language skills/ ELT Journal, 43 (1), pp. 4-13

Kucherenko K.R.

«INTENSIVE AND EXTENSIVE READING IN ENGLISH IN TEACHING TEENAGERS»

Abstract: *intensive and extensive reading as methods of teaching English when working with teenagers are analyzed. The characteristics of these types of reading and the peculiarities of their use during lessons with 10th grade students are revealed.*

Key words: *intensive reading, extensive reading, reading in English, methods of teaching English to teenagers.*

УДК 81'33 (082)(477)

НАУКОВА СТАТТЯ ЯК ЖАНР НАУКОВОГО ДИСКУРСУ: КОРПУСНИЙ ПІДХІД

Марків Євгенія Ярославівна

бакалаврант спеціальності «Філологія», спеціалізація «Прикладна лінгвістика»,

Національний університет «Львівська політехніка»,

Україна, м. Львів

yevheniia.markiv.fl.2018@lpnu.ua

Науковий керівник – канд. пед. наук, доцент НУЛП Т. П. Дяк

У статті визначено характерні особливості поняття наукової статті як жанру наукового дискурсу та дослідження його методами корпусної лінгвістики. Науковий дискурс визначено як мовну систему для комунікації наукової інформації в царині наукової діяльності, де наукова стаття як жанр є ядром, конститутивними ознаками якого є обсяг і структура тексту, а також канал спілкування. З'ясовано можливості корпусного підходу в дослідженні наукової статті як жанру наукового дискурсу.

Ключові слова: науковий дискурс; наукова стаття; корпусний підхід; корпусна методологія; науковий стиль; точність; корпус.

В інформаційному суспільстві вагомим глобальним невичерпним ресурсом є інформація. Невпинний розвиток інформаційних ресурсів, їх якісні зміни, виникнення та розширення спектру новітніх інформаційних технологій сприяє становленню соціальних зв'язків з метою поширення та обміну інформацією. Наукова комунікація передбачає обмін знаннями та ідеями серед учених, дослідників, фахівців у різноманітних галузях знань з метою розвитку сучасних науки та суспільства.

У сучасній мовознавчій науці комунікативні аспекти мови, зокрема мовні жанри, є об'єктом розвідок багатьох вітчизняних і закордонних учених. Серед них М. Бахтін, Ф. Бацевич, В. Жуковська, В. Німчук, В. Русанівський, І. Чепіга, В. Дементьєв, Г. Вежбицька, Н. Арутюнова, М. Федосюк, К. Долинін, та ін. Жанрова диференціація наукового стилю сучасної української літературної мови предметно розглянута в дослідженнях Т. Мальчевської, О. Троянської, Л. Шевченко та ін. Попри розбіжність поглядів на проблему класифікаційних критеріїв, на основі яких здійснюється жанрове розмежування наукового стилю, учені одностайно виокремлюють наукову статтю в самостійний жанр. Проблема класифікації жанрових різновидів наукової статті, які функціонують як у вітчизняній, так і в зарубіжній науковій комунікації, представлена в наукових розвідках І. Лукінова, Т. Мальчевської, О. Семеног, Ю. Сурміна, Т. Яхонтової та ін.

Проте, попри помітну увагу науковців до жанрових модифікацій наукової статті, остаточно не розв'язаними залишаються питання критеріїв їхнього розрізнення й класифікації, враховуючи сучасні тенденції розвитку наукової прози як способу обміну науковою інформацією. Актуальність нашого дослідження зумовлена стрімким розвитком

технологій та сучасними тенденціями розвитку науки про мову. Використання новітніх технологій під час аналізу текстів наукового дискурсу значно полегшує роботу у сучасній лінгвістиці, спрямовану на всебічне розкриття феномену наукової статті як жанру наукового дискурсу із застосуванням корпусних методів.

Отже, з метою детального визначення поняття наукової статті як жанру наукового дискурсу та дослідження його методами корпусної лінгвістики ми втілювали такі завдання, як окреслення та дослідження концепту наукового дискурсу та наукової статті, виявлення їх основних характерних рис, а також з'ясування можливостей корпусного підходу у дослідженні наукової статті як жанру наукового дискурсу. Досягненню поставленої мети сприяло використання сукупності методів і прийомів, націлених на інтегрований характер аналізу наукової статті. Крім загальнонаукових методів, таких як опис, пошук і аналіз, визнано за необхідне використання контекстуального аналізу та корпуснобазованого методу для представлення та перевірки мовних фактів досліджуваного жанру.

Слід зазначити, що жанр (франц. *genre* – вид, стиль, жанр) визначається як форма організації мовного матеріалу в межах певного стилю мовлення, що історично склалася й характеризується функціонально-смісловою специфікою та стереотипною композиційною структурою (Жуковська, 2013).

Раніше жанр вважався безпосередньо літературним терміном. Однак діапазон жанрів значно розширився після того, як Свейлз (1990) започаткував традицію жанрів, об'єднавши концепт жанру з комунікативною функцією тексту і ввівши його в нелітературні галузі у 1980-х роках, відтоді жанр можна застосовувати до всіх типів тексту. Свейлз значною мірою зосередився на жанрах наукового дискурсу, а також виокремив модель створення наукового простору, яка передбачала залучення певних послідовних етапів дослідження, або як їх ще називають три риторичні ходи, для створення контексту роботи.

Відповідно до комунікативних завдань вирізняють такі жанри наукового дискурсу: ядерні (або первинні), які визначають специфіку дискурсу (наукова стаття, монографія, дисертація, науково-технічний звіт); периферійні (або вторинні), які не становлять основу дискурсу (рецензія, анотація, реферат, тези, підручник) (Жуковська, 2013).

Концепція співвідношення типів жанрів з різними типами дискурсу варта особливої уваги. Набір жанрів є формою реалізації певного дискурсу. Науковий дискурс – це процес вираження у цілому тексті нового знання, і навіть його обґрунтування у вигляді взаємозалежних міркувань, тобто діалог між старим і новим знанням, у якому відбувається

поступове формування нового, концептуального наукового знання. Мета наукового дискурсу – це комунікація наукових положень, наукової та технічної інформації, вирішення наукової проблеми. Жанрами наукового дискурсу вважають такі, які націлені на вирішення теоретичної або прикладної наукової проблеми (Денисова, 2004).

Науковий дискурс є мовною системою, спеціально пристосованою для оптимального спілкування людей в науковій сфері діяльності. А. Н. Васильєва виділяє два етапи в науковій діяльності: етап здійснення відкриття і етап його оформлення. Науковий стиль мови відноситься в основному до етапу мовного оформлення видобутого нового знання для повідомлення його спільноті (С. Т. Богатирьова, О. В. Трофімова, Ю. К. Островська, Є. С. Курдина., 2011).

Аналіз наукового дискурсу є аналізом наукового тексту, тому що текстова тканина розглядається у нерозривному зв'язку з ментальними та комунікативно-типологічними умовами створення тексту, із системою когнітивних та прагматичних стратегій, операційних установок автора наукового повідомлення, що взаємодіє з адресатом, з комплексом екстралінгвістичних факторів, що надбудовуються на мовні особливості та в даному випадку науковий текст синонімічний поняття науковий дискурс. Тому, про науковий дискурс можна говорити як про сукупність усіх текстів, які вербалізують наукове знання як результат пізнавальної діяльності суб'єктів науки.

Характерною особливістю наукового дискурсу є важлива рівність всіх учасників наукового спілкування, нескінченність пізнання змушує кожного вченого критично ставитися як до чужих, так і до своїх досліджень (Левченко, 2012).

Жанр наукової статті вважають ядром наукового дискурсу, конститутивними ознаками якого є обсяг тексту, його структура, і навіть канал спілкування. Конститутивні характеристики цього дискурсу повною мірою реалізуються у текстах, що належать до цього жанру, зокрема науковій статті. Її відмінними рисами вважаємо науковий стиль викладу, з притаманними йому логічністю, точністю, лаконічністю, зрозумілістю, зв'язаністю, цілісністю, та завершеністю матеріалу та його високим науковим рівнем. У науковій статті звертається увага на структуризацію інформації, на чітке розмежування аргументів, які є компонентом стратегії представлення інформації. З огляду на це, поділ статті на частини/сегменти та абзаци – це не тільки спосіб організації фактичного матеріалу, привертання уваги адресата, а й імпліцитна аргументація. Наукова стаття повинна містити певні структурні елементи, якими є постановка проблеми та її зв'язок із важливими

науковими чи практичними завданнями, аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання порушеної проблеми та на які спирається автор, мета дослідження, яка має *впливати з постановки проблеми й аналізу останніх досліджень і публікацій*, виклад матеріалу дослідження та його основні результати, а також висновки (Зелінська, 2013).

Наукова стаття як жанр наукового дискурсу, з одного боку, характеризується такими певними специфічними ознаками, як постановка та вирішення однієї наукової проблеми, середній обсяг, прийнята система покликань та вихідні дані, а з іншого боку, їй притаманні загальні ознаки наукового дискурсу (мета – вирішення наукової проблеми, діалогічна форма існування та статусна рівність учасників). Наукова стаття співвідноситься як з первинними, так і з вторинними жанрами наукового дискурсу, як от доповідь, виступ, стаття, дисертація, монографія, або ж автореферат, тези доповіді, рецензія, анотація, конспект, переклад.

Функціональними властивостями наукової статті вважаємо наступні: точність – прагнення висловити свою думку коротко та максимально однозначно; абстрактність – прагнення надати науковцям результати чинності наукового факту; логічність – дотримання послідовності викладу, повноти висловлювань; прихована емоційність – завуальована авторська позиція, ставлення до фактів, що викладаються (виражається в тексті шляхом використання описових прикметників, слів, що містять оцінку, порівнянь тощо) (Зелінська, 2013).

Досліджувати та вивчати особливості та функціонування жанрів наукового стилю можна використовуючи корпусний підхід, який значно полегшує дослідження та є дуже ефективним. Корпусний підхід лінгвістичного дослідження, заснований на корпусах текстів, орієнтований на прикладне вивчення мови. В останні роки створення корпусів та корпусно-орієнтовані дослідження стали невід'ємною частиною діяльності лінгвістів. Корпусна методологія стає частиною лінгвістичної науки, та всі лінгвісти, які працюють у різних областях, як правило, проводять свої дослідження на базі корпусів.

Корпусні студії зосереджуються на аналізі природної мови в умовах реального функціонування з використанням комп'ютерних технологій на основі великих за обсягом, ретельно відібраних та впорядкованих текстових корпусів (Ахтаєва, 2010, с. 48).

Базуючись головним чином на емпіричному підході до аналізу мовного матеріалу, корпусні дослідження дозволяють абстрагуватися від суб'єктивності дослідника й наблизитися до об'єктивного вивчення мови.

Основними характеристиками корпусного підходу, які визначають його надійність і достовірність, є такі: він є емпіричним і аналізує реальні слововживання в природному мовному середовищі; корпусний підхід застосовує досить велику, репрезентативну вибірку текстів; активно використовуються комп'ютери і спеціальні програми-конкорданси для аналізу в автоматичному і інтерактивному режимах роботи; він базується на методах статистичного і якісного аналізу тексту; корпусний підхід є цільовим, тобто зорієнтований на реальні результати (Баркасі, 2018, с. 53).

Для великої когорти сучасних дослідників лінгвістично та інформаційно анотований корпус із мультифункціональним програмним забезпеченням виступає надійним джерелом мовних даних та ефективним інструментом отримання об'єктивних і статистично верифікованих висновків (Жуковська, 2013).

За допомогою корпуснобазованих підходів можна робити такі дослідження, як морфологічні, де передовсім слід визначити квантитативні характеристики слів з різним лексико-граматичним значенням у мові, синтаксичні – встановити максимальну, мінімальну чи оптимальну довжину речення, порядок слів у реченні, дослідити функціонування активних і пасивних конструкцій в динаміці, контрастивний аналіз варіантів мови та інші. Важливо, що корпуснобазовані дослідження мови через обсяг аналізованого матеріалу (мільйони слововживань) і технічні можливості корпусного інструментарію здатні виявити такі мовні реалії, про які донедавна вчені навіть не підозрювали.

Використовуючи корпусний підхід під вивчення жанрів наукового дискурсу ми можемо з'ясувати такі питання як: «Яке слово більш доречно вжити у тому чи іншому контексті?», «Яке словосполучення краще підібрати?», «Як часто слово чи словосполучення використовується в тому чи іншому тексті?». Кожен користувач корпусу може віднайти йому потрібний текст будь-якого жанру, адже кожен текст уведений в корпус маркується на жанровими особливостями. Також за допомогою корпусу можна легко збирати різні мовні факти про жанри наукового дискурсу, укладати різні словники. Одна з вагомих особливостей використання корпусного підходу під час вивчення жанрів наукового дискурсу є дослідження та вивчення не тільки лінгвістичних ознак (граматичних або лексичних функцій слів, їх зв'язків з іншими лексемами), але і змога дослідити та вивчити частотність лексем, граматичних конструкцій.

Суттєвою перевагою корпусу є можливість контролювати різні «змінні» комунікації: тексти в корпусах забезпечені метарозміткою - додатковою інформацією про авторів, час і

місце створення, жанрової приналежності тощо. Завдяки їй користувач отримує можливість працювати з текстами, характеристики яких виявляються релевантними для дослідження. Здавалося б, корпус – практично ідеальне джерело даних і для аналізу дискурсивних явищ, проте лінгвістичні корпуси не часто використовуються для аналізу дискурсу. Для тих, хто займається аналізом дискурсу, можливість звернення до корпусів пов'язана з низкою проблем. Насамперед, якість дослідження дуже залежить від розміру корпусу та часу його створення. По-друге, для лінгвістів, що займаються комунікативною проблематикою, існує серйозна перешкода: сучасні корпуси орієнтовані переважно на аналіз лексичних та/або граматичних явищ, а одиниці комунікації, які не мають стандартних способів вираження (наприклад, мовні акти), у корпусах не анотуються. В результаті корпус не може надати користувачеві можливість отримання даних про складні одиниці комунікації. Тому дослідники, що спираються на власну інтуїцію та читацький досвід, заперечують користь корпусів у дослідженнях властивостей тексту та дискурсу (Ахтаева, 2010).

Як аргументи на підтримку цієї точки зору висловлюються думки про неможливість створення такої анотації, яка адекватно відображала б структурні та семантичні властивості текстів. Справді, інструкція дискурсивних явищ залишається однією з нерозроблених проблем корпусної лінгвістики. Крім того, дослідники сумніваються у можливості використання статистичного аналізу стосовно структурно-сміслових властивостей текстів.

Отже, важливою рисою наукового дискурсу виявляється «авторитетність», яка означає, що текст є частиною своєрідного гіпертексту, який автор доповнює, заперечує або оновлює і при цьому використовує посилання на авторитетні джерела. З урахуванням конститутивних ознак можна сформулювати визначення статті як первинного письмового жанру наукового дискурсу, завданням якого є постановка та вирішення однієї наукової проблеми, що має середній обсяг, конвенційну структуру, систему посилань та вихідні дані. Характерні риси наукової статті як жанру наукового дискурсу визначаються низкою таких ознак, як належність до певного стилю, галузь наукової діяльності, спосіб представлення, характер досліджень, наукове та комунікативне завдання. Оскільки лінгвістичне дослідження не залежно від історичного періоду і рівня розвитку мовознавчої науки ґрунтується на мовному матеріалі, то якість фактичного матеріалу впливає на якість результатів дослідження, тобто що більший обсяг матеріалу, що достовірніший цей матеріал, що більше параметрів залучено до його добору та систематизації, то ширшою є сфера дії лінгвальних закономірностей і явищ, які вивчаються у кожному конкретному випадку і тим

достовірнішими є висновки. Під час вивчення мови, літератури, зокрема й жанрів наукового стилю, важливим є використання корпусного підходу, який заснований на корпусах текстів, орієнтований на функціонування мови у реальному середовищі. Адже лінгвістичний корпус – це потужний інструмент, багатфункціональна лінгво-інформаційна система для проведення різнопланових мовознавчих досліджень. Завдяки ефективному поєднанню технологічного та людського компонентів у лінгвістичному аналізі корпусна лінгвістика відкриває нові перспективи для мовознавчої науки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ахтаева Л. А. (2010). Научный дискурс как специфическая разновидность дискурсивной деятельности. *Молодой ученый*, 7, 144–150.
2. Баркасі В. В., Казакова М.М. (2018). Застосування корпусного підходу при навчанні іноземних мов у ВЗО. *Молодий вчений*, 4, 63–56.
3. Богатирьова С. Т., Трофімова О. В., Островська Ю. К., Курдина Є. С. (2011). *Аналітичне читання художнього, газетного і наукового текстів*. Донецьк : Видавництво ДонНУ.
4. Денисова С. (Ред.). (2004). *Дискурс у комунікативних системах*. Київ: Міжнародний університет.
5. Жуковська В. В. (2013). *Вступ до корпусної лінгвістики: навч. посіб.* Житомир: Вид-во ЖДУ імені І. Франка.
6. Зелінська Н. В. (2013). *Стаття у фаховому виданні: комунікація, імітація, профонація?* Відновлено з : <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/52463>
7. Левченко О. П. (2012). *Науковий стиль: культура мовлення: навчальний посібник*. Львів: В-во Львівської політехніки.
8. Semino E. *Corpus Stylistics : Speech, Writing and Thought Presentation in a Corpus of English Writing* / E. Semino, M.Short. – London; New York: Routledge, 2004. – 272 p.
9. Swales, J. M. (1990). *Genre Analysis: English in Academic and Research Settings*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.

Markiv Ye. Ya.

«SCIENTIFIC ARTICLE AS A GENRE OF SCIENTIFIC DISCOURSE: A CORPUS APPROACH»

Abstract. *The paper identifies the distinguishing features of the concept of the scientific*

article as a genre of scientific discourse and its study by the methods of corpus linguistics. Scientific discourse is defined as a language system as the means for the communication of scientific information in the field of scientific activity, where the scientific article as a genre is the core, which constitutive features are the volume and structure of the text, and communication channel. The possibilities of the corpus approach in the study of the scientific article as a genre of scientific discourse are clarified.

Key words: scientific discourse, scientific article, corpus approach, corpus methodology, scientific style, accuracy, corpus.

УДК 81'374.26

**ПРИНЦИП СКЛАДАННЯ ЕЛЕКТРОННОГО НАВЧАЛЬНОГО
ТЕРМІНОЛОГІЧНОГО СЛОВНИКА
(НА МАТЕРІАЛІ ТЕРМІНОЛОГІЇ ДВИГУНІВ ВНУТРІШНЬОГО ЗГОРЯННЯ)**

Матвєєва Інна Сергіївна

магістрант спеціальності «Філологія», спеціалізація «Прикладна лінгвістика»,

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова,

Україна, м. Миколаїв

inny80843@gmail.com

Науковий керівник – кандидат філологічних наук, професор НУК,

доцент НУК ім. адмірала Макарова ***Н. М. Філіппова***

У статті розглянуто принцип створення електронного навчального термінологічного словника на матеріалі термінів двигунів внутрішнього згоряння; розглянуто особливості традиційного фреймового аналізу та моделювання обраної термінології.

Ключові слова: *термінознавство, когнітивний підхід, фреймова модель, двигуни внутрішнього згоряння, терміносистема.*

Термінологія є невіддільним складником будь-якої галузі знань або сфери діяльності, оскільки вона охоплює знання спеціалізованої предметної галузі та представляє конкретні поняття та їх взаємозв'язки. Тому нині лінгвістів та різних спеціалістів галузей науки та

техніки цікавить проблеми зі створенням терміносистеми через те, що з кожним роком обсяг інформації збільшується.

У науковій літературі або матеріалах терміни часто виділяються з текстів і подаються як автономні лексичні одиниці в списках термінів і глосаріях, які разом із різними словниками стають основними інструментами для викладання або вивчення термінології.

У зв'язку з цим **актуальність роботи** зумовлюється тим, що незважаючи на велику кількість словників із технічною термінологією, поки ще не завершився процес з уніфікації, стандартизації термінологічних одиниць із галузі знань двигунів внутрішнього згоряння. Такий інтерес викликаний з необхідністю вивченням сучасної технічної лексики, що може бути корисною у вивченні або викладанні матеріалу для студентів спеціальності «Енергетичне машинобудування». В статті буде представлена не повна українська версія такого принципу.

Мета статті – створити електронний навчальний термінологічний словник «Двигуни внутрішнього згоряння» для використання студентами цієї галузі та для їхньої професійної діяльності.

Джерельну базу становить література, яка належить до тематики «Двигуни внутрішнього згоряння», а також консультація з фахівцями з цієї галузі.

Під час створення та аналізу терміносистеми в роботі було використано *когнітивний підхід та фреймовий аналіз*. *Методика фреймового аналізу* термінології охоплює як систематизацію поняття терміна, так і семантичні характеристики лексичних одиниць з урахуванням широкого використання лінгвістичного та екстралінгвістичного контексту.

Когнітивний підхід вважається на сьогодні традиційним методом у термінознавстві. Завдяки когнітивному підходу є розуміння особливої ролі мови у всіх мовних діяльностях людини. Мова забезпечує кращий доступ до багатьох процесів розумового, пізнавального характеру, процесів концептуалізації та категоризації світу. Уся інформація, що надходить до людини через різні канали, проходить обробку в мові, через мову, оскільки мова здатна об'єктивувати процеси усвідомлення, оцінювання, осмислення людиною тієї чи іншої ситуації. Мова надає певної завершеності під час формування об'єктивних концептів та концептуальних структур.

Відповідно когнітивний підхід до вивчення мовних явищ базується на уявленні про те, що в основі мови як знакової системи та діяльності лежить система знань про світ – концептуальна картина світу, яка формується у свідомості людини внаслідок її активності та

в процесі комунікації та конверсійній діяльності. Сама мова водночас виступає як когнітивний механізм, що безпосередньо бере участь у формуванні цієї системи [1, с. 14].

Як відомо, базовими елементами концептуальної картини світу є концепти – змістовні оперативні одиниці знання. Саме цими одиницями та структурами людина оперує у процесі мислення та мовної діяльності, тобто знання організовуються за допомогою когнітивного підходу та його моделей (образно-схематичних, метафоричних, метонімічних, символічних). Такі ідеї представлені в теорії «фреймової семантики» Чарльз Дж. Філлмор [2, с. 16].

Одним із прикладів саме когнітивного підходу є звернення до фреймового аналізу. Фреймовий аналіз – це когнітивний підхід до термінології, який безпосередньо пов'язує спеціалізоване представлення знань із когнітивною лінгвістикою та семантикою [1, с. 16]. Фреймовий аналіз відрізняється від різних підходів тим, що його методологія поєднує в собі причини психологічних та лінгвістичних моделей.

Термін «фрейм» уперше використав М. Мінський для позначення структури знань. За М. Мінським, фрейм представляється як структура даних, яка представляє в мозку людини окрему стереотипну ситуацію [3, с. 9]. Чарльз Дж. Філлмор зазначає фрейм, як своєрідну базу знань не тільки про позамовну дійсність, але і про мовну систему [2, с. 16].

Інші визначення фрейму базуються на тому, що це: 1) когнітивна структура, яка фіксує прототипи знань в дійсності; 3) можливість моделювання мисленнєвих процесів; 4) засіб упорядкування терміносистеми (верхній ярус — концепт — гіперонім; другий ярус — основні концепти — гіпоніми; нижній ярус — детальні концепти цього знання) [4, с. 106].

Для нашого дослідження важливо виявилась та роль яку виконують фрейми у термінотворенні та організації терміносистем. Ми будемо розуміти фрейм як структуру даних складена із ряду описів (слотів), що ідентифікують основні структурні елементи цілої системи. Слот є конструкцією з двох елементів: імені слота і значення слота. Імена слотів використовуються для ідентифікації понять, які описують основне поняття, представлене ім'ям фрейму, причому як значення слотів можуть вказуватися імена інших фреймів, тому можуть оброблятися як єдине ціле. З кожним елементом збирається різна інформація. Зазвичай фрейм представляють у вигляді мережі, що складається з різних зв'язків між термінами. Кожен термін встановлює умови для подальшого розвитку терміносистеми. Фрейми мають перевагу в тому, що підкреслюють як неієрархічні, й ієрархічні концептуальні відносини.

Верхні рівні структури фрейму займають, як правило, базові поняття, стабільні в будь-якій ситуації, нижні структури, навпаки, можуть змінюватись. Перевага фреймового підходу для моделювання терміносистем – це універсальність, можливість уявити різноманітність зв'язків між елементами структури, тобто впорядкувати інформацію як потрібно досліднику [4, с. 106].

Покажемо процедуру організації терміносистеми на прикладі «Двигуни внутрішнього згоряння». Як вже зазначалось, ми представимо не повну українську версію цього підходу, оскільки в статті не можливо показати в повному обсязі підхід до структурування словника.

Субконцептом виступає «Двигуни внутрішнього згоряння», який підрозділяється на чотири субфрейми: **субфрейм I**: принципи дії; **субфрейм II**: класифікація; **субфрейм III**: конструктивні схеми; **субфрейм IV**: застосування.

Розглянемо один мікрокомпонент фреймової моделі – **Субфрейм I**: принципи дії підрозділяється на субфрейми другого порядку: **Слот 1**: основні закони термодинаміки; **Слот 2**: форми передачі енергії; **Слот 3**: стан ідеального газу; **Слот 4**: ідеальні термодинамічні цикли; **Слот 5**: реальні гази. Основні слоти включають диференціально-семантичні групи термінів:

Диференціально-семантична група 1 – «основні закони термодинаміки»:

- закони збереження енергії;
- закон ентропії;
-

Така група в свою чергу поділяється на підгрупу зі слотів:

- питома робота;
- зовнішня сила;
- механічна робота і т.д.

Диференціально-семантична група 2 – «форми передачі енергії»:

- ентропія;
- фактори інтенсивності;
- фактори екстенсивності;
-

Диференціально-семантична група 3 – «стан ідеального газу»:

- ізохорний процес;
- ізобарний процес;

-ізотермічний процес;

-.....

Диференціально-семантична група 4 – «ідеальні термодинамічні цикли»:

- Цикли: Отто, Дізеля, Аткинсона, Карно, Еріксона, Ренкіна;

-

Така група в свою чергу поділяється на підгрупу зі слотів:

-робота циклу;

-ступінь стиснення;

-коефіцієнт адіабатного робочого тіла і т.д.

Диференціально-семантична група 5 – «реальні гази»:

-коефіцієнт залишкових газів;

-коефіцієнт наповнення;

-коефіцієнт надлишку продувочного повітря і т.д.

Схематично розроблена терміносистема «Двигуни внутрішнього згоряння» для електронного навчального термінологічного словника представлена на Рис. 1.

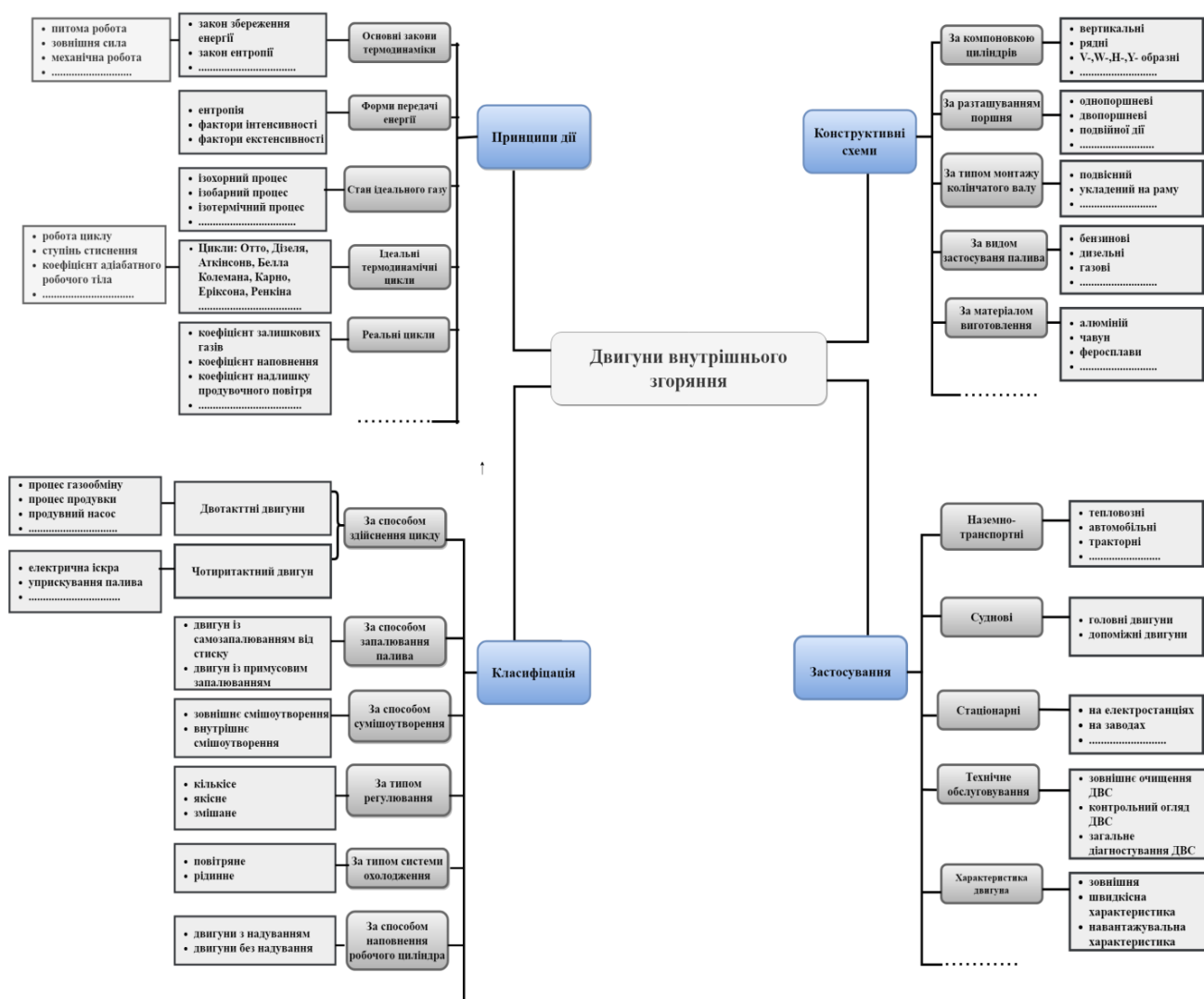

Рис.1. Схема терміносистеми «Двигуни внутрішнього згоряння»

Таким чином, завдяки когнітивному підходу та фреймового аналізу представлення двигуни внутрішнього згоряння дозволяє об'єктивно виділити ту кількість термінів, яка буде потрібна на різних етапах засвоєння спеціальної технічної термінології для тих, хто тільки почав вивчати англійську мову (рівень A1, A2) або для тих, хто володіє англійською мовою на рівні B1 та B2.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Голованова Е.И. Введение в когнитивное терминоведение: учеб. пособие / Е.И. Голованова. — М.: ФЛИНТА: Наука, 2011. 224 с.
- [2] Fillmore, Ch, and Colin Baker. 2001. Frame Semantics for Text Understanding, 1-6. International Computer Science Institute. Berkley, California.
- [3] Минский М. Фреймы для представления знаний. М.: Энергия, 1979. 152 с.

[4] Загальне термінознавство: навчальний посібник / Н. М. Філіппова. – Миколаїв: НУК, 2020. 224 с.

Matvieieva I. S.

**«PRINCIPLE OF COMPILING AN ELECTRONIC EDUCATIONAL
TERMINOLOGICAL DICTIONARY (ON THE MATERIALS OF TERMINOLOGY OF
INTERNAL COMBUSTION ENGINES)»**

The article considers the principle of creating an electronic educational terminology dictionary on the material of terms of internal combustion engines; features of traditional frame analysis and modeling of the chosen terminology are considered.

Keywords: terminology, cognitive approach, frame model, internal combustion engines, terminology system.

УДК: 811.161

THE C-TEST: A WAY TO TEST ESP VOCABULARY PROFICIENCY

Inna Matvieieva, Ilya Postoev

Master's degree in Speciality "Philology", Specialization "Applied Linguistics",

Admiral Makarov National University of Shipbuilding,

Ukraine, Mykolaiv

Supervisor – Candidate of Philology, Professor **Nina Philippova**

The article deals with one of the aspects of designing ESP course for students majoring in Energy Engineering, namely the advantages of C-test neglected in Ukrainian EL teaching practice. The authors focus their attention on the fact that vocabulary selection procedure has been concept-based and structured in the frame "Internal Combustion Engines". The advantages of the C-test for testing ESP vocabulary range and its format are highlighted. A few samples of this integrative testing instrument are shown.

Key words: linguistics, C-test, ESP course design, frame.

Developing and teaching ESP courses is demanding and requires creativity, but it can be rewarding because of its immediate application of classroom learning in real-life job environment.

ESP student brings to ESP class a reason for learning and a context for use of English knowledge of the professional field, and well-developed adult learning strategies. These student characteristics are known to be the two important aspects of ESP course design for supporting those task-based activities that are supposed to reflect some real use of English outside the classroom.

Therefore the initial stage in developing ESP courses is a needs assessment. The purpose of needs assessment is fourfold: 1) it enables to understand potential employers and their requirements; 2) it identifies how learners will use English in their technical fields; 3) it supplies the teacher with some necessary initial insights about the prospective students' current level of performance in English; 4) it provides the opportunity to collect samples of authentic texts necessary for students' future jobs. Then other stages of the course design follow: materials' selection and adaptation, students' level determination, tasks' development, identification of content-focussed vocabulary and grammar[1].

The aim of this Master's research is to compile an adequate system of automated test assessment control, which is being developed at the request of the Department of Internal Combustion Engines, Installations and Technical Operation to make the ESP course for Energy Engineering students more effective.

Test control is supposed to be the integral element of the ESP course design because one of the main ESP teaching strategies in increasing the level of English language potentialities is TTT, Test - Teach – Test [2] That means the teacher concentrates on the necessary language items which are considered to be extremely important for the real use of English. It also highlights the importance of developing strict and well-formed test system for the course, the C-test being one of the most neglected type of a test.

It was in early 80es that the C-test was developed in Dulsburg by Christine Klein-Braley [3] and Ulrich Raats [4]. This method of assessment has received support from J.Carroll, C.Cleary, B. North, J.Jacobs. Since then this language-testing instrument has gained wide popularity because of its high reliability, sufficient validity and practicality.

It is known that the C-test is an integrative testing instrument that measures overall language competence, very much like a cloze test. It was developed as a modification of the cloze text, which is considered one of the major language-testing instrument and which is rather popular because of the ease of its constructing and its high reliability and validity.

The C-test appears to have some advantages over the cloze test:

1. Students are faced with a variety of short passages, a better sampling of content areas is possible. Also, a person with special knowledge in a certain field does not have an unfair advantage.
2. A more representative sample of all the different language elements in the text than in the cloze, where normally only every fifth or sixth word is left out, by "ruining" every second word.
3. Many more items can be included in much shorter texts, making the test less time-consuming for the students than the cloze.
4. Unlike the cloze test, scoring is easy and objective, as there is only one acceptable solution in most cases.
5. Those who practice C-tests in their classrooms indicate that they are student-friendlier than other vocabulary-testing instruments.
6. Students can easily design the C-test for each other, thus involving a wider range of register-dependant texts (e.g., academic texts from manuals, lectures, articles, monographs) or specialized texts from advertising leaflets.

The procedure recommended for the arranging the C-test traditionally consists in the following: a) placing students in appropriate groups; b) assessing their achievement at the end-of-term session; c) selecting typical passages from the term's materials; d) measuring the specialized knowledge of ESP groups by choosing suitable texts from their particular field of specialization.

C-test consists of four to six short, preferably authentic, tests in the target language. The second half of every second word has been deleted, beginning with the second word in the second sentence. The first and the last sentences are left intact. If a word has an odd number of letters, the 'bigger' part is omitted. One-letter words are ignored in the counting. The students' task is to restore the missing parts. In a typical C-test there are 100 gaps - that is, missing parts. Only entirely correct restorations are accepted.

Here we selected four authentic texts containing 500 signs with approximately 25 gaps in each of them after the frame cognitive-based analysis had been done to determine the terminological vocabulary for a valid ESP course design.

Below there are some examples based on the didactic academic text:

Text 1

In recipro___ engines, whe___ the, pist___ moves ba___ and fo___ in a cyl___ and trans___ power thr___ a conn___ rod and cr___ mechanism to the dr___ shaft. The ste___ rot___ of the cr___ produces a cyc___ piston mot___.

The pist__ comes to re__ at the t__ center (TC) cr__ position and bot__-center (BC) cr__ position wh__ the cyl__ volume is a min__ or maximum, respectively. The minimum cylinder volume is called the clearance volume V_c .

The volume swept out by the piston, the difference between the maximum or total volume V_t and the clearance volume, is called the displaced. The ratio of maximum volume to minimum volume is the compression ratio r_c . Typical values of r_c , are 8 to 12 for SI engines and 12 to 24 for CI engines.

Text 2

The crank ____ has trad____ been a ste__ forging; nod____ cast ir__ crankshafts are al__ accepted no____ practice in auto____ engines. The crank____ is supported in ma__ bearings. The cr__ has ecce__ portions (cr__ throws). Both ma__ and connect__ rod bear__ use ste__ backed prec__ inserts wi__ bronze, bab__, or alum__ as the bear__ materials. The crankc__ is seal__ at the bot____ with a pressed-steel or cast aluminum oil pan which acts as an oil reservoir for the lubricating system. The cylinder head (or heads in V engines) seals off the cylinders and is made of cast iron or aluminum.

Text 3

The die__ fuel-inject__ system cons__ of an inject__ pump, deliv__ pipes, and fu__ injector noz__. Seve__ different typ__ of inject__ pumps and noz__ are us__. Early in the str__ of the plun__, the inl__ port is clos__ and the fu__ trapped ab__ the plun__ is for__ through a val__ into the inject__ line. The inject__ nozzle h__ one or mo__ holes through which the fuel sprays into the cylinder. A spring-loaded valve closes these holes until the pressure in the injection line, acting on part of the valve surface, overcomes the force and opens the valve. Injection starts shortly to the line.

Text 4

The comb____ process is a fa__ exothermic gas-____ reaction. A fla__ is a comb____ reaction whi__ can prop__ subsonically thr__ space; mot____ of the fl__ relative to the unbu__ gas is the impor__ feature. Fla__ structure do__ not dep__ on whe__ the fla__ moves rel____ to the obs__ or rem__ stationary as the g__ moves thro__ it. The exist__ of fl__ motion imp____ that the reaction is confined to a zone which is small in thickness compared to the dimensions of the apparatus-in our case the engine combustion chamber. The main reaction zone is usually called the flame front.

To sum up, c tests are a convenient way to present foreign language material for students of technical specialties. And using this technique we can not only increase students' knowledge through English textbooks but also improve their knowledge of English. And the professional dictionary that was selected on the basis of the use of conceptual analysis and construction of the appropriate frame "Internal combustion engines" provides significant advantages of such a test to test the level of knowledge of special professional vocabulary.

Підводячи підсумки, тести є зручним способом викладу іншомовного матеріалу для студентів технічних спеціальностей. І використовуючи цю методику, ми можемо не лише підвищити знання учнів за допомогою підручників англійської мови, а й покращити їхні знання англійської мови. А фаховий словник що було відібрано на основі використання концептуального аналізу і побудови відповідного фрейму «Двигуни внутрішнього згорання» надає значні переваги такого тесту для перевірки рівня знань спеціальної фахової лексики.

LITERATURE:

1. Basturkmen, H. (2006). Ideas and Options in English for Specific Purposes. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates Inc.
2. Boundjema, F. (2014). TTT technique for ESL learning. Retrieved from <http://www.slideshare.net/innovative14/test-teachtest-technique-for-esl-classes>.
3. Klein-Braley, Christine. "Advance Prediction of Difficulty with C-Tests." In Practice and Problems in Language Testing, edited by T. Culhane, C. Klein-Braley, and D.K. Stevenson. Colchester: University of Essex, 1984.
4. Raatz, Ulrich. "The Factorial Validity of C-Tests." In Practice and Problems in Language Testing, edited by T. Culhane, C., Klein-Braley, and D.K. Stevenson. Colchester, England: University of Essex, 1984.

***Анотація.** В статті розглядаються деякі особливості створення курсу спеціальної англійської мови на прохання кафедри "Двигуни внутрішнього згорання", а саме особливості використання так званого C-test, який, на жаль, майже не використовується в практиці викладання англійської мови в Україні. Автори зосереджують увагу на тому, що фаховий словник було відібрано на основі використання концептуального аналізу і побудови відповідного фрейму "Двигуни внутрішнього згорання". Описані переваги такого тесту для перевірки рівня знань спеціальної фахової лексики. Надано декілька прикладів.*

Ключові слова: лінгводидактика, С-тест, створення курсу фахової англійської мови, фрейм.

УДК 81`33

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ИЗУЧЕНИЯ ПРИЧАСТИЯ В КУРСЕ РУССКОГО ЯЗЫКА КАК ИНОСТРАННОГО

Мелаева Гуллер Бердимухаммедовна

бакалавр специальности «Филология», специализация «Прикладная лингвистика»,

Национальный университет кораблестроения имени адмирала Макарова

Украина, г. Николаев

melayewaguller@gmail.com

Данная статья посвящена изучению причастий как особой формы глагола при обучении русскому языку иностранных учащихся. Основная задача заключалась в том, чтобы выявить особенности их значения, образования, функций и использования в предложении, при изучении русского языка как иностранного. Особое внимание уделено практические указания для облегчения усваивания трудностей при изучении причастий в курсе русского языка как иностранного.

Ключевые слова: причастие, форма глагола, активные причастия, пассивные причастия, сложное предложение.

Вступительная часть. Образование русских причастий связано с категорией вида и глагольной переходностью. Кроме этого, при выборе нужного суффикса причастия (из достаточно большого количества) необходимо учитывать спряжение глагола и характер глагольной основы, которые обуславливают использование того или иного аффикса. При изучении причастий иностранным студентам сложно учитывать все необходимые факторы, определяющие структуру данной части речи, поэтому возможно механическое присоединение суффикса к основе глагола, что приводит, например, к таким ошибкам: «промокнуть – промокнуций»; «перемешать – перемешающий и перемешиванный»; «увеличиться – увеличающийся». Этим и обусловлена актуальность данной работы, целью

которой является создание электронного учебного пособия для изучения причастий в курсе русского языка как иностранного.

Основная часть.

В причастии как части речи заложены признаки и глаголов, и прилагательных. Эту двойственность причастия заметили и древние грамматисты, дав ему название «причастие», т.е. причастное к имени и глаголу. Совмещение в одном слове признаков разных частей речи, естественно, делает эти слова более богатыми содержательно, а поэтому и более экономными.

В русской грамматической школе причастиям и деепричастиям отводилось различное место в классификации частей речи. В «русской грамматике» М. В. Ломоносова две части речи – имя и глагол – назывались главными, или знаменательными, остальные шесть – местоимение, причастие, наречие, предлог, союз и междометие (у Ломоносова «междуметие») – служебными. В соответствии с классификацией частей речи, представленной в античных грамматиках, М. В. Ломоносов определял причастия русского языка как особую часть речи, заметив при этом: «Сии глагольные имена служат к сокращению человеческого слова, заключая в себе имени и глагола силу». М. В. Ломоносов отметил связь причастий со старославянским языком. В своей «Российской грамматике» ученый разъясняет, что несколько разрядов причастий употребляются только от славянских глаголов. М. В. Ломоносов пишет: «Действительного залога времени настоящего причастия кончающихся на - *щий*, производятся от глаголов славянского происхождения: венчающий, пишуший, питающий». При этом М. В. Ломоносов отмечает и большую уместность причастий для высоких стилей речи, указывая, что они «приличнее полагаются в риторических и стихотворческих сочинениях, нежели в простом штиле, или в просторечии». В формах причастий наблюдается необыкновенно острый и сложный процесс грамматической гибридизации. Смысловая структура этих форм подвергается глубоким изменениям. М. В. Ломоносов считает, что «В причастной форме сталкиваются и объединяются противоречивые ряды значений» [3, с. 186].

Учение М. В. Ломоносова о причастии вошло в русскую грамматическую традицию и было дополнено в трудах А. Х. Востокова, Ф. И. Буслаева, А. А. Потебни, Ф. Ф. Фортунатова, А. М. Пешковского, А. А. Шахматова, В. А. Богородицкого, Л. В. Щербы и В. В. Виноградова.

В.И. Даль считал, что «причастие – часть речи, причастная к глаголу, в образе прилагательного». Здесь обращено внимание не только на содержание, но и на форму причастия, поскольку своим «внешним видом» оно действительно напоминает прилагательное: изменяется по родам, числам и падежам, согласуется с существительными и отвечает на вопрос – какой? Для иллюстрации основных положений приводится много примеров из живого русского языка той эпохи. Однако за грамматикой сохраняется чисто практическая роль «руководства к правильному употреблению слов в разговоре и письме».

В «Русской грамматике» А. Х. Востокова сохранены традиционные восемь частей речи. Однако А. Х. Востоков выделил прилагательное, как особую часть речи (у Ломоносова имена не были дифференцированы), зато причастия рассматривались как разновидность прилагательных («прилагательные действенные»), к прилагательным же были отнесены и числительные. Все определения частей речи А. Х. Востокова основаны на их значении.

Ф. И. Буслаев в своей работе «Опыт исторической грамматики русского языка» учение о частях речи изложил во второй части – «Синтаксисе», указав тем самым на синтаксическую основу этого учения. Ф. И. Буслаев разграничивает части речи на знаменательные и служебные. К знаменательным словам он относит: имя существительное, имя числительное, предлог, союз и наречие, а причастие включено в состав прилагательного. Таким образом, в целом Ф. И. Буслаев выделял девять частей речи, положены господствовавшие тогда логико-грамматические взгляды.

Большую роль в изучении грамматики причастий сыграл А. А. Потебня, который рассматривал причастия в составе такой части речи, как прилагательные. Все слова А. А. Потебня делит на вещественные (лексические) и формальные. Первые он называет знаменательными частями речи, вторые – служебными. Знаменательными являются: имя существительное, имя прилагательное (причастие), имя числительное, глагол, наречие. К служебным относит союзы, предлоги, частицы и вспомогательные глаголы.

Ф. Ф. Фортунатов в курсе «Сравнительное языковедение» излагает формально-грамматическую точку зрения на части речи (в дальнейшем ее разовьют последователи Ф. Ф. Фортунатова: М. Н. Петерсон, Д. Н. Ушаков и др.). В работах представителей формального направления излагается учение о грамматических классах слов, которые выделяются по формальным показателям: слова, имеющие формы словоизменения (склоняемые, спрягаемые); слова, не имеющие форм словоизменения. Исходя из этого, Ф. Ф. Фортунатов вместо традиционного учения о частях речи рассматривает слова полные,

частичные и междометия. Понятие полного слова он связывает с определением его как предмета мысли и «с присутствием в отдельных полных словах форм», что образует «формальные, или грамматические, классы отдельных слов [4, с.157].

К формальным (или грамматическим) классам отдельных слов относятся слова, имеющие формы словоизменения, например: а) спрягаемые слова – глаголы, б) склоняемые слова – существительные, в) склоняемые слова – прилагательные (сюда же отнесены причастия) и слова без форм словоизменения: наречия, инфинитив.

Небезынтересна классификация частей речи, предложенная представителем Казанской лингвистической школы В. А. Богородицким. В «Общем курсе русской грамматики» он делит все слова, «относящиеся к области умственных представлений», на слова с собственным значением и слова без собственного значения. Среди слов с собственным значением В. А. Богородицкий различает самостоятельные слова: существительные, глагол, и слова подчиненные: прилагательные (и причастия), числительные, определительно-указательные местоимения и наречия (а также деепричастия). Все учение о частях речи В. А. Богородицкий, как и многие из его предшественников, строит на базе синтаксических отношений, о чем говорит само деление слов на самостоятельные и подчиненные.

Л. В. Щерба высказал отдельные, очень ценные замечания о частях речи в русском языке. Все части речи он называет «лексическими категориями слов». Ученый выделяет «две соотносительные категории: категорию слов знаменательных и категорию служебных слов». К знаменательным словам Л. В. Щерба относит глагол, существительные, прилагательные (и причастия), наречия, слова количественные, категорию состояния, или предикативные наречия. В составе слов служебных Щерба называет связки, предлоги, частицы, союзы.

Широкое распространение получила структурно-семантическая классификация частей речи, предложенная В. В. Виноградовым: 1) части речи, 2) частицы речи, 3) модальные слова и междометия. К частям речи В. В. Виноградов относит имена, выделяя в них существительное, прилагательное и числительное, местоимения, глагол, наречия, категорию состояния. К частям речи В. В. Виноградов относит имена, выделяя в них существительное, прилагательное и числительное, местоимения, глагол, наречия, категорию состояния. В. В. Виноградов, в семантике причастия выделяет, что «значение признака – относительное или качественное – сталкивается и сочетается со значением действия-процесса».

Принципиально важным является утверждение В. В. Виноградова о том, что взаимодействие категориальных значений прилагательного и глагола в семантике причастия выражается не только в их совмещении, но и в их «борьбе», что подразумевает возможную асимметричность признаков при доминировании одного из них. По классификации В. В. Виноградова, причастия и деепричастия являются особой формой глагола [2, с. 134].

Рассмотрев разные точки зрения по вопросу причастий, мы можем сказать, что в русистике не существовало единого мнения о частеречной принадлежности причастий, так как причастие содержит в себе как глагольные признаки, так и признаки прилагательного.

Изучив грамматическую природу причастий, можем сказать, что в русистике говорили о них с самого начала как о:

- 1) самостоятельной части речи - (М. В. Ломоносов);
- 2) части прилагательного – (А. Х. Востоков);
- 3) смешанной части речи – (А. М. Пешковский);
- 4) категории гибридных глагольно-прилагательных форм (В. В. Виноградов);
- 5) одной из форм словоизменения глагола; форма глагола (Русская грамматика.

М., 1980).

В современном русском языке выделяют самостоятельные и служебные части речи, междометия и звукоподражательные слова. Самостоятельные (знаменательные) части речи называют предметы, их качества, свойства или действия либо указывают на них. Они имеют свои грамматические значения, несут на себе словесное ударение и исполняют роль главных или второстепенных членов предложения.

К самостоятельным частям речи относят имена существительные, имена прилагательные, имена числительные, местоимения, глаголы, наречия.

В. В. Бабайцева относит причастие и деепричастие самостоятельными частями речи. Причастие – самостоятельная часть речи, которая обозначает признак предмета по действию, объединяет в себе свойства прилагательного и глагола. Например: *цветущий сад* = *сад*, который цветет, *распустившийся цветок* = *цветок*, который распустился [4, с. 68].

По В. В. Бабайцевой и Т. А. Ладыженской, деепричастие – это самостоятельная часть речи, которая обозначает добавочное действие, объединяет признаки глагола и наречия и показывает, каким образом, почему, когда совершается действие, названное глаголом-сказуемым. В деепричастиях (как и в причастиях) объединяются значения двух частей речи – глагола и наречия.

В. В. Бабайцева считает, что грамматическим значением деепричастия является обозначение добавочного действия, которое показывает, как совершается действие глагола-сказуемого. Морфологические признаки деепричастий — сочетание в одном слове свойств глагола и наречия. Примеры: Волны несутся, гремя и сверкая (Тютчев). Наступать надо немедленно. Клубятся тучи, млея в блеске алом (Фет).

Но чаще причастие и деепричастие ученые относят к особым формам глагола (Н. М. Шанский, М. М. Разумовская). Служебные части речи (предлоги, союзы, частицы) не называют явлений действительности, а указывают на различные отношения между словами (предлоги), словами и предложениями (союзы) или придают смысловые и эмоциональные оттенки словам и предложениям (частицы). Они не имеют форм словоизменения, не имеют словесного ударения, не являются членами предложения.

Н. М. Шанский рассматривает причастие как особую форму глагола. «Причастия обозначают процесс как признак предмета и обладают общими свойствами с глаголом (вид, время, переходность/непереходность, залог) и прилагательным (род, число и падеж).

Все причастия имеют общие с глаголом лексические значения. Если глагол многозначен, то, как правило, всеми его значениями обладают и образующиеся от него причастия» Примеры: Написанное вчера письмо; хорошо освещенная комната; студенты, пишущие (писавшие, написавшие) дипломную работу; улыбающиеся лица. Н. М. Шанский называет деепричастия особой формой глагола. «Деепричастия обозначают действие, соотносительное по времени осуществления с действием глагола-сказуемого. Они совмещают в себе свойства глагола и наречия». Примеры: вблизи осматривая диво, объехал голову кругом (Пушкин). Взревев, река несет на торжествующем хребте поднятый ею лед! (Баратынский).

В. В. Виноградов в своей работе «Русский язык», включал причастия в состав прилагательных, называя их категорией гибридных глагольно-прилагательных форм. Ученый подчеркивал, что в причастиях глагольность выражается как окачествленное действие, приписанное предмету и определяющее его наподобие имени прилагательного. Ср. *летящая птица - летучая мышь*.

Авторы школьной и академической грамматик относят причастия к глаголу, характеризуя их как атрибутивные формы слов данной части речи. Эта точка зрения впоследствии стала традиционной.

Несмотря на то, что обе точки зрения опираются на веские аргументы, ни одна из них не может считаться надежно обоснованной и бесспорной: в первом случае фактически игнорируются глагольные признаки, во втором – признаки имени прилагательного. Учитывая двойственную природу причастий, одинаково яркие и сильные признаки в них и глагола, и имени прилагательного, целесообразно выделять их в самостоятельную часть речи.

Таким образом, причастия тесно и многосторонне связаны как с глаголом, так и с именем прилагательным. Не без основания одни ученые рассматривали их как «отглагольные прилагательные» (Л. А. Булаховский), представители формального направления В.А. Богородицкий и др., включали причастия в состав прилагательных; В. В. Виноградов часто подчеркивал «промежуточное отношение» причастий между глаголом и прилагательным или считал их «гибридными глагольно-прилагательными формами».

Выводс. Таким образом, можно сформулировать предварительные выводы.

Изучив теоретический аспект рассмотрения причастий в русской грамматике, можно сказать, что многие ученые и лингвисты расходятся во взглядах на место причастий в системе частей речи, и, следовательно, не существует единой точки зрения на частеречное определение причастий.

В современной лингвистике обнаруживается несколько точек на грамматическую природу причастий. Одни ученые считают их самостоятельной частью речи, которая выделяется наряду с именами существительными, наречиями, предлогами и т.п. Другие лингвисты утверждают, что причастия – это особые формы глагола.

Причастие сохраняет в себе признаки глагола (время, вид, возвратность/невозвратность) и прилагательного (род, число, падеж, склонение). В предложении основная роль причастия та же, что и прилагательного: оно обычно служит согласованным определением.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. Фортунатов Ф.Ф. О преподавании грамматики русского языка в средней школе // Избранные труды. Т. II. М.: Уч.пед.гиз.
2. Виноградов В.В. Русский язык (Грамматическое учение о слове). Учеб. Пособие для студентов филол. специальностей ун-тов. 2-е изд. - М.: Высшая школа.

3. Бабайцева В.В. Явления переходности в грамматике русского языка: Моногр. М.: Дрофа.

4. Бондарко А.В. Теория значения в системе функциональной грамматики: на материале русского языка /Рос. Академия наук. Инт.- лингвистических исследований. М.: Языки славянской культуры.

5. Бондарко А.В. Вид и время русского глагола: (значение и употребление). - М.: Просвещение.

Melayeva Guller «THEORETICAL FOUNDATIONS FOR STUDYING THE PARTICIPLE IN THE COURSE OF RUSSIAN AS A FOREIGN LANGUAGE»

Annotation. *This article is devoted to the study of participles as a special form of the verb in teaching the Russian language to foreign students. The main task was to identify the features of their meaning, formation, functions and use in a sentence when learning Russian as a foreign language. Particular attention is paid to practical instructions to facilitate the assimilation of difficulties in the study of participles in the course of Russian as a foreign language.*

Key words: *participle, verb form, active participles, passive participles, compound sentence.*

Мелаєва Гулєр

«ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИВЧЕННЯ ПРИЧАСТИНИ В КУРСІ РОСІЙСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ»

Анотація. *Ця стаття присвячена вивченню дієприкметників як особливої форми дієслова під час навчання російської іноземних учнів. Основне завдання полягало в тому, щоб виявити особливості їх значення, освіти, функцій та використання у реченні, при вивченні російської мови як іноземної. Особлива увага приділена практичним вказівкам для полегшення засвоєння труднощів при вивченні дієприкметників в курсі російської мови як іноземної.*

Ключові слова: *дієприкметник, форма дієслова, активні дієприкметники, пасивні дієприкметники, складна пропозиція.*

УДК 811.111'37

ОСОБЛИВОСТІ ВЕРБАЛЬНОЇ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ КОНЦЕПТУ *МОВА* В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

Мочалова Наталія Степанівна

старший викладач кафедри прикладної лінгвістики,
Національний університет кораблебудування ім. адмірала Макарова,
Україна, м. Миколаїв
zlatoslava2010@gmail.com

Козарчук Олександра

випускниця кафедри прикладної лінгвістики,
Національний університет кораблебудування
ім. адмірала Макарова
qwertyuiop596qqwertyuiop@gmail.com

У статті проаналізовано вербальну репрезентацію концепту МОВА в українській мові. Наведено ознаки концепту, що відносяться до ядра, ближньої, дальньої та крайньої периферії.

Ключові слова: *концепт МОВА, ядро концепту, периферія концепту, вербальна репрезентація концепту.*

Аналіз ключових концептів різних мов – це не лише шлях до пізнання носіями самих себе, але й шлях до порозуміння між представниками різних лінгвокультурних спільнот. Мета статті – представити результати дослідження вербальної репрезентації концепту МОВА в українській мові.

Здійснити аналіз мовного концепту – означає здійснити аналіз сукупності лексичних засобів, які є вербальним еквівалентом «концепту як «кванту знання» [3, с. 23]. Концептуальний аналіз передбачає вивчення когнітивного (мислительного) змісту, який виражається у словах – складових концепту, ціннісних (модальних) конотацій та мотиваційно-прагматичних установок, закладених в ментальній структурі концепту.

Вивчення окремих концептів або великих структурованих об'єднань концептів, що функціонують як національно і культурно обумовлене знання людей, що представляє собою систему ментальних уявлень та їхніх вербальних репрезентацій (концептосфери), за останнє десятиріччя набуває форми таких досліджень, «коли фактично одне або два слова-синоніми, слова-опозиції стають об'єктом лінгвокогнітивного аналізу (Н. Д. Арутюнова, Г. Буткова, А. Вежицька, Т. Космеда, О. С. Кубрякова, А. Малявін, С. Мартинек, Т. Радзієвська, Л. Савченко, Ю. Степанов та ін.)» [2, с. 3-4]. Подібні дослідження передбачають розгляд слова або лексико-семантичного варіанту з позицій реалізації знання у мові, породження способів його репрезентації в тексті [2, с. 3-4].

Лінгвокультурологічний аналіз концепту передбачає дослідження взаємозв'язку мови й культури. Цілий ряд аналітичних прийомів (контент-аналіз, фреймовий аналіз, методи та прийоми етнографії та експериментально-когнітивної лінгвістики) дозволяють зрозуміти, як представлені ті чи інші концепти у свідомості носіїв мови: концепт — «багатовимірне ментальне утворення, що відображає культурно-історичний досвід народу і особливості його світосприйняття і має вербальне вираження» [6, с. 248].

Мовний матеріал для аналізу концепту *МОВА* в українській мові склав:

- лексичні одиниці: іменники – 11 шт., дієслова – 122 шт.,
- фразеологічні одиниці – 30 шт.
- афоризми відомих людей – 30 шт.
- паремії – 183 шт.

Словникові тлумачення та синоніми до слова-імені концепту показують, що однієї з важливих ознак концепту є взаємозв'язок мови і мислення: мова — результат та інструмент мислення. Слова, які в певному значенні синонімічні слову «мова»: «язик», «слово», «бесіда», «річ», «мовлення», «глагол», «розмова», «балачка», «гутірка», «висловлювання», «діалект», «говірка», «мовлення» мають спільну сему «здатність говорити» або «форма використання мови».

Сему «публічне виголошення певної інформації, міркувань тощо» містять слова: «промова», «виступ», «мова», «слово», «річ», «орація» («рація»). Серед цих синонімів присутні лексеми, притаманні високому стилю, причому частина з них застаріла: «орація», «річ», і нейтральному: «промова», «виступ». Усі вони мають сему «інструмент». Сема «інструмент» також проявляється в сполученнях: *мова науки, мова фактів (цифр), мова програмування, мова Шекспіра* (тут присутня і сема «ознака» та «ідентифікатор»).

Ознака «мова – прояв внутрішнього світу людини» найчастіше реалізується в афоризмах і фразеологічних одиницях: *Хто нікчемну душу має, то така ж у нього мова.* (Леся Українка). Епітети до слова «мова» *солов'їна, калинова, барвінкова, мелодійна, барвиста, розмаїта, співуча, багата* та ін. вказують на важливість краси мови для носіїв української мови.

До ряду дієслів, які вербалізують концепт *МОВА* відносять: *говорити, вчити, використовувати, знати, розуміти, забувати, покращувати*. Великий синонімічний ряд до слова «говорити» включає більше ста одиниць. Таке синонімічне багатство вказує на низку ознак концепту *МОВА* в українській мові: 1) важливість вживання мови (біологічно мова —

це друга сигнальна система людини); 2) присутність мовленнєвої діяльності в усіх сферах життя людини; 3) широкий спектр оцінки мови (мовлення) та його значущості. Особливо багато синонімів з негативною конотацією. У поєднанні із фактом наявності у цьому ряду слів, які виражають магічне мислення: *примовляти, замовляти, заговорювати* і под., і вказують на віру у силу мови, як інструмента для формування реальності, зрозумілим стає негативне ставлення до нецільового або недоречного використання мови.

У цьому ряду присутні семи:

- характеристика гучності мови: *рокотіти, шепотіти*;
- характеристика краси (потворності) мови: *матюкатися; як шовком вишивати; пащекувати; гомоніти*;
- характеристика дефектів мовлення: *шепелявити, гаркавити, заїкатися*;
- характеристика важливості мови: *ляси точити, брякати, словоблудити*;
- мета мови: *глаголити, провіщати, звіщати; гуморити; шепетити; цвенькати; промовляти*.

Протилежне до «говорити» - мовчати, мовчанка (*справляти мовчанку, порушити мовчанку, грати в мовчанку*) – як відсутність мови/мовлення, яка показує зміну ситуації, недоречність чи непотрібність мови або виступає як ознака глибинного рівня порозуміння, на якому непотрібна мова (пісня «Скрябіна» та Ірини Білик «Мовчати»). Синонімічні ряди слова «мовчати» і «мовчанка» показують наявність негативних конотацій (наприклад, в значенні «ухилитися від розмови»): *мовчання, німування, безгоміння, німота, німотність, (мертва) тиша; анітелень, анічичирк, відмовчуватися, замовкати, заціпеніти, заніміти, змовчувати, знемовлюватися, недомовкнути, нишкувати, німувати, німотствувати*. Однак, у пареміях присутнє значення, яке показує цінність мовчання там, де недоречно або небезпечно щось говорити, часто у формі поради про користь мовчання: *тримати язика за зубами, мовчання – золото, не давати волі язика, мовчати як риба, ані пари з вуст, Вмієш сказати, вмій і змовчати; Мовчанки не пишуть і голови не сушать, Хто мовчить, того за свідка не кличуть; Мовчи та диш; Хто мовчить, той двох навчить; Пуста мова не варт доброго слова*.

Сема «той, хто користується мовою» реалізується у словах: *мовець, мовлянин, носій мови*.

В афоризмах відомих людей про мову (*Нації вмирають не від інфаркту, спочатку їм відбирає мову.* (Ліна Костенко)) представлено цінність мови як ідентифікатора та сховища базових цінностей та ознак народу-носія.

Ціннісний компонент концепту *МОВА* виражається також через ознаку «мова – ідентифікатор»: «Раби — це нація, котра не має Слова. Тому й не може захистити себе» (Оксана Пахльовська); «Рідна мова на чужині ще милішою стає». (Павло Грабовський).

Найвища цінність мови як і її найважливіша функція, — акумулювати й зберігати (мова-скарбниця) інформацію, яка має надзвичайне значення для народу-носія. Така роль мови як ключової ознаки приналежності до української культури, етносу та нації показує важливість мови в житті суспільства та індивіда, здатність відрізнити «свого» від «чужого» по ставленню до мови: Рідна мова дається народові Богом, чужа – людьми, її приносять на вістрі ворожих списів. (Василь Захарченко). Показово, що в концепті *МОВА* така значна увага приділена порадам, інструкціям та закликам берегти мову, розвивати мову, захищати мову. Тривалий час український народ не мав своєї держави, тому мова залишалася єдиним дієвим, живим інструментом не лише ідентифікації, а й боротьби культурної та політичної.

Частину особистого досвіду, який дослідники відносять до периферії концепту, становить компонент «ставлення до мови», особливо в контексті суспільної дискусії про українську мову, її становище, цінність та роль в сучасному житті. Назва «українська» перекручена носіями російською як «укрАїнській» (язык) набула негативної конотації — таким чином мовець прагне показати презирство до українськомовних громадян, нижчість носіїв української мови у порівнянні з російськомовними. Так само використовується і слово «мова» («гаваріть на мове»), до якої додали епітети «телячья», нібито від схожості слова «мовити» з чеським «muvic». Ці приклади демонструють не слабкість української мови, не нестачу в ній необхідних засобів для передачі різних смислів, а свідчать про мету й рівень інтелектуальних здібностей людей, котрі вірять у такі «мовознавчі» вигадки й увсіляко їх використовують і поширюють.

Аналіз фразеологізмів та паремій, що вербалізують концепт *МОВА* показав кілька характеристик концепту:

Мова – інструмент взаємодії, впливу: *вести мову, мова йде (про що); Коня керують уздами, а чоловіка словами; Лагідні слова роблять приятелів, а гострі – ворогів, Кого слова не беруть, з того шкуру деруть.*

При цьому в українській мові типове словосполучення «знати (іноземну) мову» показує результат без вказівки на процес. Такий вибір типу «все або нічого» свідчить про певну категоричність.

Цінність сказаного: *Слово старше, ніж гроші; Слово до ради, а руки до звади, Добре слово краще, ніж готові гроші.*

Мова (слово) – зброя, сила мови: *Шабля ранило тіло, а слово – душу, За грубе слово не сердься, а на ласкаве не здавайся.*

Мова – ідентифікатор своїх: *Хто мови своєї цурається, хай сам себе стидається; Рідна мова – не полова, її за вітром не розвієш; Птицю пізнати по пір'ю, а людину по мові.*

Мова – ознака моральних якостей та інтелектуальних здібностей людини: *На його слові можна мур мурувати; Балакун, мов дірява бочка, нічого в собі не здержить.*

Правильне використання мови: *Будь господарем своєму слову, І від солодких слів буває гірко; Слово – не полова, язик – не помело.*

Цінність (важливість) мовчання: *Як овечка: не мовить ні словечка; Де мало слів, там більше правди.*

Негативне ставлення до мови, яка не дає необхідного результату: *Розказав Мирон рябої кобили сон; Говорила баба до самої смерті та все чорт знає що; Хто масно говорить, той пісно їсть.*

Результати аналізу фразеологічних одиниць і паремій, можна зробити висновок про семантичне поле концепту МОВА в українській мові:

- **ядро:** мова – інструмент впливу; цінність мовчання й говоріння;
- **ближня периферія:** правильне й результативне використання мови; відповідальність за сказане;
- **дальня периферія:** мова – засіб ідентифікації; гарна й погана мова;
- **крайня периферія:** мова – засіб накопичення та збереження інформації про світ, народ; мова – ідентифікатор інтелектуальних здібностей людини.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Академічний тлумачний словник української мови <http://sum.in.ua>
2. Мамич М.В. Концепти правда/неправда в українській літературній мові: семантико-стилістичний аспект. Автореферат дис... канд. філол. Наук : 10.02.01 / Одеський національний університет ім. І. І. Мечникова. Одеса. 2002. 19 с.

3. Романова Т.В. Интерпретация концептуальной структуры публицистического текста (на материале дневниковых заметок О.Павлова «Бывшие люди»). Вопросы филологии. 2005. № 1(19). с. 23-28

4. Словник синонімів української мови uk.worldwidedictionary.org

5. Словник синонімів Я. Караванського slovnyk.me/dict/synonyms_karavansky

6. Смирнова О. М. К вопросу о методологии описания концептов. Вестник Нижегородского университета им. Н. И. Лобачевского. 2009. №3. С. 247-253.

Nataliia Mochalova, Oleksandra Kozarchuk

«Peculiarities of verbal representation of concept LANGUAGE in Ukrainian»

Abstract. *The article deals with analyses if the verbal representation of the concept LANGUAGE in Ukrainian. Features of the concept that are included in the core, close, distant, and back periphery are listed.*

Key words: *concept LANGUAGE, core of the concept, periphery of the concept, cerbal representation of the concept.*

УДК 378.147

ПРИМЕНЕНИЕ ТЕХНОЛОГИИ МЕНТАЛЬНЫХ КАРТ В УЧЕБНОМ ПРОЦЕССЕ

Мурадова Ширин Рахмедовна

бакалавр специальности «Филология», специализация «Прикладная лингвистика»,

Национальный университет кораблестроения имени адмирала Макарова

Украина, г. Николаев

sirinmuradow00@gmail.com

Науковий керівник – старший викладач кафедри прикладної лінгвістики НКІ Н.С. Мочалова

В данной статье рассматривается методика применения в учебном процессе ментальных карт, технология разработки которых опирается на информационную модель мышления. Для интенсификации учебного процесса предлагается использовать структурирование учебного материала в виде электронных ментальных карт, обеспечивающих упорядочивание и сохранение информации в памяти человека для последующего эффективного извлечения. Целью внедрение данной методики является

повышение эффективности процесса обучения за счет увлечения визуализации информации и активизации образного мышление обучающихся.

Ключевые слова: *ментальные карты, информационная модель мышления, учебное занятие, учебный процесс.*

Вступительная часть. Целью данной работы является повышения мотивацию и интерес студентов на занятиях с помощью применения ментальных карт. Для современного человека умение извлекать информацию из окружающей среды и эффективно ею управлять является необходимой повседневной задачей. Ежедневно мы сталкиваемся с большим потоком информации: *Интернет, телевидение, пресса, реклама* и т.д. Независимо от нашего настроения и желания мы должны реагировать на эту информацию: *часть ее необходимо обрабатывать сразу, часть просто не замечать, часть откладывать на более позднюю обработку.* Несмотря на большой поток поступающей информации, мы пользуемся теми же способами ее представления, которые использовались раньше, когда объем и интенсивность потока информации были гораздо меньшими. Основные формы, с которыми мы привыкли работать, такие как *текст, список, таблица, диаграмма*, имеют ряд недостатков:

1. Большие объемы информации, представленные традиционными способами записи, довольно сложно запомнить и воспроизвести.
2. Большое количество времени тратится на поиск нужной информации.
3. Трудно выявить ключевые идеи.
4. Сложно использовать творческий подход и нахождение новых решений при описании проблемы.

Эффективность восприятия и усвоения учебной информации в первую очередь зависит от носителя и способа представления на нем этой информации. Если раньше к цифровым образовательным ресурсам относились как к вспомогательным информационным источникам, дополняющим бумажные учебные материалы, то теперь они приобретают характер основных средств обучения и познания [1. с. 145].

В работе представлена методика применения в учебном процессе ментальных карт, технология разработки которых опирается на информационную модель мышления. Новизна применения методики ментальных карт состоит в повышении когнитивной мотивации обучающихся за счет усиления визуализации учебного процесса и коммуникационных связей преподаватель-студент.

Основная часть. Технология ментальных карт становится новым инструментом, обеспечивающим структуризацию и сохранение информации в памяти человека для последующего эффективного извлечения. Проектирование технологии предусматривает разработку теоретической концепции, выделение этапов деятельности обучающихся и педагога, последовательность выполнения которых соответствует логике технологии и обеспечивает достижение запланированных результатов. Технология ментальных карт основана на теории Дэвида Осубела. Основная идея этой теории – представление новых идей, понятий или концепций через уже имеющиеся идеи, понятия, концепции и опыт. Позднее теорию развил профессор Корнелльского университета Джозеф Новак [6]. Он разработал правила создания ментальных карт – инструмента визуализации и создания (проработки) новых идей или концепций. Однако главные работы по этой теме принадлежат Р. М. Доунзу и Д. Стеа, которые определяют ментальную картографию как «абстрактное понятие, охватывающее те умственные и духовные способности, которые позволяют нам собирать, систематизировать, хранить, вспоминать и обрабатывать информацию об окружающем пространстве». Следовательно, ментальная карта – это «созданное человеком изображение части окружающего пространства... Она отражает мир таким, каким его себе представляет человек. Психология познания понимает ментальную карту как субъективное внутреннее представление человека о части окружающего пространства» [3. с. 4]. Дальнейшее развитие теория получила в работах психолога Тони Бьюзена, в книгах которого «Научи себя думать», «Работай головой» и «Супермышление» была описана технология создания и использования ментальных карт в разных областях, таких как бизнес и профессиональная жизнь, наука и образование, планирование, мозговой штурм, презентации. В это время технология ментальных карт, стала быстро набирать популярность, доказывая свою применимость на практике для решения самых разнообразных интеллектуальных задач.

Для нас представляет большой интерес опыт преподавания В.Ф. Шаталова, именно он впервые предложил технологию интенсификации обучения на основе схемных и знаковых моделей учебного материала. Все мы знаем, что необычное лучше запоминается. Мысль, образ, слово могут приходить к нам в самых неожиданных комбинациях. При этом одни из них могут превалировать, другие – играть вспомогательные роли, но, будучи взаимосвязанными, обособиться они уже не могут никогда. Это естественное свойство

нашей памяти, лежащее у истоков и научного, и литературного, и всякого иного восприятия окружающего мира [4, с. 42].

В основе технологии ментальных карт лежат представления о принципах работы человеческого мозга, таких как ассоциативное мышление, визуализация мысленных образов, целостное восприятие (гештальт). Один из эффективных способов структурирования запоминания это – придание запоминаемому материалу структуры типа «дерево». Такие структуры широко используются везде, где необходимо кратко и компактно представить большой объем информации [5, с. 113].

Как известно, основными функциями мозга являются восприятие, хранение, анализ, воспроизведение и управление информацией. Левое полушарие мозга отвечает за логические аспекты: *речь, операции с последовательностями, линейным представлением информации, операции с перечнями, списками, числами*. Правое полушарие мозга решает абстрактные задачи: *пространственную ориентацию, целостность восприятия, воображение, восприятие цвета и чувство ритма*. Ментальные карты интегрируют изображения, цвета и символы, можно говорить о них как о методе «целостного» мышления [3, с. 20]. Мышление – это извлечение (активация ментальных схем) информации из памяти в виде связанной цепочки элементов ментальных карт, обеспечивающей достижение целей. Процесс мышления – выбор в ментальной карте «пути» от некоторой отправной точки до вершины-цели. Понимание людей при общении зависит от сходства их пространственно-временных ментальных схем. Одинаковые ментальные схемы дают комфорт, но не развивают. Уровень понимания зависит от сходства корневой системы ментальной схемы (вблизи точки начала «кристаллизации» образов). Мышление определяется двумя факторами: *формированием предметного тезауруса, содержащего необходимые образы, и механизмом конструирования на их основе цепочки образов (ментальных карт)*. В рамках данного подхода реализуются следующие принципы:

- принцип доступности и достаточности воспринимаемой информации;
- принцип ментальной визуализации информации и знаний;
- принципы формирования тезауруса;
- принципы извлечения информации [5, с. 43].

Ментальная карта – это метод представления информации в графическом виде, отражающий связи (смысловые, ассоциативные, причинно-следственные и др.) между понятиями, частями, составляющими предметной области, которую мы изучаем

(рассматриваем). Метод ментальных карт позволяет человеку справиться с информационным потоком, управлять им и структурировать его. Используя этот метод, человек избавляется от страха забыть или потерять какие-то сведения, утонуть в море информации [2. с. 10].

Как формируются ментальные карты? Какого рода информацию включают они на различных стадиях своего развития? Как они изменяются под влиянием своего опыта? При каких условиях они забываются?

Ментальные карты – это удобная и эффективная техника визуализации мышления и альтернативной записи, наглядно отражающая ассоциативные связи в мозге человека. Ее можно применять для создания и фиксации новых идей, анализа и упорядочивания информации, принятия решений [3. с. 25]. Ассоциативные связи – это связи между представлениями, в силу которых одни из них, появившись в сознании, вызывают другие. Чем больше ассоциаций, тем лучше запоминается гештальт – совокупность всех свойств и признаков.

Составление ментальных карт подразумевает классификацию ключевых слов на основные и производные понятия. Структуры ментальных карт создаются по мере поступления информации. Данная структура является динамически развивающейся во времени. Таким образом, составление ментальной карты стимулирует способность человека осуществлять мыслительный процесс по интерпретации сообщения, т.е. выстраивать информационную модель образа сообщения – пониманием.

К полезным свойствам ментальных карт можно отнести:

- наглядность, запоминаемость и возможность коллективного составления ментальных карт;
- эстетическую привлекательность и стимулирование творчества;
- пересмотр ментальных карт через некоторый промежуток времени помогает усвоить и запомнить картину в целом, а также увидеть недостающую информацию и новые идеи [6].

Прежде чем быть понятой, информация про ходит несколько этапов, точнее, зон обработки: *чувственно-эмоциональную зону, зону памяти и воображения*. В процессе понимания важную роль играет зона воображения. В процессе отражения окружающего мира человек наряду с восприятием того, что действует на него в данный момент, извлекает из памяти образы, которые воздействовали на него раньше, создает новые образы или модернизирует, обогащает старые. Путем воображения человек может достроить недостающие связи между образами или укрепить имеющиеся.

Образ – это не картинки в голове, а планы сбора информации из потенциально доступного окружения. Образ в зоне памяти представляет собой пятиmodalный объект, состоящий из самого понятия и его свойств, полученных от чувственно-эмоциональной зоны, и обработанный в зоне восприятия. Сами образы не существуют отдельно, а представляют собой целую иерархию понятий и классов. В вершине структуры располагается целостная сущность образа, а в определенные моменты времени (в зависимости от времени и качества взаимодействия человека с реальным объектом) эта целостность «читается», частями в виде отдельных свойств – информации об образе, например *визуальных, звуковых* и пр. Также каждое свойство вначале воспринимается как целостная сущность, затем оно иерархично снова разлагается на новые свойства в процессе дальнейшего восприятия и познания объекта [4. с. 36]. Информацию об объекте сложно передать непосредственно наблюдателю, если не представить этот объект в структурно ясной форме. Каждая фраза, раскрывающая сведения об объекте, может быть зафиксирована в виде знаков, схем или рисунка. Именно эти образы и применяются для восприятия, усвоения и переработки информации. В дальнейшем любую знаковую информацию студент сможет подразделить на отдельные относительно самостоятельные образы, среди которых встретятся знакомые, одинаковые или же неизвестные. С течением времени ментальные карты могут забываться до некоторой степени, т.е. могут утрачиваться какие-то детали. Забывание в этом смысле является менее сильным, чем можно было ожидать; *мы с радостью обнаруживаем, что много лет спустя можем снова найти дорогу в некогда знакомой местности*. Как показывает анализ публикаций, посвященных этим исследованиям, содержание предложения или рассказ в целом сохраняется в памяти значительно дольше, чем конкретные слова, входящие в состав [1. с. 150]. Новые информация, опыт, знания формируются на основе реконструкции существующих в памяти человека информации, опыта и знаний (ментальных схем). В этой связи обучение представляет эволюционный открытый процесс, который не предполагает революционных изменений и разрушений тезауруса. Возможности использования технологии ментальных карт довольно широки как для преподавателя, так и для студента. Преподаватель, используя технологию ментальных карт при подготовке, например, к вводной лекции, может визуально представить суть и содержание изучаемого курса, так как для обучаемого важно в начале знакомства с учебным курсом четко представлять объем предстоящего изучения, область и границы научного поля, спектр понятий, решаемые задачи, связь с другими дисциплинами.

Новые знания, представленные на лекции в виде ментальной карты вместо обычной презентации, вызывают у студентов неподдельный интерес, так как лучше воспринимаются аудиторией, настраивают ее на не пассивное слушание, а на активное участие в учебном процессе, поскольку выглядит это гораздо зрелищней обычных слайдов.

Такое необычное представление учебного материала гарантированно произведет впечатление на слушателей, привлечет внимание аудитории, что приведет к более крепкому запоминанию и лучшему усвоению информации. На лекциях можно не только использовать уже готовые ментальные карты, созданные преподавателем заранее при подготовке к занятию, но и создавать их вместе со студентами прямо в ходе занятия, дополняя новыми элементами по мере раскрытия темы. Такие ментальные карты можно наполнять информацией вместе со студентами в ходе дискуссии, что существенно сокращает время объяснения новой темы. Наряду с этим в течение практически всего учебного занятия студенты являются сотворцами нового, и, следовательно, у них не только не ослабляется внимание, но и усиливаются процессы запоминания и повторения старой информации. По окончании занятия, наряду с полученными знаниями, студент точно знает о том, какой материал ему необходимо доработать самостоятельно [5. с. 52].

Практическая значимость применения методики ментальных карт в учебном процессе заключается в том, что созданная ментальная карта становится функциональным пособием как для преподавателя, так и для его студентов. В дальнейшем, готовясь к предстоящей лекции, преподавателю достаточно просмотреть свою «ментальную карту», чтобы освежить в памяти все то, о чем нужно будет рассказывать. С другой стороны, студент получает в свое распоряжение подробнейший конспект. Обоим достаточно взглянуть на ментальную карту, чтобы получить целостное представление о предмете. Ментальная карта лекции – это не текст речи, а только ее «скелет», не просто тезисы, а скорее лишь направление мыслей. Поэтому преподавателю, который использует ментальные карты на своих лекциях, довольно просто импровизировать, не отклоняясь от темы лекции, балансировать между «стандартной» отрепетированной речью и экспромтом [6]. Зачастую каждому преподавателю приходилось читать одну и ту же лекцию разным группам слушателей, поэтому выгода от использования ментальных карт очевидна.

Вывод. Формулируя итог выполненного анализа, можем сказать, что представление учебной информации в виде ментальных карт значительно повышает интенсификацию учебного процесса за счет визуализации представленной информации, а также вследствие

развитых коммуникационных связей между педагогом и студентом, поскольку составление ментальных карт предполагает не монолог педагога, а диалог педагога со студентами.

Необходимо также отметить, что использование ментальных карт хорошо интегрируется как с традиционной системой обучения, так и с любой инновационной обучающей технологией и позволяет усовершенствовать учебный процесс в следующих направлениях: обобщение и систематизация информации, приближение информации к форме, которую проще запомнить и при необходимости быстро воспроизвести, удаление лишней второстепенной информации. Следовательно, ментальная карта выступает альтернативой традиционным способам обработки и передачи информации, и эта альтернатива более продуктивна, так как имеет естественную психологическую основу, а главное превращает студента в активного создателя собственного знания.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Брейтигам Э.К. (2015). *Взаимосвязь целостности и понимания в обучении* / Э.К. Брейтигам. – М.: НГПУ.
2. Бьюзен Т. (2010). *Интеллект-карты. Практическое руководство* / Т. Бьюзен. – М.: – Попурри.
3. Бруннер. Е.Ю. (2008). *Применение технологии mind map в учебном процессе* / Е.Ю. Бруннер. – Я.: РИО КГУ.
4. Кудринская О.В. (2015). *Ментальные карты в образовании. Теория и практика современных гуманитарных и естественных наук* / О.В. Кудринская. – М.: Петропавловск-Камчатский.
5. Мюллер Х. (2008). *Составление ментальных карт* / Х Мюллер. – М.: Наука.
6. Новак Д. Канас А. *Теория построения и практика применения карт понятий* / Д. Новак, А. Канас.
[//cmap.ihmc.us/Publications/ResearchPapers/TheoryCmaps/TheoryUnderlyingConceptMaps.htm](http://cmap.ihmc.us/Publications/ResearchPapers/TheoryCmaps/TheoryUnderlyingConceptMaps.htm)).

Muradova Shirin

«THE USE OF MENTAL MAP TECHNOLOGY IN THE EDUCATIONAL PROCESS»

Abstract. *This article discusses the methodology for using mental maps in the educational process, the development technology of which is based on an information model of thinking. To intensify the educational process, it is proposed to use the structuring of educational material in the form of electronic mental maps, which ensure the ordering and storage of information in human*

memory for subsequent effective retrieval. The purpose of the introduction of this technique is to increase the efficiency of the learning process by enthralling the visualization of information and activating the imaginative thinking of students.

Keywords: mental maps, information model of thinking, training session, educational process.

Мурадова Шірін

«ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ МЕНТАЛЬНИХ КАРТ У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ»

***Анотація.** У статті розглядається методика застосування у процесі ментальних карт, технологія розробки яких спирається на інформаційну модель мислення. Для інтенсифікації навчального процесу пропонується використовувати структурування навчального матеріалу у вигляді електронних ментальних карт, що забезпечують упорядкування та збереження інформації у пам'яті людини для подальшого ефективного вилучення. Метою використання даної методики є підвищення ефективності процесу навчання за рахунок захоплення візуалізації інформації та активізації образного мислення учнів.*

***Ключові слова:** ментальні карти, інформаційна модель мислення, навчальні заняття, навчальний процес.*

УДК 8133

ИЗУЧЕНИЕ КАТЕГОРИИ РОДА В КУРСЕ РУССКОГО ЯЗЫКА КАК ИНОСТРАННОГО

Мухамметгулыева Язджемал

магистрантка специальности «Филология», специализация «Прикладная лингвистика»,

Национальный университет кораблестроения имени адмирала Макарова

Украина, г. Николаев

yazjemal1996@gmail.com

В данной статье рассматриваются особенности изучения категории рода существительных в курсе русского языка как иностранного. Обсуждаются различные

определения термина «род», анализируются особенности определения родовой принадлежности существительных при изучении русского языка как иностранного. Основная задача исследования заключалась в определении категории рода и содержания учебной работы и заданий для изучения категории рода.

Ключевые слова: род, понятие рода, грамматическая категория рода, существительное, словарь категория рода.

Вступительная часть. Грамматика русского языка как иностранного (РКИ), сложившаяся к настоящему времени в самостоятельную лингвистическую дисциплину филологического цикла, раскрывает структурные и семантические особенности единиц языка и правила их функционирования при реализации коммуникативных целей в полилингвальной среде общения. Единство структурно-семантического и функционально коммуникативного подходов в представлении грамматики РКИ позволяет научить иностранцев моделировать предложение, т.е. строить его, с одной стороны, по грамматическим правилам русского языка, а с другой – в соответствии с конкретными условиями и требованиями реальной ситуации общения.

Основная часть. В. Н. Ярцева дает такое определение: «Род – грамматическая категория, присущая именам (существительным, прилагательным) и глаголам в формах единственного числа прошедшего времени и сослагательного наклонения, состоящая в распределении слов или форм по трём классам, традиционно соотносимым с признаками пола или их отсутствием (мужской, женский, средний). Эта грамматическая категория имеет разное значение у каждой из названных частей речи». [2, с. 42]

Род в грамматике – категория, представляющая распределение слов и форм по классам, традиционно соотносимым с признаками пола или их отсутствием. Вместе с именными классами категория рода образует разновидность согласовательных классов. Род характеризует различные части речи, являясь для них словоизменительной категорией. Исключение составляют существительные, для которых род – классифицирующая категория, и местоимения 3-го лица единственного числа, для которых род – анафорическая категория [4, с. 33]

Категория рода существительного – это несловоизменительная синтагматически выявляемая морфологическая категория, выражающаяся в способности существительного в формах ед. ч. относиться избирательно к родовым формам согласуемой (в сказуемом –

координируемой) с ним словоформы: *письменный стол, большое дерево; вечер наступил, девочка гуляла бы; окно открыто; ночь холодная*. Морфологическая категория рода выявляется в формах ед. ч., однако она принадлежит существительному как слову в целом, во всей системе его форм. Категорию рода образуют три незамкнутых ряда морфологических форм; в каждый такой ряд входят формы разных слов, объединенных общим для них морфологическим значением рода – мужского, женского или среднего [4, с. 37].

Грамматическая категория рода является частным понятием по отношению к грамматической категории, которую можно определить, как «систему грамматических форм, объединенных на основе общности того родового значения, по отношению к которому значения отдельных членов категории являются видовыми». [3, с. 72]

Категория рода существительных – это классифицирующая категория, по признаку рода все существительные русского языка делятся на несколько групп: 1) существительные м. р. (мужского рода): *дом, день, папа, дядя*; 2) существительные ж. р. (женского рода): *мама, тетя, мать, дочь*; 3) существительные ср. р. (среднего рода): *окно, здание*; 4) существительные общего рода, способные обозначать лицо мужского или женского пола и в зависимости от этого выступать как слова м.р. или ж.р.; например: *бедный мальчик сирота, бедная девочка-сирота*; 5) существительные *pluralia tantum*, не имеющие формы единственного числа и не относящиеся ни к одному из трех родов: *брюки, ножницы*.

Работа над категорией рода существительных начинается уже на самом первом занятии вводного фонетического курса. Учащиеся знакомятся с этой категорией и грамматическими средствами ее выражения на речевом образце с именительным падежом существительного в структуре односоставного назывного предложения. Например: *Это Антон. Это дом. – Это Анна. Это карта. – Это окно*. Позже вводятся существительные с мягкой основой (*аудитория, общежитие, словарь, тетрадь*). Существительные *мать, дочь* вводятся несколько позже, поскольку в форме множественного числа у них появляется суффикс -ер-: *матери, дочери*. [1, с. 45].

Правильное определение рода существительных позволяет избежать ошибок в их согласовании с глаголами в форме прошедшего времени (*кофе остыл или остыло*) и прилагательными (*кофе вкусный или вкусное*).

Поскольку чаще всего грамматический род имен существительных не соотносится напрямую с лексическим значением слова, принадлежность существительного к мужскому,

среднему или женскому роду приходится запоминать (заучивать). Труднее всего это дается тем, кто изучает русский язык как иностранный. [5, с. 87]

Определение рода одушевленных существительных типа *мама – тетя, папа – дядя*, род которых определяется по естественному половому признаку обозначаемого ими лица (исключением является слово *дитя*, относящееся к среднему роду), и существительных с твердой основой обычно не вызывает у студентов затруднений, поскольку они имеют формальное выражение этой категории – набор характерных флексий. Проблемы с определением рода могут возникнуть лишь тогда, когда это существительное с мягкой основой и нулевым окончанием (*словарь, тетрадь*). В этом случае возможна интерференция, т.е. негативное влияние родного языка или языка-посредника, если род данного существительного в двух языках не совпадает. В связи с этим следует обратить внимание на существительные с мягкой основой и основой на шипящую: они никогда не вводятся на первых занятиях и отрабатываются более тщательно.

Своеобразие грамматических категорий проявляется в их инвариантном значении, в формах выражения видовых значений, в способах образования конstituентов парадигмы, в отношениях между членами парадигмы, в количественном составе членов парадигмы. Варьируясь по означенным параметрам, грамматическая категория сохраняет свой лингвистический *status quo* до определенных границ. [6, с. 68]

Коротко суть согласования можно раскрыть на примере атрибутивной связи имени прилагательного и существительного, где наблюдается ассонанс или родовая гармонизация флексий атрибутивной и субстантивной форм. «Мы исходим, – пишет В.В.Виноградов – из наиболее распространенного взгляда, по которому наличие рода как грамматической категории признается только там, где имеется, так называемое, согласование» [2, с. 19].

В некоторых языках категория рода вообще отсутствует, а во многих языках Кавказа может быть до 40 родов. Иногда категория рода представлена формами двух родов – мужского и женского. В языках народов Средней Азии род определяется по принципу, кому принадлежит объект, мужчине или женщине, отсюда ошибки типа «*Моя шкаф*» (т.е. *шкаф*, которым пользуется женщина) [3, с. 23]

У студентов, изучающих русский язык как иностранный, категория рода вызывает разные трудности, которые зависят от строя родного языка или от языка-посредника, с помощью которого ведется преподавание русского. Особую трудность эта категория вызывает у тех студентов, в родном языке которых она вообще отсутствует, например в

туркменском или монгольском. Понятно, что ошибки в употреблении рода такими студентами являются наиболее частыми и трудноискоренимыми. В аудиториях с французским языком трудностей бывает меньше, так как у французских существительных есть две родовые формы, а у носителей болгарского, так же, как и в русском языке, три родовые формы. Поэтому усвоение категорий рода разными аудиториями студентов будет различным в зависимости от родного языка или языка-посредника. Для обучающихся это занимает достаточно продолжительный период, в то время как для других этого можно и не делать, так как понятие рода уже существует у них в сознании. [3, с. 28]

Формальное согласование по роду не является для русского языка универсальной закономерностью, и, следовательно, в преподавании русского языка в нерусской аудитории очень важно в первую очередь разграничивать два способа проявления родовой категории: морфолого-синтаксический и семантический. [2, с. 18]

Для учащихся, в родном языке которых нет выражения категории рода языковыми средствами, в частности для тувинских учащихся важно опереться на семантические основания разграничения слов: (*он мой брат она моя сестра*). Поэтому первое место в учебном процессе логично отвести разряду одушевленных существительных, вслед за чем осмысляются и усваиваются учащимися способы обозначения грамматического рода у неодушевленных существительных. [2, с. 86]

Особую трудность для тувинских учащихся представляет усвоение рода существительных на -ь и правильное их употребление. Имена существительные с основой на мягкий согласный, имеющие графически выраженный показатель -ь, в отличие от большинства существительных, у которых за родовым признаком закреплено особое окончание (например: у существительных женского рода окончание -а/-я: *страна, земля*; среднего рода -о/-е: *окно, поле*), не имеют четко оформленного признака различия в роде, ср.: *уровень* мужской род - *степень* женский род.

Обобщая в рамках темы исследования специфику подачи материала при составлении упражнений описательно-познавательного типа, следует отметить, прежде всего особую его группировку.

Вывод. В результате проделанной работы нами, мы достигли цели и решили основные задачи, которые были поставлены в начале работы, а именно: как преодолеть ряд трудности которые вызывает изучение рода, разные трудности. Изучение рода зависит от строя родного языка или от языка-посредника, с помощью которого ведется преподавание русского языка.

На это влияют такие факторы, как: есть ли в родном языке категория рода, как устроена категория рода в этом языке, какими способами можно найти аналоги для сравнения родного и русского языков.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Балыхина Т.М. Методика преподавания русского языка как неродного (нового): Учебное пособие для преподавателей и студентов. - М.: Издательство Российского университета дружбы народов, 2007. – 185 с.
2. Виноградов В. В. Русский язык. Грамматическое учение о слове. С. 56-78.
3. Зализняк А. А. Русское именное словоизменение. М., 1967;
4. Милославский И. Г. Морфологические категории в современном русском языке. М., 1981.
5. Краткая русская грамматика/ под ред. Н. Ю. Шведовой. М., 2002. С. 167.
6. Русская грамматика-80 (2005). С. 465.
7. Ярцева В.Н. (1998). Языкознание. Большой энциклопедический словарь / В. Н. Ярцева. – М.: Б.Р.Э.

Muhammetgulyyeva Yazjemal

«STUDYING THE CATEGORY OF GENUS IN THE COURSE OF THE RUSSIAN LANGUAGE AS A FOREIGN LANGUAGE»

Abstract. *In this article, he looks through the category of gender when studying Russian as a foreign language in the course. Various definitions of the term "genus" are discussed, the features of the native inflection in the study of Russian as a foreign language are analyzed. The main task of the study is to determine the categories of the genus and the content of educational work and tasks for studying the category of the genus.*

Key words: *gender, gender concept, grammatical category of gender, noun, vocabulary category gender.*

Мухамметгулиєва Язджемал

«ВИВЧЕННЯ КАТЕГОРІЇ РОДУ В КУРСІ РОСІЙСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ»

Анотація. *У цій статті розглянуто особливості вивчення категорії роду іменників в курсі російської мови як іноземної. Обговорюються різні визначення терміна «рід», аналізуються особливості визначення родової належності іменників при вивченні російської*

мови як іноземної. Основне завдання дослідження полягало у визначенні категорії роду і змісту навчальної роботи, а також завдань для вивчення категорії роду.

Ключові слова: рід, поняття роду, граматична категорія роду, іменник, словник роду категорія.

УДК 37.091.3:81`243:373.5

ДО ПИТАННЯ ПРО ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ТА ТОЛЕРАНТНОСТІ В КОНТЕКСТІ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Нетребич Енжела Євгенівна

студентка спеціальності «Філологія», спеціалізація «Германські мови та літератури

(переклад включно)»,

Сумський державний університет

м. Суми, Україна

v16olkova@gmail.com

Науковий керівник — канд. філол. наук, доц. **О. І. Єгорова**

У роботі розглядаються поняття соціокультурної компетенції та толерантності, а також шляхи їхнього формування в контексті іншомовного навчання за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій, які можуть бути використані викладачами іноземної мови при розробці методичних матеріалів.

Ключові слова: інформаційно-комунікаційні технології, соціокультурна компетенція, толерантність, сучасне навчання, іноземні мови.

Сучасне навчання іноземних мов орієнтоване не тільки на отримання знань і навичок іншомовного спілкування, але також і на розвиток соціокультурної компетенції. Не маючи сформованих знань про культуру країни, мова якої вивчається, учні не можуть розвинути комунікативну компетентність у повному обсязі, при цьому досягнувши поставлених цілей спілкування. Набуття таких особистісних якостей, як ввічливість, толерантність, повага до культурних особливостей іншомовних народів, зокрема країни, мова якої вивчається, сприяє формуванню різнобічної особистості. Враховуючи запит українського суспільства на широкомасштабну інтеграцію до системи європейських цінностей та норм, ідея

толерантності постає обов'язковим об'єктом аналізу у вітчизняному науково-педагогічному дискурсі.

Метою цього дослідження є проаналізувати теоретико-практичні засади розвитку іншомовної соціокультурної компетенції та толерантності у учнів середньої школи та визначити доцільність шляхів їхнього формування за допомогою інформаційно-комунікативних технологій (далі — ІКТ).

Соціокультурна компетенція та толерантність формується насамперед через оволодіння культурою носіїв мови. На сьогоднішній день на перше місце за доступністю та актуальністю виходять твори масової іншомовної культури (відеоматеріали, аудіоматеріали, графічні зображення, інфографіка, тексти електронних засобів масової інформації тощо). Таким чином, виникає потреба наукового дослідження ролі ІКТ в процесі знайомства з іншомовною масовою культурою як засобу формування соціокультурної компетенції.

Слід зазначити, що вже склалася певна наукова база для розгляду проблеми розвитку соціокультурних умінь та толерантності учнів загальноосвітніх шкіл. Наприклад, за останні два десятиліття розробкою теоретичних основ використання інформаційних та комунікаційних технологій в освіті займалися Роберт І. В. та Полат Є. С., а такі вчені як Варшауер М. та Догіамас М. — розробкою теоретичних основ навчання іноземної мови на основі ІКТ.

Однак, незважаючи на існуючі дослідження, які присвячені проблемі використання ІКТ в контексті розвитку соціокультурних умінь та толерантності учнів, доводиться констатувати низку нерозроблених та недостатньо вивчених проблем, а саме: не виявлено методичних умов розвитку соціокультурних умінь та толерантності учнів середньої школи та не розроблено методичної системи розвитку соціокультурних умінь та толерантності учнів середньої школи. Таким чином, проблема розвитку іншомовної соціокультурної компетенції та толерантності учнів середньої школи потребує додаткового аналізу, що зумовлює актуальність цієї роботи.

Сучасна соціокультурна ситуація в умовах глобальної мультикультурності, безпосередній соціокультурний фон в українському суспільстві, а також європейський курс сучасної України, який передбачає її поступове залучення до спільного освітнього та наукового простору, позначеного набором єдиних стандартів у всій Європі [1, с. 209], актуалізують нові виклики для вітчизняної системи освіти та визначають нові складні задачі.

У Статті 1 «Декларації принципів толерантності», що була утверджена Резолюцією Генеральної Конференції ЮНЕСКО 16 листопада 1995 р., толерантність трактується як «повага, як прийняття та розуміння багатого різноманіття культур нашого світу», як «активне ставлення що формується на основі визнання універсальних прав та основних свобод людини», як «поняття, що означає відмову від догматизму, від абсолютизації істини» [2].

Компетенцію ж вважають можливістю встановлення суб'єктом діяльності зв'язку між знанням та ситуацією, здатністю знайти, виявити орієнтовну основу дій, процедуру, необхідну для вирішення проблеми у конкретній ситуації [3, с. 132] або ж називають сукупністю певних знань, умінь та навичок, в яких людина має бути обізнана і має практичний досвід роботи [4, с. 50]. Відповідно, базуючись на визначеннях, запропонованих багатьма методистами, в рамках цієї роботи вважаємо компетенцію сумою знань, умінь та навичок, які індивід здатний та готовий застосовувати у своїй діяльності.

Соціокультурна компетенція насамперед сприяє розумінню спільного й відмінного між культурами, допомагає розпізнавати упередження та позбавлятися їх, сприяти толерантності, створювати основи для міжкультурних обмінів і допомагати діяти свідомо й відповідально. Усі компоненти соціокультурної компетенції взаємопов'язані через поняття культурного та соціального контекстів і оволодіння ними має відбуватися комплексно.

На сьогодні в освітньому закладі існує безліч можливостей та умов для формування толерантної особистості. Зокрема одним із сприятливих середовищ виховання толерантності, на нашу думку, є уроки іноземної мови.

Сучасна концепція навчання іноземної мови передбачає розширення предметної сторони змісту навчання внаслідок включення до нього, крім традиційних компонентів, культури як досвіду до носіїв мови, матеріалізованого у вигляді усних та письмових текстів. Іншими словами, культура ставиться в один ряд із такими основними об'єктами навчання, як мова, мовлення, мовленнєва діяльність. Результатом оволодіння мовою у цьому разі стає соціокультурна компетенція учнів.

Виокремлення цього аспекту вимагає перегляду існуючих засобів навчання. Зокрема украй необхідною є автентична навчальна література, що має постійну культурологічну спрямованість. Однак при цьому потрібно постійно співвідносити рівні соціокультурної компетенції та рівні загального володіння мовою, які мають бути досягнуті учнями відповідно до вимог стандарту. Іншими словами, освоєння нової культури має відбуватися на

мовному, мовленнєвому та комунікативному рівнях, що є доступними для кожного окремого учня на конкретному етапі вивчення мови.

На нашу думку, введення елементів культури під час викладання іноземної мови є суттєвою потребою на сьогоднішній день, так як відбувається усвідомлення та відокремлення відмінних ознак різноманітних культур, толерантне ставлення до таких відмінностей, відбувається пошук однакових рис, які стимулюють лінгвістичні, когнітивні та соціальні здібності учнів.

Інформаційно-комунікаційні технології — це сукупність методів, виробничих процесів і програмно-технічних засобів, інтегрованих з метою збирання, обробки, зберігання, розповсюдження, демонстрації та використання даних в інтересах їх користувачів [5, с. 67], які з кожним днем все частіше використовуються в навчальному процесі і дають змогу вирішувати такі важливі педагогічні завдання, як розвиток творчої особистості.

ІКТ — це власне вікно у міжнародну комунікацію, де потрібно бути толерантним. Вивчення соціально-культурних особливостей та традицій не лише через книжкові чи електронні носії, а й, насамперед, при організації живого інтерактивного спілкування в режимі online є дуже ефективним.

Інтернет удосталь надає матеріали для організації роботи у навчально-виховному процесі, створюючи середовище, що передає соціокультурну своєрідність досліджуваного лінгвосоціуму. Вдосконалення технологій навчання іноземної мови призводить до відмови від монологу як традиційно превалюючої форми навчальної діяльності та розвитку такої форми навчання, як полілог (спілкування, бесіда, обговорення).

Ефектом від появи нових інформаційних технологій є не тільки те, що людина починає опановувати нові колосальні обсяги інформації, але і те, що нові інформаційні технології докорінно змінюють соціальний та культурний порядок розвитку.

Нові інформаційні технології можуть стати засобом, за допомогою якого свідомість школяра набуває нового характеру. Насамперед, вміння моделювати ситуацію, використовуючи комп'ютер, сприяє вихованню системного мислення, в якому культурні та моральні цінності домінують у створенні та реалізації нових технологій.

Вивчення іноземної мови потребує поєднання візуального зображення, тексту, звукового супроводження, оскільки надає можливість для комплексного розвитку навичок мовної діяльності учнів. Загальновідомим фактом є те, що ефективність навчання підвищується у декілька разів за допомогою використання наочних ілюстрацій.

ІКТ є ідеальним засобом розвитку навичок писемного та усного мовлення. Вдосконалення писемного мовлення включає в себе поповнення словникового запасу, як активного так і пасивного, лексики сучасної іноземної мови, яка відображає певний етап розвитку культури народу, соціальний політичний устрій суспільства.

Поліпшення усного мовлення відбувається за допомогою поповнення словникового запасу, перевірки граматичного активного чи пасивного мінімуму, перевірки поточних знань тощо. Діалогічне мовлення найчастіше передбачає роботу за мікрофоном, так як після прослуховування слова або фрази учень повторює за диктором і на екрані з'являється графічне зображення звуку диктора і учня, а при проведенні порівняння наглядно є можливість побачити усі наявні недоліки.

Матеріали, взяті з Інтернету, можуть стимулювати діалогічну взаємодію між учнями, засвоєння різних діалогічних структур, тож індивідуальні дискусії можуть бути перетворені на групову роботу, коли студенти мають досягти згоди щодо визначеної теми. У порівнянні з традиційною формою обговорення, групова робота не займає стільки часу і легше реалізується завдяки командній роботі, яка допомагає учням генерувати більше ідей [1, с. 213]. Створення ситуацій, максимально наближених до природних (реалізація принципу автентичності спілкування), також є одним із способів зацікавити учнів, стимулювати вивчення матеріалу, активізувати знання типових особливостей діалогічного спілкування, виробити адекватну поведінку.

У навчанні іноземної мови передусім слід приділити увагу культурному самовизначенню особистості, необхідно створити відповідні дидактико-методичні умови для учнів, щоб кожен міг рефлексувати щодо своєї власної культури та здійснювати саморефлексію паралельно з вивченням культурних особливостей інших країн та народів.

Сьогодні спостерігається важливість формування соціокультурної компетенції учнів під час вивчення іноземної мови, адже саме соціальна та культурна обізнаність відіграє одну з вирішальних ролей в успішній реалізації учнів у сучасному мультикультурному світі. Процес формування соціокультурної компетенції під час навчання іноземної мови відкриває багато проблем, серед яких актуальним залишається питання підготовки учнів до міжнародної комунікації як в реальному, так і в інформаційному середовищі.

Соціокультурна компетенція є важливим механізмом ефективного міжкультурного спілкування, що охоплює лінгвальний та екстралінгвальний чинники комунікативної

взаємодії, акцентує увагу на контрасті мов і культур різних народів, на розвитку певних особистісних якостей, які допомагають реалізовувати міжкультурне спілкування.

Засоби ІКТ відмінно підходять для формування соціокультурної компетенції та толерантності на заняттях, оскільки сучасні школярі тісно взаємодіють із засобами ІКТ у житті. Робота з ІКТ надає можливість зануритися учням у соціокультурне середовище та сформувати комунікативну діяльність. У ході аналізу суспільних тенденцій, що впливають на впровадження новітніх інформаційних технологій у навчальний процес, розгляду існуючих точок зору на проблему застосування ІКТ в контексті іншомовного навчання, ми переконалися в доцільності використання медіазасобів на уроках іноземної мови.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

[1] Єгорова О. І., Біла О. (2018). Стратегії та прийоми втілення індивідуального стилю навчання ВАК в рамках розвитку англomовної лексичної компетенції учнів. *Освітній простір України. №12*. С. 208-214.

[2] ЮНЕСКО. (1995). *Ресурс*: Верховна Рада України. *Декларація принципів терпимості*. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_503#Text.

[3] Вовк Л. П., Падалка О. С. Українського-англійський словник навчально-педагогічних понять та термінів : Методичний посібник. Київ : *Український Центр Духовної культури*, 2005. 168 с.

[4] Макаренко Л. (2003). Найперше – врахувати психологічні особливості: про викладання німецької мови 6-7 річним дітям. *Іноземні мови в навчальних закладах. №1*. С.128-129.

[5] Крупський Я. В., Михалевич В. М. Тлумачний словник з інформаційно-педагогічних технологій. Вінниця : ВНТУ, 2010. 72 с.

Netrebych E. Ye. «TO THE SUBJECT OF FORMATION OF FOREIGN LANGUAGE SOCIO-CULTURAL COMPETENCE AND TOLERANCE IN THE CONTEXT OF SECONDARY EDUCATION»

Abstract. *The study focuses on the concepts of socio-cultural competence and tolerance, as well as the ways of their shaping in the context of foreign language teaching with the help of information and communication technologies that can be used by foreign language teachers while developing methodological materials.*

Key words: *information and communication technologies, socio-cultural competence, tolerance, modern education, foreign languages.*

Нетребич Э. Е.

«К ВОПРОСУ О ФОРМИРОВАНИИ ИНОЯЗЫЧНОЙ СОЦИОКУЛЬТУРНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ И ТОЛЕРАНТНОСТИ В КОНТЕКСТЕ СРЕДНЕГО ОБРАЗОВАНИЯ»

В статье рассматриваются понятия социокультурной компетентности и толерантности, а также пути их формирования в условиях обучения иностранному языку с помощью информационно-коммуникационных технологий, которые могут быть использованы учителями иностранных языков при разработке методических материалов.

Ключевые слова: *информационно-коммуникационные технологии, социокультурная компетентность, толерантность, современное образование, иностранные языки.*

УДК 81'33

МОВЛЕННЄВИЙ ІМІДЖ ТА АСПЕКТИ ЙОГО ФОРМУВАННЯ У СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ

Нікішина Катерина Сергіївна

бакалаврант спеціальності «Філологія», спеціалізації «Прикладна лінгвістика»

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова

Україна, м. Миколаїв

Науковий керівник – старший викладач НУК ім. адмірала Макарова **Н. С. Мочалова**

У даній статті розглянуто питання щодо вивчення мовленнєвого іміджу, як невід'ємної складової створення образу компанії в очах споживачів. Для дослідження були обрані пости соціальних мереж компанії «Samsung», на прикладі яких визначено аспекти формування їх мовленнєвого іміджу.

Ключові слова: *імідж, мовленнєвий імідж, мовна особистість, Мілтон-модель.*

Поняття імідж розглядається у багатьох галузях: економіці, політології, психології, філософії. Метою цієї статті є розглянути імідж, як складову частину лінгвістики.

Для дослідження було обрано пости компанії «Samsung» в українських та англійських соціальних мережах Instagram, Facebook, Twitter. Дослідження проводилось на основі матеріалів за період грудень 2021 року, січень-лютий 2022 року.

За Макаровцем Ю. В., у структурі іміджу виділяють 2 складові:

- вербальний (мовленнєвий) імідж;
- невербальний імідж [3, с. 78].

Білик Т. М. дає таке визначення поняття мовленнєвого іміджу: «Мовленнєвий імідж – мовленнєва поведінка індивіда у сукупності психологічного, соціального і символічного компонентів, які реалізуються відповідно у мовленнєвому, інтерперсональному та мовному стилях, а також характеризуються віковими, соціальними та культурними проявами» [1, с. 2].

Мовленнєвий імідж є оболонкою мовної особистості, тому у дослідженні компанія розглядається як мовна особистість. Мовна особистість – це образ носія мовної свідомості, який гарно володіє нею та її культурним підґрунтям та може використовувати її для впливу.

«Структура мовної особистості представляється такою, що складається з трьох рівнів:

1) вербально-семантичного, який передбачає для носія нормальне володіння природною мовою, а для дослідника – традиційний опис формальних засобів вираження певних значень;

2) когнітивного, одиницями якого є поняття, ідеї, концепти, що складаються у кожній мовній індивідуальності в більш-менш впорядковану, більш-менш систематизовану «картину світу», яка відображатиме ієрархію цінностей;

3) прагматичного, що заключає в собі цілі, мотиви, інтереси, установки і інтернаціональні особливості. Цей рівень забезпечує в аналізі мовної особистості закономірний і зумовлений перехід від оцінок її мовленнєвої діяльності до осмислення реальної діяльності у світі» [5].

Оскільки у дослідженні для аналізу було обрано текстові пости компанії «Samsung» в соціальних мережах, матеріали дослідження будуть представлені на вербально-семантичному та прагматичному рівнях.

На вербально-семантичному рівні був зроблений опис формальних засобів вираження певних значень, тобто розглянуто частоту вживання частин мови та ключових слів.

Для аналізу частоти вживання ключових слів було взято Мілтон-модель. За Ковалевською Т. Ю. «Мілтон-модель містить практично всю амплітуду відповідних маркерів, засвідчуючи поліфункціональність виокремлених патернів, які в змозі ідентифікувати і комунікативні девіації, і потужні сугестивні індукції» [2], тому за допомогою неї можна визначати які ключові слова впливають на певні процеси (Таблиця 1.1).

Таблиця 1.1

Мілтон-модель

Процес	Ключові слова
Упущення (делеція) демонструє виключення з поверхневої репрезентації певних значущих частин глибинної структури.	Віддієслівні іменники
	Дієслова на -но, -то
	Абстрактні іменники
	Порівняльні конструкції
Узагальнення (генералізація) відображає заміщення цілої категорії явищ певним елементом, наявність якого в заміщуваний категорії є лише одиничним випадком.	Означальні займенники
	Прислівники
	Підсилювальні частки
	Модальні оператори можливості \ необхідності
Викривлення (дисторція) представляє собою вербалізацію гіпотетично змодельованого довкілля з неідентифікованими в попередньому досвіді складниками.	Суб'єктивно-об'єктивне подання інформації
	Читання думок
	Умонтовані команди

На прагматичному рівні було взято за основу наступну класифікацію рекламних постів компанії «Samsung» в соціальних мережах:

- 1) «інформативна реклама
- 2) реклама-переконання
- 3) порівняльна реклама
- 4) реклама-нагадування
- 5) реклама-підтримка» [4].

Для аналізу було обрано 204 пости із трьох соціальних мереж: Instagram, Facebook, Twitter. Для аналізу українських та англійських соціальних мереж було обрано по 34 пости з кожної з трьох соціальних мереж.

Аналіз українських соціальних мереж показав, що на вербально-семантичному рівні для соціальної мережі Instagram, Facebook та Twitter найбільш вживаною частиною мови є іменник.

Для соціальної мережі Instagram найбільш вживаними ключовими словами є: умонтовані команди, прислівники та означальні займенники, що є характерними для процесів узагальнення (генералізації) та викривлення (дисторції) (Таблиця 1.2).

Для соціальної мережі Facebook найбільш вживаними ключовими словами є: умонтовані команди, суб'єктивно-об'єктивне подання інформації та прислівники, що є характерними для узагальнення (генералізації) та викривлення (дисторції) (Таблиця 1.2).

Для соціальної мережі Twitter найбільш вживаними ключовими словами є: умонтовані команди, прислівники та порівняльні конструкції, що є характерними для упущення (делеції), узагальнення (генералізації) та викривлення (дисторції) (Таблиця 1.2).

Отже, аналіз постів компанії «Samsung» в усіх трьох українських соціальних мережах показав, що найбільш часто вживаною частиною мови є іменники, а найбільш поширеними ключовими словами є прислівники та умонтовані команди.

Таблиця 1.2

Аналіз ключових слів постів компанії «Samsung» в українських соціальних мережах

Ключові слова	Instagram	Facebook	Twitter	Загальна кількість
Віддієслівні іменники	1	7	4	12
Дієслова на -но, -то	3	3	3	9
Абстрактні іменники	5	5	13	23
Порівняльні конструкції	8	7	15	30
Означальні займенники	16	4	10	30
Прислівники	13	9	18	40
Підсилювальні частки	6	4	2	12
Модальні оператори можливості \ необхідності	6	7	3	16
Суб'єктивно-об'єктивне подання інформації	12	12	9	33
Читання думок	1	5	2	8
Умонтовані команди	24	22	24	70

На прагматичному рівні можна визначати риси, які притаманні для тих чи інших видів реклами. Для інформативної реклами українською мовою є характерним опис фактів про певний товар або послугу. Для реклами-переконання поширено вживання прислівників, порівняльних конструкцій та умонтованих команд. Для реклами-нагадування є характерним вживання абстрактних іменників, прислівників та умонтованих команд. Для реклами-підтримки поширеними є розіграші, у яких переважають віддієслівні іменники та умонтовані команди.

На сторінці Instagram та Twitter найчастіше зустрічається реклама-нагадування. На сторінці Facebook найчастіше зустрічається інформативна реклама, яка розрахована на більш зрілу аудиторію (Таблиця 1.3).

Таблиця 1.3

Аналіз прагматичного рівня постів компанії «Samsung» в українських соціальних мережах

Види реклами	Instagram	Facebook	Twitter	Загальна кількість
Інформативна	8	10	11	29
Переконання	9	9	5	23
Нагадування	15	8	13	36
Підтримка	2	7	5	14

Аналізуючи англійські соціальні мережі було з'ясовано, що на вербально-семантичному рівні для соціальних мереж Instagram, Facebook та Twitter найбільш вживаною частиною мови є іменник, а для Instagram – ще і дієслово.

Для соціальної мережі Instagram найбільш вживаними ключовими словами є: умонтовані команди, суб'єктивно-об'єктивне подання інформації та порівняльні конструкції, що є характерними для процесів упущення (делеції) та викривлення (дисторції) (Таблиця 1.4).

Для соціальної мережі Facebook найбільш вживаними ключовими словами є: умонтовані команди, порівняльні конструкції та прислівники, що є характерними упущення (делеції) та викривлення (дисторції) (Таблиця 1.4).

Для соціальної мережі Twitter найбільш вживаними ключовими словами є: умонтовані команди, прислівники та порівняльні конструкції, що є характерними упущення (делеції) та викривлення (дисторції) (Таблиця 1.4).

Отже, для постів компанії «Samsung» в англійських соціальних мережах Twitter та Facebook є характерним вживання іменників, для Instagram – іменників та дієслів. Спільним для усіх трьох соціальних мереж є вживання умонтованих команд, але поряд з цим є і відмінні риси: для Instagram – це суб'єктивно-об'єктивне подання інформації; для Facebook – порівняльні конструкції та прислівники; для Twitter – прислівники.

Таблиця 1.4

Аналіз ключових слів постів компанії «Samsung» в англійських соціальних мережах

Ключові слова	Instagram	Facebook	Twitter	Загальна кількість
---------------	-----------	----------	---------	--------------------

Віддієслівні іменники	1	0	1	2
Дієслова на –ed	2	9	2	13
Абстрактні іменники	6	3	10	19
Порівняльні конструкції	12	20	12	42
Означальні займенники	3	5	1	9
Прислівники	11	16	16	43
Підсилювальні частки	2	0	1	3
Модальні оператори можливості \ необхідності	3	2	3	8
Суб'єктивно-об'єктивне подання інформації	22	11	11	44
Читання думок	5	0	0	5
Умонтовані команди	23	21	17	61

На прагматичному рівні можна визначати риси, які притаманні для тих чи інших видів реклами. Для інформативної реклами англійською мовою поширено опис фактів про певний товар або послугу, після них можна зустріти фразу: *learn more* (дізнатися більше) із посиланням на офіційну сторінку компанії «Samsung», яка зорієнтована на потенційного споживача.

Для реклами-переконання поширено вживання прислівників, порівняльних конструкцій, умонтованих команд та читання думок. Для реклами-нагадування є характерним вживання суб'єктивно-об'єктивного подання інформації, прислівників та умонтованих команд. Реклама-підтримка у англійських соціальних мережах взагалі відсутня.

На сторінці Instagram та Facebook найчастіше зустрічаються реклама-нагадування, а на сторінці Twitter – інформативна реклама (Таблиця 1.5).

Таблиця 1.5

Аналіз прагматичного рівня постів компанії «Samsung» в англійських соціальних мережах

Види реклами	Instagram	Facebook	Twitter	Загальна кількість
Інформативна	5	6	21	29
Переконання	12	12	9	33
Нагадування	17	16	4	40
Підтримка	0	0	0	0

Пости в українських та англійських соціальних мережах відрізняються за тематикою. Так наприклад, для англійських країн свято «Дня Всіх Закоханих» є характерною культурною рисою, тому англійські соціальні мережі приділили багато уваги цьому святу. В

Україні це свято з'явилося відносно нещодавно, тому кількість постів в українських соціальних мережах в рази менше (2-3 пости).

Пости англійських соціальних мереж переважно коротші за пости українських соціальних мереж, але зустрічаються і довгі. Пости українських соціальних мереж містять більше емотиконів, а англійських – більш стримані.

На вербально-семантичному рівні для соціальних мереж обох мов характерне вживання умовних команд, що вказує на те, що компанія намагається умовити потенційних споживачів на придбання своїх товарів. Для українських соціальних мереж найбільш частотними командами є *купуй* та *отримай*. Для англійських – *get* (*отримуй*) та *learn* (*дізнайся*). Ще одна спільна риса для соціальних мереж обох мов є вживання прислівників. Для українських соціальних мереж найбільш частотними є *зараз*, також зустрічається прислівник *разом*. В англійських також нерідко зустрічаються *together* (*разом*) та *now* (*зараз*).

На прагматичному рівні для соціальних мереж обох мов є характерною рекламнагадування через те, що в соціальних мережах потрібно постійно підтримувати активність та нагадати покупцям про компанію та її товари.

Висновки: Отже, аспектами формування мовленнєвого іміджу компанії «Samsung» можна назвати довжину постів; графічні знаки (наприклад, емотикони, хештеги); частини мови, які зустрічаються в текстах постів; ключові слова за допомогою яких здійснюється мовленнєвий вплив; а також цілі та мотиви самої реклами.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

- [1] Білик Т. М. Структура мовленнєвого іміджу / Тетяна Миколаївна Білик // Науковий вісник Херсонського державного університету – Херсон: Наук. ст., 2013
- [2] Ковалевська Т. Ю. Сучасні нейролінгвістичні технології дослідження мовленнєвого впливу: Мілтон-модель / Т.Ю. Ковалевська // Вісник ОНУ – Одеса: Наук. ст., 2012
- [3] Макаровець Ю. В. Дослідження іміджу публічної особи у лінгвістиці / Ю. В. Макаровець – Філологічні науки. – 2013 –С. 75-80
- [4] Миронов Ю. Б. Основи рекламної діяльності / Ю.Б. Миронов, Р.М. Камар // Навчальний посібник. - Дрогобич: Посвіт, 2007. – 108 с.

[5] Труш А. С. Сучасний дитячий поет, як мовна особистість (на матеріалі дитячих поезій Роальда Даля, Джека Прилуцькі, Брюса Ланські): дипл. роб. бакалавра філології / А. С. Труш; Харківська гуманітарно-педагогічна академія. – Харків, 2015 – 40 с.

Kateryna Nikishyna

«LANGUAGE IMAGE AND ASPECTS OF ITS FORMATION IN «SAMSUNG» SOCIAL NETWORKS»

Abstract: *This article examines the issues of language image as an integral part of the creation of the company's image in the eyes of consumers. Samsung's social media posts were chosen for the study, using the example of which aspects of their speech image formation were identified.*

Key words: *image, speech image, linguistic personality, Milton-model.*

Никишина Екатерина Сергеевна

«ЯЗЫКОВОЙ ИМИДЖ И АСПЕКТЫ ЕГО ФОРМИРОВАНИЯ В СОЦИАЛЬНЫХ СЕТЯХ КОМПАНИИ «SAMSUNG»

Аннотация: *В данной статье рассмотрены вопросы языкового имиджа, как неотъемлемой составляющей создания образа компании в глазах потребителей. Для исследования выбраны посты социальных сетей компании Samsung, на примере которых определены аспекты формирования их речевого имиджа.*

Ключевые слова: *имидж, языковой имидж, языковая личность, Милтон-модель.*

УДК 8133

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ИЗУЧЕНИЯ ДЕЕПРИЧАСТИЯ В КУРСЕ РУССКОГО ЯЗЫКА КАК ИНОСТРАННОГО

Овезов Дурдимират

бакалавр специальности «Филология», специализация «Прикладная лингвистика»,

Национальный университет кораблестроения имени адмирала Макарова

Украина, г. Николаев

dz.oktyabr.95@gmail.com

В статье рассматриваются теоретические основы изучения деепричастия как особой формы глагола в курсе русского языка как иностранного. Дано определение понятию деепричастие, предпринята попытка определить его грамматический статус в русском литературном языке. Тяжелый для восприятия иностранными обучающимися грамматический материал представлен в виде наглядных таблиц.

Ключевые слова: деепричастие, глагол, часть речи, совершенный вид, несовершенный вид, русский язык как иностранный.

Вступительная часть. Деепричастия – одна из самых сложных тем в курсе русского языка как иностранного. Во-первых, деепричастия совмещают в себе признаки глагола и признаки наречия. Во-вторых, у иностранных обучающихся возникают трудности при образовании деепричастий (многообразие и особенности суффиксов деепричастий; наличие в русском языке глаголов, от которых деепричастия не образуются (*нечь, бежать, писать*) или образуются особым способом (*хотеть – желая, ждать – ожидая* и т. д.). В-третьих, деепричастия встречаются при чтении газет, журналов, учебников, то есть используется преимущественно в книжной речи. В разговорной речи эти формы не употребляются или употребляются очень редко. Изучая деепричастия, следует помнить, что они практически не употребляются в обиходно-бытовой сфере, т.е. в разговорной речи.

Также существует ряд проблем при изучении деепричастия студентами-иностранцами, поскольку деепричастие присуще не всем языкам. При изучении того или иного языка обучающимся трудно удастся воспринимать то, чего нету в их родном языке. Например, понятия «деепричастие» нет в туркменском языке, и соответственно туркменским студентам будет очень трудно воспринимать данное понятие. Функцию деепричастия в туркменском языке выполняет наречная форма глагола (“*hal isligi*”). Наречная форма глагола описывает действие, как или каким образом оно происходило, то есть как наречие. Исходя из этого, цель данного исследования заключается в том, чтобы определить теоретические основы изучения деепричастия как особой формы глагола в курсе русского языка как иностранного.

Основная часть. При изучении вопроса деепричастия, было бы более правильным начать исследование данного вопроса, дав определение этому понятию, и тем самым обозначить рамки, в пределах которых эта проблема функционирует.

Это понятие определяется по-разному, например, деепричастие – это (1) «нефинитная форма глагола (вербоид), обозначающая второстепенное действие, подчинённое главному, выраженному в предложении сказуемым или инфинитивом в различных синтаксических функциях» [7, с. 128]; это (2) «именное (непредикативное) отглагольное образование, объединяемое с системой глагольных форм категориями вида и залога и общностью управления и обозначающее второстепенное добавочное действие, примыкающее к главному действию» [1, с. 120]; это (3) «неизменяемая форма глагола, совмещающая признаки и свойства глагола и наречия» [6, с. 59]. Исходя из вышеперечисленных определений, можно сказать, что деепричастие – это неизменяемая форма глагола, которая обозначает дополнительное действие по отношению к основному действию, выраженному глаголом. Например: *Сидя в библиотеке, студенты читали книги*. Сказуемое-глагол *читали* обозначает основное действие, а деепричастие *сидя* обозначает добавочное действие и отвечает на вопрос *как?* *Студенты читали книги как? – Сидя в библиотеке*.

Поскольку деепричастие обозначает второстепенный признак по отношению к глаголу, оно относится к тому же субъекту действия, что и глагол. Например: *Слушая музыку, он писал письмо* = *Он слушал музыку и писал письмо*.

Вопрос о грамматическом статусе деепричастия в русском литературном языке имеет давнюю традицию. Отсутствие единства в его решении наблюдается на протяжении длительного времени вплоть до современных исследований.

В исследованиях современных ученых, развивающих традиции своих предшественников, складываются две противоположные позиции при определении места деепричастия в грамматической системе русского языка. Наиболее распространенной стала точка зрения, согласно которой деепричастие является формой глагола и определяется как неспрягаемая, атрибутивная, неличная. Такая трактовка деепричастия отражена в Русской грамматике [7, с. 129].

Другие ученые допускают возможность признания деепричастия самостоятельной частью речи, хотя это и сопровождается оговорками: «Лексико-грамматические свойства деепричастия не укладываются ни в рамки глагола, ни в рамки наречия. Они формируются как таковые на глагольном материале под сильным влиянием наречий. Это позволяет рассматривать их как особый разряд слов, хотя самостоятельность их весьма относительна» [2, с. 155].

Разнообразие мнений, высказывавшихся по поводу частеречного статуса деепричастия, связано с неоднозначным решением в научной литературе одного из основных вопросов грамматики – вопроса о частях речи.

Несмотря на длительную историю его разработки, в современном языкознании по-прежнему нет единого понимания того, что считать частью речи, как нет и единых принципов классификации частей речи [3, с. 62].

Не смотря на большинство споров, нам представляется возможным рассматривать русское деепричастие в качестве самостоятельной грамматической категории (части речи), которая характеризуется ярко выраженной синтаксической функцией, единством грамматической формы и грамматического значения, сложившимися в результате длительного исторического развития.

Далее следует рассматривать грамматические признаки деепричастия. Для этого необходимо обратить внимание на подготовленную ниже таблицу «Грамматические признаки деепричастия», в которой нашли отражение признаки глагола и признаки наречия.

Таблица 1

Признаки частей речи у деепричастия

Признаки глагола	Признаки наречия
1. Обозначает действие	1. Отвечает на вопросы наречия: как? когда? <i>Я читаю не отрываясь</i> <i>Прочитав, я задумался</i>
2. Имеет вид (совершенный и несовершенный) <i>Читать – читаю</i> <i>Прочитать – прочитав</i>	2. Не изменяются: <i>Читаю не отрываясь</i> <i>Читает не отрываясь</i> <i>Читал не отрываясь</i>
3. Может быть возвратным и невозвратным <i>Вернуться – вернувшись</i>	3. Примыкает к глаголу: <i>Поёт (как?), не умолкая</i>
4. Может иметь при себе зависимые слова (управление) <i>Распевая песни, качая головой</i>	4. В предложении является обстоятельством

Следующим важным этапом в изучении деепричастия является объяснение механизма образования деепричастий и случаи их употребления. Необходимо обратить внимание иностранных обучающихся на то, что деепричастия имеют две формы – несовершенного вида (НСВ) и совершенного вида (СВ).

Деепричастия НСВ используются, если действия протекают одновременно: *Сидя в комнате, Анна читала книгу.*

Деепричастия СВ используются, если глаголы выражают последовательные действия:

Написав письмо, Ахмед пошёл на почту.

Механизм образования деепричастий ниже представлен в виде наглядной таблицы. При изучении образования деепричастий, необходимо подробно проработать каждый пункт таблицы, объяснив и показав примеры. Особое внимание необходимо обратить на вторую часть опорной таблицы, где отражены трудные случаи образования деепричастий.

Таблица 2

Образование деепричастий

Деепричастия от глаголов НСВ	Деепричастия от глаголов СВ
Образуются от основы глагола НСВ в форме настоящего времени 3-го лица множественного числа (они) при помощи суффиксов <i>-а, -я</i> :	Образуются от основы глагола СВ в форме прошедшего времени при помощи суффиксов <i>-в, -ши, -вши</i> :
<i>-я</i> : основа глагола оканчивается на гласный, мягкий согласный: <i>отвечать – отвеча-ют+я = отвеча;</i> <i>говорить – говор-ят+я = говоря;</i>	<i>-в</i> : основа глагола оканчивается на гласный: <i>узнать – узна-л + в = узнав;</i>
<i>-а</i> : основа глагола оканчивается на твёрдый согласный, ч, ш, щ, ж: <i>слышать – слыш-ат + а = слыша;</i>	<i>-ши</i> : если основа глагола оканчивается на согласный: <i>увлечь – увлѣк + ши = увлѣкиши;</i>
При образовании деепричастий от возвратных глаголов <i>-ся</i> меняется на <i>-сь</i> : <i>учиться – уч-ат-ся + а = учась</i>	<i>-вши</i> : используется при образовании деепричастий от возвратных глаголов: <i>научиться – научи-л-ся + вши = научившись</i>
Примечание	
1. Глаголы СВ с суффиксом <i>-ва</i> образуют деепричастия от основы инфинитива: <i>дава-ть + я = давая;</i> <i>встава-ть + я = вставая;</i> <i>узнава-ть + я = узнавая;</i>	1. Глаголы СВ с суффиксом <i>-ти</i> образуют деепричастия от формы 1-го лица единственного числа (я) будущего времени при помощи суффикса <i>-я</i> : <i>прийти – прид-у + я = придя;</i> <i>найти – найд-у + я = найдя;</i> <i>перевести – перевед-у + я = переведя</i>
2. Не образуются деепричастия НСВ от следующих глаголов:	2. Не образуются деепричастия СВ от следующих глаголов:
– с суффиксом <i>-чь</i> в инфинитиве: <i>стричь, печь, течь, жечь, мочь</i> ;	– с суффиксом <i>-чь</i> в инфинитиве: <i>помочь, лечь, увлечь, привлечь, стечь, испечь, постричь</i> ;
– от глаголов с корневой гласной <i>-и-</i> , которая изменяется при спряжении: <i>бить, пить, вить, шить, лить</i> ;	– от глаголов СВ: <i>вырасти, потрясти</i>
– от глаголов <i>бежать, ехать, писать, петь, спать</i> .	
3. Необходимо запомнить деепричастия, образованные от глаголов НСВ: <i>быть – будучи, смотреть – глядя, хотеть – желая, ждать – ожидая</i>	

Заклучение. Таким образом, можно приходит к выводу, что деепричастие – это неизменяемая форма глагола, которая обозначает дополнительное действие по отношению к основному действию, выраженному глаголом. По поводу грамматического статуса деепричастий в русском литературном языке, мы склоняемся к мнению, что русское деепричастие является как самостоятельная грамматическая категория (часть речи), которая характеризуется ярко выраженной синтаксической функцией, единством грамматической формы и грамматического значения, сложившимися в результате длительного исторического развития.

Выяснили, что выделяются следующие временные значения деепричастий: деепричастие совершенного вида может выражать значения одновременности, предшествования и следования, а деепричастия несовершенного вида может выражать значения одновременности и предшествования. Деепричастия несовершенного вида образуются с помощью следующих суффиксов: *-а (-я)*, а деепричастия совершенного вида *-в, -вши и -ши*.

Как в начале работы отмечалось, в процессе изучения деепричастия, студенты-иностранцы сталкиваются несколькими трудностями. Для решения данной работы, используя результаты этой работы, в дальнейшем мы предполагаем, разработать электронное учебное пособие для изучения деепричастия в курсе русского языка как иностранного.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. Ахманова О.С. (2004). *Словарь лингвистических терминов* (изд. 2-е, стереотипное). М.: Едиториал УРСС.
2. Игнатова И.Б., Андреева С.М., Мордас С.Б. (2006). *Практическая грамматика*. – СПб.: Белгород.
3. Ласкарева Е.Р. (2014). *Чистая грамматика*. – СПб.: Златоуст.
4. Лебедева О.А. (2011). *Причастия и деепричастия: Методические указания по русскому языку как иностранному*. – Н.: Новгород.
5. Петрачкова И.М. (2014). *Изучаем причастия и деепричастия (на материале языка будущей специальности)*. – Гомель: ГомГМУ.
6. Розенталь Д.Э., Теленкова М.А. (1985). *Словарь-справочник лингвистических терминов*. (изд. 3-е, испр. и доп.) М.: Просвещение.
7. Ярцева В.Н. (Ред.). (1998). *Большой энциклопедический словарь. Языкознание* (изд. 2-е). М.: Большая Российская энциклопедия.

Ovezov Durdymyrat

**«THEORETICAL BASIS OF STUDYING THE ADVERBIAL PARTICIPLE IN THE
COURSE OF RUSSIAN AS A FOREIGN LANGUAGE»**

The article deals with the theoretical basis of studying the adverbial participle as a special form of the verb in the course of Russian as a foreign language. The definition of the concept of the adverbial participle is given, an attempt is made to determine its grammatical status in the Russian literary language. The grammatical material that is difficult for foreign students to perceive is presented in the form of visual tables.

Keywords: *adverbial participle, verb, part of speech, the perfective aspect, the imperfective aspect, Russian as a foreign language.*

Овезов Д.Т.

**«ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИВЧЕННЯ ДІСПРИЧАСТИНИ У КУРСІ РОСІЙСЬКОЇ
МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ»**

У статті розглядаються теоретичні основи вивчення дієприслівника як особливої форми дієслова в курсі російської мови як іноземної. Дано визначення поняття дієприслівник, зроблено спробу визначити його граматичний статус у російській літературній мові. Тяжкий для сприйняття іноземними учнями граматичний матеріал представлений як наочних таблиць.

Ключові слова: *дієприслівник, дієслово, частина мови, досконалий вид, недосконалий вид, російська мова як іноземна.*

УДК 81'33+81'25+81'27

ТВОРЕННЯ ГЕНДЕРНО СПРАВЕДЛИВОЇ МОВИ: ЛІНГВІСТИЧНІ АСПЕКТИ

Огороднік Богуслава Степанівна

студентка катедри прикладної лінгвістики

Національного університету «Львівська політехніка»,

Україна, м. Львів

b.ohorodnik@gmail.com

Науковий керівник: кандидат філологічних наук, старший викладач

Національного університету «Львівська політехніка» **Р. З. Назарчук**

Дослідження торкається лінгвістичних особливостей формування гендерно справедливої мови. Схарактеризовано основні поняття квір-теорії, а також проаналізовано способи вираження різних гендерних ідентичностей за допомогою засобів української мови. Зокрема, описано такі аспекти, як використання збірних понять, маскулітивів та фемінітивів, нижнього підкреслення для виділення жіночого родового закінчення.

Ключові слова: квір-теорія, гендерне перекладознавство, трансгендерність та гендерна неконформність, займенники

Поняття трансгендерности та гендерної неконформности (гендерного нонконформізму, гендерної варіативности) перебуває в центрі уваги дослідників та дослідниць у галузях квір-студій, психотерапії, а також лінгвістики. Під час трансгендерного переходу людина може змінити свої антропоніми (до прикладу, замість імені «Олександра» використовувати щодо себе «Олександр»), та/або особові займенники третьої особи однини (як-от просити використовувати щодо себе в третій особі однини замість «вона» займенники «він» або «він/вони»), та/або іменники-апелятиви (як-от замість «моя дівчина» казати «моя партнерка», якщо ця партнерка не ідентифікує себе як дівчину, але їй комфортно використовувати щодо себе фемінні апелятиви). Лінгвісти та лінгвістки досліджують ці явища крізь призму своїх компетенцій, зокрема звертають увагу на використання займенників вони/їх в однині від першої особи, до другої особи та про третю особу, а також розробляють інші засоби гендерно справедливої мови, що виражали б досвіди жінок, чоловіків та інших людей, до прикладу, небінарних осіб.

Мета цієї статті — проаналізувати основні засади квір-теорії та розглянути засоби української мови, що дають змогу творити гендерно справедливую мову і є необхідні, зокрема, під час перекладу. **Наукову новизну** визначено матеріалом й аспектами його дослідження. **Практичне значення** розвідки зумовлено дослідженнями про трансгендерних та гендерно неконформних людей та збільшенням їхньої видимости, внаслідок яких лінгвістична спільнота має перед собою виклик — допомогти створити відповідні мовні засоби. Гендерне перекладознавство спричинене потребою всебічного доперекладацького аналізу гендерно маркованих елементів у тексті та пошуку оптимальних засобів їх передачі іншою мовою зі збереженням цілісної гендерної ідентичности суб'єкта [7]. Дискусія навколо впровадження

гендерно справедливої мови залишається за своєю базою англійськомовною, отож **актуальність** дослідження засобів реалізації гендерно справедливої мови для мовних систем з різними граматичними категоріями роду не викликає сумнівів.

Значний внесок у розбудову гендерно справедливої мови здійснили вітчизняні та чужоземні науковці та науковиці, серед яких — А. Архангельська, М. Брус, О. Малахова, І. Мінковська, Т. Марценюк., М. Тетерюк, Д. Батлер, І. К. Седжвік, Н. Benjamin, G. Herdt, O. Kulic.

Глобальні мови поділяють на три типи залежно від вираження граматичної категорії роду [6]. По-перше, це **гендеровані мови**, як-от німецька та українська (їхні іменники та займенники означені родом). По-друге, **безгендерні мови**, як-от мандаринська (іменники та займенники неозначені родом). По-третє, **мови з гендерованими назвами істот**, як англійська (займенники означені родом, а іменники переважно ні). **Гендерно справедлива мова** — це поняття, що позначає використання різних мовних засобів для рівноцінної видимості та залучення жінок, чоловіків та людей, чия гендерна ідентичність відрізняється від попередніх. Основними такими засобами є **фемінізація** та **нейтралізація** мови [5]. Для першого використовують, до прикладу, фемінітиви (як-от, «Шановні студенти та студентки» замість «Шановні студенти»). А для другого, наприклад, замінюють маскулінітиви/фемінітиви на неозначені за родом слова (як-от, «firefighter» замість «fireman»/«firewoman», «Шановне студентство» замість «Шановні студенти та студентки») або застосовують гендерно нейтральні займенники (як-от в англійській мові деякі трансгендерні та гендерно неконформні люди просять використовувати щодо себе в третій особі однини займенник однини they/them). Дехто з феміністичної та трансгендерної спільноти наголошують на потребі нейтральної мови, що зокрема могла б допомогти людям з різними гендерними ідентичностями виражати себе [2].

Гендерна ідентичність — це притаманне людині глибоке невід’ємне відчуття себе дівчиною, жінкою, хлопцем, чоловіком, або поєднанням чоловіка та жінки, або альтернативним гендером [1]. У багатьох культурах і релігіях гендер сприймають як бінарний конструкт з взаємовиключними соціально детермінованими категоріями чоловіка чи жінки, хлопця чи дівчини, при цьому поширеним є уявлення, що гендер має збігатися з приписаною за народження статтю. Однак є історичні докази, що кілька різних культур використовували та приймали різноманітні гендерні ідентичності та експресії. Як зазначає С. Нанда (1999), занепад культур, у яких були помітні гендерно неконформні особи та групи,

відбулося через домінування західної культури (англ. westernization), колоніалізм та системну нерівність [1]. У цьому матеріалі використано термін **трансгендерні та гендерно неконформні (далі ТГНК)** люди в найбільш широкому значенні. ТГНК люди — це ті, чия гендерна ідентичність відрізняється від приписаної за народження статі, а досвід та експресія такої ідентичності є за межами гендерної бінарності [1]. Збільшується кількість таких людей, які вживають займенники, відмінні від стереотипно пов'язаних з чоловіками (він) і жінками (вона) [2]. Це актуалізує проблему належного словникового запасу для позначення ТГНК людей, зокрема, можливості перекладу гендерно нейтральних займенників, таких як англійський займенник однини вони/їх (англ. singular they/them). Одним з підходів до аналізу гендерних питань є квір-студії.

Квір-студії відкидають розрізнення сексуальних ідентичностей на основі бінарної опозиції гомосексуальності/гетеросексуальності. Постмодерністський поворот у 1990-х змінив або, іншими словами, «виквірив» підхід попередніх дослідників та дослідниць, таких як Робін Лейкофф, які більше зосереджувалися на відмінностях між використанням мови жінками та чоловіками, спричиненими соціалізацією в суспільстві з патріархальними та сексистськими владними відносинами. Натомість квір-теорія заявляє про необхідність подальших досліджень, що не сприймали б гендер як фіксовану дихотомію [3].

Поняття квіру є багатозначним та окреслює теоретичний, політичний підхід і досвід [4]. Як зазначено в «Квір-ідентичності: розірвання категорій ідентичності та узгодження значень квіру» (“Queer Identities: Rupturing Identity Categories and Negotiating Meanings of Queer”, 2005), термін квір означає те, ким людина є; ким вона себе називає; що вона робить; спосіб мислення (теоретизування); і спосіб діяти — у сексуальному та політичному житті [4]. У побутовому вжитку слово «квір», «квірка» або «квір-людина» часто використовують як синонім до «гей» чи «лесбійка», а також ним позначають будь-який ненормативний досвід або вираження сексуального бажання, як-от поліаморію, пансексуальність, демісексуальність, асексуальність. Квір-теоретикня А.Джагос зауважує, що розвінчування квір-теорією стійких статей, гендерів і сексуальності розвивається на основі особливого лесбійського та гейського переосмислення постструктуралістського уявлення про ідентичність як сузір'я множинних і нестабільних позицій [4]. Квір як частина аббревіатури ЛГБТК+ (від англ. LGBTQ+ — лесбійки, геї, бісексуали, бісексуалки, трансгендерні люди, квір й інші) або ЛГБТКІ+ (від англ. LGBTQI+ — лесбійки, геї, бісексуали, бісексуалки, трансгендерні люди, квір, інтерсексні люди й інші) стає одним зі списку ідентифікаційних

ярликів. Однак якщо послуговуватися квір-теорією, то термін «квір» в акронімі ЛГБТК+ виявляє проблематичність у використанні інших термінів через їхню бінарність та вже своїм існуванням пропонує альтернативу [4].

Термін «квір» описують у вступі до «Квір у перекладі» («Queer in Translation») як багатогранний і такий, що охоплює не лише широкий спектр ненормативних сексуальних та гендерних ідентичностей, притаманних постмодерну, але також багатогранний набір політичних і теоретичних інтервенцій, спонтанних, грайливих та водночас серйозних, які походять із сексуальної та гендерної ідентичності, але аж ніяк не обмежуються нею [3]. Автор й авторка також стверджують, що переклад є досить багатогранний і теж пов'язаний з питаннями гендерної та сексуальної ідентичності, грайливості та влади. Наполягаючи на критиці бінарності гендеру, квір-студії перешкоджають домінуванню цього дискурсу та відкривають те, що в постколоніальній теорії є **третім простором**, третьою формою мови та буття в культурі [3].

Українська мова як одна з гендерованих мов має як і переваги, так і виклики для творення гендерно справедливої мови. Одним із аспектів побудови такої мови залишається відсутність достатньої кількості розробок та рекомендацій щодо перекладу гендерно маркованих одиниць українською мовою [9]. Однак поступ у сфері відбувається, і це може засвідчити, наприклад, впровадження Нової редакції «Українського правопису» (2019), що закріпив правомірність ужитку іменникових суфіксів -к-, -иц-(я), -ин-(я), -ес за допомогою яких від іменників чоловічого роду утворюють іменники жіночого роду [8]. Іншим прикладом є Методичні рекомендації для інтеграції гендерних підходів у систему підготовки фахівців сектору безпеки й оборони України, що їх підготував проєкт ООН Жінки. Зокрема у матеріалі закликають до внесення змін, що формалізують офіційне вживання фемінітивів в установчих документах безпекових інституцій [8].

Далі описано деякі **способи творення гендерно справедливої української мови**:

- використання збірних понять, як-от «люди» замість «відвідувачі та відвідувачки», «соціологічна спільнота» замість «соціологині та соціологи», «студентство» замість «студентки та студенти»; до такої нейтралізації мови можна також звертатись, коли вживання фемінітивів перевантажує текст [8, 9]:

однак, до прикладу, аналітичний центр Цедос у своїй Політиці використання гендерованих закінчень зауважує, що не використовує гендерно-нейтральні форми, якщо вони викривлюють зміст (як-от замість слова «громада» вживають «житель_ки», коли

йдеться про усіх житель_ок, а не тільки тих, хто відчуває приналежність до громади) [10];

- виділення жіночого родового закінчення за допомогою нижнього підкреслювання, наприклад опозиціонер_ка, директор_ка, із приміткою про політичне значення такої форми під час першого використання [9]:

наприклад, аналітичний центр Цедос у Політиці використання гендерованих закінчень зазначає: «... ми використовуємо іменник з відділенням “_” гендерованим закінченням для позначення особи, гендер як_ої невідомий чи не має значення в нинішньому контексті, та групи осіб різного гендеру, або гендер яких невідомий, або гендер яких не має значення в нинішньому контексті. Ми однаково поважаємо жінок, небінарних осіб та чоловіків. Оскільки в україномовному інформаційному просторі сьогодні набагато частіше підкреслюється існування чоловіків, ніж всіх інших (тобто більшості людей), ми, щоб врівноважити цей перекося, тут і далі використовуємо на позначення сукупності різних людей чи людини, гендер як_ої невідомий, таку форму. Спочатку ми відділяємо гендерне закінчення для визнання існування гендерно небінарних людей. Потім ми ставимо жіноче гендерне закінчення, щоб врівноважити всі ті тексти, де фемінітиви не використовуються, і жінки викреслюються з інформаційного простору» [10];

- вживання двох гендерних форм за першого згадування: соціологині та соціологи. Надалі – два гендерних закінчення через косу лінію, при цьому жіноче закінчення перше, а чоловіче за потреби наводять з останньою літерою основи слова, щоб зчитувати їх саме як гендерний маркер, а не окрему літеру: соціологині/ги. Зазначено, що в такий спосіб гендерно марковане закінчення відділяється від людини, особливо коли цільова аудиторія складається з жінок, чоловіків та небінарних людей [9].

Існують мовні засоби, що їх **не рекомендують використовувати**:

- дужки, наприклад депутат(ка), філолог(иня), бо у цьому вбачають винесення жінки за дужки, її маргіналізацію [9];

- вживання косої риски або нижнього підкреслювання у будь-якому відмінку, наприклад коштадавець/виця, податківцеві/виця, соціолог_а/ині, соціолог_ині/а, оскільки такий варіант вважають занадто складним для сприйняття, наприклад, людям із дислексією й іншими хворобами [9];

- чергування іменників із чоловічими та жіночими родовими закінченнями, коли йдеться про сукупність людей із різними або невизначеними гендерними маркерами, наприклад: професорок та директорів, активісток та соціологів [9];
- деякі класи означальних та неозначених займенників (всякий, інший, хтось, хто-небудь, будь-хто) в ситуаціях, коли йдеться не лише про чоловіків. Їх можна замінити на жіночий рід (хтось сказала) у відповідній ситуації чи ввести множину (хтось казали). Замість «кожен із нас» можна вживати «кожна людина» або «кожна особа» [8].

Окремої уваги потребує **лексика для опису ТГНК людей від першої, другої або третьої особи**. До прикладу, фестиваль феміністичного кіно «Фільма» у публічній події-дискусії «Транс*голоси, кіно й фемінізм» публікує такий україномовний та англomовний опис одн_їсі із запрошених гост_ей, що є небінарною людиною та використовують займенник однини вони:

Август Йоенсало — кінорежисер_ка і сценарист_ка з Гельсінкі, які використовують кіно як засіб створення утопій для квір- і транс-людей. Вони намагаються знайти етичні способи репрезентації квірних тіл у візуальному мистецтві, особливо зосереджуючись на наративах транстгендерних людей. У своїх практиках вони пропонують альтернативні способи існування й буття в цьому світі — способи, що виходять за межі бінарності мови, тіл та ідентичностей [11].

August Joensalo is a Helsinki based film director and writer who uses film as a medium for creating relatable utopias for queer and trans people. They aim to find ethical ways to represent queer bodies on image, with a special focus on trans narratives. Through their practice, they propose alternative ways of being and existing in this world - ways that fall outside the binary of language, bodies, and identities [11].

Висновки. Українська держава напрацьовує нормативні акти та розробляє стратегії впровадження більш гендерно чутливої мови й використання фемінітивів у професійному житті, зокрема йдеться про нову редакцію «Українського правопису» 2019-ого року. Українська мова є однією з гендерованих мов, і вона використовує засоби фемінізації та нейтралізації для репрезентування людей з різними гендерними ідентичностями. Переважна англоцентричність досліджень щодо гендерно справедливої мови створює виклик перед науковцями та науковицями, аби досліджувати системи репрезентації категорії роду інших мов.

Для опису групи людей з різними гендерними ідентичностями рекомендують використовувати збірні поняття («студентство»), маскулінитиви та фемінітиви («студенти та студентки» при першій згадці та «студенки/ти» надалі), нижнє підкреслення для виділення жіночого родового закінчення («студентки»). З'являються граматичні неологізми, наприклад, використання займенника «вони» для позначення однини в мовленні трансгендерних та гендерно нонкомфортних людей, зокрема небінарних осіб, або при звертанні до них. Необхідний час та зусилля для процесу укорінення знаків, внаслідок якого мовні засоби, що позначають сексуальні та гендерні ідентичності, стануть звичними, зрозумілими всій лінгвокультурній спільноті і, відповідно, суспільно прийнятими. Перспективи дослідження полягають у подальшому формуванні комплексу засобів української мови для позначення досвіду трансгендерних та гендерно неконформних людей, що може бути використано в медіа, літературі, освіті, соціології, психології, біології, психіатрії тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Association, American. (2015). Guidelines for psychological practice with transgender and gender nonconforming people. *American Psychologist*. 70. 832-864. 10.1037/a0039906.
2. Hord, Levi C. R. (2016). Bucking the Linguistic Binary: Gender Neutral Language in English, Swedish, French, and German. *Western Papers in Linguistics / Cahiers linguistiques de Western*: Vol. 3: Iss. 1, Article 4.
3. Gillett, R., & Epstein, B. J. (2017). *Queer in Translation*. Taylor & Francis Group.
4. Kaindl, K., & Baer, B. J. (2017). *Queering Translation, Translating the Queer: Theory, Practice, Activism*. Taylor & Francis Group.
5. Stahlberg, D., Braun, F., Irmén, L., & Sczesny, S. (2007). Representation of the Sexes in Language. In K. Fiedler (Ed.), *Social communication* (pp. 163–187). Psychology Press.
6. Sczesny, S., Formanowicz, M., & Moser, F. (2016). Can Gender-Fair Language Reduce Gender Stereotyping and Discrimination? *Frontiers in Psychology*, 7. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2016.00025>
7. Бойко Ю., Сергєєва О. (2018). Гендерний вектор лінгвістичних та перекладознавчих студій. *Сучасні дослідження з іноземної філології*. Вип. 16. С. 195–202.
8. Волобуєва, О., В'яткіна, А., Ганаба, С. та ін. (2021). *Методичні рекомендації з інтеграції тендерних підходів у систему підготовки фахівців для сектору безпеки і оборони України*. Київ: ФОП Клименко Ю. Я.

9. Коккіна, Л., Марінашвілі, М. (2021). Гендерно нейтральна мова в сучасному суспільстві як перекладознавча проблема. *Проблеми гуманітарних наук. Серія Філологія*, (46), 47–56. <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2021.46.6>
10. Політика використання гендерованих закінчень. (б. д.). Cedoss. <https://cedoss.org.ua/polityka-vykorystannya-genderovanyh-zakinchen/>
11. Транс*голоси, кіно й фемінізм. (б. д.). Фільма. Фестиваль феміністичного кіно. <https://archive.filmfest.org/2021/discussion/transvoices-cinema-feminism/>

Аннотація. *Исследование касается лингвистических особенностей формирования гендерно справедливого языка. Охарактеризованы основные понятия квир-теории, а также способы выражения разных гендерных идентичностей с помощью средств украинского языка. В частности, описано такие аспекты, как: использование сборных понятий, маскулинитивов и феминитивов, нижнего подчеркивания для выделения женского родового окончания.*

Ключевые слова: *квир-теория, гендерное переводоведение, трансгендерность и гендерная неконформность, местоимения*

Abstract. *The study deals with the linguistic features of the formation of gender-fair language. The basic concepts of queer theory are characterized, as well as the ways of expressing different gender identities by means of the Ukrainian language are analyzed. In particular, aspects such as the use of collective concepts, masculinities and femininities, underlining to highlight the feminine word ending are described.*

Key words: *queer theory, gender translation studies, transgenderness and gender nonconformity, pronouns*

УДК 821 (73) (075.8)

СТВОРЕННЯ ЕЛЕКТРОНОГО ПОСІБНИКА ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ: «ЛІНГВІСТИЧНИЙ АНАЛІЗ ТВОРУ КЕНА КІЗІ «ПРОЛІТАЮЧИ НАД ГНІЗДОМ ЗОЗУЛЬ»

Пащенко Катерина Костянтинівна

бакалаврант спеціальності «Філологія», спеціалізації «Прикладна лінгвістика»

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова

Україна, м. Миколаїв

pashenkokatya09@gmail.com

Науковий керівник – кандидат філологічних наук, доцент кафедри прикладної лінгвістики

НУК ім. адмірала Макаров **О. М. Данильчук**

У статті розглянуто одну з можливих інтерпретацій образу Сестри Ретчед у творі Кена Кізі «Пролітаючи над гніздом зозулі».

Ключові слова: Кен Кізі, лінгвістичний аналіз, індивідуалізм, маскуліність, веб-сайт, електронний посібник

Роман, написаний такою контраверсійною особистістю як Кен Кізі ще у 60-х роках минулого століття, і досі викликає ряд дискусій з приводу того, що саме цим твором хотів сказати автор. Більшість літературних критиків як, наприклад, Н. Bloom або James R. Huffman, дивляться на роман як на засудження культури, в якому репресивне суспільство придушувало індивідуальність, роблячи людину слабкою і беззахисною, через що вона стає поборливою до деструктивної влади і втрачає зв'язок з природою тому готова купляти безпеку ціною стриманості та конформізму. Але також є і погляд Р. Darbyshire або М. Meloy, що вбачають центральним конфліктом твору придушення маскуліності, уособленням якої є головний герой МакМерфі, вираження своєї маскуліної природи якого, на думку Кізі, придушється через розширення прав і свобод жінок, чим і відзначалися 60-і роки минулого століття.

Одна з головних героїв – сестра Ретчед – представляє постмодерністську жінку, тому що її не можна обмежити якимось одним прочитанням. Жодна остаточна категорія не може визначити особистість Великої Сестри. Уявлення Кізі про Сестру Ретчед залишається досить обмеженим у романі. Шеф Бромден, хронічний в'язень палати Сестри Ретчед останніх десять років, є оповідачем роману. Він прикидається глухим і німим, щоб не спілкуватися з іншими пацієнтами чи персоналом. Ця упереджена точка зору обмежує цілісне прочитання Сестри Ретчед. Так, унікальне іронічне уявлення Кізі дозволяє Великій Сестрі стати багатогранною вільною жінкою. Це, здавалося б, суперечливо.

Розвиток персонажів працює лише тому, що уявлення Кізі про Сестру дійсно обмежені. Оскільки всі зображення Великої Сестри настільки очевидно скорочені,

альтернативні можливості, які оточують Сестру, стають більш очевидними. Кізі використовує сильну, специфічну дикцію, щоб описати нібито визначальні, відмінні та загальні риси особистості медсестри. Ці упереджені уявлення заперечують численні можливості характеру Сестри Ретчед.

Критик M. Boardman у своєму есе зазначає, що Сестра була створена такою навмисно, ніби плоским втіленням суцільного зла [1, р. 176]. У той же час, критик James R. Huffman підтверджує цей вислів, додавши, що Сестра Ретчед це не реальна фігура, а художній образ, що видається таким «плоским» не через расизм (оповідачем роману є індіанець) або сексизм, а проблема полягає саме у зображенні психіатричної лікарні як алузію на «комбінат», в якому сама Сестра це “a living clock” («живий годинник») [2, р. 65]. Ретчед рухається з “precise, automatic gesture” («точними, автоматичними жестами»); має “smooth, calculated and precision-made face” («рівне, чітко прораховане і бездоганне обличчя»); на групових зборах вона іноді сидить тихо, “quiet as an electric alarm about to go off” («тихо, ніби сигналізація, що от-от має спрацювати»); демонструє “calm whir coming from her eyes, but down inside of her she’s tense as steel” («спокійний гул, що виходить з її очей, але всередині вона напружена, як сталь») [3, р. 5, 48, 114, 141, 48].

Характеризуючи Сестру відверто в одному напрямку, водночас приховуючи ключову інформацію, уявлення Кізі закликають читачів дослідити справжню природу Сестри Ретчед та образу, який вона собою уособлює. Під час дослідження читачі знайдуть необмежені можливості для персонажа Великої Сестри. Найбільший приклад цьому полягає в її імені, “ratched” (дослівний переклад, «храповик»), що, здавалося б, означає механістичного персонажа, який, нагадуючи визначення храповика, агресивно контролює палату. Храповик – це інструмент, який використовується для затягування або послаблення болтів за допомогою сили. В одному з перших описів Сестри оповідачем, шеф Бромден зображує обладнання, яке медсестра Ратчед щодня приносить до палати таким чином: “She’s carrying her woven wicker bag... a bag [in the] shape of a tool box. ...It’s a loose weave and I can see inside it; there’s no compact of lipstick or woman stuff, she’s got that bag full of a thousand parts she aims to use in her duties today – wheels and gears, cogs polished to a hard glitter, tiny pills that gleam like porcelain, needles, forceps, watchmakers pliers, rolls of copper wire” («вона несе свою плетену сумку... сумка [у формі] ящика для інструментів... Вона не щільно закрита, і я можу заглянути в середину неї; немає компактної помади чи жіночих речей, у неї є сумка, повна тисячі деталей, які вона прагне використовувати у своїх службових обов’язках сьогодні –

колеса й шестерні, гвинтики, відполіровані до помітного блиску, крихітні пігулки, які блищать, як порцеляна, голки, щипці, годинникарі плоскогубці, рулони мідного дроту...» [3, р. 10].

Протягом усього роману цей вихолощений стиль, який наче «каструє» самих пацієнтів, начебто визначає Сестру Ретчед. На додаток до цієї виразної професійної критики існує ще більше доказів, які здійснюють свій внесок у багатовимірність Сестри Ретчед. Наприклад, у 1960-х роках психологічна терапія була значною мірою сферою, яка все ще розвивалася. Багато практик, які зараз вважалися небезпечними, шкідливими чи неактуальними, були тоді поширеними. Наприклад, жорстокі та ганебні групові сеанси Сестри Ретчед можуть підривати почуття власної гідності у чоловіків; однак, ці сеанси могли проводитися відповідно до певного історичного психіатричного кодексу поведінки. Інше прочитання роману припускає, що Сестра Ретчед проводила терапію саме так, як чоловіки хотіли, щоб з ними поводитися, незважаючи на те, що це жорстко і шкідливо. Більшість чоловіків зареєструвалися в палаті і можуть у будь-який час вийти з неї. Ця свобода свідчить про те, що чоловіки цілеспрямовано піддають себе жорсткому поводженню, яке перевіряє недоліки їхнього характеру [4]. Відповідно, чоловіки повинні взяти на себе відповідальність за те, що вони ув'язнені в палаті, а також вирішувати проходити та залишатися на жорстких сеансах групової терапії. Крім того, медсестра Ратчед пройшла підготовку медсестри армії США. У суворій, жорсткій і вимогливій армійській атмосфері м'яке і ніжне ставлення, швидше за все, не було б прийнятним в її роботі на полі бою.

У цій роботі детально розглянуто один із переважаючих мотивів роману Кізі, що включає метафоричний контраст між придушеною сексуальною свободою, вільною інстинктивністю та суровим асексуальним порядком. Конфлікт представлений війною між МакМерфі та Сестрою Ретчед уособлює холодну, контрольовану сексуальність, спробу закріпити природні інстинкти та протистояти імпульсам за допомогою свідомого порядку. МакМерфі є провідником для решти пацієнтів, що свідомо зреклися свого чоловічого «я», коли сам МакМерфі навіть втратив частину мозку. На думку Кізі, такий утиск проявів маскулинності та сексуальної свободи є абсолютно неприпустимим, і тому він залишає відкритим фінал, у якому вже «звільнений» Шеф виривається зі стін «комбінату».

Актуальність дослідження полягає в необхідності оптимізації навчального процесу за допомогою сучасних технологій, зокрема створенні електронного посібника для самостійної роботи студентів за темою «Лінгвістичний аналіз твору Кена Кізі

«Пролітаючи над гніздом зозулі»» з використанням Інтернет-ресурсів. Актуальність дослідження визначається й також інтересом до комплексного аналізу художнього тексту, який забезпечує лінгвістична категорія образу автора.

Метою роботи є лінгвістичний аналіз роману Кена Кізі «Пролітаючи над гніздом зозулі», характеристика мовних засобів в об'єктивації індивідуально-авторського ідиостилу, а також створення електронного навчального посібника для студентів прикладної лінгвістики НУК ім. адмірала Макарова на основі матеріалу, що досліджується.

Матеріалом для дослідження критика на роман Кена Кізі, з докладним розбором зображення Сестри Редчет від таких авторів як: P. Darbyshire, M. Scerri, M. Meloy, G. Rydergard та ін. Були опрацьовані джерела, для більш точного опису образу самого автора: P. Hoad, S. L. Tanner, R. McNamara, а також праці про створення художніх образів у літературі: H. William, P. Macherey, H. Bertens та ін.

Об'єктом дослідження є твір Кена Кізі «Пролітаючи над гніздом зозулі».

Предмет дослідження – мовні засоби репрезентації лінгвістичного аналізу роману прозаїка.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що лінгвістичний підхід, при якому творча індивідуальність Кена Кізі розкривається у формах мовної об'єктивації його художніх засобів, порушує питання ідиостилу письменника.

Теоретичне значення роботи полягає у комплексному підході, що синтезує розгляд життя автора, та період, у якому було написано твір, як реалії, що мав вплив на підтекст, котрий можна розгледіти у самому творі Кізі. Теорія про уособлення Сестри Редчед знаходить своє підтвердження у прямих цитатах з роману з коментарями, що підтримують цю думку. Ці наробки можуть бути використані як база для подальшого дослідження цієї теми.

Практичне значення дослідження зумовлене тим, що на основі роботи створено інформаційний електронний навчальний посібник «Лінгвістичний аналіз твору Кена Кізі «Пролітаючи над гніздом зозулі»» який містить словник основних понять і термінів, узагальнює інформацію за вказаною темою, синтезує отримані знання, а також пропонує користувачам перевірити знання, виконуючи тестові завдання. Цей інформаційний веб-сайт стане допоміжним засобом для студентів прикладної лінгвістики НУК ім. адм. Макарова в рамках курсів «Історія зарубіжної літератури» і «Лінгвокультурологія».

Електронний посібник «Лінгвістичний аналіз твору Кена Кізі «Пролітаючи над гніздом зозулі»», створений у рамках дипломної роботи, систематизує та узагальнює знання

про автора та інтерпретації одного із мотивів, що можуть бути прочитані у творі, розглядаючи творчість вказаного автора та презентуючи зведену інформацію за даною темою у рамках курсу «Історія зарубіжної літератури» та «Лінгвокультурологія». Безсумнівно, цей сайт стане допоміжним засобом для студентів прикладної лінгвістики НУК ім. адмірала Макарова.

Розроблений електронний посібник може бути впроваджено у навчальний процес при вивченні курсів «Історія зарубіжної літератури» та «Лінгвокультурологія» студентами філологічних спеціальностей у вищих навчальних закладах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Boardman Michael (1979) A Local Manifestation of the Pernicious Desire to Manipulate the Lives of Those Too Weak to Resist // The Journal of Narrative Technique 9.3. P. 171–183.
2. Huffman James R. (1977) “The Cuckoo Clocks in Kesey's Nest”// Modern Language Studies .7.1. P. 62–73.
3. Kesey Ken (1962) One Flew over the Cuckoo's Nest, a Novel. New York: Viking. Print.
4. Foti N. (2011) Out of the Kitchen and Into Actuality: Postmodern Literary Women as Free Agents. Honors Theses. P. 26.

Summary: The article discusses one of the possible interpretations of Nurse Ratched in Ken Kesey's novel “One Flew Over a Cuckoo's Nest”.

Key words: Ken Kesey, linguistic analysis, individualism, masculinity, website, electronic manual.

УДК 811.161.2'22/'23

ОНЛАЙН-ІНСТРУМЕНТИ ТА РЕСУРСИ ВИКЛАДАЧА АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Петричович Вікторія Вікторівна

бакалаврант спеціальності «Філологія», спеціалізації «Прикладна лінгвістика»

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова

Україна, м. Миколаїв

01pviktoria2@gmail.com

Науковий керівник – старший викладач кафедри прикладної лінгвістики

НУК ім. адмірала Макаров **Н. С. Мочалова**

Зібрано цифрові ресурси для онлайн-викладання англійської мови. Описано практичні рекомендації та проаналізовано способи, у які ці ресурси можуть бути використані для подання нового матеріалу та контролю поточних знань.

Ключові слова: онлайн-навчання, дистанційне навчання, онлайн-інструменти, англійська мова, викладання онлайн.

Постановка проблеми. Відносно нещодавно дистанційне навчання у державних навчальних закладах України було важко асоціювати із самим поняттям «навчання». У сучасних умовах життя – пандемії коронавірусу та війни на території нашої держави – проблема електронного навчання зайняла провідне місце у наданні освітніх послуг. Ефективність дистанційного навчання залежить від вдалої організації освітнього процесу та успішного управління самим процесом. Особливо за теперішніх умов воєнного стану в країні, результативність занять сильно постраждала не тільки через складнощі в організації навчання, але й через психологічні труднощі, які проживає кожен українець. Проте навчальний рік не зупиняється, а потреба в удосконаленні онлайн-занять зростає як ніколи.

Мета роботи: розглянути практичну значущість онлайн-інструментів, які можна використовувати для викладання англійської мови учням старших класів, тобто віком від 16-17 років і старше. На цей момент в методичній літературі теорії щодо використання онлайн-інструментів немає. Натомість є практичні рекомендації, збір, аналіз та узагальнення яких є перспективою цього дослідження.

Виклад основного матеріалу дослідження. На просторах мережі Інтернет є достатньо велика кількість корисних освітніх платформ та додатків. Майже всі вони є платними. Деякі з них надають безкоштовний пробний період користування чи є безкоштовними з обмеженою кількістю матеріалів, які можна створювати або завантажувати.

Перед тим як перейти до розбору самих онлайн-інструментів, необхідно визначити мету, з якою шукається онлайн-заміна книжкових вправ. В англійській мові набуваються такі навички як говоріння, аудіювання, читання та письмо, контроль знань яких повинен також відбуватися дистанційно. З метою систематизації ресурсів виділимо такі критерії їх розподілу:

- а) інструменти для подання нового матеріалу;
- б) інструменти для тренування та контролю знань.

Із переходом на дистанційне навчання у викладачів, хто не мав попереднього досвіду в онлайн-викладанні, не було часу на адаптацію занять та підготовку матеріалу для якісного викладу інформації за наявності спільних книжок у групи студентів. Задля деякої зручності вчителя робили демонстрацію екрана із використовуваним підручником. Наразі хтось все ще користується таким методом. Проте для піднесення більш адаптованого під клас матеріал із яскравим візуалом є можливість використовувати готові чи створювати свої власні презентації. Найпоширенішими засобами для їх створення є Power Point та Google Slides [11], і цього може бути достатньо. Для більш креативних та яскравих презентацій у нагоді часто стає платформа графічного дизайну Canva [4], де можна створювати не тільки презентації, але й відео, постери, щоденники, календарі та інше, що може допомогти подати необхідну інформацію у більш яскравому вигляді. Менш відомим, проте більш інтерактивним засобом для створення презентацій є платформа Mentimeter [16], що дає змогу студентам більше взаємодіяти з учителем, проходячи опитування із миттєвим відображенням результату. У презентаціях можна розміщувати абсолютно весь необхідний для ознайомлення матеріал з можливими посиланнями на відео з YouTube [20]. Цей відеохостинг стане додатковим джерелом яскраво піднесеної інформації.

Окремо з метою відпрацювання аудіювання доречно використовувати медіа матеріали від BBC, а саме BBC 6 minute English, BBC Radio 4, BBC learning English [1, 2]. В останньому можна також знайти багато матеріалів для теоретичної роботи над письмом та читанням. У нагоді також стане сайт неміністерського структурного уряду Великої Британії British Council [3], де можна знайти подкасти та тексти для студентів із різним рівнем володіння мови. Бонусом є можливість проходження тестування одразу після опрацювання та засвоєння матеріалу.

Оскільки навчання мови на 80% полягає у мовній практиці, то більше уваги надалі зосереджено саме на онлайн-інструментах, що допоможуть у тренуванні відповідних навичок та контролі засвоєних знань.

Найпростішим безкоштовним засобом тестування є Google Form [10], де можна створити тестові завдання різного типу. Не менш відомою є платформа Kahoot! [12], що дозволяє створювати два типи запитань – множинного вибору та «правильно/неправильно» – з можливістю обмежувати час на відповідь. Платформа для тестування Quizalize [19] надає

можливість долучати студентів з Google Classroom [9] та слідкувати за їхнім прогресом протягом навчального року.

Quizlet [18] є застосунком для створення флеш-карток з метою ознайомлення з новою лексикою та її тренування. До кожної картки можна додати малюнок та переклад відповідного слова. Таким чином можна тренувати та тестувати учнів на знання нової лексики. Флеш-картки можна застосовувати й для тренування навички говоріння, зазначивши відповідну тему на звороті, яку учні повинні обговорювати.

Натренувати та відточити знання орфографії та нових слів допоможе платформа Wordwall [19]. Тут можна створювати власні навчальні ресурси у вигляді вікторин, ігор зі словами, вправ на тренування нового матеріалу.

Для тренування написання слів доречно створювати кросворди. Для цього підійде Crossword Labs та Flippity. LyricsGaps допоможе у тренуванні навички аудіювання [6, 8, 14]. У додатку можна знайти популярні відео та музику, прослухавши та ознайомившись з якими необхідно вписати у пропуски те, ще було зрозумілим із медіа. Learningapps.org дає можливість створити тести для тренування навичок письма, читання та аудіювання.

Окрім зазначених раніше у статті додатків та ресурсів для подання інформації та тестування, безкоштовні платформи Moodle, Class Dojo та Edvibe створені з метою проведення повноцінних занять з урахуванням лекцій та тестів, які можна розробити прямо на них [16, 5, 7]. Окремо можна виділити платформу LanGeek [13], створена для вивчення саме англійської мови. На платформі можна знайти всю граматичну теорію, лексику, розбиту по рівням і представлену у вигляді флеш-карток, які можна опрацьовувати аналогічно як і на Quizlet.

Висновки. З кожним роком на освітньому ринку з'являється все більше платформ та додатків для полегшення роботи викладачам. Проте в них легко заплутатись через багатофункціональність більшості з них. Вибір необхідних матеріалів повинен базуватися на індивідуальних особливостях класу та методики викладання викладача.

Як видно, усі наведені вище онлайн-інструменти є мультизадачними, а отже можуть використовуватися як для лекційного, так і для практичного заняття у старших класах. Проте це не унеможливорює використання зазначених ресурсів у роботі зі студентами молодшого віку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. BBC 6 minute English <https://www.bbc.co.uk/learningenglish/english/features/6-minute-english>
2. BBC Radio <https://www.bbc.co.uk/sounds>
3. British Council <https://learnenglish.britishcouncil.org/>
4. Canva <https://www.canva.com/>
5. Class Dojo <https://classdojo.com/>
6. Crossword Labs <https://crosswordlabs.com/>
7. Edvibe <https://edvibe.com>
8. Flippity <https://flippity.net/>
9. Google Classroom <https://classroom.google.com/>
10. Google Forms <https://docs.google.com/forms/>
11. Google Slides <https://www.google.com/slides/about/>
12. Kahoot! <https://kahoot.it/>
13. LanGeek <https://langeek.co/>
14. LyricsGaps <https://www.lyricsgaps.com/>
15. Mentimeter <https://www.mentimeter.com/>
16. Moodle <https://moodle.org>
17. Quizalize <https://www.quizalize.com/>
18. Quizlet <https://quizlet.com/>
19. Wordwall <https://wordwall.net/uk>
20. YouTube <https://www.youtube.com/?hl=uk>

Petrychkovych Viktoriia Viktorivna

«TOOLS AND RESOURCES FOR TEACHING ENGLISH ONLINE»

Abstract. *Digital resources for teaching English as a second language have been collected. Practical recommendations and the ways in which these tools can be used in presenting new material and controlling current knowledge are described and analyzed.*

Key words: *online learning, distance learning, online tools, the English language, online teaching.*

УДК 37.01

ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ ВІЙНИ

Пономаренко Наталія Миколаївна

викладач кафедри прикладної лінгвістики

Національний університет кораблебудування ім. адмірала Макарова,

Україна, м.Миколаїв

ORCID: 0000-0002-2765-8211

В короткій доповіді розглянуто деякі особливості навчально-виховного процесу під час війни. Зазначено деякі принципи, завдяки яким можливо здійснювати процес навчання в ситуації, яка вплинула на сам хід навчання.

Ключові слова: війна, процес навчання, принципи.

Актуальність написаного полягає у тому, що єдність системи навчання і виховання дещо порушена, що зумовлює потребу теоретичного обґрунтування і реалізацію у вищих навчальних закладах нової та удосконалення існуючої системи виховної роботи.

Метою доповіді є уточнення сутності й ефективного функціонування системи виховної роботи ВНЗ в умовах, що виникли.

Виховний процес є **цілеспрямованим**. Мета сучасного виховного процесу характеризується гармонією соціальних та індивідуальних цілей, завдань, та результатів їх досягнення.

Процес виховання є **багатофакторним**: на нього впливає родина, окремі педагоги, учбовий заклад загалом, суспільство з його виховними інститутами. Встановлено, що чим більше за своїм напрямком і змістом збігаються впливи організованої виховної діяльності й об'єктивних умов, тим успішніше здійснюється формування особистості. Особливість виховного процесу виявляється і в діяльності координатора - керівника цього процесу, зумовленій не лише об'єктивними закономірностями. Його діяльність – це здебільшого мистецтво, що свідчить про своєрідність особистості педагога, його індивідуальність, характер тощо. Крім цього, особистість одночасно зазнає багатьох різнохарактерних впливів, накопичує позитивний і негативний досвід.

У «Концепції виховання дітей та молоді у національній системі освіти вказано, що вищі навчальні заклади мають «здійснювати підготовку національної інтелігенції, сприяти оновленню і збагаченню інтелектуального генофонду нації, примножувати культурний потенціал, який забезпечить високу ефективність діяльності майбутніх спеціалістів».

Перебуваючи за межами своєї країни важливим фактором є – збереження своєї самобутності.

Процесу виховання властива **самокерованість**. Він здійснюється в двох напрямках: від вихователя до вихованця (прямий зв'язок), результатом чого є послідовність взаємопов'язаних виховних ситуацій; від вихованця до вихователя (зворотний зв'язок), який дозволяє будувати кожну виховну ситуацію з урахуванням результативності попередньої. Чим більше у розпорядженні вихователя зворотної інформації, тим доцільнішим стає виховний вплив.

Згідно ситуації, яка нині склалася в Україні зворотній зв'язок зі студентами є невід'ємною складовою виховного процесу в умовах воєнного стану. Необхідною складовою процесу виховання також є збереження емоційно – здорової атмосфери. Завдання викладача полягає у забезпеченні такої атмосфери для своїх підопічних.

Дуже важливим є факт збереження та організації навчального процесу в умовах війни. В такий надскладний час навчальний процес має бути організовано згідно таким принципам:

- Принцип доступності навчання, в даних умовах доступність полягає у виборі правильної платформи для здійснення ефективного навчального процесу.
- Принцип систематичності і послідовності, який передбачає системність у роботі викладача(постійну роботу над собою), а також системність у роботі студента(систематичне відвідування занять та виконання студентами домашнього завдання).
- А також слід відмітити, що в даних умовах організації навчально-виховного процесу важливим є принцип індивідуального підходу до студентів, враховуючи усі можливості студента брати участь в самому навчальному процесі.

Підсумовуючи вище сказане, слід зазначити, що розвиток сучасних інтернет-комунікацій дає можливість забезпечити та зберегти навчально-виховний процес на достатньому рівні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Концепція виховання дітей та молоді у національній системі освіти //Молодь і закон :Збірник нормативних актів і документів з проблеми виховання студентської молоді / За заг.ред. Н.І. Косарєвої.- К.:ІЗМІН ,1997.-С.237-250
- [2] Педагогіка вищої школи : Навч.посіб.- За ред..З.Н.Курлянд-К.:Знання, 2007.-495с.

[3] Тимошенко З.І., Драгомирова І.М. Організація виховного процесу у вищих навчальних закладах: Навч.-практ посібник .- К.: Вид. Європейського університету, 2004.- 86с.

Ponomarenko N.N.

«FEATURES OF THE EDUCATIONL PROCESS IN WARTIME»

Abstract. *Some features of educational process in wartime are considered in the short report. The report outlines some principles that make it possible to carry out the learning process in a situation that has affected the course of learning.*

Key words: *wartime, educational process, principles.*

УДК 821 (73) (075.8)

СТВОРЕННЯ ЕЛЕКТРОННОГО ПОСІБНИКА ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ: «МОВНІ ЗАСОБИ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ КОНЦЕПТОСФЕРИ У ТВОРЧОСТІ ДЖ. ОРУЕЛЛА»

Рибачек Єлизавета Сергіївна

бакалаврант спеціальності «Філологія», спеціалізації «Прикладна лінгвістика»

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова

Україна, м. Миколаїв

lizarybachek7@gmail.com

Науковий керівник – кандидат філологічних наук, доцент кафедри прикладної лінгвістики

НУК ім. адмірала Макарова **О. М. Данильчук**

У статті розглядається поняття «концепт» і особливості концептосфери у творчості американського письменника XX століття Джорджа Оруелла на прикладі його роману «1984».

Ключові слова: *Джордж Оруелл, когнітивна лінгвістика, концепт, концептосфера, веб-сайт, електронний посібник.*

Вся пізнавальна діяльність людини спрямована на освоєння навколишнього світу, на формування та розвиток вміння орієнтуватися в цьому світі на основі отриманих знань.

Люди часто користуються словами не на рівні їх значень, а на рівні переданих ними сенсів, тобто концептів. Вони використовують їх як готові кліше (за аналогією з граматичними формами) у зовсім іншому значенні, що не відповідає їхньому визначенню, не замислюючись, як формулюється значення цього слова у словнику, яке і служить адресату основою розуміння і передачі сенсу.

З когнітивною лінгвістикою пов'язані нові акценти в розумінні мови, відкриваючи широкі перспективи її бачення в усіх різноманітних та багатовимірних зв'язках з людиною, її інтелектом, зі всіма пізнавальними процесами. До завдань когнітивної науки «входить і опис/вивчення систем уявлення знань і процесів обробки і переробки інформації, і – одночасно – дослідження загальних принципів організації когнітивних здібностей людини в єдиний ментальний механізм і встановлення їх взаємозв'язку і взаємодії» [2, с. 268]. Так, когнітивна лінгвістика – один з напрямків міждисциплінарної когнітивної науки. Когнітивна лінгвістика досліджує ментальні процеси, що відбуваються при сприйнятті, осмисленні і пізнанні дійсності свідомістю, а також види і форми їх ментальних репрезентацій.

Концептосфера – це одне з найважливіших понять у когнітивній лінгвістиці. Це звід знань, що складається з концептів, що узагальнює різні знання зовнішнього світу, який організовує розумові картини, схеми, символи, поняття, фреймери, сценарії, гештальти (складні комплексні образи зовнішнього світу), пропозиції, когнітеми, що існують у вигляді абстрактних значень. За визначенням академіка Д. С. Лихачова концептосфера – це сукупність концептів нації, вона утворюється через усі потенції та комплекси концептів носіїв мови [4, с. 5].

Основною категорією когнітивної лінгвістики є концепт – це категорія розумова, така, яку не можна спостерігати, і це дає великий простір її тлумачення. Категорія концепту фігурує у дослідженнях філософів, логіків і психологів вона несе на собі сліди всіх цих позалінгвістичних інтерпретацій.

Концепти – це ідеальні сутності, які формуються у свідомості людини із безпосереднього чуттєвого досвіду (органи почуттів); із безпосередніх операцій людини з предметами (предметна діяльність); із взаємодії за допомогою мисленнєвої діяльності з іншими вже сформованими концептами; із мовного спілкування. Вони є основною одиницею картини світу, виступаючи зберігачем інформації про навколишній світ людини та про її внутрішній світ.

Концепт має складну структуру. З одного боку, до неї належить «все те, що належить будові поняття» [6, с. 43], а з іншого боку, структуру концепту входить «все те, що робить його фактом культури» [6, с. 43], а саме етимологія, історія, сучасні асоціації, оцінки та інше.

Аналіз концептів є дуже важливим для лінгвістичних досліджень, він дозволяє глибше розглянути багато культурних цінностей та сфери культурного світу, а також виділити відмінні компоненти асоціативних рядів, особливості вживання концептів, а також виявити особливості утримання ментальної одиниці, концепту, зумовлені культурно-історичним розвитком нації. Що ж до літературного тексту, то завдяки ретельному аналізу концептів ми можемо краще зрозуміти посил автора і сформувані відповідне бачення авторського світу.

Актуальність дослідження полягає в необхідності оптимізації навчального процесу за допомогою сучасних технологій, зокрема створенні електронного посібника для самостійної роботи студентів за темою «Мовні засоби репрезентації концептосфери у творчості Дж. Оруелла» з використанням Інтернет-ресурсів. Представлені у романі Дж. Оруелла «1984» концепти допомагають відтворити сучасний стан суспільства, а отже, досягти розуміння між носіями інших культур.

Метою роботи є дослідження авторських концептів через призму мовної картини світу, вираженої у романі Дж. Оруелла «1984».

Досягнення поставленої мети конкретизується в таких **завданнях**:

- 1) дати визначення поняттям «концепт» і «концептосфера»;
- 2) виявити специфіку художнього концепту як засобу реалізації мовної особистості автора;
- 3) виділити індивідуально-авторські художні концепти у творі, що досліджується;
- 4) створити електронний навчальний посібник на основі матеріалу, який аналізується та інші.

У роботі використовуються такі **методи дослідження**, як компонентний, контекстуальний і метод концептуального аналізу.

Матеріалом для дослідження є оригінальний текст твору Дж.Оруелла «1984» та праці вчених з лінгвістики та концептології (Аскольдов С.А., Степанов Ю. С., Лихачов Д.С. та ін.), з питань літературознавства (В.А. Маслової, Карасик В.И. та ін.) і створення інформаційних сайтів (В. Ткаченко, Г.І. Харченко).

Об'єктом дослідження є роман Дж. Оруелла «1984».

Предмет дослідження – індивідуально-авторські концепти указанного вище автора. У дослідженні розглянуто особливості засобів створення концептосфери у творчості автора.

Наукова новизна дослідження полягає в комплексності розгляду концептів, що формують ідейну та лінгвоконцептуальну складову твору. Результати та методика дослідження можуть бути базою для подальшого аналізу художнього світу твору та його концептуальних особливостей, а також проблем визначення жанру в літературознавстві.

Теоретичне значення роботи полягає в багатоаспектності дослідження, що проводиться на стику двох дисциплін: літературознавство та стилістика, та у подальшій розробці проблем передачі лінгвістичних та концептуальних особливостей роману-антиутопії як художнього твору при аналізі.

Практичне значення дослідження зумовлене тим, що на основі роботи створено інформаційний електронний навчальний посібник «Лексичні засоби вираження концептосфери творів Дж. Стейнбека», який містить словник основних понять і термінів, узагальнює інформацію за вказаною темою, синтезує отримані знання, а також пропонує користувачам перевірити знання, виконуючи тестові завдання. Цей інформаційний веб-сайт стане допоміжним засобом для студентів прикладної лінгвістики НУК ім. адм. Макарова в рамках курсів «Історія зарубіжної літератури» і «Лінгвокультурологія».

У дослідженні порушуються також і такі питання, як дослідження життєвого шляху Дж. Оруелла, витоки його творчості, історія створення роману автора «1984», проблема людини, суспільства і держави у зазначеному вище творі прозаїка та концептосфера його творчості.

У цілому можна зазначити, що мовні засоби, які відносяться до ядрового концепту *TOTALITARIANISM* (тоталітаризм) та периферійних концептів *LOVE* (любов), *CRIME* (злочин), *FEELING* (почуття), *POWER* (влада), *FEAR* (страх) в англійській мові, репрезентують художню картину світу Дж. Оруелла. У ході нашого дослідження аналізуючи лексему *TOTALITARISM*, можна побачити, як через неї Дж. Оруелл розкриває всю сутність тоталітарного суспільства: безодня беззаконня та злодіянь проти класів та цілих народів, приниження людського духу, знуцання над вільною думкою. Однак, незважаючи на те, що у визначення концепту «тоталітаризм» переважають негативні оцінки, Дж. Оруелл, у своєму романі «1984», використовує кілька слів із позитивною конотацією, наприклад: віра, вірити (belief, to believe) сподіватися, надія (hope, to hope), нехай слабка (flickering hope), але надія.

Так письменник зазначає, що люди повинні сподіватися і вірити, що колись вони отримають свободу (free, liberty) – найцінніше і найжиттєвіше необхідне в житті кожної людини.

Результати дослідження твору «1984» показують, що концепт *LOVE* багатозаровий. Концепт і поняття *КОХАННЯ* не збігається з її «звичайним» поняттям; глибоке, інтимне почуття дозволяється лише до Старшого Брата (Big Brother). Про те, що цей концепт має авторський компонент, свідчить те, що Оруелл підносить його не традиційно, а скоріше збочено. Любов до батьків, дітей, чоловіка або дружини, чоловіка або жінки є *thoughtcrime* (думкозлочином). Якщо про відносини дізнається партія, порушників чекає найсуворіше покарання. Саме тут і проявляється концепт *CRIME*.

Звертаючись до аналізу концепту «power» необхідно зазначити, що «основним принципом тоталітарної культури є прагнення уніфікувати всі незлічені прояви людських відносин,... звести їх до єдиного можливого та допустимого ставлення до Партії...» [1]. У романі антиутопії, Партія, з одного боку, принижує, пригнічує, знищує особистість, а, з іншого боку, вимагає від громадянина Океанії любові до себе. Ця дозволена, безмежна, беззаперечна любов до Старшого Брата і є владою.

Електронний посібник «Лексичні засоби вираження концептосфери творів Дж. Оруелла», створений у рамках дипломної роботи, систематизує та узагальнює знання про концептосферу твору Дж. Оруелла «1984» та акцентує увагу на концептах роману, розглядаючи творчість вказаного автора та презентуючи зведену інформацію за даною темою у рамках курсу «Історія зарубіжної літератури» та «Лінгвокультурологія». Створений сайт стане допоміжним засобом для студентів прикладної лінгвістики НУК ім. адмірала Макарова. Матеріал може бути використаний у лінгвістичній практиці, а також як у теоретичній базі літературознавства, так і в практиці цих дисциплін. У методичному відношенні результати проведеної роботи знайдуть застосування у виконанні курсових, контрольних робіт, тематично пов'язаних з даним дослідженням.

Розроблений електронний посібник може бути впроваджено у навчальний процес при вивченні курсів «Історія зарубіжної літератури» та «Лінгвокультурологія» студентами філологічних спеціальностей у вищих навчальних закладах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Джордж Оруелл (2015) 1984; з англ. пер. В. Шовкун; Влада: вчора, сьогодні – навічно, О. Жупанський. К.: Вид-во Жупанського,. (Майстри світової прози). 312 с.

2. Аскольдов С.А. (1997) Концепт и слово // Русская словесность. От теории словесности к структуре текста. Антология. М.
3. Карасик В.И., Красавский Н.А., Слышкин Г.Г. (2009) Лингвокультурная концептология: учеб. пособие / ВГПУ, Калмыцкий гос. ун-т, Науч.-исслед. лаборатория «Аксиологическая лингвистика». Волгоград: Парадигма.
4. Лихачев Д.С. (1993) Концептосфера русского языка // Изв. РАН – СЛЯ. №1.
5. Маслова В. А. (2001) Лингвокультурология: Учебное пособие для студентов высших учебных заведений. М.: Изд. центр «Академия».
6. Степанов Ю. С. (2001) Константы. Словарь русской культуры. М.: Академия, 990 с.

Summary. *The thesis considers the definition of “concept” and features of the concept sphere in the works of George Orwell, the twentieth century American writer, on the example of his novel “1984”.*

Keywords: *George Orwell, cognitive linguistics, concept, concept sphere, website, electronic manual.*

УДК 81’33 + 811.111 + 811.512.164

РОЛЬ СОМАТИЗМОВ В СОВРЕМЕННОЙ ИДИОМАТИКЕ (НА МАТЕРИАЛЕ АНГЛИЙСКОГО И ТУРКМЕНСКОГО ЯЗЫКОВ): КОГНИТИВНЫЙ АСПЕКТ»

Розыева Гулнара Аганьязовна

бакалавр специальности «Филология», специализация «Прикладная лингвистика»,

Национальный университет кораблестроения имени адмирала Макарова,

Украина, г. Николаев

rozyyeva.gulnara7@gmail.com

Научный руководитель – кандидат филологических наук, старший преподаватель кафедры прикладной лингвистики НКИ **В. О. Фомичева**

Данная статья посвящена выявлению культурных смыслов единиц соматического кода в разнотрунтурных языках двух лингвокультурных сообществ – английского и

туркменского. Характеризуется понятие “соматизм”, а также предоставлены основные классификации соматических единиц.

Ключевые слова: соматизм, идиоматика, идиома, когнитивный аспект.

Введение. Соматизмы – это номинации элементов строения тела человека (русс. рука, нога, сердце, кровь и т.д.). Под фразеологической активностью слова (в частности, соматизма) мы понимаем его способность входить в состав фразеологической единицы. **Актуальность темы исследования** определяется тем, что интерес к соматической лексике углубляется и приобретает новые очертания, включаясь в орбиту все новых и новых научно-теоретических исследований и состоит в выявлении специфики конкретных участков языковых систем, в дальнейшем совершенствовании методов и приемов контрастивного описания языка. В связи с актуализацией когнитивной парадигмы в лингвистике, язык обретает статус важнейшего источника, позволяющего проникнуть в познавательные способности и сознание человека. Как отмечает А.В. Кравченко, «когнитивная лингвистика преследует цель пролить свет на проблему соотношения между языком и сознанием как свойством мозга: предполагается, что посредством изучения языка ученые смогут «открыть окно» в тайну человеческого разума» [1, с. 3].

Целью данной работы является системный семантический и лингвокультурологический анализ соматической лексики в комплексе всех ее производных и устойчивых употреблений в составе фразеологизмов в двух языках в широком контексте культуры. В рамках поставленной цели решаются следующие **задачи**:

- 1) провести сопоставительный анализ восприятия картин мира в английской и туркменской культурах;
- 2) рассмотреть особенности фразеологического сочетания слов;
- 3) выявить семантические особенности соматической фразеологии.

Основная часть. Соматизмы – это номинации элементов строения тела человека (русс. рука, нога, сердце, кровь и т.д.). Под фразеологической активностью слова (в частности, соматизма) мы понимаем его способность входить в состав фразеологической единицы [2, с. 3]

Греческое слово *σμά* – «тело» максимально близко характеризует античную мифологию. Ведь все родственники, в первую очередь, видны самыми обыкновенными глазами, и эти глаза фиксируют всякого родственника, в первую очередь, как именно живое

тело. И в этом нет ровно ничего особенного или удивительного. Но когда весь космос оказывается единым телом в самом обыкновенном пространственно-временном смысле слова и когда такой космос воспринимается не умом, не рассуждением, не наукой, а самыми обыкновенными человеческими глазами, то для человека Нового и Новейшего времени это является каким-то чудом, какой-то сказкой, какой-то совершенно невероятной фантастикой, чуть ли не глупостью.

Для нового и новейшего человека не существует никакого неба; и если здесь иной раз и говорят о небе или о небесных явлениях, то этим вовсе не хотят указать на небо как на какой-то реальный предмет, но как на безграничное пространство, темное, пустое и только иногда включающее в себя какие-нибудь ничтожные точки в виде так называемых звезд.

В научной литературе существует несколько классификаций соматизмов. Р. М. Вайнтрауб выделяет две основные группы:

- 1) натуральные соматизмы;
- 2) конвенциональные соматизмы.

Натуральные, такие как «голова», «нога», «рука», появились в силу законов человеческого мышления и поэтому они являются общими для всех языков. Конвенциональные соматизмы, такие как «душа», связаны с осмыслением в специфических условиях развития материальной и духовной культуры каждого народа в отдельности [2, с. 2].

А. О. Кармышков разграничивает соматизмы по факту функциональной обязательности и выделяет:

- 1) лексические соматизмы («голова», «рука») – слова, обозначающие элементы сердечнососудистой и других систем («кость», «кожа», «кровь»)
- 2) единицы, которые нельзя включить в корпус соматики, так как здесь нет функциональной обязательности («слеза», «пот») [3, с. 4].

Фразеология каждого языка – это сокровищница народа, отображающая его достижения, мудрость и культуру, богатый материал о его истории, борьбе, об обычаях, идеалах, мечтах и надеждах. Не удивительно, что фразеология привлекает внимание лингвистов, историков, этнографов, философов.

Несмотря на наличие огромного материала, накопившегося по теории фразеологии, многие теоретические положения в этой лингвистической области еще мало изучены, а поэтому и являются актуальными, что вполне закономерно на данном этапе развития теории

фразеологии. Соматические фразеологизмы являют собой независимую и достаточно обширную группу в системе идиоматических единиц современных английского и туркменском языков. Соматические фразеологические единицы составляют значительный пласт фразеологического фонда языка, относятся к древнейшему пласту лексики любого языка.

В туркменском языке среди ФЕ с соматизмом *bas- kelle* присутствуют такие, которые несут в себе отрицательную оценку, выражающие значение растерянности, задумчивости, незнания, что делать, отсутствие ума: *келледовмек* (букв. «ломать голову») в значении «усиленно думать», *kellani agyrtmak* (букв. вызвать головную боль), *baş aýlandy* (букв. голова закружилась), *yenil kelle* – ветреная голова в значении «непостоянный, легкомысленный человек».

Выводы. В данной работе мы определили общетеоретические основы исследования соматизмов и охарактеризовали разные классификации соматических единиц. От общетеоретических знаний о соматизмах мы перешли к изучению когнитивного исследования соматизмов – наиболее актуального для нашего исследования.

В ходе работы было выявлено соматические единицы в английском и туркменском языках. Далее мы сравнили их семантическую структуру. Анализ исследуемых групп демонстрирует как единство, так и различие двух культур, отраженных в национальных языках.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. Башкатова Ю.А. Соматический код в английской и русской языковой картине мира // Вестник Кемеровского государственного университета.
2. Иевская М.С. Соматические фразеологические единицы английского языка, включающие личностные характеристики человека // Международный научно-исследовательский журнал (электронный журнал)- 2012-октябрь.
3. Кузнецов А. Большой толковый словарь русского языка.
4. Магомедова У.А. Человек в соматическом коде культуры (по материалам аварской и английской фразеологии) // Известия Дагестанского государственного педагогического университета. Общественные и гуманитарные науки.
5. Сайфи Л.А. Соматическое пространство языка // Вестник Башкирского университета.

Gulnara Rozyyeva

**«ROLE OF SOMATISMS IN MODERN IDIOMS (BASED ON ENGLISH AND
TURKMEN): COGNITIVE ASPECT»**

This article is devoted to identifying the cultural meanings of somatic code units in the languages with different structures, of two linguocultural communities - English and Turkmen. The concept "somatism" is characterized, and basic classifications of somatic units are provided.

Keywords: somatism, idiom, idiom, cognitive aspect,

УДК 37.011.33+37.013.3

ГЕНДЕРНІ ВІДМІННОСТІ СПІЛКУВАННЯ У ТЕЛЕСЕРІАЛІ «ДРУЗІ»

Стрельченко Анна

студентка 2 курсу спеціальності «Прикладна лінгвістика»

Державний університет «Житомирська політехніка»

Україна, м. Житомир

annastrelchenko552@gmail.com

Науковий керівник – канд. пед. наук, доцент кафедри теоретичної і прикладної лінгвістики Державного університету «Житомирська політехніка» Н. П. Плахотнюк

В тезах розглядаються лексичні та стилістичні відмінності у комунікації між жінками і чоловіками на матеріалі телесеріалу «Друзі», наводяться приклади, аналізується жіноче та чоловіче спілкування у різних ситуаціях.

Ключові слова: гендерні відмінності спілкування; чоловіче та жіноче мовлення

Чоловіче і жіноче спілкування відрізняється як за стилем, так і за змістом. Шукаючи різницю та схожість у спілкуванні різних гендерів, зазвичай розподіляють відмінності та схожості за такими ознаками: чоловіче спілкування є більш грубим, жіноче – більш поверхневе і з переживаннями.

Мовознавець Робін Лакофф визначив так званий «реєстр жінок». Лакофф стверджував, що завдяки мові зберігається місце жінок у суспільстві. Жіночі розмови ввічливіші, ніж чоловічі; жінки використовують більше запитань щодо тегів (наприклад, «чи не так?»), їм важливі подробиці, тому жінкам притаманне переривання питаннями розмову,

як у всім відомому прикладі «а він що... а ти що», зазвичай уникають лайки, а при її використанні обирають менш лайливі слова та вирази, використовують більше «порожніх» прикметників (наприклад, «милий, чарівний»), ніж чоловіки. Чоловіки люблять переводити історію на жарт, коментують жартами, розказуючи історію. Жінки також коментують, але це будуть або непрямі жарти (сарказм), або просто додаткові думки та враження. Жінки люблять заспокоювати та співчувати, тому такі слова: ... все мине... люба(ий)..., ти молодець, більш притаманні жінці. Чоловіки підбадьорюють словами: та чого ти... все ж нормально, ... ну все. Вони конкретніші, хоча коли їм доводиться заспокоїти жінку, вони м'якшають та говорять ласкавими словами. Чоловічій половині треба віддати належне за вміння раціонально пояснити чи допомогти, що заспокоює в тривожній ситуації, бо як відома жінки вмють себе «накрутити», тоді і приходять чоловіки які знають чи потрібно обійняти, бо жінка злякана, чи потрібно щось донести словесно. А от жінкам велика дяка за вміння підтримати у важкі часи, що додає сили та мужності.

Чоловіче спілкування зазвичай переважає у таких темах: жінки, політика, спорт, приколи, робота і автомобілі. Жіноче спілкування: що робити з чоловіками, діти, здоров'я, кулінарія та трохи про ганчірки.

Аналізуючи мову героїв серіалу «Друзі», варто відзначити, що чоловіки використовують коротке та чітке формулювання, в той час жінки заходячи здалеку та висказуючи в повній конструкції речення, формулюють довгий текст. Жінки також використовують велику кількість синонімічних прикметників. Можна зробити висновок про те, що вони люблять розповідати історії, наче пишуть прозу, заходячи здалеку, немов це має бути великий художній роман. Що ж стосовно чоловіків, вони, розповідаючи історію, вдаються до послідовності і використовують паузи, щоб додати цікавості та інтриги. Приведемо приклад:

Chandler: I'm in high school, in the cafeteria... and realize I'm totally naked. Then I looked down and I realize there is a phone...there. All of a sudden, the phone starts to ring. Now, I don't know what to do? Everyone starts looking at me. Finally, I figure, I'd better answer it. And it turns out it's my mother.

Вибір слів у мовленні дещо змінюються в залежності від гендеру, проте немає різниці, як такої. Все ж можна помітити деякі відмінності. Наприклад, жінки при проханні частіше використовують компліменти. Приклад:

Rachel: I want to ask you something

Phoebe: What?

Rachel: Since I'm moving out, and you're so beautiful, how about I'm moving with you?

Ще однією відмінністю в лексиці є слова здивування. Обидва представники гендерів використовують: Oh, my God! або Wow! Але є різниця і в кількості слів. Чоловіки, як правило, обмежуються вище сказаними словами, жінки ж можуть продовжити виражати своє здивування та емоції, описуючи це численними фразами.

Використання метафор у серіалі притаманне жінкам. Можна помітити, що жінки вживають їх частіше.

Rachel: You are just like Jack. Jack and the Beanstalk. He gave up something, but then he got those magic beans. And then he woke up and there was this big plant outside of his window, full of possibilities.

Жінок прийнято вважати ввічливішими. Проте і чоловіки і жінки мають такий критерій. Але мабуть представниці слабшої статі просто скромніші так, наприклад, при проханні вони використовують форму could, яка є ввічливішою, а чоловіки частіше вживають can.

Популярним є твердження, що жінки менше лаються, проте в серіалі ми однаково знаходимо ситуації лайки чоловіків та жінок, яка мабуть грубістю не різниться. Насправді лайка не звучить часто у серіалі, але якщо провести різницю в словесному прояві злості, можна помітити, що жінки, коли нерви здають, підвищують тон та просто кричать. Як у фрагменті, коли Фібі змушена повторювати по 10 разів, наче її ніхто не слухає. Phoebe: No one never listens to meeeee!!!!!! А чоловіки, в ситуації, коли зносить дах, схильні з підвищеним тоном сказати непристойне слово, що допомагає їм «зігнати пар».

Однією із тем для обговорення у жінок є відносини. Зазвичай, жінки говорять про стосунки як про щось важливе, для них це значить багато і вони відносяться до цього серйозно. Чоловіки теж говорять про стосунки і неправильним буде припустити, що їм це неважливо чи менш важливо, ніж дівчатам. Чоловіки цінять відносини, але здебільшого нервують тоді, коли саме в їхніх стосунках виникають проблеми.

Ross: I'm divorced. I'm only 26 and I'm divorced.

Chandler: Shut up! We haven't had a relationship that's lasted longer than a Mento. You, however, had the love of a woman for four years. Four years of closeness and sharing, after which she ripped your heart out. That's why we don't do it! I don't think it was my point.

Підводячи підсумки варто відзначити, що головні відмінності у спілкуванні було знайдено у кількості слів, яку використовує представник гендеру для передачі інформації, у прояві емоцій, словесному виявленні відношення до обставин (серйозне/не серйозне), темах для розмов. Розглядаючи лексику, як критерій порівняння, у ході дослідження виявилось, що жінки використовують багато прикметників для опису та вигуків, що мають емоційне забарвлення.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

- [1]. The meaning of gender [Електронний ресурс]. Доступно: <https://en.wikipedia.org/wiki/Gender>
- [2]. Gender role and stereotypes [Електронний ресурс]. Доступно: <http://oht.sm.gov.ua/index.php/en/gumanitarna-politika/sotsialniy-zahyst/3350-genderni-rol-i-ta-stereotipi>
- [3]. Gender stereotypes [Електронний ресурс]. Доступно: <https://nv.ua/ukr/spec/gender-shcho-take-genderni-rol-i-genderni-stereotipi-i-seksizm-50098152.html>

Strelchenko A.

GENDER COMMUNICATION PECULIARITIES IN THE TV SERIES «FRIENDS»

Abstract. *The theses consider lexical and stylistic differences in communication between women and men on the material of the TV series «Friends», give examples, analyze women's and men's communication in different situations.*

Key words: *gender differences of communication; male and female speech*

УДК 81`36

ДИАГНОСТИРОВАНИЕ ТРУДНОСТЕЙ ПРИ ИЗУЧЕНИИ ГЛАГОЛЬНОГО УПРАВЛЕНИЯ В КУРСЕ РУССКОГО ЯЗЫКА КАК ИНОСТРАННОГО

Сувханова Аксолтан Гурбановезовна

бакалавр специальности «Филология», специализация «Прикладная лингвистика»,

Национальный университет кораблестроения имени адмирала Макарова

Украина, г. Николаев

Данная статья посвящена проблемам при изучении глагольного управления в курсе русского языка как иностранного. Основная задача исследования заключалась в том, что систематизировать информацию о глагольном управлении в современном русском языке. Особое внимание уделено диагностированию трудности при изучении глагольного управления в курсе русского языка как иностранного.

Ключевые слова: глагол, глагольное управление, предложное и беспредложное управление, глагольно-именные словосочетания.

Вступительная часть. В настоящее время в методике русского языка как иностранного (РКИ) нет единого взгляда на процесс изучения системы русского глагола. [2, с. 87]. Этим и обусловлена актуальность данной работы, целью которой является диагностирование трудности при изучении глагольного управления в курсе русского языка как иностранного.

Основная часть. Исследователи подчеркивают, что глагольное управление порождает значительное количество ошибок у иностранных студентов, как в устной, так и в письменной речи. Следует отметить также, что глагольно-именные словосочетания высоко употребительны в речи, а значит, играют не последнюю роль в структуре высказывания. Несмотря на это, в практических курсах по грамматике РКИ глагольно-именные словосочетания традиционно не выделяются в отдельный объект обучения, а в методике преподавания русского языка как иностранного до сих пор не получили освещения следующие моменты, связанные с обучением владению глагольно-именными словосочетаниями в продуктивных видах речевой деятельности:

- какова специфика лексико-грамматических навыков построения и употребления глагольно-именных словосочетаний;
- как осуществить системное описание глагольно-именных словосочетаний в учебных целях при обучении РКИ;
- какие трудности сопровождают усвоение данного материала и как их нужно учитывать при разработке комплекса упражнений, в частности, при обучении русскому языку иностранных студентов на этапе вузовской подготовки [3, с. 26].

В настоящее время в методике русского языка как иностранного (РКИ) нет единого взгляда на процесс изучения системы русского глагола.

Понятие управления многозначно. В широком смысле под управлением понимается такая связь слов в предложении, при которой для выражения определенных смысловых отношений то или иное слово требует постановки другого (зависимого) слова в строго определенной позиции. Это может быть имя существительное в определенном падеже с предлогом или без предлога, неопределенная форма глагола, придаточное предложение.

В русском языке управление свойственно практически всем частям речи: имени существительному, прилагательному, наречию, глаголу и т.д. Л.С. Пейсилов в своей работе «Вопросы синтаксиса персидского языка» отказался от термина управления, считая, что он может применяться только по отношению к языкам, которые характеризуются падежными связями и имеют формальные показатели грамматических отношений, выраженных в словах. Однако Ю. Рубинчик утверждал, что не следует отказываться от термина «управление». Необходимо только указать, что управление может осуществляться как с помощью предлогов, так и с помощью послелога. И тем не менее практический опыт работы преподавания РКИ доказал, что одними из частотных и трудно исправляемых ошибок являются ошибки на управление [5, с. 34].

Значения самих глаголов большого затруднения не вызывают, хотя и здесь не обходится без курьезов, когда, к примеру, надо выбирать между двумя производными глаголами: *изменить товар или заменить товар; справлять ошибки или исправлять ошибки?* Кроме того, при выборе вариативных конструкций, различающихся смысловыми или стилистическими оттенками, также происходят распространенные речевые ошибки. Например, у студентов возникает вопрос, как правильно сказать *с удивлением или на удивление?* Хотя в данном случае сравнение неправомерно. Однако особые трудности всё же связаны с управлением глаголов, когда один и тот же глагол, по лексическому значению, в русском и других языках требует несхожих падежей и управляет по-разному, или требует предлога в родном языке, а в русском языке вообще обходится без предлога, т.е. управляет объектом по-разному в той или иной падежной или предложно-падежной форме, или отвечает на совершенно другой.

Немаловажную роль в усвоении глагольного управления играют практические занятия, без которых невозможно реально впитать в себя, безусловно, трудный для восприятия иностранным студентам материал по глагольному управлению. В понимании преподавателей, это в первую очередь означает работу над комплексом упражнений по данной тематике, рассчитанных на иностранцев, изучающих русский язык.

Понятие управления охватывает различные явления синтаксической связи, с разной степенью обусловленности подчинительных форм, с различными показателями выражения связи. И так как глагольное управление в русском языке может быть беспредложным (непосредственным) или предложным, одиночным или двойным, невариативным или вариативным, разграничиваться на сильное и слабое, то и комплекс упражнений должен соответствовать каждому из способов реализации русского глагольного управления. Поскольку синтаксические связи глаголов разнообразны и не ограничиваются только сочетаемостью с именными объектами, поэтому в сборнике упражнений должны быть учтены все виды связи глагола, например, связь глагола с инфинитивом и придаточной частью в сложном предложении, знание которых облегчает выбор нужного средства выражения речевого намерения. Однако в одной работе невозможно охватить весь спектр проблемы, поэтому будут представлены упражнения только на два типа глагольного управления: *беспредложного и предложного* [3, с. 59].

С помощью упражнений теоретический материал проверяется и закрепляется на практике, доводя до автоматизма полученные студентами знания. При этом встает законный вопрос: *по какому принципу должны быть составлены упражнения, кроме того, что они должны соответствовать конкретному типу управления глагола?* Если исходить из общепринятых методов, то можно с большой вероятностью утверждать, что иностранным студентам достаточно тяжело дается материал. Возможно, это связано и с тем, что существующие сборники упражнений не ставят перед собой задачи доведения теоретических знаний до практического автоматизма, которого можно добиться выполнением однотипных упражнений на заданную тему. К тому же сами упражнения должны быть составлены в виде логических, творческих задач, чтобы иностранные студенты могли бы не только почувствовать богатство и многообразие русского языка, но и понять, что овладение любым иностранным языком требует немалого труда и что русский язык сам по себе, конечно же, сложен в усвоении, но и эту вершину при желании можно покорить [4, с. 36].

1. Беспредложное управление. Глагол сильно управляет объектом в формах беспредложных винительного, родительного, дательного и творительного падежей, образуя объектные или восполняющие отношения.

Когда действие глагола непосредственно направлено на предмет, объект образует форму винительного падежа. Если создать обратную конструкцию, то предмет из объекта превращается в субъект, на который и было направлено действие. К примеру, *приготовить*

(что?) *обед* – *обед приготовлен*. То есть если возможна обратная конструкция, то зависимое от глагола имя существительное должно быть в форме винительного падежа.

Управляемое в родительном падеже имя существительное обозначает предмет как объект желания (*желать, жаждать, хотеть кого, чего-нибудь*), поиска, достижения (*достичь чего-нибудь; домогаться, добиваться, дожидаться, хватиться кого, чего-нибудь*), удаления (*удаляться, опасаться, остерегаться, бояться, стыдиться кого, чего-нибудь*), отстранения (*дичиться кого-нибудь; сторониться кого-нибудь*).

Управляемое в дательном падеже имя существительное обозначает предмет как объект восприятия (*верить, доверять кому, чему-нибудь*), речи (*говорить, возражать, отвечать, противоречить, тыкать (обращаться на «ты»), грозить кому-нибудь*), конкретного действия (*угрожать, потакать, радеть кому-нибудь*), предмет, к которому обращено состояние, чувство (*улыбаться, усмехаться, кланяться, аплодировать кому-нибудь*).

Управляемое в творительном падеже имя существительное обозначает предмет как объект действия или процессуального состояния (*руководить, распоряжаться, командовать, управлять кем, чем-нибудь*), эмоционального отношения (*увлекаться, интересоваться, восторгаться, наслаждаться, восхищаться, дорожить кем, чем-нибудь*).

Если объектное значение существительного совмещается со значением обстоятельственным, т.е. объект является поводом к действию, то имя существительное слабо управляется глаголом в дательном падеже. Например: *сочувствовать беде; улыбнуться шутке*.

Если объект является способом действия (*писать ручкой, пройти боком, улыбаться глазами*) или причиной действия (*раздразниться отказом, прославиться знаниями*), то имя существительное слабо управляется глаголом в творительном падеже [1, с. 52].

2. Предложное управление. Предложное управление также делится на слабое и сильное. Сильное предложное управление глагола определяется его морфемным составом, а точнее тем, какая у глагола приставка, которая зачастую совпадает с предлогом: *отъехать от (чего?) магазина*. Наиболее характерное значение объекта при этой связи – это значение предмета отстранения (*отказаться, освободиться, отвыкнуть*), удаления (*отбежать, выйти*) или приближения (*доехать, досесться*).

При сильном управлении с предлогами *от, до, с, из, против, вокруг, у* имя существительное имеет форму родительного падежа. Например: *оторваться от погони, добраться до дома, плыть против течения, прыгнуть со стула.*

При сильном управлении с предлогами *к, по* имя существительное имеет форму дательного падежа. В данном случае у глагола имеется приставка *при-, под-*. Например: *приблизиться к брату, подготовиться к уроку, но: съесть по котлете, поймать по щуке.*

При сильном управлении с предлогами *в, на, за, через, под, о* имя существительное имеет форму винительного падежа. Например: *въехать в гараж, накричать на соседа, забежать за шкаф, перейти через дорогу, подлаживаться под традиции, опереться о стол.*

При сильном управлении с предлогами *с, перед, над, за* имя существительное имеет форму творительного падежа. Например: *смириться с жизнью, предстать перед судом, смеяться над шуткой, следить за человеком.*

При сильном управлении с предлогами *в, на, о* имя существительное имеет форму предложного падежа. Например: *обмануться в друге, настаивать на переезде, мечтать об отдыхе* [3, с. 124].

Слабое предложное или беспредложное управление образует практически те же падежные окончания объектов, что и в случаях сильного, но при определенных обстоятельствах, а именно, когда идёт совмещение значений управляемого объекта

С предлогом «из». Если объектное значение совмещается с определительным значением, когда объект является способом или квалификацией действия, то имя существительное управляется глаголом в родительном падеже. Например: *кроить из остатков, стрелять из пистолета, наблюдать из окна.*

С предлогом «у». Если объектное значение совмещается с определительно-пространственным значением, то имя существительное управляется глаголом в родительном падеже. Например: *заниматься у брата, лечиться у специалиста.*

С предлогом «от». Если объектное значение совмещается с временным значением, то имя существительное управляется глаголом в родительном падеже. Например: *очнуться от грез, отказаться от лекарств.*

С предлогом «для». Если объектное значение совмещается со значением назначения, то имя существительное управляется глаголом в родительном падеже. Например: *стараться для сестры, приготовиться для сна.*

Следующая слабая предложная управляемая форма образует дательный падеж имени существительного с предлогами «по», «вслед», «навстречу».

С предлогом «по». Если объектное значение совмещается с определительным значением. Например: *пройтись по друзьям, ударить по бездорожью, стрелять по врагу.*

С предлогом «вслед». Если объектное значение совмещается с пространственным значением. В данном случае объект обычно выражен причастием. Например: *кричать вслед бегущим, стрелять вслед уходящим.*

С предлогом «навстречу». Если объектное значение совмещается с определительным значением. При этом используются глаголы движения. Например: *бежать навстречу сыну, идти навстречу испытаниям* [5, с. 83].

Винительный падеж имени существительного образует слабое управление глагола с предлогами *в, о, на, за, через, по.*

С предлогом «в». Если объектное значение совмещается с пространственным значением. При этом от глагола к объекту, кроме падежного вопроса, можно задаться вопросом куда. Например: *стрелять в цель, ударить в дверь, метить в цель.*

С предлогом «о». Если объектное значение совмещается с пространственным значением. В данном случае глагол обычно имеет возвратную форму на *-ся*. Например: *удариться о машину, споткнуться о камень.*

С предлогом «на». Если объектное значение совмещается с пространственным или целевым значением. Например: *играть на выбывание, обернуться на зов, проверяться на устойчивость.*

С предлогом «за». Если объектное значение совмещается с причинным значением или способом действия. Глагол здесь также имеет возвратную форму на *-ся*. Например: *награждаться за услугу, извиниться за промах; хвататься за голову, обниматься за шею, браться за нож.*

С предлогом «через». Если объектное значение совмещается с пространственным значением. Например: *дышать через марлю, переступить через брата.*

С предлогом «по». Если объектное значение совмещается с целевым значением. Данная форма относится к простонародной или устаревшей речи. Например: *ходить по ягоды, т. е. ходить за ягодами, собирать ягоды* [2, с. 31].

Творительный падеж имени существительного образует слабое управление глагола с предлогами *перед, за.*

С предлогом «перед». Если объектное значение совмещается с пространственным значением. Например: *заявлять перед свидетелем, присягать перед строем.*

С предлогом «за». Если объектное значение совмещается с причинным значением. Здесь используются глаголы движения. Например: *выйти за чемоданом, отправиться за доктором.*

Совместимость слабого и сильного управления. В предложении сильное и слабое глагольные управления нередко выступают вместе, и управляются одним и тем же глаголом. Например: *Николай сидит на стуле с сумкой в правой руке.* Сильное управление – *сидит на стуле*; слабое управление – *сидит... с сумкой.*

Если присутствует совмещение слабых связей, управляемых одним и тем же глаголом, то они носят характер обстоятельственного значения, при этом во всех случаях в обязательном порядке одна из связей является обстоятельством места. Обстоятельство времени и места – *поехать зимой в отпуск, вернуться на работу к пяти часам.* Обстоятельство места и меры – *стоять по колено в воде, проехать пять километров по бездорожью.* Обстоятельство места и причины – *лежать в постели из-за болезни, поместить в больницу по ранению.* Обстоятельство места и цели – *пойти в поход в лес, лечь на диван отдохнуть, косить траву для скотины.* Обстоятельство места и состояния или квалифицирующее – *выступать перед фермерами всем коллективом, прийти на работу с головной болью.* Обстоятельство места и совместности – *играть во дворе с ребятами, пройтись по магазинам с подругой.* Обстоятельство времени и цели – *прийти в среду на день рождения, забежать к другу за учебником.* Обстоятельство места, времени и цели – *собираться к родителям на каникулы летом, поехать в командировку на завод на неделю.* Два значения обстоятельства места – *работать в Москве в департаменте, служить на флоте на подводной лодке* [4, с. 66].

Предложенная вниманию специалистов работа является лишь попыткой разрешить возникающие трудности при изучении глагольного управления у студентов, для которых русский язык не является родным, с помощью типовых упражнений. Безусловно, список упражнений может быть продлен до бесконечности и зависит от конкретного преподавателя.

Во-первых, объяснить студенту иностранцу, что тему русского глагольного управления надо понимать так, как она есть в русском языке, не подвергая сравнениям с грамматическими правилами родного языка.

Во-вторых, в качестве вспомогательных средств студенту следует использовать словари и книги, в которых объясняются смысловые и стилистические значения глаголов, предлагаются нужные и возможные предлоги и падежи, наглядно показывают, на какие вопросы отвечают те или иные глаголы.

В-третьих, предложить для закрепления темы глагольного управления очень простой и эффективный метод: чтение. При чтении любого текста можно ознакомиться и с грамматическими, и стилистическими особенностями любого русского глагола [1, с. 128].

Вывод. Формулируя итог выполненного анализа, можно сказать, что в настоящее время в методике русского языка как иностранного (РКИ) нет единого взгляда на процесс изучения системы русского глагола.

Глагольное управление в русском языке делится на два вида:

1. Беспредложное управление. Глагол сильно управляет объектом в формах беспредложных винительного, родительного, дательного и творительного падежей, образуя объектные или восполняющие отношения.

2. Предложное управление. Предложное управление также делится на слабое и сильное.

Сильное предложное управление глагола определяется его морфемным составом, а точнее тем, какая у глагола приставка, которая зачастую совпадает с предлогом.

Слабое предложное или беспредложное управление образует практически те же падежные окончания объектов, что и в случаях сильного, но при определенных обстоятельствах, а именно, когда идёт совмещение значений управляемого объекта.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. Авилова Н.С. (1976). *Вид глагола и семантика глагольного слова* / Н.С. Авилова – М.: Наука.
2. Бикмаева Л.У. (2016). *Русский глагол: правила и упражнения: учебное пособие* / Л.У. Бикмаева. – М.: Уфимский.
3. Бондарко А.В., Буланин Л.Л. (1976). *Русский глагол* / А.В. Бондаренко. – М.: Наука.
4. Довгий И. (2015). *Методика урока русского языка как иностранного* / И. Довгий. – М.: ИКАР.
5. Хороненко С.С. (2018). *О лексико-грамматических трудностях в обучении русскому языку как иностранному на начальном этапе* / под ред. А.Р. Аветисова. – М.: БГМУ.

Suvhanova Aksoltan

DIAGNOSIS OF DIFFICULTIES IN THE STUDY OF VERB CONTROL IN THE COURSE OF RUSSIAN AS A FOREIGN LANGUAGE

Abstract. *This article is devoted to problems in the study of verb control in the course of Russian as a foreign language. The main objective of the study was to systematize information about verbal control in modern Russian. Particular attention is paid to diagnosing difficulties in the study of verb control in the course of Russian as a foreign language.*

Keywords: *verb, verb control, prepositional and non-prepositional control, verb-nominal phrases.*

Сувханова Аксолтан

«ДІАГНОСТУВАННЯ СКЛАДНОЩІВ ПРИ ВИВЧЕННІ ДІЄСЛІВНОГО КЕРУВАННЯ У КУРСІ РОСІЙСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ»

Анотація. *Ця стаття присвячена проблемам вивчення дієслівного керування в курсі російської мови як іноземної. Основне завдання дослідження полягало в тому, щоб систематизувати інформацію про дієслівне керування в сучасній російській мові. Особливу увагу приділено діагностуванню проблеми дієслівного керування в курсі російської як іноземного.*

Ключові слова: *дієслово, дієслівне управління, прийменникове та беззагальне управління, дієслівно-іменні словосполучення.*

УДК 81'33 + 811.111

ОСОБЛИВОСТІ БРИТАНСЬКИХ І АМЕРИКАНСЬКИХ ГАЗЕТНИХ ЗАГОЛОВКІВ (НА МАТЕРІАЛІ АНГЛОМОВНИХ ІНТЕРНЕТ-ВИДАНЬ)

Суханов Максим Євгенійович

бакалаврант спеціальності «Філологія», спеціалізація «Прикладна лінгвістика»,

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова,

Україна, м. Миколаїв

maxsukhanov111@gmail.com

Науковий керівник – кандидат філологічних наук, старший викладач

НУК ім. адм. Макарова **В.О.Фомічова**

В статті розглянуто особливості британських та американських газетних заголовків з глибоким дослідженням їх походження, структури та ін. Автор робить огляд прикладів заголовків. Увагу також зосереджено на тому як передають інформацію заголовками журналісти.

Ключові слова: заголовок, ЗМІ, видання, газета, стаття.

Вступ. Однією з найдавніших форм ЗМІ є преса. Вона незалежна, потенційно здатна діяти як незалежна сила. Преса відіграє важливу роль у культурному та політичному житті країни, допомагаючи людям орієнтуватися в навколишній дійсності. Невід'ємною частиною газетних публікацій є заголовок. Хороший заголовок значно підвищує конкурентоспроможність періодичного видання та займає у пресі найсильнішу позицію. Ефективність газетного тексту багато в чому визначається його заголовком, оскільки відомо, що з вміло складеним заголовком часто легше переконати читача, ніж за допомогою гострої брошури. Саме на нього в першу чергу звертає увагу читач. Тому характер газети чи журналу залежить від характеру та оформлення заголовків, а також від впливу публікації на читача: змістовна стаття з неправильним заголовком не помічається, а навіть досить посередня стаття може отримати популярність завдяки яскравому, виразному заголовку. Таким чином, заголовок є важливим елементом текстової публікації, бо контролює увагу читача.

Актуальність теми дослідження полягає в розгляданні заголовків та текстів англomовних статей як особливі види мовної комунікації.

Метою дослідження є виявлення особливостей британських та американських газетних заголовків

Виклад основного матеріалу. Заголовки – це спеціальні засоби, які допомагають побудувати тематичну структуру тексту й показують найбільш важливу текстову інформацію, допомагають скласти перший загальний прогноз про його зміст. Авжеж, автори намагаються привернути увагу своєї аудиторії до заголовку й сприяти розумінню всього тексту. Від характеру й оформлення заголовків багато в чому залежить імідж чи газети журналу, а також і вплив тієї чи іншої публікації на читача: змістовну статтю з неправильно обраним заголовком не зауважують, у той час як навіть сама посередня стаття може

завоювати популярність завдяки своєму яскравому, виразному заголовку. Таким чином, заголовок являє собою органічний перший елемент текстової публікації.

Широке використання еліптичних речень у заголовках газетних статей пояснюється закладеною в них здатністю виражати думку в максимально стислій формі та створювати інтригу. Еліптичність заголовків, по-перше, відповідає основній із вимог до заголовків – лаконічності. По-друге, вона дозволяє концентрувати увагу на найголовнішому в повідомленні, звільняючи його від другорядного, що дозволяє підсилити дієвість такого повідомлення і полегшує його сприйняття.

Різнманітні друковані видання намагаються привернути увагу аудиторії. Перш за все, читач звертає увагу на заголовок. Отже, не можна заперечувати важливу роль заголовку, який надає читачеві загальну картину новин і впливає на його бажання прочитати всю статтю. Заголовки – це спеціальні засоби, які допомагають побудувати тематичну структуру тексту й показують найбільш важливу текстову інформацію, допомагають скласти перший загальний прогноз про його зміст. Авжеж, автори намагаються привернути увагу своєї аудиторії до заголовку й сприяти розумінню всього тексту

- Особливості розвитку преси в США й Англії наклали яскравий стилістичний відбиток на заголовки газетних статей, що є однією з найважливіших частин публікацій.
- Дослідження психологів показали, що близько 80% читачів приділяють увагу тільки заголовкам. Тому так важливо журналісту вибрати заголовок для своєї публікації. Заголовок - обличчя всієї газети, він впливає на популярність і набуття видання.
- Основна його задача полягає в тім, щоб привернути увагу читача, зацікавити і навіть вразити його, і лише в другу чергу заголовку доручається інформаційно-роз'яснювальна функція - повідомлення читачу короткого змісту даної статті.
- Внаслідок такої цілеспрямованості, в англо-американській пресі виробився особливий стиль газетного заголовка, характерною рисою якого є надзвичайна експресивність лексичних і граматичних засобів.

Заголовок повинний складатися в основному з ключових слів статті. Ключові слова повинні бути підібрані так, щоб вони виражали зміст ув'язнених у них понять однозначно. При цьому заголовок не повинний містити більш 5-6 слів, у ньому не повинно бути складних конструкцій. Короткий заголовок краще сприймається і запам'ятовується. Вплив заголовка на читача в чималому ступені залежить і від його технічного оформлення (кольору, розташування, шрифту, величини й ін.). Зараз у газетній мові спостерігається взаємодія

книжкового і розмовного варіантів літературної мови, а також сильний вплив просторіччя і жаргону на мову ЗМІ. Заголовок як компонент композиційної структури газетної статті повинний виражати основну ціль повідомлення, встановлювати контакт з читателем, залучати його увагу.

В області лексики для заголовків англійських газет характерне часте використання невеликого числа спеціальних слів, що складають свого роду «заголовний жаргон» або «заголовні кліше»: *ban, bid, claim, crack, crash, cut, dash, hit, move, pact, plea, probe, quit, quiz, rap, rush, slash* і ін. Особливістю такої «заголовної лексики» є не лише частота її вжитку, але і універсальний характер її семантики. Слово *pact* в заголовку може означати не лише «пакт», але і «договір», «угоду», «операцію» і тому подібне. Дієслово *hit* може бути вжито у зв'язку з будь-яким критичним виступом. *Red* може означати і «комуністичний», і «соціалістичний», і «прогресивний»; *bid* має на увазі і «заклик», і «запрошення», і «спробу досягти певної мети» і т.д.

У газетних заголовках особливо широко використовуються жаргонізми та інші лексичні елементи розмовного стилю:

Cop Shoots a Man (The Economist, January 26, 2019)

What Irrks Us Most (The Times, March 28, 2019)

Ma'am-alade your Majesty?(The Daily Mail Jun 5, 2022)

Часто в заголовках газетних статей політичні терміни замінюються коротким „модним” словом, яке вживається скоріше з метою вразити, ніж проінформувати, наприклад: *probe* замість “indepth investigation”, *slam* замість “criticize severely”, *slash* замість “make sweeping or random cuts”, *is set to* замість “is preparing to”:

NHO Slammed (The Wahsington Post, January, 26, 2020)

Defiant Ukraine set to barbaric attacks (The Sun May 2, 2022)

Кожного журналіста хвилює питання, як звучатиме його заголовок. Часто доводиться попрацювати, аби підібрати необхідні слова та досягти ефекту алітерації в головку - повтору голосних чи приголосних звуків в заголовку, що надає йому виразності та привабливості:

Laid-off Lawyers, Cast-off Consultants (The Economist, January 26, 2021)

Russia worse than Isis (Metro 4 April 2022)

Висновки. Виконуючи завдання дослідження особливостей використання заголовків у газетно-журнальних виданнях, з'ясувалося, що мовними особливостями газетно-журнальних публікацій є використання нестійких слів, «жаргонних заголовків», змішування

лексики різних сфер спілкування, використання фразеологічних сполучень, засобів виразності як метафори та порівняння. Ці мовні засоби сприяють усвідомленню інформації та впливають на досягнення головної мети публіцистичного стилю, а саме спілкування про важливі для суспільства проблеми та надання читачеві певного емоційного впливу. Відмітними ознаками є також високий відсоток власних назв: топонімів, антропонімів, назв установ та організацій, числівників, а також абстрактних слів та оцінно-експресивної лексики.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Dor. D. On newspaper headlines as relevance optimizers. Journal of pragmatics. 2003. № 35. P. 695–721.
2. Кожина Н. Заглавие художественного произведения: онтология, функции, параметры типологии. Проблемы структурной лингвистики. М., 1988. С. 167–183.
3. Белова Ю. Смысл газетного заголовка: трудности интерпретации. Вестник башкирского университета. 2013. Т. 18. № 3. С. 794–796.
4. Iarovici E., Amel R. The strategy of the headline. Semiotica. 1989. № 77-4. P. 441–459. DOI: 10.1515/semi.1989.77.4.441.

Sukhanov M. E.

«FEATURES OF BRITISH AND AMERICAN NEWSPAPER HEADLINES (ON THE MATERIAL OF ENGLISH ONLINE PUBLICATIONS)»

Abstract: *the article considers the features of British and American newspaper headlines with in-depth studies of their origin, structure, etc. The author reviews examples of titles. The focus is also on how it conveys information about top journalists.*

Key words: *headline, mass media, edition, newspaper, article.*

УДК: 37.091.33-028.17:81`243

ЕФЕКТИВНІ ПРИЙОМИ ПОКРАЩЕННЯ ІНШОМОВНИХ АУДІАЛЬНИХ НАВИЧОК

Сьомак Олена Володимирівна

студентка спеціальності «Філологія»,

спеціалізація «Германські мови та літератури (переклад включно)»,

Сумський державний університет,

Україна, м. Суми

Науковий керівник — канд. філол. наук, асист. **А. В. Зінченко**

Розглянуто труднощі, які виникають підчас аудіювання на уроках іноземної мови в учнів 7 класу загальноосвітньої школи, та методи їх вирішення. Описано експеримент з визначення залежності між частотою аудіальних тренувань та якістю навичок розуміння мови на слух. Наведено рекомендації для проведення тренувань з аудіювання на заняттях з іноземної мови.

Ключові слова: аудіювання; спілкування, мовна компетенція, тренування, ЗНО (зовнішнє незалежне оцінювання).

Вступ

Однією із поширених проблем навчання іноземними мовами є недостатнє приділення уваги покращенню аудіальних навичок. Оскільки значна частина часу відводиться на вивчення граматики, лексики, та на удосконалення говоріння, тренування аудіювання почасти залишається поза увагою. Зрештою, це слугує однією із причин труднощів при підготовці до аудіювання на сесіях зовнішнього незалежного оцінювання (ЗНО). Метою навчання іншомовного аудіювання у закладах освіти є сприймання й розуміння учнями усної інформації в безпосередній момент спілкування [1]. Зважаючи на вищезазначене, метою пропонованого дослідження постав аналіз наявних проблем учнів під час тренування навичок аудіювання та можливі методи їх вдосконалення.

Основна частина. Аудіювання як вид мовленнєвої діяльності передбачає формування умінь сприймати усне мовлення як при спілкуванні, так і в записі. Аудіювання є важливою частиною спілкування, і являє собою поєднання рецептивних навичок з розвитком мовної компетенції [2].

Варто зауважити, що аудіювання не можна розглядати окремо, оскільки ця компетенція тісно пов'язана з іншими видами мовно-мовленнєвих навичок. Цю позицію підтверджує дослідження Хедж Т., яка зазначає, що у процесі спілкування, 9% інформації відводиться на письмо, 16% – на читання, 30% – на говоріння та 45% – на аудіювання, що демонструє значимість аудіювання у процесі спілкування [3].

Важливим фактором успіху в прослуховуванні усного мовлення відіграють формати завдань та особливості мови мовця. Варто зауважити, що можливість спостерігати за

мовцем, його жестами, мімікою та іншими видами невербального спілкування, значно покращує сприймання аудіотексту та сприяє кращому засвоєнню матеріалу. Утім, за відсутності невербальних орієнтирів, відсоток сприйнятої інформації знижується.

Основою успішної здачі ЗНО та розуміння мови на слух загалом складають ретельні та регулярні тренування. На нашу думку, підготовка до формату аудіювання ЗНО має починатися якомога раніше, щоб учні звикли до формату завдань. Для підвищення результатів навчання було вирішено провести експеримент з метою визначити залежності частоти, тривалості підготовки та їх ефективності. Об'єктом дослідження стала група із 21 учня 7-го класу загальноосвітньої школи. Учні було поділено на 3 групи (А, Б, В) і з кожною групою було проведено аудіальний тест, який відповідав рівню володіння мовою А2 за шкалою CEFR. Результати проведеного початкового тестування представлені у Таблиці 1. Результати, наведені у Таблиці 1, демонструють середній рівень розуміння мовлення на слух. Лише декілька учнів отримали найвищий бал (15).

Таблиця 1. Результати початкового аудіального тестування

	Група А	Група Б	Група В
Учень 1	7	10	15
Учень 2	12	11	12
Учень 3	13	9	7
Учень 4	8	7	13
Учень 5	12	15	9
Учень 6	9	11	8
Учень 7	10	8	11
Всього	71	71	75

Відштовхуючись від результатів тесту, було поставлено ціль підвищити рівень сприйняття усного мовлення на слух для покращення аудіальних навичок. Тривалість експерименту становила 4 тижні. Отже, завдання першої групи (група А) полягало у практиці іншомовного слухання за допомогою вправ кожного дня протягом 15 хвилин, що складає 5 годин тренувань за 4 тижні. Друга група (група Б) мала виконувати такі ж самі вправи протягом 15 хвилин 1 раз на 2 дні, що в сумі складає 3 години тренувань за 4 тижні.

Третя група (група В) мала виконувати вправи 1 раз на 3 дні, що загалом становить 2 години тренувань за 4 тижні.

Після закінчення чотиритижневого експериментального періоду було проведено контрольне тестування аудіальних навичок. Формат тесту був аналогічним тому, який учні виконували на початку експерименту.

Таблиця 2. Результати контрольного аудіального тестування

	Група А	Група Б	Група В
Учень 1	10	15	15
Учень 2	15	13	12
Учень 3	15	14	8
Учень 4	10	13	14
Учень 5	14	14	10
Учень 6	12	13	9
Учень 7	13	13	12
Всього	89	92	80

Група А, яка займалася кожен день, набрала середню кількість балів. Під час процесу навчання діти проявляли менше ентузіазму ніж учні з інших груп. Імовірною причиною такої поведінки може бути надмірна частота виконання вправ з англійської мови. Група Б, яка займалася 1 раз кожні 2 дні, набрала найвищу кількість балів. На заняттях учні показали високу активність та зацікавленість. Група В, яка займалася раз на три дні, отримала найменшу кількість балів.

На нашу думку, такі результати можуть бути пояснені ефективним чергування інтенсивності вправ та відпочинку. Окрім того, учні, які займалися 1 раз на 2 тижні мали змогу відстежити свій прогрес і підтримувати постійній рівень мотивації. Учні груп А та В або ж не встигали відпочити від виконання завдань, або надто відволікалися через тривалі перерви, що негативно вплинуло на засвоєння матеріалу та відпрацювання аудіальних звичок учнів.

Висновки. У підготовці до завдань з аудіювання у форматі зовнішнього незалежного тестування необхідним видається, по-перше, ознайомленість із типом завдань, і, по-друге,

ефективна частота відпрацювання. У ході проведеного експерименту було виявлено, що для покращення іншомовної компетенції слухання учням необхідно не просто періодично тренувати тип вправ, аналогічний формату ЗНО, але ефективно та правильно будувати графік тренувань. Результати експерименту продемонстрували, що ефективним графіком буде той, який включає одноденні перерви у аудіопідготовці. Так, учень має час засвоїти отримані знання та підходи, і при повторному тренуванні дедалі покращувати без додаткового перенапруження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

[1] Федорова А. О. Формування аудитивних умінь іноземних слухачів підготовчого відділення у процесі навчання української мови: дис. канд. філол. наук. Івано-Франківськ, 2016. 260 с. URL:

<http://www.kspu.edu/FileDownload.ashx/dis%20%D0%A4%D0%B5%D0%B4%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%B2%D0%B0.pdf?id=c5585ecf-c067-49a9-a5f2-0ef2255b23b4> (Дата звернення: 12.04)

[2] Отрішко Т. Труднощі аудіювання та шляхи їх подолання. URL:http://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/21765/2/X_VSNTK_2017v2_Otrishko_T-Listening_comprehension_230-231.pdf (Дата звернення: 12.04)

[3] Abbas Pourhosein. The Significance of Listening Comprehension in English Language Teaching. URL:
<https://www.academypublication.com/issues2/tpls/vol06/08/tpls0608.pdf#page=154> (Дата звернення: 12.04)

Somak O.V.

«EFFICIENT TECHNIQUES FOR IMPROVING LISTENING SKILLS OF THE FOREIGN LANGUAGE»

Abstract. *The article examines difficulties that arise during the listening comprehension of foreign language in the 7th grade pupils of secondary school and the methods for their solution. Described the experiment of determining the correlation between the frequency of audial training and the quality of skills of understanding the spoken language. Provided recommendations for conducting listening comprehension exercises in foreign language classes.*

Key words: *listening comprehension; communication; language competence; training; speech activity, EIT (external independent testing).*

УДК 811.161.2'22/'23

ЛЕКСИКА УКРАЇНСЬКО- ТА АНГЛІЙСЬКОМОВНИХ ТРЕЙЛЕРІВ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АСПЕКТ

Тимченко Марина Вікторівна

бакалаврант спеціальності «Філологія», спеціалізація «Прикладна лінгвістика»,

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова,

Україна, м. Миколаїв

marinetymchenko@gmail.com

Науковий керівник – канд. філол. наук, ст. викладач

Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова,

докторант Одеського національного університету імені І. І. Мечникова **О. В. Щербак**

Статтю присвячено проблемі виявлення відмінностей у лексичній організації українсько- та англійськомовних кілотрейлерів. У зв'язку з цим авторка деталізувала сутність поняття «кілотрейлер», схарактеризувала й установила відмінності у лексичній тектоніці текстів українсько- та англійськомовних шляхом здійснення відповідних порівнянь.

Ключові слова: трейлер, рекламний текст, тизер, експресивно-маркована лексика, жаргонізми, вульгаризми, просторічна лексика, сленг.

Постановка проблеми. Поняття «трейлер» має місце як у мовленні пересічних людей, так і в термінології кіно- і мовознавців. Зокрема останнім на сьогодні вдалося не лише дефінувати його, а й доволі ретельно дослідити мовну структуру кілотрейлерів із фокусуванням уваги на фонетичних (Н. М. Торкут, Л. Г. Пономаренко) лексичних і лексико-семантичних (К. А. Плотнікова), синтаксичних (М. С. Глазова, О. О. Савельєва) особливостях. Відзначимо, що з-поміж усіх структурних рівнів мови найбільше фіксуємо праць, присвячених дослідженню якраз лексико-семантичного іміджу кілотрейлерів (див. у вищезгаданих науковців), проте в них допоки не презентовано порівняльні дослідження трейлерів, що транслюються в телевізійних ефірах та на екранах кінотеатрів різними мовами. Зазначене переконує в **актуальності** пропонованої розвідки, що також употужнюється через

здійснення нами спроби порівняти лексичну організацію українсько- та англійськомовних кінотрейлерів.

Мета роботи – встановити відмінності у лексичній будові текстів українсько- та англійськомовних кінотрейлерів. **Завдання**, що посприяють досягненню мети: 1) деталізувати сутність поняття «кінотрейлер» 2) схарактеризувати лексичну тектоніку текстів українськомовних кінотрейлерів; 3) схарактеризувати лексичну тектоніку текстів англійськомовних кінотрейлерів; 4) здійснити відповідні порівняння.

Джерельною базою дослідження послужила відеотека, що налічує 20 українськомовних і 20 англійськомовних трейлерів до фільмів, що транслювалися на великих екранах в Україні, Великобританії та світу в період 2019–2020 рр. До **фактичного матеріалу** ввійшло понад 80 лексичних одиниць.

Виклад основного матеріалу. Існує чимало визначень поняття «трейлер», однак у цій роботі ми звернемо увагу лише на деякі. У своїй праці «Трейлер: екранна реклама або мініфільм?» М. С. Глазова та О. О. Савельєва висвітлюють це поняття так: «У кінематографі трейлер є відеороликом, що складається з найбільш видовищних кадрів кінофільму, що змонтовано в єдину композицію, використовувану для його просування» [1, с.79]. Своєю чергою, Н. М. Торкут і Л. Г. Пономаренко тлумачать трейлер більш розлого у своїй роботі «Трейлер фільму як тип аудіовізуальної реклами: загальна характеристика, різновиди та функції», розуміючи під ним «невеликий за обсягом рекламний ролик, націлений на формування у широкого загалу глядачів інтересу до певного аудіовізуального креативного продукту та стимулювання до його перегляду. Зазвичай сучасний глядач має справу з офіційними трейлерами художніх та документальних фільмів, які плануються до показу на широкому екрані чи по телебаченню» [7, с.162]. Доволі інший підхід фіксуємо у праці «Мовні засоби вираження комунікативно-прагматичного наряду у трейлерах», авторка якої К. А. Плотнікова запропонувала таке визначення трейлеру: «один з елементів креалізації рекламного тексту, "невеликий відеоролик, що складається з коротких і зазвичай найбільш видовищних фрагментів фільму, використовуваний для анонсування або реклами цього фільму» [5, с. 574]. Додамо також, що найчастіше відеоряд складається із фрагментів, пов'язаних між собою сюжетною лінією за принципом калейдоскопа, у зв'язку з цим до трейлерів прийнято вналежнювати власне-тизери (англ. "teaser – дражнилка, заманка") тривалістю 15–30 секунд та тизер-трейлери (30–60 секунд). Вони, як і трейлер, виходять задовго до релізу основного продукту та служать для залучення інтересу аудиторії. Доволі

часто в цільовій аудиторії виникає відчуття недовдоволеності після перегляду трейлера, що створює необхідну інтригу перед виходом проєкту.

Отже, вищевикладене дає підстави константувати, що основне завдання трейлерів – створити інтригу й залучити якнайбільшу аудиторію до перегляду фільму, щонайперше шляхом дотримання певних правил під час складання тексту трейлеру чи його структурування взагалі.

Аналізуючи лексичну структуру текстів **українськомовних трейлерів**, ми фіксуємо активне вживання таких засобів (за спадною):

1) загальновживана нейтральна лексика (36 лексем)– це лексика, яку використовують всі мовці незалежно від професії і спеціальності, освіти, місця проживання тощо. Називає звичні поширені поняття, ознаки, предмети, дії і не мають зв'язку з певним стилем і сферою вживання та не позначені експресивним забарвленням. Напр.: вогонь, вода, я, стояти, зрозуміти [3, с. 61].

- *«Хтось має за них **встати**» (Довбуш, 2021);*
- *«**Я** тут, щоб його **повернути**» (Безславні кріпаки, 2020).*

2) слова-асоціати або тематична лексика, використання якої пов'язано з темою фільму (понад 20 лексем). Наприклад, у трейлерах, знятих до фільмів на воєнну тематику, використовуються такі слова, як «зброя», «воїн», «меч», «військова служба», «війна», «військо»: *Сюди йде велике **військо**, **військо** **Потоцького**. (Довбуш, 2021); **Вступаю на **військову службу** та урочисто присягаю українському народу, завжди бути йому вірним та відданим, обороняти Україну, захищати її суверенітет, територіальну цілісність, і недоторканність, сумлінно і чесно виконувати **військовий обов'язок** (Черкаси, 2020); **Га, **військові****, зараз кожен другий у **військовій формі**. То що я всіх маю возити безкоштовно?*** (Із зав'язаними очима, 2020)

3) експресивно маркована лексика – це слова, що крім називання предмета передають ще й його суб'єктивну оцінку мовцем. Спектр додаткового стилістичного забарвлення широкий, а саме від урочистого, піднесеного, пестливого до фамільярного, зневажливого [3, с. 56], зокрема фіксуємо такі засоби:

3.1) жаргонізми – це слова або вирази, які належать якомусь жаргону певної мови, де жаргон – соціальний діалект, яким користуються мовці, об'єднані спільними інтересами, захопленнями, професією, віком. Жаргонізми використовуються для надання експресивного забарвлення назвам предметів і явищ, характеризуються специфічною лексикою і вимовою

[3, с.60] (понад 15 одиниць). Наприклад: «Ти якого в нього *шмальнув?*» (Я працюю на цвинтарі, 2021); «Саша. *Лайк*» (Стоп-земля, 2020); «Оно диви, засьць, *зельоний чоловічек*» (Черкаси, 2021);

3.2) вульгаризми – це не прийняті в українській мові грубі чи лайливі слова або звороти [3, с. 35] (понад 10 одиниць). Наприклад: «Ну що? *Бобік здох?*» (Пульс, 2021); «Він же *бухий*» (Погані дороги, 2020); «*Малая*, ти з нами?» (Погані дороги, 2020);

Також характерними для українськомовних трейлерів є зменшувально-пестливі слова, можемо побачити їх у такому контексті (понад 5 лексем): «Як ваше *здоров'ячко?*» (Безславні кріпаки, 2020); «Бери *грибочки* смачні!» (Мої думи тихі, 2019); «Я не *дурачок*, я творець!» (Мої думи тихі, 2019).

Аналізуючи лексику текстів, можна дійти висновку, що в українськомовних трейлерах більше вживається загальноновживана лексика, оскільки вона є звичною та зрозумілою для глядачів і краще передає емоційне навантаження, що несуть в собі трейлери задля мотивації глядачів. Прикладів неологізмів, архаїзмів або діалектизмів у розглянутих нами трейлерах не виявлено, проте такі слова мають місце бути у такого роду продуктах кінодискурсу, однак їхня наявність зумовлюється тематикою кінофільму.

В **англійськомовних кінотрейлерах** так само, як і в українськомовних, більше вживається загальноновживана лексика, адже, як ми вже звертали увагу, трейлери несуть у собі рекламний характер, тому їхня основна ідея в цілому – охопити більшу кількість зацікавлених глядачів, через що в них переважно використовується загальноновживана, причому активна лексика.

Так само, як і у випадку з українськомовними трейлерами, домінантна група слів певним чином залежить від тематики фільму.

Слова-асоціати, або тематична лексика, використання якої пов'язано з темою фільму також характерна для англійськомовних кінотрейлерів. Це можуть бути поняття, що позначають предмети побуту, процеси діяльності, явища природи військові поняття назви людей або тварин, поняття культури тощо (понад 20 лексем). Розглянемо наприклад вживання суспільно-політичних понять : «I have a list of *Nazi conspirators*, *English traitors*» (Six minutes to midnight, 2020). «Everyone you meet assume their *KGB*. Every russian is an eye of the state». (The Courier, 2020).

Жаргонізми мають місце у англійській мові і охоплюють також і сленгові поняття (понад 5 лексем), наприклад: «You're not a *weirdo*» (Wildfire, 2020); «Don't you ever just wish

you are *dude*? (Never rarely sometimes always, 2020); «I was the first *kid* in school». (Summerland, 2020).

Вульгаризми в англійськомовних трейлерах трапляються вкрай рідко і виявляються, своєю чергою, лайливими словами (1 лексема). Наприклад: «It's a *fucking* toy» (Wildfire, 2020).

Характерні для аналізованих англійськомовних певні розмовні скорочення (3 лексеми): «I'm *gonna* ask you some questions» (Never Rarely Sometimes Always, 2020); «I'm *gonna* copy 30 years». (The Postcard Killings, 2020)

Є приклади слів у зменшувально-пестливих формах (2 лексеми), що несуть у собі певне емоційне навантаження, наприклад: «Yeah, I probably know your *mommy*» (Wildfire, 2020); «When a child cannot be looked after by his *daddy*, so he can live with two nice new parents» (Chasing Wonders, 2020).

Потрібно відзначити в цьому контексті, що на відмінну від українськомовних трейлерів, в англійськомовних значно менше фіксуємо зменшувально-пестливих лексем через особливості будови слів.

Крім того, порівняно з українськомовними текстами трейлерів, в англійськомовних трейлерах виявлено менше експресивно забарвленої лексики, а також майже зовсім немає слів та словосполучень, що виражають заклик до дій. Англійськомовні трейлери переважно мають більший за обсягом текст, але він менш емоційний, ніж українськомовні тексти кінотрейлерів. Також у розглянутих нами англійськомовних кінотрелерах не виявлено діалектизмів, а з ними архаїзмів і неологізмів.

Висновки. Отже, як для українськомовних, так і англійськомовних трейлерів характерною є загальноповсюдність, активна розмовна лексика, проте в українськомовних трейлерах уживається більше експресивно-забарвлених лексичних одиниць і навіть речень. Кількісні підрахунки показують, що відповідне співвідношення дорівнює 1:2, відтак може констатувати, що в лексичній організації порівнюваних трейлерів налічується близько 40 % подібного та близько 60 % відмінного.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Глазова М. С., Савельева О. О. Трейлер: экранная реклама или минифильм?

URL:

<https://cyberleninka.ru/article/n/treyler-ekrannaya-reklama-ili-minifilm/viewer>

2. Дьяченко И. В. Современная реклама кино и особенности её воздействия на аудиторию: социологический анализ автореф. дисс. канд. социол. наук. Екатеринбург, 2011. 23 с
3. Єрмоленко С. Я. Українська мова. Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів. 2001. 224 с.
4. Загнітко Анатолій. Словник сучасної лінгвістики : поняття і терміни. – Донецьк : ДонНУ, 2012. – 402 с.
5. Плотникова К. А. Языковые средства выражения коммуникативно-прагматической направленности в трейлерах. Электронное научное издание «Ученые заметки ТОГУ». 2015, Том 6, № 4, С. 572–581.
6. Пузанов В. М. Трейлер фільму як тип рекламного повідомлення: структурно-функціональні особливості та стратегії оптимізації : дис. канд. наук із соціол. комунікацій : 27.00.06. К., 2019. 254 с.
7. Торкут Н. И, Пономаренко Л. Г. Трейлер фільму як тип аудіовізуальної реклами: загальна характеристика, різновиди та функції. 2018. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/drsk_2018_1_29
8. Шевчук Ю. С. Концептуальна кінореклама як соціально-комунікаційна технологія. «Young Scientist», July 2016, с. 339-342.

Тymchenko M. V.

«VOCABULARY OF UKRAINIAN AND ENGLISH TRAILERS: RELATED ASPECT»

Abstract. *The article is devoted to the problem of identifying differences in the lexical organization of Ukrainian-language and English-language movie trailers. In this regard, the author detailed the point of the concept of the term "movie trailer", characterized and established differences in the lexical tectonics of Ukrainian-language movie trailers and lexical tectonics of English-language movie trailers by making appropriate comparisons.*

Key words: *trailer, promotional text, teaser, expressively marked vocabulary, jargons, vulgarisms, spatial vocabulary, slang.*

УДК 81'374.26

АНАЛІЗ БАГАТОКОМПОНЕНТНИХ ТЕРМІНІВ ТУРБИНОБУДУВАННЯ

Трушляков Денис Володимирович

бакалаврант спеціальності «Філологія», спеціалізація «Прикладна лінгвістика»,

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова,

Україна, м. Миколаїв

denpostmail@gmail.com

Науковий керівник – кандидат філологічних наук, старший викладач НУК **В.О.Фомічова**

У статті описано підхід до аналізу багатокомпонентних термінів турбінобудування.

Ключові слова: багатокомпонентний термін, термінологічна система (терміносистема) термін турбінобудування, термінологічний словник

Мовознавство кінця XX – початку XXI століття відрізняє прагнення з'єднати теоретичні знання з прикладним аспектом. Від системного підходу воно все частіше переходить до функціонального, оскільки важливо не просто знати, як влаштована мовна система, але і вміти нею користуватися.

Упорядкування термінологічних систем є особливо актуальною проблемою сьогодення, оскільки саме терміни дають можливість створити наукову картину світу. Інтенсивний розвиток науки та техніки вимагає відповідного розвитку терміносистем, які б забезпечували номінування нових об'єктів та явищ. У свою чергу, через це постають проблеми структуризації та способів перекладу нових термінів. Таким чином, актуальність дослідження термінологічної проблематики визначається масовим виникненням нових термінів через сучасні досягнення науково-технічного прогресу.

Метою роботи є аналіз багатокомпонентних термінів турбінобудування, який в подальшому стане базою для прикладних розробок, зокрема для укладання електронного термінологічного словника.

У роботі використовуються такі **методи дослідження**, як описовий, структурний, компонентний та семантичний методи лінгвістичного аналізу, а також методи суцільної вибірки та кількісного аналізу.

Матеріалом для дослідження стали вибірки термінів з таких наукових журналів, як «International Journal of Turbo & Jet Engines», «Aerospace», «Journal of Aircraft».

Предметом дослідження є англійська термінологія турбінобудування.

Об'єктом дослідження постають терміни з галузі турбінобудування в англійській мові.

Наукова новизна роботи полягає у здійсненні ретельного комплексного аналізу англomовної термінології турбінобудування, а саме: виявлено способи творення термінів турбінобудування, словотвірні моделі, структурний склад багатокomпонентних термінів та характер семантичних відношень у терміносистемі.

Теоретичне значення дослідження полягає у створенні аналітичної моделі термінологічної системи на базі термінів турбінобудування, що дозволяє створити підхід до аналізу великої кількості наукових терміносистем для виявлення закономірностей утворення термінів та поглиблення і поповнення загальної теоретичної бази термінознавства.

Практичне значення аналізу полягає у можливості створення прикладних розробок на теоретичній базі, зокрема електронного словника-мінімуму термінів турбінобудування.

Оскільки терміни і загальновживана лексика існують в симбіозі, де терміни перетворюються в загальновживані слова, а загальновживана лексика використовується для формування нових терміносистем, до визначення поняття «термін» не існує єдиного підходу. Різні підходи були запропоновані такими дослідниками, як Д. Лотте, В. Даніленко, В. Лейчик, П. Флоренський, О. Суперанська; за основу є доцільним взяти найсучасніший з цих підходів – когнітивний, за яким термін – це основна одиниця науки, спеціальних галузей знань, сфер діяльності людини, яка виконує номінативну (називає об'єкти, процеси та явища) і пізнавальну (є засобом пізнання навколишнього світу) функції.

Через вищевказані особливості взаємодії термінологічної та загальновживаної лексики одним із найважливіших завдань сучасної лінгвістики стало вивчення закономірностей утворення термінів, їх структури і семантики. Таким чином постали проблеми нормалізації та стандартизації термінології, інтенсифікації перекладацької діяльності, реферування та анотування наукових текстів, оптимізації навчання перекладу науково-технічної літератури, комунікація між фахівцями однакової чи суміжних галузей, розрив між рідною та професійною мовами. Виходячи з такої широкої проблематики, є сенс локалізації дослідження на термінологічній базі однієї певної галузі, на основі якої можна дослідити способи творення термінів, їх структуру та класифікацію, розглянути проблему термінологічної, внутрішньогалузевої та міжгалузевої омонімії тощо.

На сучасному етапі досліджень приділяється багато уваги питанню підвищення ролі багатокomпонентних термінів, яке пов'язане з диференціюванням та уточненням наукових понять. Вивчення мовних підсистем в окремих наукових і технічних галузях свідчить про

збільшення ролі саме багатокomпонентних термінологічних одиниць, і саме тому їх вивчення є актуальним завданням лінгвістики.

На прикладі англійської терміносистеми турбінобудування можна побачити, що багатокomпонентні терміни дозволяють більш точно позначити певний об'єкт чи поняття. Виникнення таких термінів зумовлене необхідністю виокремити предмет з групи йому подібних, через що вже існуючі терміни набувають додаткових ознак через уточнюючі слова. Це дозволяє номінувати складні поняття, ознаки яких неможливо передати лише одним словом.

За дослідженням В.П. Даниленка, синтаксичний спосіб утворення нових термінів (тобто утворення термінологічних словосполучень через доповнення вже існуючого терміна) в середньому відповідає за 60-95% складу терміносистем. Це дослідження яскраво демонструє превалювання багатокomпонентних термінів над однослівними одиницями і є характерною рисою сучасної термінологічної лексики. Ця закономірність підтверджується і на прикладі дослідження сучасних англomовних джерел термінології турбінобудування, де багатокomпонентні терміни складають більше 70%, і переважна більшість з них утворена саме синтаксичним способом.

Багатокomпонентні терміни є зручним засобом систематизації термінів турбінобудування оскільки головне слово зазвичай знаходиться на останньому місці і зазвичай є спільним для кількох термінів, а підпорядковане слово доповнює семантику головного, відображаючи його характерну рису поняття. Наприклад, термін «насос» позначає позначає гідравлічну машину, що перетворює механічну енергію в енергію потоку рідини, що використовується для переміщення різноманітних рідин та газів. Це однослівний термін може набувати додаткових ознак після приєднання уточнюючого слова, яке перетворює термін на двокomпонентний:

pump	насос
barrel + pump	двокорпусний насос
adsorption + pump	адсорбційний насос
vacuum + pump	вакуумний насос
centrifugal + pump	відцентрований насос
diesel + pump	дизельний насос
fuel + pump	паливний насос
gas + pump	газовий насос
heat + pump	тепловий насос
piston + pump	поршневий насос

Як можна побачити, такий двокомпонентний термін містить в собі головну та підрядну складові. За принципом «головне слово + уточнююче, що позначає певну ознаку головного» утворюються багатокомпонентні терміни, що мають три та більше компонентів: «high risk group» («група високого ризику»), «natural organic radioactive materials» («природні органічні радіоактивні матеріали»), «time division multiple access system» («система багаторазового доступу з часовим поділом») тощо. При дослідженні термінологічної бази спостерігається зменшення відсоткового складу багатокомпонентних термінів із збільшенням кількості компонентів: у англійській терміносистемі турбінобудування двокомпонентні системи складають до 80% складу багатокомпонентних термінів, трикомпонентні – до 20%, чотири- та більше (полікомпонентні) – менше 1%.

Окрім кількості складових, багатокомпонентні терміни також можна диференціювати за морфологічною ознакою головного слова:

Іменниковий БТ	Прикметниковий БТ	Дієслівний БТ
air valve	fast in operation	to through-harden
повітряний клапан	швидкодіючий	гартувати наскрізь

Оскільки багатокомпонентні терміни є словосполученнями, їх також можна класифікувати за структурою словосполучення:

іменник + іменник	noise level	рівень шуму
прикметник + іменник	gas turbine	газова турбіна
дієслово + іменник	to loosen bolts	послаблювати болти
дієприкметник + іменник	controlling device	керуючий пристрій
іменник + інфінітив	time to accelerate	час розгону

Така класифікація ілюструє семантичну диференціацію, яка зумовлена структурою словосполучення: терміни типу «прикметник + іменник» позначають ознаки та властивості певних об'єктів чи явищ, «дієслово + іменник» - конкретну технологічну операцію тощо.

Очевидно, що зі збільшенням кількості складових у багатокомпонентному терміні буде збільшуватися і кількість типів термінологічних словосполучень, розрізнених за їх структурою: наприклад, термін «portable valve grinding machine» («портативний пристрій для шліфівки клапанів») має складну структуру «прикметник + (іменник + дієприкметник) + іменник», де другий складник, що позначає призначення пристрою, сам є двокомпонентним, бо позначає предмет і дію, яку над ним проводять за допомогою пристрою.

Дослідження структури і класифікації багатокомпонентних термінів турбінобудування дозволяє нам зробити наступний висновок: утворення багатокомпонентних термінів зумовлене необхідністю розв'язати проблему полісемії та

омонії у термінологічній лексиці шляхом додавання уточнюючого слова до однослівного терміну, що звужує его семантику та дозволяє чітко позначити певний об'єкт чи явище.

На цьому етапі аналізу вдалося встановити типологію багатокomпонентних термінів за кількістю компонентів, морфологічною ознакою головного слова та структурою термінологічного словосполучення. Практичним втіленням аналізу стане укладання електронного термінологічного словника для студентів спеціальності «Енергетичне машинобудування».

Список використаної літератури

1. Даниленко В.П. (1983) Лексико-семантические и грамматические особенности слов-терминов.
2. Д'яков А.С., Кияк Т.Р., Куделько З.Б. (2000) Основи термінотворення: семантичні та соціолінгвістичні аспекти.
3. Кочерган М.П. (2002) Вступ до мовознавства.
4. International Journal of Turbo & Jet-Engines – De Gruyter [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.degruyter.com/journal/key/tjj/html>
5. Aerospace Special Issue: Progress in Jet Engine Technology II – MDPI [Електронний ресурс]. - Режим доступу: https://www.mdpi.com/journal/aerospace/special_issues/jet_engine_II
6. Journal of Aircraft – Aerospace Research Central [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://arc.aiaa.org/toc/ja/20/4>

Summary. The article describes the approach to analyzing multicomponent terms of turbine building

Keywords: multicomponent term, term system, term of turbine building, terminological dictionary.

УДК 811.161.2'22/'23

СТИЛІСТИКА ПУБЛІЦИСТИЧНИХ КІНОТЕКСТІВ

Устименко Марія Юрївна

бакалаврант спеціальності «Філологія», спеціалізація «Прикладна лінгвістика»,

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова,

Україна, м. Миколаїв

ustimenkomaria8@gmail.com

Науковий керівник – канд. філол. наук, ст. викладач

Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова,
докторант Одеського національного університету імені І. І. Мечникова **О. В. Щербак**

Статтю присвячено проблемі стилістичної організації публіцистичних кінотекстів, насамперед українськомовних. Об'єктивовано сутність центрального поняття дослідження («публіцистичний кінотекст»). Зафіксовано стилістичні засоби в мовній структурі українськомовних публіцистичних кінотекстів. Визначено кількісну динаміку їхнього функціонування.

Ключові слова: стилістика, кінотекст, публіцистичний кінотекст, кінодискурс, стилістичні засоби.

Постановка проблеми. Назва «стилістика» (лат. *stilus, stylus*, від гр. *stylos* – паличка) походить від слова «стиль», яким у стародавні часи та середні віки називали загострений стрижень із кісті, метала чи дерева, що ним писали на воскових дощечках або берестині. Сьогодні ж стилістика – це вже розділ мовознавства, що вивчає функційні стилі літературної мови та мовні засоби, що створюють їхні особливості. У зв'язку з цим стилістичний аспект лінгвістичних досліджень є одним із найчастіше застосовуваних, у т. ч. і у вітчизняній науковій практиці. Підтверджує цю тезу огляд світових та українських баз даних, у яких містяться праці, що висвітлюють стилістичну специфіку таких дискурсів, як художній (Н. Голікова), публіцистичний (Г. Хант, К. Разумна), рекламний (Н. В. Вертянкіна, Н. Л. Волкогон), тощо. Останнім часом почала звертатися увага й на стилістику кінодискурсу (див. праці С. Олицької, І. Котової). Однак у наявних наукових розвідок основний фокус уваги скеровано на художні кінотексти як продукти мегакінодискурсу, тобто стилістика публіцистичних кінотекстів і досі не отримала належного зацікавлення з боку лінгвістів. Це й указує на **актуальність** пропонованої статті, що пояснюється необхідністю заповнити вище окреслені лакунарні сегменти наукової думки, передусім у межах вітчизняного простору.

Мета роботи – висвітлення специфіки стилістичної організації публіцистичних кінотекстів. Для досягнення поставленої мети потрібно розв'язати такі **завдання**: 1) об'єктивувати сутність центрального поняття дослідження («публіцистичний кінотекст»); 2)

зафіксувати стилістичні засоби в мовній структурі українськомовних публіцистичних кінотекстів; 3) визначити кількісну динаміку їхнього функціонування.

Об'єктом дослідження обрано феномен публіцистичного кінотексту, а **предметом** – їхні стилістичні особливості.

Джерельної базою роботи послужили тексти таких українськомовних публіцистичних (документальних) фільмів: «Найекстремальніший. Мости» (Докфільм HD, 2020 р.) загальною тривалістю 47 хв. (до фактичного матеріалу ввійшло близько 2600 слів); «Найекстремальніші водні шляхи» (Докфільм HD, 2021 р.) загальною тривалістю 46 хв. (до фактичного матеріалу ввійшло близько 1900 слів); «Найекстремальніший. Залізниця» (Докфільм HD, 2021 р.) загальною тривалістю 47 хв. (до фактичного матеріалу ввійшло близько 2300 слів).

Методологія дослідження. В роботі використано такі методи (разом із методиками та техніками): 1) загальнонаукові – аналіз, синтез, узагальнення, кількісних підрахунків – для логічного викладу теоретичного блоку питань; формулювання обґрунтувань і висновків; визначення динаміки функціонування досліджуваних одиниць; 2) спеціальний лінгвістичний – функційний (методика стилістичного аналізу) – для з'ясування головної проблеми статті, тобто визначення специфіки стилістичної організації публіцистичних кінотекстів.

Термін «кінотекст» трактується по-різному. На думку М. Шевченко, кінотекст є «найбільш типовою формою креолізованого тексту, який має вербальну(мовну / мовленнєву) та невербальну складові» [Ворошилова, 2007: с. 106]. За словами А. Ганжи, кінотекст нічим не відрізняється від кінотвору, тобто виступає як «змодельоване засобами кінематографа авторське бачення певного фрагмента дійсності, спрямоване на досягнення певного ефекту». З наведених визначень, що найчастіше цитуються в наукових працях, впливає, що в лінгвістичній практиці склалося два підходи до трактування поняття «кінотекст» – широкий (друге визначення) та вузький (перше визначення). Аналогічні підходи фіксуємо й у спробах диференціації кінотекстів, які втрадиційовано поділяти на художні та документальні (за широкого розуміння), а також на літературно-художні та публіцистичні (за вузького). Останнього підходу рекомендує дотримуватися українська дослідниця О. Щербак, трактуючи публіцистичний кінотекст як «різновид кінотексту, в якому за допомогою комбінації знаків різних семіотичних систем презентується авторський та / або колективний погляд на факти й події, що мали місце в реальності, а вербальні складники є маркерами публіцистичного стилю» [Щербак 2021]. Ми, своєю чергою, також визнаємо релевантність

вузького підходу з огляду на те, що його застосування дає більш конкретне уявлення про феномен публіцистичного кінотексту й акцентує на його перетинах із текстами публіцистичного стилю.

Як пишуть Н. Радзинкіна та Л. Тимошук, «сучасне розуміння публіцистичного стилю передбачає розгляд його характерних рис як приклад синкретизму мовних засобів, поєднання патетичної, урочисто-піднесеної і розмовної лексики... Окрім того, публіцистичний стиль характеризується лаконічністю висловів» [Радзинкіна, 1989: с. 19]. З'ясуємо, які мовні маркери в структурі українськомовних публіцистичних кінотекстів указують на їхню стилістику, зокрема нами зафіксовано такі стилістичні фігури та тропи:

1. Метафора – один з основних тропів поетичного мовлення. З грецької мови це слово перекладається як «перенесення», а тому означає розкриття сутності одного предмета чи явища через особливості іншого: *Це природне лихо назвали «штормом століття» всі думали, що більше це не повториться, проте річка була не згодна.* («Найекстремальніші водні шляхи»).

2. Епітет – це термін, яким пояснюється слово, що має яскраве образне значення, тобто впливає на виразність поряд написаного слова. Найчастіше як епітети використовуються прикметники та займенники: *Це був такий складний маневр, що бортові комп'ютери не могли з ним упоратися.* («Найекстремальніший. Мости»).

3. Персоніфікація – уособлення; надання неживим предметам чи явищам природи людських якостей. Це вид метафори, що сприяє поетичному олюдненню довколишнього світу: *Ерозія прибережних ґрунтів в Йоркширі, страшні наводки у Південній Англії, але в Італії вода загрожувє цілому місту* («Найекстремальніші водні шляхи»).

4. Гіпербола – словесний зворот, у якому ознаки описуваного предмета подано в перебільшеному виді з метою звернути на них особливу увагу читача: *На короткий злітний смугі на висоті 2700 м. над рівнем моря: «Аж мороз по шкірі».* («Найекстремальніший. Мости»).

Ставлячи за мету визначити кількісну динаміку функціонування вищепрезентованих стилістичних одиниць, ми здійснили відповідні підрахунки та презентували їх на діаграмі 1.

Діаграма 1.

З наведеної діаграми випливає, що найчастотнішим стилістичним маркером у публіцистичних кінотекстах є метафора (38%). Поширення метафори в численних жанрах художнього, наукового і розмовного мовлення змушувало авторів звертати увагу не стільки на естетичну цінність метафори, скільки на її утилітарні переваги. Р.Хофман, автор досліджень метафори, також писав: „Метафора є виключно практичною. [...] Метафора, де б вона нам не зустрілася, завжди збагачує розумінням людських дій, знань та мови“ [Hoffman, 1985, 327].

Висновки. Проведене дослідження показує, що термін «публіцистичний кінотекст» має широке трактування багатьма вченими (див. стор. 2), однак в межах нашого дослідження ми найбільшою мірою підтримуємо вчену О. В. Щербак, її визначення є всеохоплювальним. Зафіксовано такі стилістичні засоби як: метафора, епітет, персоніфікація та гіпербола. За допомогою здійснення відповідних підрахунків ми визначили кількісну динаміку стилістичних засобів. З'ясували, що найчастотнішим стилістичним маркером є метафора, її частотність складає 38%.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ворошилова М.Б. Креолизованный текст: кинотекст. Екатеринбург, 2007. Вып. 2. С. 106. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/conf/fil/17sept2017/23.pdf>
2. Разинкина Н. М. Функциональная стилистика английского языка. М.: Высш. шк., 1989. 182 с. URL: <http://sci-notes.mgu.od.ua/archive/v22-2/74.pdf>
3. Щербак О. В. Структура українського публіцистичного кінотексту: нейролінгвосоєміотичне бачення. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*. 2021. Том 32 (71) № 5, С. 70–75. URL: https://www.philol.vernadskyjournals.in.ua/journals/2021/5_2021/part_1/14.pdf
4. Hoffman R. Some implications of metaphor for philosophy and psychology of science. - In: *The ubiquity of metaphor*. Amsterdam, 1985, p. 327.
5. https://ykrmova.moy.su/publ/lekciji/vstup_ukrajinska_literaturna_mova_pokhodzhen_nja_rozvitok_mova_i_movlennja_pismova_ta_usna_forma_suchasnoji_ukrajinskoji_literaturnoji_movi/2-1-0-1

Ustymenko M. Yu.

«STYLISTICS OF PUBLICIST CINEMA TEXTS»

Abstract. *The article is devoted to the problem of stylistic organization of journalistic film texts, first of all Ukrainian - language ones. The essence of the central concept of research ("journalistic film text") is objectified. Stylistic means in the language structure of Ukrainian-language journalistic film texts are recorded. Quantitative dynamics of their functioning is determined.*

Key words: *stylistics, film text, journalistic film text, film discourse, stylistic means.*

УДК 81'25=111(045)

ГРА СЛІВ У ПЕРЕКЛАДІ АМЕРИКАНСЬКИХ СІТКОМІВ

Чайка Соломія Тарасівна

магістрант спеціальності «Філологія»,

спеціалізація «Германські мови та літератури (переклад включно), перша - англійська»,

Національний технічний університет

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

Україна, м. Київ

bohdanref@gmail.com

Науковий керівник – доктор філологічних наук, професор А. Г. Гудманян

Робота присвячена аналізу явища гри слів, що притаманне англомовному комічному дискурсу в перекладі. Зважаючи на специфіку американського гумористичного кінодискурсу та дослідження, які вже було проведено з цієї проблематики, у запропонованій роботі систематизовано та висвітлено головні функції гри слів та проаналізовано методи і прийоми перекладу цього явища на матеріалі американського телесеріалу «Друзі». Розглянула різні види мовної гри, на фонетичному, лексичному та текстово-дискурсивному рівнях. Під час аналізу було з'ясовано, що найскладнішими у перекладі є гра слів на фонетичному рівні, тому є підстави вважати цей вид частково неперекладним.

Ключові слова: *гра слів, кінодискурс, каламбур, неперекладність, перекладацькі методи, аудіовізуальний текст.*

Завдяки шаленій популярності стрімінгових сервісів, серіал сьогодні відіграє істотну інформативну роль у комунікаційному процесі. Така продукція вимагає не лише створення адекватного перекладу, а й подальшого опрацювання з художньо-естетичною метою для створення продукту, контекстуально подібного до оригіналу. Таким чином, на перший план виходить роль перекладу як основи міжмовної та міжкультурної комунікації у сучасному світі, а жоден серіал, фільм чи комедійний відеоролик не обходиться без вживання гри слів як одного з найефективніших мовних засобів творення комічного. Так як прийоми такого перекладу ще не достатньо вивчені, це зумовлює **актуальність** моєї статті.

Висвітлення явища гри слів відображено у **працях** багатьох науковців, зокрема Н.М. Демурової [4], Н.І. Галь [3] тощо. Значний місце гра слів і питання перекладу цього феномену посідають у працях В.С. Виноградова. Перекладацькі прийоми, які, зазвичай, використовують для перекладу гри слів такі: конкретизація, генералізація, антонімічний переклад, компенсація, смисловий розвиток, цілісне переосмислення.

Метою роботи є дослідити яким саме чином досягається адекватність такого виду перекладу на прикладі американських сіткомів та визначити різновиди гри слів, які повністю або частково можна вважати неперекладними.

Теоретичне значення проведеного дослідження полягає в тому, що його результати сприятимуть подальшій розробці принципів адекватного перекладу аудіомедіальних текстів.

Практична цінність роботи полягає у використанні її положень і результатів на заняттях з теорії та практики перекладу. Аналіз фактичного матеріалу в практичній частині роботи можуть сприяти перекладачам у виборі того чи іншого прийому та методу перекладу.

Виклад основного матеріалу дослідження

З британським гумором асоціюються інтелектуальні гумористичні форми: дотепність, нонсенс, в основі яких перебуває інконгруентність. Саме цей когнітивний процес до отримання морального задоволення від усвідомлення своєї власної значущості є для британців одним із основних психологічних стимулів до аналізу гумору, а от що стосується американської сміхової культури, то його характерні риси обумовлені історичним розвитком США. Передусім, виділяється гумор фронтиру, що став основою для розвитку таких жанрів, як небилиці, неймовірні історії, трікстери, анекдоти. У США також з'явилися нові різновиди жартів: іммігрантські, жіночий гумор, чорний гумор, жарти про слонів та інші. Останні розглядаються як своєрідна метафора, що позначає силу, владу країни та символом культури, що послаблює кліше звичайних запитань і відповідей, ставлять під сумнів загальноновизнану мудрість, і кидають виклик авторитету традиційних знань. Серед популярних комічних прийомів виділяють гру слів, антиклаймекс і гіперболу.

Напевно, найкращим матеріалом для цієї праці є серіал Друзі, адже його протяжність та різноманітність тем дає можливість відшукати чимало прикладів для перекладацьких досліджень. До того ж незмінна популярність серіалу протягом двох десятиліть дозволяє припустити, що фахівцям у цій галузі вдалося досягти хорошого рівня адекватності перекладу.

У кожній серії “Друзів” є велика кількість посилань на американські фільми, пісні, книги, історичні події та сучасників. З емоційної точки зору специфікою серіалу є гумор, іронія, що передається за допомогою гри слів. Саме ці риси серіалу зумовлюють складність його перекладу.

Для того щоб приступити до вивчення особливостей перетлумачення гри слів, необхідно дати визначення цього поняття. Незважаючи на численні дослідження в цій галузі, все одно немає чіткого визначення гри слів. Відповідно, різне розуміння цього явища відзеркалюється в термінологічному розмаїтті.

В англomовному світі використовують терміни *pun*, *"wordplay"*, *"paronomasia"* та ін.[9;10;11]. В українській мові - «каламбур», «гра слів», «мовна гра» і ін. Традиційно ж

стилістичні прийоми «гра слів» і «каламбур» прийнято вважати синонімічними поняттями, однак деякі вчені [5] пропонують їх розмежовувати.

За визначенням Найди, каламбур – словосполучення, що містить гру слів, засновану на використанні подібного звучання, але різних за значенням слів або різних значень одного слова. Каламбур є окремим випадком гри слів, близьким за змістом поняттям є поняття паронімії [5]. Отже, відмінність гри слів і каламбуру полягає в сфері вживання цих понять, але водночас вони визначають одне мовне явище.

Каламбур можна умовно розділити на випадковий і навмисний. Випадковий каламбур виникає в мові, але автор спеціально робить його так, щоб він виглядав як випадковим, відтворюючи дурну гру слів, характеризує образ мислення того чи іншого героя. Навмисний каламбур – це ж коли сам автор готує глядача до жарту, або ж створюється комічна ситуація, в ході якої не створюється ефекту непередбачуваності.

Щодо способу творення комічного ефекту каламбуру, у працях В.О. Самохіної [7] зазначено що основними засобом є мовна гра, побудована на інконгруентності всіх мовних рівнів: на фонетичному – гра звуків (омоніми, пароніми, омофони, омографи), шібболет, звукова метатеза; на лексичному – каламбури, бленди, малапропізми, оксиморони, зевгми; на текстово-дискурсивному – порушення на рівні композиційної структури, введення інтертекстових елементів, збій часових планів, змішування стилів.

Розглянемо більш докладно найважливіші із них. Наприклад, пароніми (з грец. παρα “біля, поряд” та ονυα “ім’я”) – це пари або групи слів, які внаслідок звукової подібності, а іноді й часткового збігу морфологічного складу, можуть використовуватися в мовленні з певними семантично-стилістичними настановами [1, 110]. Завдяки своїй звуковій подібності та певним семантичним зв’язкам пароніми схожі у стилістичному плані на омоніми й омофони, оскільки вживаються з метою створення каламбурів. Проте паронімія для каламбурів є придатнішою, оскільки приблизно однаково звучання, а не точний звуковий збіг, більш придатний до жартівливих семантичних зіставлень. Чудовим прикладом гри слів з використанням паронімів є розмова друзів у кафе [1 сезон 4 епізод]:

Monica: What would you do if you're omnipotent?

Joey: Probably kill myself.

Monica: Excuse me?

Joey: Hey, if Little Joey's dead, then I got no reason to live, you know?

Ross: Joey, uh, omnipotent.

У цьому випадку автори сценарію вирішили побавитись зі словами “impotent” та “omnipotent”, що неможливо дослівно передати українською, адже у нашій мові звукова форма цих слів зовсім не є подібною. Саме тому перекладачі вдалися до цілісного переосмислення та до конкретизації, що дозволило відтворити комічний ефект:

*Моніка: Щоб ти зробив якби мав тільки **три** бажання?*

Джої: Мабуть би повісився.

Моніка: Не зрозуміла.

*Джої: Якщо я бажатиму тільки **трьох**, то навіщо мені жити?*

Росс: Джої, чарівні бажання.[12]

Щоб вправно виконати такі перекладацькі завданнями, необхідно розуміти функцію, з якою мовна гра була використана в оригіналі. Можна виділити шість її основних функцій, таких як: забезпечення зв'язності тексту; виділення кульмінаційного моменту; виявлення прихованої думки; вказівку на жарт; надання жарту виразності і співзвуччя; досягнення комічного ефекту.

Найвищою майстерністю є збереження всіх шістьох функцій при передачі гри слів з англійської мови українською. Для того, щоб цього досягти, перекладачеві необхідно неабияк попрацювати з контекстом, у цьому випадку зі сценарієм комедійного фільму або серіалу. Потрібно ознайомитися з його головною ідеєю, типологією і характерними рисами героїв. Також слід відстежити гумористичну сюжетну лінію, визначити час тривалості жарту на екрані, зануритися в ситуацію, в якій він використовується. До слова, з вуст Росса підібрані відповідники звучали би не природньо, але, враховуючи характерну для Джої хтивість, цей жарт ідеально лягає на сюжет.

Після пророблених етапів слід визначити для себе один із трьох методів перекладу. Розглядають, як правило, такі основні методи перекладу гри слів в аудіовізуальних текстах. Перше – це перекладати буквально і пояснювати мовну гру коротко, але більш докладно за кадром. Друге - підбирати гру слів у мові перекладу і застосовувати її, навіть якщо вона не містить аналогічних еквівалентів в оригіналі, а інші слова близькі до контексту. Третє - підбір інших засобів в мові перекладу та їх застосування, що можуть допомогти відтворити каламбур.

Необхідно зазначити, що другий і третій методи можна застосовувати лише за умови ретельного контролю мови оригіналу і мови перекладу. Нижче розглянемо основні прийоми, використовувані при передачі гри слів з англійської мови українською:

1) Дослівний переклад або синтаксичне уподібнення – прийом перекладу, при якому синтаксична структура оригіналу перетворюється в аналогічну структуру мови перекладу зі збереженням набору повнозначних слів і порядку їх розташування в оригіналі та перекладі.

2) Компенсація, що означає заміну елемента оригіналу аналогічним або яким-небудь іншим елементом, що заповнює втрату інформації і здатне справити подібне враження на глядача.

3) Опущення та додавання – процеси, що вимагають вилучення чи розширення будь-якого мовного прийому з точки зору мови перекладу.

Найменш бажаним у використанні є дослівний переклад, адже у процесі збереження набору повнозначних слів і порядку їх розміщення, ми втрачаємо комічний ефект. При відтворенні гри слів за допомогою повної компенсації частка еквівалентності перекладу буде найвищою. Часткова компенсація застосовується під час гри звуків в оригіналі та заповнює втрату лише частково. В такій компенсації найбільш часто застосовується рима, алітерація і графічне виділення.

Використання прийомів опущення та додавання породжує нові проблеми для перекладача аудіо-візуала, оскільки кожен жарт має свій таймлайн, то маніпуляції з надмірним скороченням або розширенням реплік можуть завадити синхронізації.

Таким чином, найбільш піддатливим до перекладу є гра слів на текстово-дискурсивному рівні, тобто порушення на рівні композиційної структури, введення інтертекстових елементів, збій часових планів і змішування стилів. Доклавши зусиль, можна створити продукт, контекстуально дуже подібний до оригіналу.

З грою слів на лексичному рівні – каламбуром, блендом, малапропізмом, оксимороном, зевгмою дещо складніше. Потрібно дуже досконало володіти мовою перекладу, щоб не лише відшукати хороші мовні еквіваленти, а й відчувати контекст у якому живе цільова аудиторія, щоб зрозуміти, що найбільш ймовірно викличе сміх у глядача. З останнім видом, а саме інконгруентністю на фонетичному рівні виникає найбільше складнощів. Саме тому ми іноді ніяковіємо коли чуємо закадровий сміх, а самого жарту наче й не було. В такому разі не варто нарікати на недолугих перекладачів, адже іноді вони зіштовхуються з “неперекладними” одиницями, які замість того, щоб бути смішними, стають нейтральними. Те ж саме відбувається з частковою компенсацією, яка якоюсь мірою заповнює простір жарту, але не повністю відтворює його комічність. Доречним тут буде згадати Нору Галь, яка вважає, що підрядкова примітка «неперекладна гра слів» – це

“розписка перекладача у власному безсиллі”. Який би унікальним не був каламбур, рішення для його перекладу повинне існувати – адже шляхи цього рішення так чи інакше збігаються з вивченими в значній своїй частині каналами людського мислення [3]

Висновки

Сьогодні для нашої країни черговий переломний момент - час, коли ми намагаємося відхреститися від російської на побутовому рівні та оточити себе, зокрема у час свого дозвілля, якісними україномовними продуктами. Отже, перегляд серіалів солов'їною набиратиме дедалі більшої популярності. Раніше, з огляду на агресивну русифікацію креативного сегменту, знайти серіал українською та ще й до того посміятися при перегляді було справжньою розкішшю. Нині з'являється все більше і більше вартісних продуктів. При перекладі сценарію перекладач стає його співавтором, адже він відповідає за все те, що не може передати картинка. На його плечах лежить відповідальність за грамотний підбір трансформацій та прийомів перекладу. У роботі докладно розглядаються і аналізуються явища каламбуру та гри слів і висвітлюються переваги та недоліки їхнього перетлумачення у різний спосіб.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Білодід І.К. Сучасна українська літературна мова. Стилїстика // За загальною редакцією академіка І.К.Білодіда.– К.: Наукова думка, 1973.– 587 с.
2. Виноградов В.С. Перевод: общие и лексические вопросы. – М.: КДУ, 2004
3. Галь Н. Я. Слово живое и мертвое: Из опыта переводчика и редактора. — 4-е изд., доп. — М.: Книга, 1987.
4. Кэрролл Л. Приключения Алисы в стране чудес. Сквозь зеркало и что там увидела Алиса, или Алиса в Зазеркалье. Изд. Демуровой Н.М. М.; «Наука», 1991.
5. Найда Ю., Табер Ч. Теория и практика перевода (The Theory and Practice of Translation) / Ю.Найда. – Лейден, 1969. – 134 с.
6. Рильський М.Т. Проблеми художнього перекладу / М.Т. Рильський //Мистецтво перекладу. – К.: Радянський письменник, 1975. – С. 25-92.
7. Самохіна В.О. Проблема типології англomовних жартів. Лінгвокогнітивні аспекти малих текстів : [кол. монографія] / за ред. проф. С.О. Швачко. Суми : Вид-во СумДУ, 2008. С. 113–123
8. Самохіна В. О. Жарт у сучасному комунікативному просторі Великої Британії і США : текстуальний і дискурсивний аспекти К.,2010. – 36 с.

9. Fontaine, Michael (2010). *Funny Words in Plautine Comedy*. Oxford University Press.
10. Leibold, A. (1989). *The Translation of Humor; Who Says it Can't Be Done? – Meta*. Érudit.
11. <https://literarydevices.net/paronomasia/>
12. Посилання на серіал українською <https://kinokosmos.top/8-frendz.html>

Abstract. *The article is devoted to the analysis of word play, which is inherent to English comic discourse. Taking into account the specifics of the American humorous film discourse and research that was already conducted, main functions of the phenomenon are systematized and highlighted. Methods and techniques of word play translation of the film industry have been analyzed based on the American TV series "Friends". The article considers different types of word play at phonetic, lexical and textual-discursive levels. The analysis revealed that the most difficult words for translation are the ones at phonetic level, so there is every reason to believe this type to be partially untranslatable.*

Key words: *word play, film discourse, pun, untranslatability, methods of translation, audiovisual text.*

УДК 347.78.034

ТРАНСФОРМАЦІЇ ПІД ЧАС ПЕРЕКЛАДУ ФІЛЬМОНІМІВ

Чарисв Мердан

студент спеціальності «Філологія», спеціалізація «Прикладна лінгвістика»,

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова,

Україна, м. Миколаїв

charyyevmerdan1@gmail.com

Науковий керівник – канд. філол. наук, ст. викладач

Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова,

докторант Одеського національного університету імені І. І. Мечникова **О. В. Щербак**

У пропонованій статті деталізовано сенс поняття «фільмонім», пояснено мету застосування трансформацій під час перекладу, а також визначено найчастотніші типи

трансформацій під час перекладу англійськомовних фільмонімів українською мовою з опертям на відповідну класифікацію Ж. Дарбельне і Ж.-П. Віне.

Ключові слова: *фільмонім, перекладацька трансформація, прямий переклад, непрямий переклад.*

У сучасному мовознавстві проблема перекладацьких трансформацій перебуває на вістрі актуальності, хоч учені звернули на неї увагу порівняно давно. За визначенням викладачів Національного авіаційного університету Т. Журавель та Н. Хайдарі, перекладацькі трансформації є «міжмовними перетвореннями, перебудовою вихідного тексту або заміною його елементів задля досягнення перекладацької адекватності та еквівалентності» [1, с. 148]. Однак досягнення бажаної (максимальної) перекладацької адекватності чималою мірою залежить від того, які типи лексичних одиниць, синтаксичних сполук чи навіть текстів піддаються перекладу. Тому в цьому руслі проводяться різні дослідження. Зокрема вченими уже встановлено особливості різних типів трансформацій під час перекладу художніх (В. Беляков, Ю. Дем'янова), наукових і науково-технічних (С. Бобрівник, О. Дмитренко, І. Теплюк, С. Гайдученко, А. Калита, Д. Лазуренко), публіцистичних (О. Кривенко, О. Цимбаліста), рекламних (О. Денисенко, А. Довженко), юридичних (М. Бугайова, І. Клименко) та інших текстів. Звичайно, звертається увага науковців і на специфіку застосування трансформацій під час перекладу окремих груп лексики, в т. ч. і різнотипних онімів, тобто власних назв (див., напр., статті Г. Єнчевої). Як помічає О. Щербак, сьогодні кінодискурс «стає дослідницьким пріоритетом» [2, с. 283]. Абсолютно логічно, що фахівці з перекладознавства починають здійснювати наукові пошуки й на кіноматеріалах. Першочергово зацікавлюють їх фільмоніми, тобто заголовки (назви) фільмів, певні перекладацькі особливості яких уже представлено в статті О. Черник [3]. Проте в цій праці немає повної систематики англійськомовних фільмонімів, хоч цього потребує перекладознавча наука насамперед для отримання цілісного уявлення про специфіку перекладу онімів зазначеного типу. Наведене вище й пояснює **актуальність** нашої статті, **мета** якої полягає у визначенні основних типів трансформацій, що застосовуються під час англійсько-українського перекладу фільмонімів.

Завдання, які необхідно розв'язати: 1) деталізувати сенс поняття «фільмонім»; 2) окреслити мету застосування трансформацій під час перекладу; 3) визначити

найчастотніші типи трансформацій під час перекладу англійськомовних фільмонімів українською мовою.

Об'єкт дослідження – англійськомовні фільмоніми та їхні українськомовні відповідники, а **предмет** – типи трансформацій, що використано для їхнього перекладу.

Джерельною базою обрано близько 30 постерів американських та англійських фільмів і, відповідно, 30 постерів тих самих фільмів, перекладених (дубльованих) українською мовою. До уваги ми взяли постери, датовані 2019–2021 рр. **Фактичний матеріал** містить близько 60 фільмонімів, що є різними за своєю синтаксичною структурою.

Проведення дослідження в зазначеному вище аспекті потребувало застосування таких загальнонаукових методів, як *аналізу, синтезу, узагальнення*, а також **власне лінгвістичних методів**, серед яких провідними стали *методики контекстуально-інтерпретаційного та перекладацького аналізу*.

За поняттям «фільмонім» у науці закріпилося кілька визначень: одні з них – широкі, інші – вузькі. Зокрема до перших належить трактування, сформульоване Д. Челядіною: «фільмонім – це заголовок кінофільму» [4]. До категорії других входить визначення, яке запропонувала Є. Книш: «фільмонім – це висловлювання, що репрезентує ситуацію, змодельовану фільмом, її вербально закодованим чином» [5, с. 8].

Ю. Фролова вважає, що фільмонім може виконувати такі функції:

1) номінативна – початкова функція заголовків, що склалась історично, оскільки вони виникли, щоб назвати текст, об'єднує всі заголовки, незалежно від їхньої структури та лінгвістичних особливостей;

2) інформативна (комунікативна) – універсальна функція, оскільки будь-який заголовок, в тому числі і назва фільму, інформує, передає певне повідомлення;

3) експресивно-апелятивна функція – назва психологічно готує глядача до сприйняття фільму, зачіпає його почуття і впливає на його емоції [6, с. 35].

Свою чергою, Є. Книш додає, що, крім вищеназваних, у фільмоніма є ще одна функція – естетична. Дослідниця припускає, що «в назві кінофільму укладено естетичне ставлення до дійсності, тобто фільмонім відображає життєво-естетичну позицію автора, його бачення і сприйняття прекрасного в житті. З цього випливає, що назва сприймається не як просте мовне повідомлення або мовний акт, а образний вислів, свого роду культурний символ, який несе в собі певну авторську філософію, його світогляд» [7, с. 8]. Через це

фільмоніми є доволі складним матеріалом для перекладачів, які вдаються до використання різних перекладацьких трансформацій.

Є різні класифікації перекладацьких трансформацій. Наприклад, Л. Латишев поділяє їх на морфологічні, синтаксичні, стилістичні, семантичні та змішані. Я. Рецкер наполягає на існуванні лише двох видів трансформації: граматичних та лексичних. Л. Бархударов розрізняє перекладацькі трансформації за формальними ознаками: перестановка, додавання, заміна, опущення. Такі вчені, як Ж. Дарбельне і Ж.-П. Віне вважають, що всі трансформації варто розподіляти на дві групи: прийоми прямого перекладу та прийоми непрямого перекладу (детальніше про це див. у [8]). Відзначимо, що саме класифікацію Ж. Дарбельне і Ж.-П. Віне ми вважаємо найбільш релевантною для нашого дослідження, практичні результати якого виявилися такими:

- 1) фільмоніми, перекладені за допомогою **приймів прямого перекладу**:

<i>Оригінал</i>	<i>Переклад</i>
Underwater	Під водою
Wonder Woman	Диво-жінка
News of the World	Новини з усього світу
The Gentlemen	Джентельмени
The assistant	Асистентка
Little Women	Маленькі жінки
Tenet	Тенет
Emma	Емма
Made in Italy	Зроблено в Італії
Shaun the Sheep Movie: Farmageddon	Баранчик
The Lighthouse	Маяк

Додамо, що прямий переклад найбільш точний і адекватний та найчастіше зустрічається у фільмах, які у своїй назві мають одне слово;

- 2) фільмоніми, перекладені за допомогою **приймів непрямого перекладу**.

Щонайперше це переклад шляхом заміни:

<i>Оригінал</i>	<i>Переклад</i>
The Fast and the Furious	Форсаж
I Feel Pretty	Красуня на всю голову

Last Christmas	Щасливого Різдва
The Intouchables	1+1
The upside	1+1
Two is a Family	2+1
The Other Guys	Копи на підхваті
Chalet Girl	Як вийти заміж за мільярдера
Ride Like a Girl	Перегони на мільйон
Ford vs Ferrari	Аутсайтери
Inception	Початок

Помічаємо, що заміна назви фільму відбувається через неможливість передати прагматичний зміст вихідного тексту. Це найбільш суперечливий варіант перекладу фільмонімів. Найбільшу складність при перекладі зумовлюють фразеологізми, гра слів і навмисно змінених стійких виразів, зміст яких є прозорим лише для тих, хто добре знає культуру англійськомовних країн.

Рідше під час використання прийому непрямого перекладу використовуються власне-трансформації:

Оригінал	Переклад
The call of the wild	Поклик пращурів
Shaun the Sheep Movie: Farmageddon	Баранчик Шон: Фармагеддон
Palm Springs	Зависнути у Палм-Спрінгс
The Hangover	Похмілля у Вегасі
Mercury Rising	Меркурій в небезпеці
The Men Who Stare at Goats	Бойовий гіпноз проти кіз

Зауважимо, що відповідні трансформації реалізуються шляхом додавання або заміни лексичних елементів. Відтак цей процес компенсує в назві смислову або жанрову недостатність дослівного перекладу.

Отже, проведене нами дослідження дає уявлення про поняття «фільмонім», а з опертям на класифікацію Ж. Дарбельне і Ж.-П. Віне вдалося продемонструвати, що англійськомовні фільмоніми мають два варіанти перекладу українською мовою: прямий і

непрямий. Крім цього, визначено причини перекладацьких трансформацій під час застосовування прийому непрямого перекладу, який є найсуперечливішим. У такому випадку важко підібрати повний еквівалент слову, не змінюючи його основний зміст і не накладаючи нового відтінку значення, відмінного від оригіналу.

ПОСИЛАННЯ

[1] Журавель Т. В., Хайдарі Н. І. Поняття перекладацьких трансформацій та проблема їх класифікації. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Філологія. 2015. № 19, том 2. С. 148–150.

[2] Щербак О. В. Кінослоган як рекламний інструмент: амплітуда впливу лінгвосеміотичних різновидів. *Записки з українського мовознавства* : Вип. 27. : 36. наук. праць = *Opera in linguistica ukrainiana* : Fascicullum 27 / Головний ред. Ж. В. Краснобаєва-Чорна. Одеса : «ПолиПринт», 2020. С. 282–290.

[3] Черник О. О. Перекладацькі трансформації як засіб перекладу англомовних назв кінофільмів українською мовою. *Записки з романо-германської філології*. Випуск 1 (44). 2020. С. 325–334.

[4] Челядіна Д. А. Лінгвістичні особливості назв фільмів. URL: <https://naub.ua.edu.ua/2017/%D0001>

[5] Кныш Е. В. Лингвистический анализ наименований кинофильмов в русском языке : дисс. ... канд. филол. н. Одесса, 1992. 191 с.

[6] Фролова Ю. Б. Реализация переводческих трансформаций при переводе на русский язык названий французских кинофильмов. *Известия Саратовского университета*. 2009. Т. 9: Сер. Филология. Журналистика. № 2. С. 34–38.

[7] Кныш Е. В. Лингвистический анализ наименований кинофильмов в русском языке : дисс. ... канд. филол. н. Одесса, 1992. 191 с.

[8] Журавель Т. В., Хайдарі Н. І. Поняття перекладацьких трансформацій та проблема їх класифікації. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Філологія. 2015. № 19, том 2. С. 148–150.

Charyiev M.

«FILMONIMES: TRANSFORMATIONS DURING TRANSLATION»

Abstract. *The proposed article details the meaning of the term «film name», explains the purpose of transformations in translation, and identifies the most common types of transformations*

during the translation of English-language films in Ukrainian based on the classification by J. Darbelne and J.-P. Vine.

Key words: film name, translation transformation, direct translation, indirect translation.

ДК 81'25

ОРГАНІЗАЦІЯ РОБОЧОГО МІСЦЯ ПЕРЕКЛАДАЧА

Юрченко Ірина Віталіївна

магістрантка спеціальності «Філологія», спеціалізація «Прикладна лінгвістика»,

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова,

Україна, м. Миколаїв

uira99@gmail.com

Науковий керівник – доктор філологічних наук, професор **О. А. Дубова**

Статтю присвячено розгляду автоматизованого робочого місця перекладача, що представляє собою сукупність апаратних, програмних і лінгвістичних засобів як єдиний комплекс забезпечення перекладацької діяльності в контексті загального підвищення якості й ефективності перекладу. Запропоновані інструменти, засоби автоматизації перекладацької діяльності та інформаційні ресурси, які можуть входити до складу АРМ перекладача.

Ключові слова: автоматизоване робоче місце перекладача; переклад; інформаційно-технологічна компетенція перекладача; інформаційні ресурси АРМ перекладача.

Постановка проблеми. У зв'язку з тим що технічні засоби стало належати дедалі більше місце в професійній діяльності перекладача, з'явилося поняття *автоматизованого робочого місця перекладача* (далі – АРМ), яке є основою інформаційно-технологічної компетенції перекладача. Сьогодні увага вчених зосереджена на дослідженні теорії та практики перекладу (Т. І. Коваль, Л. М. Артемчук, Л. В. Липська, Т. І. Шеремет, Н. Б. Іваницька, Є. В. Бесєдіна), а також на оцінюванні перекладацького інструментарію (Р. Т. Чарльз, Д. Галь, Х. Шефнер). Проте результати аналізу наукових джерел дають підстави стверджувати, що системне вивчення такого прикладного аспекту перекладознавства, як АРМ перекладача, а саме набору інформаційних технологій, що використовуються

перекладачами в процесі розв'язування конкретних перекладацьких завдань на матеріалі мовної пари “англійська → українська”, не проведене, що і зумовлює **актуальність нашої розвідки**.

Метою цієї роботи є узагальнений опис інформаційної бази, якою має використовувати перекладач на різних етапах здійснення перекладу. Окреслена мета передбачає розв'язання таких **завдань**: 1) визначити поняття *АРМ перекладача*; 2) описати можливості використання програмних інструментів у перекладацькій діяльності.

Об'єктом дослідження є АРМ перекладача (сукупність апаратних, програмних і лінгвістичних засобів) як єдиний комплекс забезпечення перекладацької діяльності, а **предметом** – функціональні аспекти АРМ перекладача та особливості організації АРМ перекладача.

Матеріалом роботи слугують електронні словники, термінологічні та перекладні ресурси мережі Інтернет, спеціалізовані довідкові сайти, бази даних, пошукові портали, системи обміну термінологічними даними, спеціалізовані сайти і портали, системи автоматизації перекладу (CAT tools), системи машинного перекладу (СМП), системи перекладацької пам'яті (ТМ-програм), системи контролю якості перекладу (QA-програм), текстові редактори, конвертори та програми для верстки.

Сукупність апаратних, програмних і лінгвістичних засобів, що необхідні для автоматичної обробки лінгвістичних даних, сьогодні прийнято позначати поняттям *автоматичне робоче місце* (АРМ). Проте у вітчизняній літературі немає усталеного терміна для позначення складу апаратного та програмного забезпечення, а також електронних ресурсів як єдиного комплексу забезпечення перекладацької діяльності, а тому зустрічаються і такі поняття як: *електронне робоче місце перекладача, комп'ютерне робоче місце перекладача, сучасне робоче місце перекладача*. В англійській літературі для позначення робочого місця перекладача використовуються такі усталені терміни, як *Translator's Workstation* (робоча станція перекладача, автоматизоване робоче місце перекладача) або *Translator's Workbench* (робоче місце перекладача) [1, с. 57].

Е. Пім стверджує, що нові перекладацькі технології – це не просто додаткові інструменти, а системи, що змінюють саму природу когнітивної діяльності перекладача, його соціальні відносини і професійний статус [3, с. 9].

Перед здійсненням власне перекладу перекладачу варто встановити у якому вигляді має бути представлений текст перекладу (комп'ютерна версія тексту, його роздруковка,

пересилання електронною поштою тощо), чи слід у тексті перекладу представляти графіки, схеми тощо і, відповідно, використовувати текстові редактори, конвертори та програми для верстки. Також необхідно ознайомитися з предметом висловлювання, тематикою тексту та підібрати відповідні словники та довідкову літературу для здійснення власне перекладу. Для того, щоб зробити висновки про зміст, який перекладачу належить відтворити, варто також користуватися термінологічними та перекладними ресурсами мережі Інтернет, спеціалізованими довідковими сайтами, базами даних, пошуковими порталами, системами обміну термінологічними даними, спеціалізованими сайтами.

Існує чимала кількість порталів і блогів, присвячених професійному перекладу. Зазвичай вони пропонують різноманітні ресурси та послуги: посилання на певні ресурси, готові глосарії, базу даних перекладачів, куди перекладачі можуть вводити свої дані (мови, з якими працюють, спеціальність та певні навички) для привернення уваги потенційних замовників, базу даних із контрактами на переклад, що виставлені на тендер, а також різну супутню інформацію та поради для перекладачів. Найбільш відомі серед таких вітчизняних платформ, порталів, блогів, фріланс-бірж – MaxiWord.net, Ukrainian Book Translators Base, 2Polyglot, а серед західних – Proz.com, KudoZ, Translators' Café та Translators' Base.

З появою СМП (Bing, Systran, Reverso, Webtran, М translate.ua, Google Translate) перекладачі можуть не виконувати переклад самостійно, а тільки надавати послуги редагування/коректури перекладів, попередньо виконаних замовником. Такий вид роботи перекладача передбачає забезпечення лексичної та стилістичної одноманітності перекладу, виправлення граматичних, синтаксичних і друкарських помилок.

Крім СМП, не менш важливою для сучасних перекладачів є технологія Translation Memory. Прикладами систем перекладацької пам'яті є IBM, Trados, Automatic Dictionary Lookup (ADL), MultiTerm у SDL Trados. Технологія ТМ допомагає максимально ефективно використовувати раніше перекладені матеріали, перетворені на бази даних, тим самим не тільки підвищуючи швидкість роботи перекладача, а й на 30-40% скорочуючи витрати на переклад. Однак важливо відзначити, що ТМ не виконує переклад за перекладача, а є лише потужним інструментом для скорочення витрат часу при перекладі текстів, що повторюються.

Зважаючи на розвиток сучасних технологій, контроль якості (quality assurance) виконаного перекладу можна здійснювати за допомогою спеціалізованих QA-програм (наприклад, ApSIC Xbench, Verifika, QA Distiller, ErrorSpy, CheckMate), які здатні

автоматично перевіряти відповідність вихідного тексту та тексту перекладу. Така автоматична перевірка є важливою для фінансових документів та текстів юридичної та медичної тематик. Приклади помилок, які виявляють QA-програми:

- помилки в розділових знаках, реєстрі першого слова;
- помилки в десяткових розділювачах, одиницях виміру;
- наявність аббревіатур у вихідному тексті, відсутність у тексті перекладу (та навпаки);
- неперекладені сегменти та несегментований текст;
- переклад терміну не відповідає визначенню в глосарії;
- орфографічні помилки тощо.

Завданням перекладача є постійна актуалізація свого АРМ, що передбачає підтримання сучасного стану апаратного та програмного забезпечення, і навіть постійне поповнення власної лінгвістичної ресурсної бази, тобто пошук, збереження, придбання чи створення лінгвістичних довідників, словників, баз даних тощо [2, с. 22].

На тлі стрімкого розвитку технологій СМП з'явилася думка, що професія перекладача незабаром піде з ринку праці. Поява нейронного машинного перекладу, що забезпечує високу швидкість перекладу, лише зміцнила цю думку. Проте навіть найсучасніші лінгвістичні технології поки що не в змозі повністю замінити людину; СМП припускаються помилок і можуть «прогавити» важливі факти, викладені у вихідному документі. Використання того чи іншого типу ПЗ у перекладацькій діяльності має суто індивідуальний характер і залежить від рівня навичок перекладача у сфері ІТ та ступеня його знайомства з комп'ютерними технологіями.

На кожному етапі перекладацької діяльності є свої особливості й цілі, тому єдиний шаблонний підхід до кожного етапу неможливий. У статті запропоновано лише проєктний підхід до здійснення перекладацької діяльності, перекладачу також варто розробляти індивідуальні рішення для кожного етапу перекладу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Грабовский, В. Н. (2004) Технология Translation Memory. *Мосты*, (2), 57–62.
<http://vsdzhabrailova.narod.ru/olderfiles/1/Most2.pdf>
- [2] Щипицина, Л. Ю. (2013) Информационные технологии в лингвистике. *Аппаратное и программное обеспечение информационных технологий в лингвистике* (с. 21–22). Изд-во «Флинта».

[3] Пым, А. (2011). What Technology Does to Translating. *Translation & Interpreting*, 3 (1), 1–9. <http://www.transint.org/index.php/transint/article/viewFile/121/81>

Yurchenko I.

«ORGANIZATION OF THE TRANSLATOR'S WORKSTATION»

The article is focused on the consideration of the translator's workplace, which is a set of hardware, software and linguistic tools as a single complex of translation activities in the context of the overall improvement of the quality and efficiency of translation. The tools, means of automation of translation activity and information resources which can be a part of the translator's workstation are offered.

Keywords: *translator's workstation; translation; information technologies and translation instrumental competence; information resources of the translator's workstation.*

УДК 821 (73) (075.8)

СТВОРЕННЯ ЕЛЕКТРОННОГО ПОСІБНИКА ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ: «ТЕКСТОВІ ОСОБЛИВОСТІ ПОЕМИ «БЕОВУЛЬФ»»

Ященко Роман Володимирович

бакалаврант спеціальності «Філологія», спеціалізація «Прикладна лінгвістика»,

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова,

Україна, м. Миколаїв

yashchenkoroman76@gmail.com

Науковий керівник – кандидат філологічних наук, доцент кафедри прикладної лінгвістики

НУК ім. адмірала Макарова **О. М. Данильчук**

У статті розглядається давньоанглійська поема «Беовульф», особливості її тексту і умови його створення з метою виявлення впливу «Беовульфа» на сучасну літературу.

Ключові слова: *Беовульф, давньоанглійський епос, текст, текстові особливості, веб-сайт, електронний посібник.*

На сучасному етапі суспільного прогресу та в епоху стрімкого і постійного розвитку інформаційних технологій, розширення міжнародних ділових і культурних зв'язків у різних

галузях науки і техніки постійно змінюються вимоги до підготовки висококваліфікованого конкурентоздатного фахівця, який повинен уміти поєднувати високоякісну фахову підготовку з умінням самостійно, творчо мислити.

Справжній фахівець в умовах глобалізації суспільства – це людина, яка вміє самостійно мислити, приймати рішення, досягати поставленої мети, володіє навичками здобувати знання власними силами, удосконалювати свою фахову майстерність.

Інформаційне навчальне середовище відіграє важливу роль в організації всіх елементів навчально-виховного процесу, зокрема самостійної роботи студентів через інформаційну підтримку процесу навчання. Саме тому питання ефективності використання Інтернету в навчальній діяльності набуло теоретичної і практичної актуальності. Наявність доступу до Інтернет-ресурсів сприяє отриманню швидкої та якісної мовної та культурної освіти майбутніми фахівцями. Тому виникає необхідність у розробленні нових методів навчання на основі навчальних Інтернет-ресурсів, що створюються виключно для навчальних цілей.

Необхідність у систематизації знань з різних навчальних дисциплін, зокрема з курсів «Історія зарубіжної літератури» та «Історія англійської мови» завдяки створенню електронних посібників, на яких би містилася інформація про важливий етап в історії літератури, яким є давньоанглійський епос «Беовульф», є актуальною в процесі навчання у ВНЗ.

Електронний посібник для самостійної роботи студентів, створений у рамках даної дипломної роботи, систематизує та узагальнює знання про середньовічний англійський епос «Беовульф» а також акцентує увагу на виявленні ключових особливостей даної поеми, що допоможе студентам у розумінні матеріалу курсу «Історія зарубіжної літератури» та «Історія англійської мови».

Сучасна масова культура, яка щорічно генерує сотні мільярдів доларів прибутку, дає робочі місця великій кількості людей та є важливим, а подекуди вирішальним фактором у формуванні та розбудові колективної свідомості, систем уявлень про навколишній світ у молодого покоління, у багатьох аспектах зумовлена літературними досягненнями XIX і XX століть. Література попередніх двохсот років створила штампи та кліше, шаблони конструювання і розбудови нарративу і підходи до комунікації між автором та читачем, які використовуються, оновлюються і вдосконалюються у теперішню епоху.

Одним із провідних жанрів масової популярної культури є фентезі. Вигадані магичні світи, створені зусиллями письменників цього жанру (Дж. Р. Р. Толкінім, Дж. Ролінг, Дж. Р. Р. Мартіном, А. Сапковським та ін.) щорічно приносять бенефіціарам їх творчості чималі прибутки. За мотивами їх повістей та романів знімають фільми, серіали, створюють відеоігри та супутню продукцію у вигляді мерчендайзу, генеруючи мільярди доларів та впливаючи на подальший розвиток літератури та культури в цілому, творці якої тепер не можуть не звертати увагу на досвід своїх попередників, так чи інакше намагаючись перевершити, вдосконалити, або хоча б створити щось культурно значуще на основі шаблонів, створених провідниками жанру.

Будь-яка історія, у тому числі історія культури та зокрема літератури ґрунтується на усвідомленні, обробці, актуалізації, вдосконаленні і відтворенні попереднього досвіду людської діяльності [1, с. 19]. Таким чином, історія сучасної масової літератури, зокрема і творчості вищезгаданих авторів – історія відтворення того, що так чи інакше було сформульовано раніше, але вдосконалено і розвинуто для потреб сучасного споживача культури.

Саме у цьому контексті важливо дослідити та розглянути середньовічну поему «Беовульф» - у контексті дослідження того, як творчість наших предків впливає на те, як ми бачимо і сприймаємо культуру сьогодні, як автори сучасності, використовуючи напрацювання, що випередили свій час, актуалізують їх та перетворюють на продукт, який ми споживаємо, дивлячись серіали, фільми, граючи у відеоігри та читаючи книжки.

Поема «Беовульф», навіть визначення часу створення якої є дискусійним питанням [2], містить у своєму тексті, у своїй структурі аспекти та напрацювання, що їх грамотне використання авторами-фантастами через більше 1000 років зробило успішною цілу індустрію. Завдяки особливостям свого тексту, «Беовульф» сприймався як пам'ятка історії, при цьому не маючи підстав вважатися історичним джерелом, одночасно був піднесений та розкритикований [3, с. 4], був забутий, але зміг знову повернутися у літературний дискурс. Ефект впливу «Беовульфа» можна порівняти з ефектом бомби уповільненої дії, яка була закладена ще до появи вікінгів, але вибухнула лише у XX столітті, коли її геніальність помітив Джон Толкін [3], що запустило ефект, який ми спостерігаємо сьогодні.

Відтак, **актуальність нашого дослідження** визначається його спрямованістю до вивчення поеми «Беовульф», її літературних і лінгвістичних особливостей, які вплинули на сучасний літературний та лінгвістичний ландшафт.

«Беовульф» був об'єктом вивчення істориків, літературознавців та лінгвістів протягом останніх 150 років. Вивчаючи поему, багато з дослідників у відповідних сферах розглядають її, відокремлюючи історичний, літературний та лінгвістичний аспекти твору один від одного, не розглядаючи його як витвір літературного мистецтва у повному обсязі його впливу на сучасну літературу, аналізуючи унікальні особливості поеми, що і зумовлюють її значущість.

Актуальність дослідження полягає також і в необхідності оптимізації навчального процесу за допомогою сучасних технологій, зокрема у створенні електронного посібника для самостійної роботи студентів за темою «Текстові особливості поеми 'Беовульф'» з використанням Інтернет-ресурсів.

Метою роботи є розкриття та виявлення унікальних особливостей поеми «Беовульф», зумовлюючих її вплив на сучасну культуру, а також створення навчального веб-сайту для студентів прикладної лінгвістики НУК ім. адмірала Макарова на основі матеріалу, що досліджується.

Досягнення поставленої мети конкретизується в таких **завданнях**:

- 1) розкрити поняття «текстові особливості», структуру даного поняття в контексті вивчення поеми «Беовульф»
- 2) виявити специфічні риси сюжету та нарративу поеми, їхній вплив на сучасну культуру;
- 3) розглянути умови, в яких було створено поему «Беовульф» для розкриття її важливості як історико-культурної пам'ятки;
- 4) розглянути оригінальний текст поеми у перспективі його мовної та літературної структури;
- 5) створити електронний навчальний посібник на основі матеріалу, який аналізується, та інші.

У роботі використовуються такі **методи дослідження**, як зовнішній аналіз тексту, контент-аналіз і зіставний метод.

Матеріалом для дослідження є праці таких авторів, як Дж. Р. Р. Толкін: «Володар перснів», «Чудовиська і критика», Дж. К. Ролінг: серія книг «Гаррі Поттер», А. Сапковський: серія книг «Відьмак»; та ін.

Об'єктом дослідження є середньовічний епос «Беовульф».

Предмет дослідження – особливості сюжету, структури, мови написання поеми «Беовульф» у контексті її значущості та прямого або опосередкованого впливу на сучасну культуру.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що дослідження середньовічної поеми «Беовульф» у повній сукупності її вертикального контексту дозволить студентам, що вивчають дану поему на уроках «Історії зарубіжної літератури», чітко простежити на прикладі даної поеми зв'язок між літературою середніх віків та популярними літературними текстами сучасності. У роботі створено концепцію, що узагальнює й розвиває вже здобуті знання про середньовічний епос, а також епоху, в якій даний жанр літератури розвивався, розглядається і його безпосередній вплив на подальшу історію літератури. Наукова новизна дослідження полягає в розгляді даного літературного твору одночасно у парадигмі його літературного, лінгвістичного та історичного значення.

Теоретичне значення роботи полягає в комплексному підході, що синтезує мовностилістичний і літературознавчий аналізи тексту, що дозволяє надалі продовжити дослідження теоретичної бази лінгвостилістичного аналізу і літературознавчого аналізу в єдності його форми і змісту.

Практичне значення дослідження зумовлене тим, що на основі роботи створено інформаційний електронний навчальний посібник «Текстові особливості поеми «Беовульф»», який узагальнює інформацію за вказаною темою, синтезує отримані знання, а також пропонує користувачам перевірити знання, виконуючи тестові завдання. Цей інформаційний веб-сайт буде допоміжним засобом для студентів прикладної лінгвістики НУК ім. адм. Макарова в рамках курсу «Історія зарубіжної літератури».

У роботі порушуються такі питання, як дослідження історії середньовіччя, соціально-культурних процесів і літератури даної епохи, унікальність якої зумовлена цими процесами. Порушено питання актуальності поеми «Беовульф», недооцінка цієї актуальності у сучасному літературному дискурсі. Проведено дослідження оригінального тексту для демонстрації його важливості не тільки у літературному, історичному, але й у лінгвістичному дискурсі.

Електронний посібник, створений у рамках дипломної роботи, систематизує та узагальнює знання про історію створення, структуру та значення поеми «Беовульф» та акцентує увагу на тих особливостях тексту даної поеми, що вплинули на сучасну літературу, та презентує зведену інформацію за даною темою у рамках курсу «Історія зарубіжної

літератури». Безсумнівно, цей сайт стане допоміжним засобом для студентів прикладної лінгвістики НУК ім. адмірала Макарова.

Розроблений електронний посібник може бути впроваджено у навчальний процес при вивченні курсів «Історія зарубіжної літератури» студентами філологічних спеціальностей у вищих навчальних закладах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Kenneth Sylvan Guthrie (1920) The Life of Pythagoras.[Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.tertullian.org/fathers/porphyry_life_of_pythagoras_02_text.htm
2. Beowulf – the British Library. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.bl.uk/collection-items/beowulf#:~:text=The%20most%20likely%20time%20for,the%20poem%20was%20first%20composed.>
3. Толкин Джон Рональд Руэл. (1983) Чудовища и критики. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.litmir.me/br/?b=113579&p=1>

Summary. *The article examines the ancient English poem "Beowulf", the peculiarities of its text and the conditions of its creation in order to identify the influence of "Beowulf" on modern literature*

Keywords: *Beowulf, old English ethos, text, text features, website, electronic manual.*

ПРОЕКТИ... ПРОЕКТИ... ПРОЕКТИ...

«МАГІЧНИЙ СВІТ СЛОВА»

«КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ МОДЕЛЮВАННЯ НОМЕНІВ НА ОСНОВІ АНАЛІЗУ АНГЛОМОВНИХ НАЗВ ЗРАЗКІВ ОЗБРОЄННЯ»

Варченко Віталій, Архипенко Андрій

студенти 3-го курсу спеціальності «Філологія», спеціалізація «Прикладна лінгвістика»,
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова,
Україна, м. Миколаїв

Мета проєкту полягає в тому, щоб : а) зробити концептуально-орієнтований аналіз номенів, які номінують відомі англомовні назви озброєння (гвинтівки, гармати, танки, дрони); б) зрозуміти, чи відображають номени концептуальні картини світу.

На основі попереднього аналізу було виділено декілька основних моделей :

1. **Літерно-цифрові моделі номенів** : L1A1 - *Land service Automatic rifle*; M16 – *Model 16(штурмова гвинтівка)*, M67 – *Model 67(уламкова граната)*, M84 – *Model 84(світло-шумова граната)*, M3 – *model 3 (пістолет-кулемет)*.

2. **Модель номенів, що включає власні назви** : *The Thompson Submachine Gun*, *M1 Abrams (танк)*.

3. **Модель номенів, номінація яких відбувається на основі метафоричного переносу, пов'язаного з принципом дії** : *FGM-148 Javelin* або просто *Javelin*(з англ. – *спус*) – протитанкова зброя, принцип дії якої нагадує метання спису – коли натискається курок, снаряд вилітає догори, й летить параболічною траєкторією, приземляючись на землю, він завдає більших пошкоджень, ніж коли снаряд летить прямо. [3] *FIM-92 Stinger*(англ – *той, що жалить*) – проти-повітряна установка, що наносить точковий удар «жалить». [7] *L118 Light gun*(*легка гармата*), цю гармату можна перевозити за допомогою вантажівки середнього розміру. [3]

4. **Асоціативна модель номенів** : *M12000 Armored knight* (*лицар в броні*) – американський БТР, який був розроблений задля надання збройним силам США БТР з новітньою бронею. Лицар вважається особою, що насить міцні лати, та є надзвичайно сильним та витривалим. Попередником цього БТР був *M1117 Guardian*(*Охоронець, той, що*

береже, охороняє когось) тут згадується броня, що захищає бійців від ворожих куль. [2] *MQ-1C Gray Eagle* (сірий орел) – безпілотний літальний апарат, корпус якого загалом сірий. Орел – сильний, витривалий птах, а *MQ-1C Gray Eagle* – літальний засіб для далекої відстані [4]. *M88 Hercules* (Геркулес) – важкий бронетранспортер, названий в честь грецького напів-бога Геракла (Геркулеса), який славився своєю силою. *Sky sabre* (небесна шабля) британська РСЗВ типу «земля-повітря», що подібно до того, як шабля ріже плоть, винищує ворожу авіацію. *Rapier* (рапіра) – ще один екземпляр британської РСЗВ «земля-повітря», відрізняється значною мобільністю та точністю, подібно до рапіри. [7] *Buffalo* (буйвол) – захищений від мін бронетранспортер збільшеної прохідності, міцний подібно до буйвола, тому так і названий. [9] *Trojan* (Троян) – британський бронетранспортер, створений для прориву ворожого захисту, названий в честь Троянського коня, якого греки подарували троянам, а всередині нього були грецькі воїни, які вилізли вночі та спалили місто [10]. *M61 Vulcan* в назві присутня семантика виверження вулкану, тому що видно великий вогневий шар під час автоматної черги скорострільністю 6000 пострілів на хвилину — 20-мм скорострільна шестиствольна авіаційна гармата з обертовим блоком стволів. Гармата має пневматичний або гідравлічний привід, повітряне охолодження стволів.

5. **Номені – народні назви** : *The Chicago Type-writer* – Чиказька друкарська машинка. Надзвичайно високий темп стрільби *The Thompson Submachine Gun* (700–800 вистрілів за хвилину) звучав як друкарська машинка, а також «надрукувати посилення людям для людей». МЗ – *Grease gun* (мастильниця). Американським солдатам Другої Світової здавалося, що цей пістолет-кулемет своєю формою нагадував мастильницю.

Таким чином, як показують результати першого етапу дослідження, в англійських назвах озброєння переважає лексика з позитивною конотацією, яка дозволяє військовим-користувачам цієї зброї бути впевненими, насамперед, в її надійності та точності (*Buffalo*, *Rapier*, *M1117 Guardian*, *Harpoon*, *Switchblade*), а не в її руйнівній спроможності (*Ураган*, *Град*, *Смерч*).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. "Family of Medium Tactical Vehicles (FMTV) (Nov)". *IHS Jane's*. Retrieved 30 October 2015.
2. *International Institute for Strategic Studies (2021). The Military Balance 2021. Routledge. pp. 48–49. ISBN 978-0367466398.*

3. "Chapter Three: North America: Regional trends in 2021 26; United States: defence policy and economics 28; Canada: defence policy 40; Arms procurements and deliveries 42; Armed forces data section 45". *The Military Balance*. 122 (1): 26–63. 31 December 2022. doi:10.1080/04597222.2022.2022928. ISSN 0459-7222.
4. Aviation Week & Space Technology 2009, 26 JAN 2009 240. Web.28 Aug 2009. <http://www.aviationweek.com/aw/sourcebook/content.jsp?channelName=pro&story=xml/sourcebook_xml/2009/01/26/AW_01_26_2009_p0240-112924-158.xml&headline=World%20Military%20Aircraft%20Inventory%20-%20United+States^[permanent dead link]>.
5. "Deployments". www.army.mod.uk. Retrieved 12 February 2020.
6. "Defence Factsheet: Urgent Operational Requirements (UOR)". Ministry of Defence. Archived from the original on 27 March 2010. Retrieved 7 February 2010.
7. "British Army: Vehicles and Equipment" (PDF). Ministry of Defence. Archived from the original (PDF) on 19 November 2010. Retrieved 11 April 2019.
8. "Support vehicles". Ministry of Defence. Archived from the original on 6 May 2014. Retrieved 6 May 2014.
9. "Heavy equipment transporter". Ministry of Defence. Archived from the original on 6 May 2014. Retrieved 6 May 2014.
10. "Trojan armoured vehicle". Ministry of Defence. Archived from the original on 6 May 2014. Retrieved 6 May 2014.

«АНАЛІЗ ФЕЙКОВИХ НОВИН ПІД ЧАС ВІЙНИ»

Калініна Іллі, Мінєєвої Анни, Меншикової Регіни, Чернюк Карини, Войтович Іванни

студенти 3-го курсу спеціальності «Філологія», спеціалізація «Прикладна лінгвістика»,
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова,
Україна, м. Миколаїв

Словом «фейк» (англ. fake – обман, фальшивка) називають неправдиву інформацію. Фейкові новини переважно розповсюджують в інтернеті, зокрема в соціальних мережах. Фейки можуть стосуватися гострих, соціально значущих тем, політичного порядку денного,

життя знаменитостей. Основне завдання фейків – викликати емоції, переконати в справжності інформації, ввести в оману і спонукати до поширення новини.

Фейкові новини – це помилкова інформація, що вводить в оману, що видається за реальні новини:

1. Свідомо неправдива інформація – автор, який публікує матеріал, знає, що у ньому містяться недостовірні відомості. Метою таких дій може бути маніпулювання громадською думкою.

2. У цілому нині неточна інформація, але містить достовірні дані. І тут автор міг перебільшити деякі аспекти, щоб підкреслити конкретну думку. Дезінформація – це нове явище. Термін «фейкові новини» з'явився ще в XIX столітті, але ЗМІ та соціальні медіа змінили способи створення та розповсюдження фейкових новин. З поширенням інтернету з'явилися нові способи публікації, обміну та споживання новин та інформації, а стандарти контролю та редакційні норми значно знизилися. Багато хто тепер читає новини в соціальних мережах та інших онлайн-джерелах. Проте не завжди легко визначити, які історії є достовірними, а які – ні.

На основі джерел, пов'язаних з воєнною тематикою, ми сформували список маркерів фейків.

1. Поширення у медіапросторі, особливо у соціальних мережах.
2. Містить гостро актуальну для цільової аудиторії, для багатьох людей інформацію, яка важлива саме зараз.
3. Містить інформацію, що викликає сильні емоції: переляк, страх, обурення тощо.
4. Анонімна атрибуція інформації, сіра пропаганда тобто відсутність конкретних імен та прізвищ людей, які надали інформацію (кажуть..., прийнято вважати..., з конфіденційного джерела..., за словами представника ФСБ..., анонімне джерело з... повідомило, анонімне джерело повідомляє, за словами колишніх посадовців, американські чиновники підтвердили, розповіли учасники операції, заявили очевидці, стверджують вчені, на думку вчених, за даними комплексного дослідження, як повідомляється в авторитетному науковому виданні).
5. Згадка подій, яких не було насправді.
6. Цитування третьої сторони без зазначення джерела цитати, імені та посади автора цитати (у німецькій пресі повідомляється, що Україна...).

7. Використання ярликів у характеристиці політичних діячів, тобто віднесення особи до несхвально-оцінної категорії (злочин, шахрай, зрадник, лицемір, русофоб, корупціонер, наркоман).
8. Використання «маніпулятивної семантики», тобто таких слів, які впливають на оцінку події, явища, людини («врегулювання» замість «озброєне вторгнення»).
9. Приведення оцінок, вигідних авторам (учасникам) подій, що описуються (Опитування показують високий рівень підтримки ...).
10. Екстраполяція затвердження на геополітичну ситуації (Це частина масштабнішої кампанії, це частина змови проти нашої країни).
11. Використання здогадів і домислів про можливі, але точно не відомі факти чи події, як аргументи.
12. Використання припущення як встановлений факт.
13. Характеристика поточних подій з погляду широкого історичного контексту (Росія завжди була оточена ворогами).
14. Прогнозування розвитку подій за катастрофічним, деструктивним сценарієм (Третя світова війна вже настала).
15. Хибне посилання на компетентних осіб, використання імен та фотографій відомих та популярних у сучасний момент осіб.
16. Посилання на неіснуючі авторитети. Для підтвердження слів використовується посилання на вигадану особу, якій приписується відповідна посада чи статус.
17. Конспірологічна аргументація, тобто посилання на якусь змову, таємний глобальний план. (Десятиліттями від нас приховували... Що багато років від нас приховували вчені... Довгі роки... приховували правду про те, що).
18. Відсутність підтвердження чи спростування інформації офіційними особами.
19. Мала кількість ресурсів та майданчиків, де опублікована новина, а також її відсутність в авторитетних агентствах новин.
20. Наявність у тексті помилок, помилок пунктуаційних, мовних помилок.
21. Наявність у тексті сленгових, жаргонних виразів.
22. Наполегливий заклик до поширення інформації (Розкажіть рідним та близьким, попередьте батьків).

23. Розкриття таємниці (у це неможливо повірити, але.. якби ви знали це раніше... неймовірно (у це важко, неможливо повірити), але... нарешті, розкрито таємницю... розкрито причину..., шокуюча правда про ..).

Наведемо декілька прикладів використання лексичних одиниць як актуалізаторів фейкової інформації:

1. ЗСУ «не вдалося знищити російські катери «Раптор» біля острова Зміїний». Таке повідомлення поширили на кількох російських Telegram-каналах з посиланням на неозначені «джерела, близькі до військової операції». В заяві також йдеться про те, що «екіпажі суден не постраждали». Звернемо увагу, на відсутність підтвердження цієї інформації офіційними особами, а також на цитування третьої сторони без зазначення джерела цитати (джерела, близькі до військової операції). Це є явною вказівкою на те, що ця новина є фейком. Використана лексема з негативною конотацією – «не вдалося», що вказує в цьому фейку на неспроможність та на небоєздатність ЗСУ. Цей фейк направлений на формування зневіри в Українській армії.

2. Також ЗМІ РФ поширюють тезу про те, що «не зважаючи на невдачу посівну кампанію, з Одеської та Миколаївської областей масово вивозять зерно, щоб розплатитися за ленд-ліз, а також звинуватити РФ у новому Голодоморі». В даній тезі згадується Голодомор та вказується, що новий голодомор буде спровокований саме Україною, бо вона заплатить зерном за зброю. Голодомор – це геноцид української нації, вчинений в 1932–1933 роках. Він був скоєний керівництвом Радянського Союзу, щоб упокорити українців, остаточно ліквідувати український спротив режиму та спроби побудови самостійної, незалежної від Москви Української Держави. Радянський Союз переконав міжнародну громадськість «не побачити» масового вбивства українців за допомогою пропаганди та підкупів окремих журналістів. Режим ужив заходів, щоб стерти пам'ять про вбивство 10,5 мільйонів українців, але пам'ять народу є незнищеною, і з становленням незалежності України заборону говорити про Голодомор було зірвано. Тому цей фейк завдяки використанню слова «Голодомор» містить інформацію, що викликає сильні емоції (переляк, страх, обурення) у всіх. Хто чув від своїх рідних правду про цю подію.

3. Не могла оминути російська пропаганда і теми відзначення Дня перемоги. ЗМІ РФ розповсюджували фейк, що «жителі Маріуполя зі сльозами радості відзначають довгоочікуване свято. Вони можуть вдягнути георгіївські стрічки, які роками забороняла Україна». Така пропагандистська теза покликана ілюструвати те, що «Маріуполь

повертається до мирного життя». Цей фейк мав показати, що жителі Маріуполя щасливі під окупацією і що в складі України у них був ряд заборон. Нами були виявлені типові лексичні маркери, які провокують маніпуляцію свідомістю, з них: «геноцид», «епідемія», «втрати», «невід’ємна частина Росії», «сім’я», «сльози радості», «свято», «мирне життя», що підкреслюють радість жителів Маріуполя. Також використана лексема «георгіївська стрічка». З 2014 року георгіївська стрічка стала символом сепаратизму та російської агресії проти України. Заборонена в Україні як атрибут російської імперської пропаганди. Тож георгіївська стрічка – це символ загарбання України. Саме так вона і трактується. Коли у 2014 році почалася російська агресія, українське суспільство цей імперський символ сприйняло вороже. Потім долучилась і держава. Офіційно було визнано, що це антиукраїнська символіка, спрямована проти територіальної цілісності України й суверенітету України.

Насамкінець можемо сказати, що життя – дуже динамічний процес. У побуті, на роботі, у навчанні ми щоденно отримуємо свою порцію інформації. Різна за своїм походженням та джерелами, інколи насичена фейками та маніпулятивним матеріалом, вона істотно впливає на якість нашого життя. Останні три місяці, інформаційний потік шокує та лякає. Але проти такого явища існує «антидот» – критичне мислення. Критичне мислення – найактуальніший інструмент для правильного сприйняття сучасного життя та важливий інструмент українців у інформаційній війні з агресором.

«THE MYSTERY OF TOPONYMS»

Кушнір Анжеліка, Мирінець Олена

студенти 3-го курсу спеціальності «Філологія», спеціалізація «Прикладна лінгвістика»,

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова,

Україна, м. Миколаїв

We'd like to offer some useful information for an English lesson "What do you know about Great Britain?". Let's look at the map and have a trip trying to decode the mystery of British geographical names

"The drive from the town of Much Wenlock to Ashby-de-la-Zouch is 60 miles east across the English Midlands. Once you have crossed the River Severn and passed the Wrekin rising to the

left – the last of the Shropshire Hills – you join the M54 at the Wrekin Retail Park. At Featherstone, you have a choice: north and then east past Lichfield and Tamworth, or southeast past Walsall, Wednesbury and Birmingham, south of Sutton Coldfield, and northeast to cross the River Tame. Either way, once you're past Appleby Magna and crossing the River Mease, you're almost there. Be sure not to make a wrong turn and end up in Donisthorpe, Newton Burgoland or Snarestone".

Throughtout reading this text, we have covered the great sweep of British history: from the Celts through the Romans, Anglo-Saxons, Scandinavians, and Normans to modern times – all as displayed in Britain's place names.

What stories do the toponyms tell us?

What mysteries do they disclose?

The **toponymy** of England derives from a variety of linguistic origins. Many English toponyms have been corrupted and broken down over the years, due to language changes which have caused the original meanings to be lost; some words used in these place-names are derived from languages that do not exist; some may also be compounds composed of elements derived from two or more languages from different periods; some are triggered by the Norman Conquest; some Celtic names appeared before the arrival of the Anglo-Saxons in the first millennium AD.

Imagine how many **languages** have shaped and informed the nomenclature of England: various Celtic languages (including Brythonic, Goidelic (Old Irish), Welsh and Cornish (in the South West), Latin, Anglo-Saxon, Old Norse, Norman French and others.

Let's consider briefly every part of their history.

Common Brittonic (Bry)

Brittonic-derived place names are scattered across Great Britain, with many occurring in the West Country; however, some of these may be pre-Celtic.

Examples of place names derived from the Brittonic languages

- Avon from abonā[b] = 'river' (cf. Welsh afon, Cornish avon, Breton aven)

Britain, cognate with Pritani = (possibly) 'People of the Forms' (cf. Welsh Prydain 'Britain', pryd 'appearance, form, image, resemblance'; Irish cruth 'appearance, shape', Old Irish Cruithin 'Picts')

- Cheviot from *cev- = 'ridge' and -ed, a noun suffix
- Dover: as pre-medieval Latin could not distinguish a Spanish-style mixed [b/v] sound, the phonetic standard way of reading Dubrīs is as [doβri:s]. It means 'water(s)' (cognate with

old Welsh *dwfr*, plural phonetically /dəvrouð/, Cornish *dowr*, Breton *dour*, and Irish *dobhar*, its orthography *bh* denoting [v] or [β] phonetically)

- Kent from *canto-* = 'border' (becoming in Welsh *cant(el)* 'rim, brim', in Breton, *kant*)
- Leeds, in Old English *Loidis*, from an earlier **Lōtēses*, from **lōd* meaning 'rut, heat, ardour' (c.f. Welsh *llawd*)

- Lothian, (*Lleuddiniawn* in medieval Welsh) from **Lugudūn(iānon)* 'Fort of Lugus'
- Severn from *Sabrīna*, [b] perhaps the name of a goddess (modern Welsh, *Hafren*)
- Thames from *Tamesis* = 'dark' (likely cognate with Welsh *tywyll* 'darkness', Cornish *tewal*, Breton *teñval* Irish *teimheal*, pointing to a Brittonic approximate word *temeselo-*)

- Thanet (headland) from *tan-eto-* = 'bonfire', 'aflame' (cf. Welsh *tân* 'fire', Cornish *tanses*, Old Breton *tanet* 'aflame')

- York from *Ebur-ākon* [b] = 'yew tree stand/group' (cognate with Welsh *Efrog*, from *efwr* 'cow parsnip, hogweed' + *-og* 'abundant in', Breton *evor* 'alder buckthorn', Scottish Gaelic *iubhar* 'yew', *iùbhrach* 'stand/grove of yew trees'; cognate with *Évreux* in France and *Évora* in Portugal) via Latin *Eburacum* > OE *Eoforwīc* (re-analysed by English speakers as *eofor* 'boar' with Old English *wic* appended at the end) > Old Norse *Jórvík*

Basic words *tor*, *combe*, *bere*, and *hele* from Brittonic common in Devon place-names. Tautologous, two-tongue names exist in England, such as:

- Derwentwater (for Brittonic part see Dover above)
- Chetwood, (cognate with Welsh *coed*, Breton *koad*)
- Bredon Hill

Cumbric (C)

Cumbric place-names occur in Scotland south of the firths of Forth and Clyde. Cumbric names are also found commonly in the historic county of Cumberland and in bordering areas of Northumberland.

Examples of place names derived from the of Cumbric including:

- Bathgate, West Lothian: meaning 'boar wood' (Welsh *baedd* 'wild boar' + *coed* 'forest, wood').
- Carlisle, Cumbria: recorded as *Luguvalium* in the Roman period; the word *caer* 'fort' was added later. The Welsh form *Caerliwelydd* is derived by regular sound changes from the Romano-British name.

- Glasgow, Scotland: widely believed to derive from words cognate with Welsh *glas* 'green hollow' (possibly that below Glasgow Cathedral).

- Lanark, Lanarkshire: from the equivalent of Welsh *llannerch* 'glade, clearing'.
- Penicuik, Midlothian: from words meaning 'hill of the cuckoo' (W. *pen y gog*).
- Penrith, Cumbria: meaning 'chief ford' (Welsh *pen* 'head, chief' + *rhyd* 'ford').

Irish (I)

Irish also known as Gaelic, is a Goidelic language of the Insular Celtic branch of the Celtic language family. Irish is indigenous to the island of Ireland and was the population's first language until the 19th century.

Examples of place names derived from the Irish:

- Avon = meaning 'river'. In Irish the word, spelled *abhann*, is mainly (though not exclusively) pronounced OW-en.
- Ardglass = from words meaning 'high, height' (*ar*, *ard*).
- Ballymena, Ballinamallard, meaning 'the middle townland' (*bally*, *ball*).
- Drumnacanvy, meaning 'yellow topped ridge' (*drum*).
- Dublin, meaning 'black' (*dubh*), anglicised from *dubh*.
- Dungannon, Dundalk meaning 'fort' (*dun*).
- Glenarm, meaning 'vale' (*glen*), anglicised from *glean*.
- Kinallen, meaning 'head' (*kin*), anglicised from *Ceann*.

Latin (L)

Roman names survived the end of Roman Britain in their original form and adopted in the medieval period as affectations, though many Roman settlements were reoccupied. These were generally renamed, although usually with the suffix *caster/chester*.

- Appleby Magna, Chew Magna, meaning 'great' (*magna*).
- Appleby Parva, Wigston Parva, Ruston Parva, Glen Parva, Thornham Parva, Ludford Parva, meaning 'little', (*parva*).
- Spital-in-the-Street, Chester-le-Street, meaning 'road', (*street*), derived from *strata*, L. 'paved road'.

Old English (OE)

The overwhelming majority of place-names in England are of Old English origin, particularly in the southeast. Many derive from the name of a particular Anglo-Saxon settler.

1. Accrington, Acomb, Acton, Matlock, meaning 'acorn, or oak tree', (*ac*, *acc*, *ock*).

2. Ashby de la Zouch, Ashton-under-Lyne, Ashton-in-Makerfield, meaning ‘ash tree’, (ash).
3. Exeter, River Axe (Devon), River Exe, River Usk, Axminster, River Esk, Lothian, from acsa, meaning river, (axe, exe, usk, esk).
4. Bexley, Bexhill-on-Sea, meaning ‘box, the tree’, (bex), (The OE name of Bexhill-).
5. Bournemouth, Melbourne, Bourne, Eastbourne, Ashbourne, Blackburn, meaning ‘large brook, large stream, small river’, (bourne, burn), (cf. Ger. -born as in Herborn. The word "burn" is still in common use in Scotland in this sense).
6. Chipping Norton, Chipping Campden, Chepstow,, meaning ‘market’, (cheap, chipping), (also as part of a street, e.g. Cheapside. Chippenham is from a personal name).
7. Sheffield, Huddersfield, Wakefield, Mansfield, Macclesfield, meaning ‘open land, a forest clearing’, (field), (cf. Ger. Feld).

Middle English (ME)

Middle English saw considerable adoption of Norman vocabulary, especially in the areas of toponymy. Conventional English vocabulary remained primarily Germanic in its sources, with Old Norse influences becoming more apparent.

- Plymouth, Bournemouth, Portsmouth, Monmouth, Sidmouth, Weymouth, Lynmouth, East Portlemouth, Exmouth, Yarmouth, Falmouth, Dartmouth, meaning ‘Mouth (of a river), bay’ (cf. Ger. Münden or Gemünd).

1. Davenport, Southport, Stockport, Bridport, Portsmouth, Newport, Maryport, Ellesmere Port, meaning ‘port, harbour’ (port).
2. Newcastle upon Tyne, Kingston upon Hull, Stratford-upon-Avon, Staines-upon-Thames, Burton upon Trent, Berwick-upon-Tweed, Walton-on-Thames, Hampton-in-Arden, meaning ‘by/’upon’ a river’, (upon, on, in).

Old Norse (ON)

Old Norse, a North Germanic language from which both Danish and Norwegian are derived, was spoken by the Scandinavian settlers who occupied many places in the north of the British Isles during the Viking era.

23. Orkney, meaning ‘island’, (ey).
24. Roseberry Topping, Berkhamsted, meaning ‘hill’, (berg, berry).

25. Leurbost, meaning 'farm', (bost), (cf. ster, (bol)staðr; this form is usually found in the Outer Hebrides. Related to Swedish 'bol' as in Bäckebol and Brandsbol, as well the direct cognate Bolstad).

26. Grimsby, Tenby, Derby, Whitby, Selby, Crosby, Formby, Kirkby, Rugby, Helsby, Corby, Wetherby, Lockerbie, meaning 'settlement, village', (by, bie), (also survives in bylaw and by-election).

27. Gate Helmsley, Harrogate, meaning 'road', (gate).

28. Kirkwall, Ormskirk, Colkirk, Falkirk, Kirkstead, meaning 'church', (kirk).

Pictish (P)

Toponyms occur in Scotland north of the River Forth. Distributed from Fife to the Isle of Skye, they are relatively abundant south of the Dornoch Firth but rare in the extreme north.

Examples of place names derived from the of Pictish including:

- Aberdeen, Aberdeenshire. Meaning "mouth of the River Don" (cf. Welsh aber, "estuary, confluence").
- Cupar, Fife. Meaning "confluence" (cf. Welsh cymer).
- Keith, Banffshire. Meaning "forest" (cf. Welsh coed).
- Kirkcaldy, Fife. Meaning "place of the hard fort" from caer, "fort" and caled, "hard".
- Perth, Perthshire. Meaning "wood, grove" (cf. Welsh perth).
- Yell, Shetland. Meaning "unfruitful land" (cf. Welsh iâl)

Scots (S)

Scots is recognised as an indigenous language of Scotland, a regional or minority language of Europe. As there are no universally accepted criteria for distinguishing a language from a dialect, scholars and other interested parties often disagree about the linguistic, historical and social status of Scots, particularly its relationship to English.

- Findochty, meaning 'white, holy', (fin), (anglicised from fionn).
- Gartmore, Gartness, meaning 'enclosed field', (gart).
- Gillamoor, Garrigill, Dungeon Ghyll, meaning 'ravine, nallow, gully', (gill, ghyll).
- Inverness, Inveraray, Innerleithen, meaning 'mouth of (a river), confluence, a meeting of waters', (inver, inner), (cf. aber.).
- Lowestoft, Fishtoft, Langtoft (Lincs), Langtoft (ER of Yorks), Wigtoft, meaning 'homestead', (toft).

Welsh (W)

Welsh culture and political autonomy has been increasingly reasserted since the mid 19th century and many place names have reverted to their original Welsh version.

- Betws-y-coed, meaning ‘wood, forest’, (coed).
- Pen-y-cae-mawr, Pegwn Mawr, Merthyr Mawr, meaning ‘large, great’, (mawr), (Fawr is the mutated form).
- Mynydd Moel, meaning ‘mountain’, (mynydd).
- Ynys Môn (Anglesey), Ynyslas, meaning ‘island’, (ynys).

After our trip you could understand that

the place-names of England have diverse origins, largely due to historical changes in language and culture. These affected different regions at different times and to different extents. The exact nature of these linguistic / cultural changes is often controversial, but the general consensus we have covered.

НА ДОПОМОГУ МОЛОДИМ НАУКОВЦЯМ

1. Баранов А. П. Введение в прикладную лингвистику. – М.: Эдиториал УССС, 2001. – 360 с.
2. Белоусов К. И., Блазнова Н. А. Введение в экспериментальную лингвистику. – М.: Флинта – Наука, 2005. – 135 с.
3. Белянин В. П. Основы психолингвистической диагностики. – М.: Тривола. – 2000. – 248 с.
4. Ботвина Н. В. Міжнародні культурні традиції: мова та етика ділової комунікації: Навчальний посібник. Вид. 2-ге, доп. та перероблене. – К.: АртЕк, 2002. – 208 с.
5. Бук С. Основы статистичної лінгвістики: Навчально-методичний посібник / Відп. ред. проф. Ф. С. Бацевич. – Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2008. – 124 с.
6. Волошин В. Г. Комп'ютерна лінгвістика : Навчальний посібник. – Суми: ВТД "Українська книга", 2004. – 232 с.
7. Головин Б. Н. Из курса лекций по лингвистической статистике. – Горький, 1966. – 96 с.
8. Головин Б. Н. Язык и статистика. – М. : Просвещение, 1970. – 190 с.
9. Грушевицкая Т. Г., Попков В. Д., Садохин А. П. Основы межкультурной коммуникации: Учебник для вузов / Под ред. А. П. Садохина. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2002. – 352 с.
10. Звегинцев В. А. Теоретическая и прикладная лингвистика. – М.: Просвещение, 1967. – 335 с.
11. Зубов А. В., Зубова И. И. Информационные технологии в лингвистике. – М.: Изд. центр «Академия», 2004. – 208 с.
12. Зубов А. В., Зубова И. И. Основы искусственного интеллекта для лингвистов: Учеб. пособие. – М.: Университетская книга; Логос, 2007. – 320 с.
13. Карпіловська Є. Вступ до комп'ютерної лінгвістики. – Донецьк: Юго-Восток, 2003.— 184 с.
14. Карпов В.А. Язык как система. Изд. 2-е, испр. – М.: Едиториал УРСС, 2003, – 304 с.
15. Кожина М. Н. О речевой системности научного стиля сравнительно с некоторыми другими. Пермь, 1972. – 396 с.
16. Левицкий В. В. Квантитативные методы в лингвистике. – Черновцы: Рута, 2004. – 190 с.
17. Леонтьев А. А. Основы психолингвистики. – 3-е изд. – М.: Смысл; СПб.: Лань, 2003 – 287 с.
18. Лурия А.Р. Язык и сознание. Под редакцией Е.Д. Хомской. Ростов н/Д.: изд. «Феникс», 1998. 416 с.
19. Масенко Л. Т. Мова і суспільство: Постколоніал. вимір.— К.: Вид. дім «КМ Академія», 2004.-163 с.
20. Моделирование языковой деятельности в интеллектуальных системах / Под ред. А. Е. Кибрика и А.С. Нариньяни; С предисловием А. П. Ершова. – М.: Наука. Гл. ред. физ.-мат.лит. – 280 с.
21. Партико З. В. Образна концепція теорії інформації: Монографія. Л.: Видавн. Центр ЛНУ ім. І. Франка, 2001. – 133 с.
22. Партико З. В. Прикладна лінгвістика : вступ до спец. : навч. посібник. – Л. : Афіша, 2008. – 224 с.

23. Потапова Р. К. Речь: коммуникация, информация, кибернетика. – М.: Просвещение, 1967. – 335 с.
24. Почепцов Г.Г. Теория коммуникации. – М.: «Рефл-бук», К.: «Ваклер» – 2001. – 656 с.
25. Почепцов Г.Г. Теорія комунікації. – 2-ге вид., доп. – К. : Видавничий центр «Київський університет», 1999. – 308 с.
26. Прикладна лінгвістика та лінгвістичні технології : MegaLing-2008 : зб. наук. пр. / НАН України, Укр. мовно-інформ. [та ін.]; редкол. : Ю. Д. Апресян [та ін.]. – К. : Довіра, 2009. – 310 с.
27. Чудинов А. П. Политическая лингвистика. – М.: Флинта – Наука, 2006. – 256 с.
28. Широков В.А., Бугаков О.В., Грязнухіна Т.О. та ін. Корпусна лінгвістика – К.: Довіра, 2005.- 471 с.
29. Шуневич Б. Організація дистанційного навчання іноземних мов в освітніх закладах України. Навчальний посібник / Університет «Львівський Ставропігон». – Львів: Видавництво «Ставропігон», 2006. – 206 с.
30. Хомський Н., Миллер Дж. Введение в формальный анализ естественных языков: Пер. с англ. М.: Едиториал УРСС, 2003. – 64 с.
31. Хомський Н. Роздуми про мову /Пер. з англ. – Львів: Ініціатива, 2000. – 352 с.
32. Jassem W. Speech analysis and synthesis. – Warsaw, 1970. – 245 p.
33. Hodgson S. Brilliant psychometric and other selection tests: tests you might have to sit, and how to prepare for them. – 224 p.
34. Перебийніс В.І., Сорокіна В.М. Традиційна та комп'ютерна лексикографія. Навч. посібник. – К.: Вид. центр КНЛУ, 2009. – 218 с.
35. Мацюк Г. Прикладна соціолінгвістика. Питання мовної політики: Навч. посіб. – Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2009. – 212 с. – (Сер.: «Мова і соціум»; Вип.2).

ЗМІСТ

Філіппової Ніни Михайлівни	4
Vasylyshyna Nataliia Maksymivna	6
Алексеева Марина Анатоліївна	10
Аманова Гулайим Реджепулиєвна	21
Атамуродова Маліка Атамурадівна	27
Баташбаєва Дилафруз	43
Бринза Даріна Дмитрівна	52
Vitaly Varchenko, Maria Dovha, Anzhelika Koushnir	57
Волкович Анна Олегівна	60
Газаков Бердимырат,	68
Гараханова Айсолтан Худайназаровна	76
Гокієва Акджерен Гурбангелдієвна	83
Голуб Анастасія Іванівна	88
Гульєва Бахар Хангелдієвна	95
Гуртгелдієва Хумай	102
Джойтєєв Сапармират Дурдимирадович	110
Ерінчак Ксенія Валеріївна	120
Жажка Лілія Романівна	125
Zimovtsova Marina	131
Зродніков Іван Костянтинович	134
Іщенко Юлія Юріївна	139
Квасницький Андрій Мар'янович	142
Кравченко Маргарита Сергіївна	147
Margarita Kravchenko, Katherina Kucherenko, Katherina Nikishina	153
Курбанова Малохат Шерипбаєвна	162
Кучеренко Катерина Костянтинівна	169
Кучеренко Крістіна Русланівна	178
Марків Євгенія Ярославівна	181
Матвєєва Інна Сергіївна	189
Inna Matvieieva, Ilya Postoev	195
Мелаєва Гуллер Бердимухаммедовна	200
Мочалова Наталія Степанівна	208
Козарчук Олександра	208
Мурадова Ширин Рахмедовна	213
Мухамметгульєва Язджемал	221
Нетребич Енжела Євгенівна	227
Нікішина Катерина Сергіївна	233
Овезов Дурдимират	240
Огороднік Богуслава Степанівна	246
Пащенко Катерина Костянтинівна	254
Петричків Вікторія Вікторівна	259
Пономаренко Наталія Миколаївна	264
Рибачек Єлизавета Сергіївна	266
Розьєва Гулнара Аганьязовна	271
Стрельченко Анна	275
Сувханова Аксолтан Гурбановезовна	278
Суханов Максим Євгенійович	287
Сьомак Олена Володимирівна	291
Тимченко Марина Вікторівна	296
Трушляков Денис Володимирович	302

<i>Устименко Марія Юріївна</i>	<i>306</i>
<i>Чайка Соломія Тарасівна.....</i>	<i>311</i>
<i>Чарієв Мердан.....</i>	<i>318</i>
<i>Юрченко Ірина Віталіївна</i>	<i>324</i>
<i>Яценко Роман Володимирович</i>	<i>328</i>
<i>Варченко Віталій, Архипенко Андрій</i>	<i>334</i>
<i>Калініна Іллі, Мінєєвої Анни, Меншикової Регіни, Чернюк Карини, Войтович Іванни.....</i>	<i>336</i>
<i>Кушнір Анжеліка, Мирінець Олена.....</i>	<i>340</i>
НА ДОПОМОГУ МОЛОДИМ НАУКОВЦЯМ	347

Наукове видання

ПРИКЛАДНА ЛІНГВІСТИКА 2022: ПРОБЛЕМИ ТА РІШЕННЯ

18-та ВСЕУКРАЇНСЬКА НАУКОВО-МЕТОДИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
СТУДЕНТІВ ТА МОЛОДИХ НАУКОВЦІВ

16 червня 2022 року

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Україна, м. Миколаїв, проспект Героїв України, 9

МАТЕРІАЛИ КОНФЕРЕНЦІЇ

(українською, російською і англійською мовами)

Відповідальний за випуск Н. М. Філіппова
Комп'ютерна верстка С. С. Левентир

Формат 60×84/8. Ум. друк. арк.40,8. Тираж 100. Зам. № 18/22

Видавець та виготовлювач ФОП Торубара В. В.
Тел.: (067) 800-70-70; e-mail: basyl.torubara@gmail.com
Адреса: м. Миколаїв, вул. Наваринська, 5/17

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК №4626 від 9.10.2013